בנימין ליפקין

חשבונו של עולם

בנימין ליפקין

חשבונו של עולם

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

בהוצאת מכון הספר

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

עיצוב עטיפה: רמי שרעבי

התמונות בספר
מארכיונו של הרב מנחם מענדל וולף
ובאדיבותו

© כל הזכויות שמורות
ל"מכון הספר"
רח' דוד המלך 5/1, לוד
טל. 08-9242897, פאקס. 08-9206763

תוכן העניינים

עם הספר 5

פתח דבר 7

פרק ראשון:
ימים נוראים 11

פרק שני:
הסתלקות הרבנית 29

פרק שלישי:
צוואה 47

פרק רביעי:
רשימה ושטר 67

פרק חמישי:
אותות ראשונים 85

פרק שישי:
אסיפה בחדר הרבי 97

פרק שביעי:
סדר חדש 113

פרק שמיני:
"אין זמן" 123

פרק תשיעי:
לילות של סדר 135

פרק עשירי:
"קשה עלי פרידתכם" 147

פרק אחד עשר:
"למכור את הבית" 153

פרק שנים עשר:
מקדים רפואה 163

פרק שלושה עשר:
"אני את שלי עשיתי" 177

פרק ארבעה עשר:
"עדיין לא בא" 195

פרק חמישה עשר:
היום שאחרי 203

ב"ה

עם הספר

בתחושת גיל ורעדה הננו מוציאים לאור את הספר "חשבונו של עולם" העוסק בארבע השנים שבין שבט תשמ"ח לאדר ראשון תשנ"ב בד' אמותיו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

הנהגתו הקדושה של הרבי בתקופה זו, מאופיינת לכאורה בשני קווים כלליים: פעילות שיא להבאת המשיח (כידוע וכמפורסם), ובד בבד שורת מעשים ופעולות יוצאות דופן אשר במבט לאחור נראים בעליל כי היו הכנה לקראת ההסתלקות.

הספר שלפנינו חושף את כל מסכת ההכנה של הרבי בהקשר זה, שהייתה, למעשה, מקשה אחת עם תנופת הפעילות בנושא משיח וגאולה על-ידי הרבי.

לאחר שמלאו כמעט שש שנים מאז ג' בתמוז, מתעורר הצורך לשוב ולהתבונן באותן שנים, בעובדות כהווייתן ללא פרשנות, אשר יש בהן דברים רבים הנוגעים לימינו אלה. מעלתו של ספר זה אינה בגילויים הרבים המצויים בו, אלא במסר החשוב העולה מתוכו, אשר למרות הכל, דברי הרבי על דבר הגאולה הקרובה – קיימים בשיא תוקפם אף לעת זו.

* * *

הספר חובר ונערך על-ידי הסופר החסידי, אמן המילה והביטוי, הרה"ח ר' בנימין שי' ליפקין.

זו ההזדמנות להודות מקרב לב לכל אלו שסייעו להוצאת ספר זה. תהי משכורתם שלמה מאת ה'.

אנו תקווה כי ספר זה יביא למחשבה והעמקה נוספת בדברי הרבי ולקיום הוראותיו הקדושות והנצחיות, ובמהרה נזכה לקיום היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר", והרבי בראשם, "והוא יגאלנו".

יום הבהיר י"א ניסן ה'תש"ס
צ"ח שנים להולדת
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

הרב אברהם אלאשוילי
יו"ר מכון הספר

ב״ה

פתח דבר

יראתי בפצותי שיח להשחיל, קומי לחלות פני נורא ודחיל. וקטונתי מעש לכן אזחיל, תבונה חסרתי ואיך אוחיל. יוצרי הבינני מורשה להנחיל, אילני ואמצני מרפיון וחיל. לחשי ירצה כמנטיף ומשחיל. ביטויי יומתק כצוף נחיל. רצוי ביושר ולא כמכחיל.

במחצית השנה האחרונה, שרוי הייתי בעבודת מחקר וכתיבה שהתמקדה במה שהתחולל בד׳ אמותיו הקדושות של הרבי בארבע השנים שבין שבט תשמ״ח לאדר ראשון תשנ״ב. המניע לעיסוק בכך היה בעצם קיומם של כמה דברים שהכל ידעו אודותם כי לא היו אלו אלא הכנה של הרבי לתקופה זו.

לצורך בירור אמיתי של הדברים לאשורם, נסעתי שלוש פעמים, במרוצת החודשים האחרונים, ל-״770״. קיימתי שורה של פגישות ממושכות, פנים אל פנים, עם שלושת חברי המזכירות של הרבי ועם אישים נוספים. במקביל, שבתי ונתתי עיני בשום לב ושכל בדברי הרבי שנשמעו ונכתבו בשנים אלו אשר יש בהם כדי לשפוך אור על התקופה החשוכה בת ימינו.

ככל שנמשכה המלאכה, עד ימיה האחרונים ממש, נתגלו דברים חדשים ומדהימים שעין לא ראתה דוגמתם ואוזן לא שמעה כמותם. בשעה שבה מרבית חומר הגלם שהצטבר, המגובה בקלטות ובדוקומנטים היה נתון בידי, החלה כתיבת החומר לספר לטובת הציבור הרחב.

״חשבונו של עולם״ הוא השם שניתן לספר. מלים אלו השאובות משיחת הרבי המפורסמת במוצאי שבת פרשת תרומה תשמ״ח אודות ״בואו ונחשוב חשבונו של עולם״, ראויים הם להוות את השם לספר כולו.

* * *

בשורות הבאות אני מבקש להקדיש מילים אחדות על הספר והרכבו:

ראשית – כל עובדה או תיאור המופיעים בספר, מצוינים בשם אומרם המלא. הפעמים הבודדות בה אין הדברים כן, היא מפאת העובדה שמספר הדברים ביקש ששמו לא יוזכר. אולם, בין הסיפורים שמופיעים בשם אומרם ובין אלו הבודדים שאינם כן - כל אחת מהעובדות אומתה היטב בטרם פרסומה, והיא על אחריות המספרים בלבד.

שנית – כל אחד משלושת מזכירי הרבי: הרב חיים יהודה קרינסקי, הרב ירחמיאל בנימין קליין והרב יהודה לייב גרונר, קיבל לידיו להגהה את כל הקטעים בספר שמצוטטים בשמו. לאחר התיקונים וההערות של כל אחד מהם נשלח אליהם החומר שוב להגהה. הדברים, כפי שהם מופיעים בספר, הנם לאחר הגהתם האחרונה. ברור מאליו כי כל אחד מהמזכירים אחראי לדברים המצוטטים בשמו בלבד.

שלישית - מפאת מורכבות הדברים המופיעים בו, סדר חמש עשרה הפרקים שבספר, הוא לחלוטין לא בהתאם להתפתחות הכרונולוגית של ההתרחשויות אלא לפי התפתחות נושאית. הייתה זו חובת המציאות שרק תודות לה ניתן היה לחבר דבר דבר מושלם ככל שניתן. אי לכך, ראוי לקרוא את הספר מתחילתו ועד סופו.

* * *

הנני מודה בכנות וללא כל נימת גוזמא, אשר לא אחת בשעת כתיבת הדברים, למרות שהם כבר היו ברורים ונהירים לי, רעד של ממש היה אוחז בי בהכירי בעוצמתו של כל נתון וכל תיאור. ידוע ידעתי כי הנני עוסק בדברים שמימיים, מבהילים במידת שקיפותם, אשר עד כה היו רובם ככולם נסתרים מידיעת הכלל, ועד עצם היום הזה הנם נשגבים מבינת אדם.

כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא למען מילוי תקווה ושאיפה אשר בגילוי דברים אלו יש מי שימצא סוג של הוכחה מוצקה לברור מאליו, לדידנו, עוד קודם לכן: דער רבי האט אלץ באווארנט!

לא זו אף זו: בחלק ניכר מהדברים טמונים, בשיא פשטותן ובהירותן, ללא צורך בדברי פרשנות מיותרים או הסקת מסקנות, אבני דרך והוראה לרבים אשר נטע הרבי בצדי דרכים כיתדות של קבע לימים הבאים. דרושה הייתה רק אצבע קטנה שתתכופף, תרימם מאבק וערפל, ותנופף בהם לאור השמש, כדי שהכל יוכלו לחזות בם. אני הקטן, התנדבתי להיות אצבע זו. ובלבי תפילה ותקווה כי אכן הייתה זו נקיפת אצבע ראויה.

* * *

בשעה זו, שעת נעילה, טרם הגשת הספר לדפוס, מבקש אני להודות לכל אלו אשר הושיטו לי ידם, יד תומכת ונדיבה, בעת נקיפת אצבע זו של הכנת הספר.

בראש ובראשונה לידידי הרב **אברהם אלאשוילי** שיחי', שתחת חסות "מכון הספר" שבראשו הוא עומד יוצא ספר זה, ואשר גייס את כל כולו לטובת הוצאתו לאור של הספר, ליווה באופן אישי וצמוד כל אחת מהפסיעות הרבות עד תום כברת הדרך הארוכה והמשותפת, והטביע חותם של אמת ובהירות בספר כולו.

למזכירי הרבי: הרב **חיים יהודה קרינסקי**; הרב **ירחמיאל בנימין קליין**; הרב **יהודה לייב גרונר**. כל אחד מהם הקדיש לי, בסבלנות אין קץ, שעות ארוכות ויקרות לשיחות, פנים אל פנים, ובעקבותיהן, בירורים וליבונים עד שהדברים כולם באו על דיוקם.

כמו כן הנני חב תודה עמוקה לרב **מנחם מענדל וולף**, על התמסרותו בעזרה אישית החל משלבי הספר השונים וכלה בהשגת כל התמונות המתפרסמות בו. לרב **חיים שאול ברוק** על הליווי, ההדרכה והעצה לכל אורך הדרך. ולרב **יוסף יצחק מייזליש** על הארת העיניים בעצה ובתבונה.

תודה מיוחדת לרב **טוביה בלוי** שעבר על כל הספר והעיר את הערותיו המועילות.

וכאן מקום עמי להודות לשני גיסיי היקרים הת' **צבי** שי' **ויגלר**, והת' **מנחם מענדל** שי' **ויגלר** אשר סיועם בידי בימי הכנת הספר הוא שאפשר את הכנתו וכתיבתו. וכן לידיד נפשי כאח לי, הר"ר **אברהם אהרן** שי' **שיינברגר** על לבו הפתוח כפתחו של אולם.

לא אוכל לסיים דברים אלו בלי להודות לרעייתי היקרה, נחמה דינה, על ההתייצבות המסורה, העידוד וההבנה. יתן ה' שנזכה לגדל את ילדינו שיחיו לנחת רוחו של הרבי.

* * *

ולעת כזאת, דומה שאין הולמת יותר משירת הנפש, אשר הייתה מושרת בבית חיינו, במילות פרק התהלים של הרבי בשנה ההיא, שנת הצדי"ק, בפתחה של כל התוועדות:

"שובה ה' עד מתי, והנחם על עבדיך. שבענו בבוקר חסדך, ונרננה ונשמחה בכל ימינו. שמחנו כימות עניתנו, שנות ראינו רעה. יראה אל עבדיך פעלך, והדרך על בניהם. ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו".

י"א ניסן תש"ס **בנימין מנשה ליפקין**

פרק ראשון

ימים נוראים

בדיוק בשעה 7:34, בערבו של יום ראשון כ״ו באדר ראשון תשנ״ב, סיים הרבי את חלוקת השטרות לצדקה, שהייתה נהוגה מדי יום ראשון.

במתחם חדר המבוא של הכניסה לבניין ״770״ – המקום הקבוע בו נערכה חלוקת השטרות לצדקה – שררה התכונה המאפיינת את רגעי הסיום של המעמד בן השעות הארוכות. הרבי כבר עמד לסיים את החלוקה, בהגישו שטר לצדקה לכל אחד מהמזכירים והמשמשים בקודש, כשלפתע הגיח במרוצה חסיד נוסף שנשא על-ידיו את בנו הפעוט. הרבי העניק לכל אחד מהם דולר ובירך ״ברכה והצלחה״ ואת הדולר האחרון, הכניס, כמנהגו בקודש, לתוך שק נייר שהכיל עשרות רבות של מכתבים, ספרים ומתנות שהוגשו לו במהלך החלוקה.

בפניו הקדושות של הרבי ניכרה היטב עייפות בלתי שגרתית. מבע עיניו כמו הסגיר את שעות החלוקה הרבות שזה עתה באו לסיומן. בידו הקדושה נטל הרבי את שק הנייר החום, פסע שתי פסיעות ובעודו מניח ידו על המזוזה, חצה את דלת ״גן עדן התחתון״ - הפרוזדור המוביל לחדרו. במרחק של צעד אחד נוסף, התייצב הרבי מול הדלת, שוב הניח יד ימינו על המזוזה ונכנס להיכלו.

״מיד לאחר תום החלוקה״, מספר הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי, ״בהתאם לנוהג הקבוע, נכנסתי לחדרו של הרבי. כמדי שבוע, גם

הפעם נתן לי הרבי באותה שעה את כל המכתבים והפ"נים (- מכתבי 'פדיון נפש') שניתנו לו במהלך החלוקה, שאשמור אותם לקראת הנסיעה לאוהל, אשר הייתה מתקיימת למחרת, ביום שני".

"כשנכנסתי אל הרבי באותו ערב, והבטתי בפניו הקדושות של הרבי, לאחר כל החלוקה הארוכה, ראיתי פני להבה. מבטו הקדוש היה מאיר עיניים. המראה הזה - דווקא רגעים ספורים לאחר תום החלוקה, שבמהלכה ניצב הרבי על רגליו כשש שעות חלוקה - עומד חי לנגד עיני". דברי הרב קרינסקי.

* * *

בחמש וחצי השעות שקדמו לרגעים הללו, עברו לפני הרבי אלפי בני אדם, אנשים נשים וטף. כל אחד התקבל במאור פנים ובתשומת-לב.

חלוקת הדולרים לצדקה בימי ראשון, נשאה אופי מיוחד אותו התווה הרבי עצמו, זמן קצר לאחר תחילתה (בקיץ תשמ"ו). בעוד שבכל יתר המועדים שבהם חילק הרבי לציבור שטרות לצדקה או דברים אחרים, נהוג היה שכל אחד מהעוברים, מקבל מידי הרבי וחולף במהירות, ללא שהות לשיחה או לבקשת ברכה – בימי ראשון היה נוהג שונה לחלוטין.

בהוראת הרבי – לכל עובר שזכה להתייצב לפני הרבי, ניתנה הזכות לבקש מהרבי את אשר יחפוץ. הרבי אף העניק בכמה הזדמנויות את השם "יחידות" למעמד זה. המושג "יחידות" תופס מקום מיוחד בעולם חסידות חב"ד והוא מהווה את נקודת שיא ההתקשרות שבין החסיד לרבו. בעת זו מקדיש הרבי את כולו לחסיד (משנת תשמ"א, חדל הרבי לקבל אנשים ל"יחידות". תחילה היו נכנסים אל הרבי קבוצות ל"יחידות כללית", ומאוחר יותר, היו אלו כמה פעמים בשנה שבהן נערכה "יחידות כללית" בהיכל בית המדרש).

ואכן, מאז תחילת חלוקת השטרות לצדקה, בכל יום מימי ראשון, הרבי היה מקיים במהלך החלוקה, שיחות לא מעטות עם אישים שונים, אדמו"רים וגדולי תורה, שרים ונציגי ציבור, שועי עולם ופשוטי עם כאחד. כל הרוצה לבקש מהרבי דבר מה, רשאי היה לעשות זאת באותן שעות באין מפריע.

מאז החלה מסורת זו, מעולם לא הייתה הוראה כלשהי, או רמז קל שבקלים מצדו של הרבי, על אריכות התור, וכיו"ב. גם בימים בהם לא היה הרבי בקו הבריאות, היה הרבי מקיים את החלוקה כסדרה, כשהוא במו פיו הקדוש בולם כל ניסיון של 'קיצור' התור וכיוצא בזה. חרף הפצרות מצד המזכירים ובאי הבית, שביקשו (לפחות באחת ההזדמנויות, בה היה הרבי צרוד מאוד) לקיים הפסקה שלאחריה תחודש החלוקה, לא הסכים הרבי לחרוג במאומה מסדר החלוקה, שנמשכה תדיר שעות לא מעטות.

יום כ"ו באדר ראשון, היה היום הראשון שבו חרג הרבי ממנהגו, בעיצומה של החלוקה. "כשלוש שעות לאחר תחילת חלוקת השטרות לצדקה", מספר הרב יהודה לייב גרונר, מזכיר הרבי, "פנה אלי הרבי, ובפיו הקדוש שאלה מפתיעה: 'סאיז נאך דא א לאנגער תור?' (=האם יש עוד תור ארוך?)".

"הייתה זו הפעם הראשונה מאז החלה חלוקת השטרות לצדקה בימי ראשון, שבמהלכה מפנה הרבי שאלה כזו", מעיד הרב גרונר. "הבנתי כי יש דברים בגו, ואמרתי לרבי כי אני חושב שהתור אינו ארוך כל-כך. במקביל, הוריתי במקום לחברי הוועד המסדר לעצור את התור. למרבה הפתעתי, תגובת הרבי הייתה בנוסח של הוראה: 'די אלע וואס זיינען אין שול, זאלן אריבער גיין, אבער מקען פארשפארן די טירן' (=כל אלו [מהעומדים בתור] שנמצאים בתוך בית הכנסת – יעברו, אבל ניתן לסגור את דלתות [בית הכנסת])".

"כך אכן עשינו. בבית-הכנסת השתרך תור ארוך. למרות זאת, החלוקה נמשכה עוד שעתיים וחצי".

במהלך החלוקה (בה נמנו בין העוברים על פני הרבי גם מאות מחסידי ויז'ניץ ששהו באותה עת בארה"ב לרגל ביקור האדמו"ר מויז'ניץ), לא אירעו דברים בלתי שגרתיים אשר ניתן להצביע עליהם במבט לאחור כבעלי משמעות מיוחדת לקראת האירוע של כ"ז באדר ראשון, שאירע למחרת. אם כי יצוינו חילופי הדברים בין הרבי למר סם דומב, שבעוברו לפני הרבי, איחל בעברית "שהרבי יהיה חזק ובריא". תגובת הרבי הייתה: "בתוך כלל ישראל".

* * *

זמן קצר לאחר תום החלוקה, נכנס הרבי לבית הכנסת לתפילת ערבית.

במהלך התפילה, בעת שהציבור כולו קרא קריאת שמע, נראתה על פניו הקדושות תנועת השתהות בלתי אופיינית בעליל. קריאת שמע נמשכה על ידי הרבי במשך דקות ארוכות, בעוד שליח הציבור ועמו הציבור כולו תולים עיניהם ברבי, בציפייה לסיום קריאת-שמע על-ידי הרבי. כשנראה היה כי הרבי הגיע לסיום, הכריז שליח הציבור: "ה' אלוקיכם אמת".

לאחר התפילה, נכנס הרבי לחדרו. לראשונה, זה עשרות שנים, בניגוד מוחלט לכל התקופות שקדמו ליום זה, כולל אירוע התקף הלב בשנת תשל"ח - ביקש הרבי ממזכירו להזמין את הרופא, ד"ר פלדמן. הלה הובהל מיידית ל – "770", ובהינתן לו האות, נכנס לחדרו של הרבי.

ד"ר פלדמן בדק את הרבי, איבחן שמשהו בקו הבריאות אינו כשורה, וביקש מהרבי, כרופא, שלא ייסע למחרת, ביום שני, ל"אוהל". בתגובה לדברים אלו, שאל הרבי את ד"ר פלדמן: "און וואס וועלן זאגן די חסידים?" (=ומה יאמרו החסידים?).

גם בעת בה אין הרבי חולק על קביעתו הרפואית של הרופא באשר למצב הדורש הימנעות ממאמץ ניכר הכרוך בנסיעה לאוהל - דאגתו של הרבי הייתה נתונה בכיוון אחד ויחיד: מה יאמרו החסידים, הרגילים לכך שמדי יום שני, נוסע הרבי לאוהל, ולפתע, חדל ממנהגו הקדוש.

דברים זהים לחלוטין נשמעו מפי הרבי לאחר התקף הלב שאירע בליל שמיני עצרת בשנת תשל"ח, שעה שהרופאים דרשו מהרבי להסכים לנסוע לבית הרפואה, לשם המשך הטיפול הרפואי בו. הרבי עמד אז בדבקות על דעתו להישאר בחדרו אשר ב - "770", בין היתר, גם מפני הנימוק: מה יאמרו החסידים...

* * *

יום שני כ"ז באדר ראשון נפתח ב-"770" בתפילת שחרית שהחלה דקות אחדות לאחר השעה עשר בבוקר. זמן קצר לאחר התפילה, יצא הרבי למקווה, כשהנהג הוא, כרגיל, המזכיר, הרב בנימין קליין.

עם כניסתו למכונית, החל הרבי לדבר עם הרב קליין. שיחת הרבי עם הרב קליין התקיימה בדרך הלוך וחזור. הנסיעה ממקווה הטהרה השוכן ברחוב יוניון, בבית שעל פינת רחוב אולבני, לעבר "770" – אורכת תמיד דקות ספורות. לפי עדות הרב קליין, שיחת הרבי עם מזכירו בבוקר אותו יום, ארכה חמש עשרה דקות. מכונית הרבי כבר הגיעה לשטח החניה ונעצרה ליד הכניסה לבניין, והרבי המשיך לדבר עם הרב קליין.

"היו אלו דברים מיוחדים, שהיה מאוד מפתיע לשמוע שהרבי מדבר עליהם פתאום כעת", אומר הרב קליין, אם-כי אינו מוכן לספר בשום אופן על תוכנם. "למעשה, השיחה החלה עוד בנסיעה הלוך למקווה, נמשכה בדרך חזור, והפליגה זמן ניכר לאחר שכבר החניתי את הרכב ליד דלת הכניסה הצדדית, שבעדה היה הרבי נכנס ל – "770".

"איך הייל זאך צום אוהל, מ'וועט ממשיך זיין שפעטער" (=אני ממהר ל'אוהל', נמשיך מאוחר יותר) – אלו היו המילים האחרונות ששמע הרב קליין מהרבי באותה שיחה בלתי שגרתית. "ציפיתי שלאחר שובו של הרבי מהאוהל, בהזדמנות הראשונה, אזכה לשמוע מהרבי את המשך הדברים", אומר הרב קליין.

* * *

יום כ"ז באדר ראשון - משום היותו יום שני שבו נוסע הרבי לאוהל - היה היום שנקבע על-ידי המשמשים בקודש בחדר הרבי, ליום שבו יתבצע סיוד בחדר הרבי. התכנון המקורי התבסס על מקרים דומים שבהם במהלך שעות השהייה הממושכות של הרבי באוהל, ניתן היה לצבוע ולסייד את החדר, שמצב כתליו העיד כי הוא זקוק לכך זמן ניכר. כל פעולה כזו, דרשה את אישורו של הרבי, וגם במקרה זה היא ניתנה מראש, למשב"ק ר' שלום-בער גנזבורג, שצירף אליו "משרת" נוסף לשם ביצוע המשימה.

לקראת השלמת עבודת הכנת החדר, עוד בטרם החלה הצביעה, הגיעה ידיעה בהולה. "קרה משהו באוהל", זה היה נוסח הבשורה שנחתה בפתע על שני המשרתים שהיו שרויים במלאכתם בחדרו של הרבי. החדר היה מוכן לכך, אולם עבודת הצביעה לא הספיקה להתבצע. החדר נוקה מכל סממן של חומר סיוד וצביעה שעמד הכן, סודר מחדש והוכן לקראת בואו של הרבי.

* * *

"הנסיעה הייתה רגילה לחלוטין", מעיד הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי, הנהג הקבוע ברכב הרבי, בעת הנסיעה ל"אוהל".

"במהלך הדרך, בין יתר הדברים שהרבי היה שרוי בהם, הרבי שוחח איתי על כמה דברים, אבל אינני יכול להצביע על דברים מיוחדים. הייתה זו בעיקר התעניינות שגרתית על נושאי העבודה השוטפים, במסגרת תפקידי. הרבי התעניין על כמה מוסדות ממדינות שונות. השבתי בדיווח כתשובה לשאלות. לא היו דברים שמהם, גם במבט לאחור, ניתן להבין שהרבי דיבר באופן מיוחד".

"בשעה חמש וחצי אחר הצהרים", משחזר הרב קרינסקי, "הבחנתי שהרבי עומד לצאת מהאוהל. כרגיל בכל פעם, נכנסתי לחדר המיוחד בו היה הרבי עומד בעת שהותו באוהל, כדי לעזור בסידור חבילות הפ"נים והמכתבים".

"ואז, בשעה חמש וארבעים, לנגד עיני, אירע האירוע... הבנתי מיד שבזה הרגע אירע אירוע מוחי קשה" - - -

* * *

שנתיים בדיוק של דמדומים חולפים במהלכם מתנהל כל ציר החיים החב"די בעולם כולו בצל האירוע המוחי. במשך שנתיים אלו עוברים על הרבי ייסורים קשים מנשוא. החלל הגדול ביותר שנוצר נעוץ בעובדה הכואבת והמייסרת שכוח הדיבור נעתק מפי הרבי. אינספור תפילות וזעקות מתקיימות, בתוך שלל פעולות, בכל ריכוזי חב"ד בעולם לשם

החלמת הרבי. ביום כ"ז באדר תשנ"ד, מתרחש שוב אירוע מוחי, קשה מאוד מקודמו. הרבי מובהל לבית הרפואה "בית ישראל" שבמנהטן, כשהוא מחוסר הכרה. מצב קריטי זה נמשך שלושה עשר שבועות.

בשעת בין הערביים של שבת קודש, ב' בתמוז, פוקד את הרבי דום לב. הצוות הרפואי פותח בפעולות החייאה. הללו נמשכות זמן רב, ובתום שלושת רבעי השעה, נראה כי המצב התייצב שוב. ראש צוות הרופאים מודיע כי במשך 24 השעות הקרובות המצב מוגדר כמסוכן וכי ההגדרה הרפואית היא "קריטי ובלתי יציב".

לאחר חצות לילה, שוב מתרחש דום לב. מאמצי ההחייאה נמשכים במשך קרוב לשעתיים. הצוות הרפואי נחוש בדעתו לעשות הכל כדי לייצב שוב את המצב. הוא אינו בוחל בכל מאמץ. במשך כל אותה עת, ניצבים חברי המזכירות של הרבי מעבר לפרגוד דק המפריד בין מיטת הרבי לבינם. שפתותיהם דובבות תפילה.

בשעה אחת וחמישים לפנות בוקר, מוכח בוודאות כי נסיונות ההחייאה כשלו. ד"ר טישהולץ, קרדיולוג יהודי בכיר המלווה את הרבי זה שש-עשרה שנים, פורץ בבכי קורע לב. זה היה האות כי ברגע זה השיב הרבי את נשמתו הקדושה והטהורה לבוראה.

מזכירי הרבי נכנסו לחדר. בקול מאובן נשמעה קריאה של מי מהם: "ברוך דיין האמת". ד"ר טישהולץ הורה שאיש מאנשי הסגל הרפואי שאינם יהודים לא יהין להתקרב למיטת הרבי. רופא יהודי מקומי ניתק את חוטי המכשירים שהיו מחוברים לגופו של הרבי. הוא כיסה את גופו הקדוש והניחו על הקרקע. כעת היו הכל נתונים בהמתנה לבוא רכב האמבולנס של חברה קדישא שבו יובל הרבי ל—"770".

בדקות אלו רוטט מכשיר הזימונית שבדש בגדם של המוני חסידים, המחוברים ישירות למרכז מידע המעדכן בתדירות גבוהה על מצבו של הרבי. "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד. ברוך דיין האמת" – זה היה נוסח ההודעה המצמררת שהופיעה על הצג. הודעה בנוסח זה מועברת ישירות אל כל מחוזות חב"ד. העולם היהודי כולו מתעטף באבל ויגון. זעקת השבר כובשת את כל שדרות הציבור לחוגיו ולגווניו. קול הבכי על השריפה אשר שרף ה' נשמע מקצה העולם ועד קצהו.

* * *

בשעה 3:25 לפנות בוקר, כשקהל גדול מאוד כבר מצטופף מול "770", עשרות שוטרים מפקחים על הסדר, ומסוק משטרתי חג מעל – מגיע ל-"770" בקול סירנה מחריד אמבולנס ה"הצלה" ואליו צמודים עוד מספר רכבים. איש עדיין אינו מנחש וחושב מי נמצא בתוך האמבולנס. ההמון נדחק לעבר השביל שנוצר מול פתח הבית. לפתע פתאום, בשבריר של שנייה, עם צאת המיטה מהאמבולנס והמראה המזעזע והמחריד נראה לנגד עיני כל – פורץ כל הקהל בבכיות ובילולות איומות. תוך שניות מעטות, נסגרת הדלת הראשית מאחורי חברי ה"חברה קדישא", המזכירות ובאי הבית.

בשעה ארבע לפנות בוקר נפתחת הדלת שדרכה היו עולים תמיד לחלוקת הדולרים, והקהל עובר בעדה לעבר חדרו של הרבי. בשלב מסוים נשמעת ברמקול הודעה מפי ראש החברה קדישא, הרב בערל ליפסקר, המודיע על הסדר הצפוי עד שעת ההלוויה בשעה ארבע אחר הצהרים. הסדר כולו הוא בדיוק כפי שהנהיג הרבי לאחר הסתלקות הרבי הקודם.

המחזה הנגלה בהתגלמותו קורע לב. חדרו של הרבי מואר ופתוח לרווחה. החדר ריק מכל ריהוט, מלבד ארונות הספרים הקבועים בקירותיו ושולחן היחידות. הרבי מוטל על הרצפה ולמראשותיו דולקים נרות. משני הצדדים עומדים מניין מאנשי החברה קדישא ואומרים תהלים בדבקות.

בשעות הבוקר, נבנה בקומת הספרייה ארונו של הרבי. החלק העליון של הארון נבנה מהסטנדר המיוחד של חלוקת השטרות לצדקה ומשולחן התפילות בימות החול. דפנות הארון והחלק התחתי נבנים מאחד השולחנות ששימשו את תלמידי הישיבה הלומדים בהיכל בית המדרש הקטן שבקומת הכניסה ל-"770". מלאכת הבנייה נעשתה על-ידי הרב שלום ישראל חודוקוב, בנו של מזכירו האישי של הרבי, הרב חיים מרדכי אייזיק חודוקוב ע"ה, וחבר החברה קדישא, בעזרת עובדי הספרייה.

בסביבות השעה עשר בבוקר, נערכת הטהרה בגופו הקדוש של הרבי על-ידי חברי החברה קדישא. הנהלת החברה קדישא ערכה גורל בין חבריה על הרחיצה והטהרה. כל אחד זכה בחלק אחר מגופו הקדוש של הרבי שבו יבצע את הטהרה. בהתאם לגורל זה, היה ראשו הקדוש של הרבי בחלקו של הרב צבי הירש פוקס. לאחר הלבשת החלק הראשון של התכריכים, הוכנסו פנימה חברי המזכירות וכל אחד מהם הלביש את אחד מהתכריכים העליונים: בגד, מעיל עליון ואבנט.

* * *

באחת משעות לפנות בוקר המוקדמות התקיים דיון מיוחד, במטרה לסכם את כל נושאי ההלוויה והקבורה, בהשתתפות חברי המזכירות של הרבי וחברי ההנהלה הראשית של אגודת חסידי חב"ד העולמית.

במהלך הדיון, גרסה אחת הדעות כי יש לטמון את הרבי בסמיכות למקום האוהל אך לא בתוכו. טענה זו נשענה על כך שבעת הסתלקות הרבנית חנה, רכש הרבי שש מקומות קבורה משני הצדדים, וכי ייתכן שלזאת הייתה כוונת הרבי. הטענה הזו נדחתה מפני שמעבר לעובדה שלא ניתן היה להקים שם אוהל – ככל שהתחוורו לנאספים פרטים רבים יותר אודות תכנית מתחם האוהל, כן ברור היה כי הרבי – שבאופן אישי תכנן את הקמת האוהל לפרטיה - דאג מראש, כבר בעת ההקמה, למקום קבר נוסף בתוך האוהל.

על נוסח המצבה הוסכם כי יהיה זהה לחלוטין לנוסח מצבתו של הרבי הקודם, למעט הוספת תואר מיוחד – "הגאון האלקי" - שמופיע גם על מצבת ה"צמח צדק", הרבי השלישי בשושלת חב"ד. ההחלטה על כך הייתה גם מפאת הדמיון הרב, במכמנים רבים, בין הרבי לבין ה"צמח צדק" שהוא גם נושא את שמו, וגם לנוכח העובדה כי במצבת הרבי לא ניתן היה להתעלם מגאונותו האלוקית של הרבי אשר הייתה אחד מאבני היסוד בדמותו הקדושה והטמירה.

* * *

קרוב לשעה שתים-עשרה בצהרים נפתחת הדלת, ועתה המוני החסידים עוברים לבקש מחילה. הרבי מונח בארון שעתה פתוח ועטוף בטלית. בחדר נמצאים אנשי החברה קדישא, חברי המזכירות, אחדים מחשובי וזקני אנ"ש וגדולי האדמו"רים ורבנים אורחים, אומרים תהלים ובוכים בדמעות שליש.

שניות ספורות טרם צאת הארון מהבניין, כשהדלת הראשית פתוחה לרווחה, נפתחו ארובות השמים ומבול עז ניתך פתאום ארצה. שמים בוכים, מחלחלת התחושה. כשהשעה הייתה 4:35 אחר הצהרים, יצא הארון מ-"770" כשמעליו מונח מעילו העליון (הסרטוק) של הרבי, ואותו נושאים חברי החברה קדישא וחברי המזכירות. שאגת זעקה קורעת לב מקדמת את פני הארון עם צאתו.

עם הגיע מסע ההלוויה לאוהל הקדוש שבבית הקברות על-שם מונטיפיורי ברובע קווינס, בא המעמד המרטיט לשלב הסיום שלו. בחלקת הקבר שהוכנה מראש הוטמן גופו הקדוש של הרבי וחברי המזכירות אמרו קדיש יתום. במשך כחמש עשרה דקות כיסו רבים את הקבר הקדוש בעפר והבכיות היו קורעות לב. רגעים אלו היו איומים ומזעזעים במידה נוראה.

ואז, ברגע הנורא הזה, במעמד המרטיט הזה, קרא השליח הרב שלמה קונין בקול בוכים שבור ורצוץ שעוז רוח רב נמהל בו: "רבי! בשם חבריי השלוחים, הנני מבטיח, הנני נשבע, שנמשיך את עבודת השליחות, נשמור על המוסדות של הרבי, נפתח ונרחיב אותם!". היה זה רגע שלא יישכח בקרב כל מי שהיה נוכח בו.

תקופה נוראה של הסתר פנים נוחתת על העולם היהודי כולו.

* * *

אחת הייתה האמונה שפיעמה כל העת בלב חסידי חב"ד באשר הם. כולם היו נתונים בלהט של אמונה ותקווה כי הרבי יבריא, ישוב לאיתנו ויוביל את העם כולו לגאולה השלמה, שהוא כה ייחל לה. איש מהחסידים לא רצה להעלות בדל של מחשבה בדבר אפשרות של

הסתלקות. כך חונך דור שלם של חסידים. גם לאחר בשורת ההסתלקות, קיוו חסידים לא מעטים כי הנה, בעוד מעט קט, עוד בטרם צאת מסע ההלוויה, יתרחש הנס והרבי יקום לנגד עיני כל.

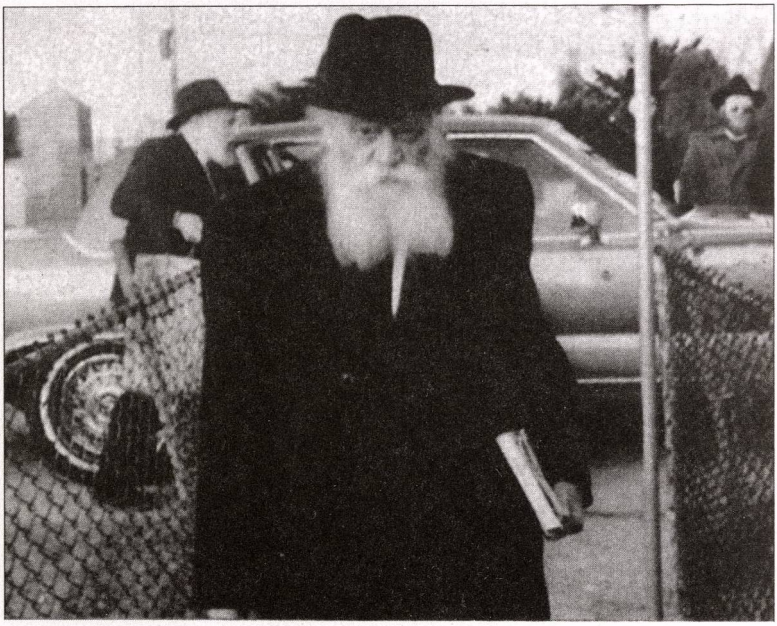
האם האירוע של כ״ז באדר ראשון ויום ההסתלקות ג׳ בתמוז, שבא בעקבותיו, היו אירועים שניתן לכנותם הפתעה, או שמא היה זה סוד כמוס לו היו שותפים יחידי סגולה, אשר ידעו היטב כי הרבי שרוי בהכנה של ממש לקראת מצב זה? בפרקים הבאים גלומה התשובה לשאלת מפתח זו. מסכת נדירה ומקורית של שיחות, כתבי-יד, מעשים ופעולות של הרבי לצד שורת שיחות ועדויות מכלי ראשון חושפת את הפן העלום של ארבע השנים שבין תשמ״ח לתשנ״ב בחדרו של הרבי.

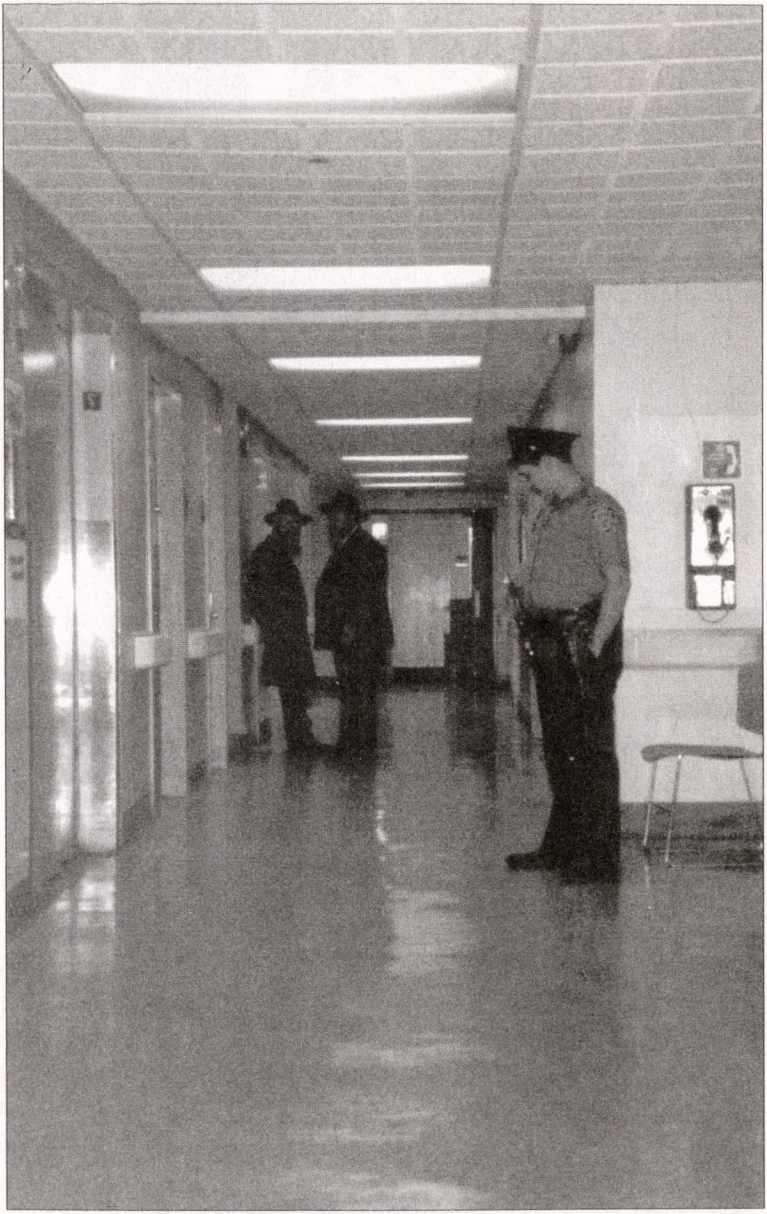
תנועת השתהות מיוחדת. הרבי בתפילה (תמונת ארכיון)

הרבי יוצא לאוהל, בבוקר יום שני כ״ז באדר ראשון תשנ״ב

הרבי בכניסתו לאוהל ביום שני כ״ז באדר ראשון

במרומי הקומה השביעית. תמונה נדירה ליד דלת החדר בו שהה הרבי

"ויהי בנסוע הארון". ארונו הקדוש של הרבי יוצא מהפתח הראשי של "770"

שמים בוכים. המונים במסע ההלוויה

גילוי המצבה. תמונה נדירה מרגע הקמת המצבה

אגודת חסידי חב"ד — ליובאוויטש
תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א רבי מנחם מענדל שניאורסאהן שליט"א
AGUDAS CHASSIDEI CHABAD – LUBAVITCH
Lubavitch World Headquarters
770 Eastern Parkway / Brooklyn, N.Y. 11213 Telephone: (718) 493-9430 / 774-5000 Telecopier: (718) 774-2718 Cable: LUBAVITCH NEWYORK

ב"ה. יום המר, ג' תזנח ה'תשנ"ד.

לאנ"ש והת' שיחיו,

כבוד קדושת אביגו אדמנו מורנו ורביגו ציוותנו בכתב לסדר הענינים בשעה מרה זו ובבן נאלצים אנו באין ברירה להבלית על הכל ולפנות אליכם בשורות דלדהלן.

בשעה זו כאשר כולנו מבוהלים ומבולבלים ממה שקרה לנו הנה בדד שכאר"א מאתנו רוצה בכל אחת נפשו לעשות כרצתו הק' וה"ס מאתנו ברגע מר זה ובלי ספק שכאב נאמן יהנה ראשית חפצו שמשפתתנו בכל קצוי תבל תהדק ותחזק הקשר ביגנו.

א. בקשר לחדרים השייכים להתהגות במצב זה הנה בטח יפנה כאר"א להמרא דאתרא שלו ויעשה כהוראתו.

ב. להתהג באופן שיוסיף בתיקון העולם במלכות שד"י - ולהביאו לימות המשיח, ולימנע מביטוי הרגשים, אף אם צדקים, העלולים ח"ו להתרגם אחרת, ח"ו, ולהשפיע על אחרים ככל האפשרי בזה.

ג. התחזקות במילוי שליחותו בכלל ובפרט, אשר ידע איניש בנפשי' מה שכבוד קדושת אדמנו מורנו ורבנו דזרש ממנו, ובזה שמירת הקבוצות הקדושים, לימוד חרמב"ם וכו', והמבצעים הקדושים.

ד. חיפוש עצות להתחזקות באהבה ואחדות בין איש לרעהו באופן ממשי ובזה אשר כל אחד יבקש רק טובת רעהו, ולמצוא כמטחוי קשת מאחרת.

טייצרע ברידער אוך שוועסטער לאמיר זיך האלטן צוזאמען.

ועד אגודת חסידי חב"ד העולמי

"ציונו לסדר העניינים בשעה מרה זו". מנשר מיוחד שפורסם בבוקר ג' בתמוז

פרק שני

הסתלקות הרבנית

חודש שבט תשמ"ח פותח עידן חדש בציר החיים ב-"770". למעשה, כבר אז נפתחת תקופה מיוחדת ההולכת ומתבררת כ"תקופת הכנה" של הרבי לימי ההעלם וההסתר - הן במכלול של פרטים בינו לבין עצמו והן בהוראות וקביעות לציבור הרחב.

בכ"ב בשבט, מתבשר העולם החב"די על הסתלקותה של הרבנית חיה מושקא ע"ה, רעיית הרבי ובתו של הרבי הריי"צ, האדמו"ר השישי לשושלת נשיאי חב"ד.

* * *

בלילה שבין שלישי לרביעי, אור לכ"ב בשבט, הובהלה הרבנית אל בית הרפואה קרונל שבמנהטן.

במשך הימים האחרונים לא הייתה הרבנית בקו הבריאות. בשעה שש בערבו של יום שלישי, התקיימה בבית הרבי אסיפת רופאים בה נטלו חלק ד"ר פלדמן, ד"ר מושקוביץ וד"ר וועג וכן הרב שניאור זלמן גוראריה אשר היה אחראי על העניינים הנוגעים לבריאותה של הרבנית. הרבי הקדים את בואו הביתה כדי להיות נוכח בבית בעת שנאספים הרופאים.

האסיפה נקבעה לאחר שלילה קודם לכן, אבחן ד״ר פלדמן שהובהל לבית הרבי, אולכוס מדמם אצל הרבנית. הוא היה איתן בדעתו שעל הרבנית לנסוע לבית הרפואה, אך הרבנית סירבה והרבי ביקש שהרב זלמן גוראריה יארגן אסיפת רופאים שיורו לרבנית כי עליה לנסוע לבית הרפואה. מסקנת אסיפת הרופאים הייתה שעל הרבנית להתאשפז בבית הרפואה למשך שבועיים, אולם איש מהם לא שיער כי מדובר באירוע רפואי בעל משמעות קריטית.

בתום האסיפה, נכנס הרב זלמן גוראריה לחדרה של הרבנית ומודיע לה על החלטת הרופאים בציינו כי החלטה זו היא בהסכמת הרבי. הרבנית ביקשה שהרבי ייכנס לחדרה. במשך דקות ספורות התייחדו הרבי והרבנית לבד בחדרם.

הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי, מוזעק לבית על-ידי הגברת אסתר שטרנברג, בתו של הרב זלמן גוראריה, כדי להסיע את הרבנית לבית הרפואה. מלבד הרב קרינסקי, נסעו יחד עם הרבנית לבית הרפואה: ד״ר פלדמן, הרב זלמן גוראריה, ר׳ שלום בער גאנזבורג (המשרת הקבוע בבית הרבי, אשר במסגרת תפקידו, גם לן בקביעות בקומת הבית העליונה), וכן העוזרת הצמודה לרבנית.

עוד בטרם יצאה הרבנית, נסעה הגב׳ שטרנברג ברכבה, על מנת להכין את ההכנות הדרושות לקראת בואה של הרבנית.

הרבנית יצאה בכוחות עצמה מן הבית והרבי ליווה אותה עד המכונית. בהגיעה לבית הרפואה, נלקחה הרבנית באמצעות כסא גלגלים אל החדר שבו היא הייתה אמורה לשהות, אשר הוכן עבורה מפאת כבודה, כדי שלא תהיה בחדר המיון הסואן. הרבנית ישבה מחוץ לחדר על כסא גלגלים כשהיא בהכרה מלאה.

בתוך כך, ניגש אליה הרופא המטפל והחל לשאול אותה את השאלות השגרתיות שנשאל חולה בבואו לאשפוז. הרבנית השיבה ודיברה איתו באופן רגיל לחלוטין. מחוגי השעון הצביעו על כחמש-עשרה דקות לאחר חצות הלילה. תוך כדי שיחה, ביקשה הרבנית כוס מים. גברת שטרנברג (שניצבה בקרבת מקום אך לא הראתה את פניה כלפי הרבנית, כדי שלא תאמר לה, כדרכה בקודש, מדוע הטריחה עצמה הנה בשעת לילה שבה

היא צריכה להיות בביתה) מיהרה למלא כוס מים, ור׳ שלום בער גאנזבורג הגיש לרבנית את כוס המים. הרבנית בירכה ברכת ״שהכל״ ולגמה מהמים.

לפתע, הבחין הרופא, כי פניה של הרבנית מחווירות. הוא שאל את הרבנית: ״את איתנו?״, הרבנית השיבה בחיוב. הוא מיהר לבדוק אותה והבחין כי הדם זורם במהירות רבה יותר. כעבור דקות אחדות, שוב החווירה הרבנית. הרופא ניתר ושאל שוב את הרבנית: ״את איתנו?״. כעת כבר לא השיבה הרבנית. ראשה נשמט לאחור.

הרופא הזעיק את חבריו לצוות הרפואי ועד מהרה הוכנסה הרבנית לחדר הניתוחים. תוך זמן קצר מודיע הצוות הרפואי כי הרבנית לקתה בדום לב.

על-פי בקשת הרבי, מדי רבע שעה, מעדכן ר׳ שלום בער גאנזבורג, את הרבי, באמצעות הטלפון. כל אותה עת הרבי יושב בביתו כשעל שולחנו מונחת להגהה שיחת ט״ו בשבט. כשהמצב החל להחמיר, מקריא הרבי לר׳ שלום בער, באמצעות הטלפון שורה של הצעות טיפולים, על מנת לייצב את המצב ולמנוע את המשך ההתדרדרות. ר׳ שלום בער מעביר את ההנחיות לרופאים, באמצעות ד״ר פלדמן.

כעבור חמש עשרה דקות, בשעה 12:35 אחר חצות יוצא הרופא ומודיע לקומץ הנוכחים שהתקבץ בסמוך לדלת חדר הניתוחים כי ״כבר אחרי הכל״.

ר׳ שלום בער גאנזבורג אינו יוצר קשר עם הרבי, שכן אינו מעוניין להיות האיש שיביא את הבשורה לרבי.

* * *

״בסביבות השעה שתים-עשרה בלילה״, מספר הרב יהודה לייב גרונר, מזכיר הרבי, ״קיבלתי טלפון לביתי. על הקו הייתה הגברת אסתר שטרנברג. היא עדכנה אותי במתרחש ובקול מאובן מהלם חזרה על דברי הרופא כי כעת, כבר אחרי הכל. היא אמרה שצריך להודיע על כך לרבי וביקשה ממני לגשת לבית הרבי ולהודיע לו על הבשורה״.

הרב גרונר מטלפן לרב בערל יוניק, ממשרתי בית הרבי, ומספר לו על הנורא שאירע. השניים קובעים להיפגש תוך זמן קצר ליד בית הרבי ושם יחליטו כיצד למסור את הבשורה.

בחזית הבית, פוגשים הרב גרונר והרב יוניק את ר' שלום בער גאנזבורג שכבר הספיק לשוב מבית הרפואה. מדוע אתה נמצא כאן ברחוב, ולא בתוך הבית? – הם שואלים אותו, והוא משיב להם שהרבי הורה שאיש לא ייכנס הביתה.

בינתיים מגיע למקום ד"ר פלדמן. בין הרב גרונר וד"ר פלדמן מתנהל ויכוח, כשכל אחד מהם מבקש להטיל על רעהו את מסירת הבשורה לרבי.

"עמדנו דוממים על שפת הרחוב", מספר הרב גרונר, "מטרים ספורים מדלת בית הרבי. אמרתי לד"ר פלדמן שזהו תפקידו כרופא הרבנית. ד"ר פלדמן עצמו היה המום לחלוטין. צריך לזכור שהדבר הפתיע גם את הצוות הרפואי שכלל לא שיער להתפתחות כה דרמטית. ד"ר פלדמן ציין באוזניי כי בעת שהותה של הרבנית בבית, לא הייתה ניכרת החמרה כה דרסטית, וכי הסיבה היחידה לנסיעה לבית הרפואה, הייתה לשם עריכת בדיקות שלא ניתן היה לבצען בבית".

ד"ר פלדמן מחייג אל בית הרבי. הרבי עונה לשיחה. ברגעים אלו מתבשר הרבי מפי הרופא על הסתלקות הרבנית. "הרבי מגיב בשתיקה מוחלטת", מספר הרב גרונר. "ד"ר פלדמן אמר לרבי שאני נמצא לידו ואנו נמצאים ליד הבית. הרבי ביקש שיעביר לי את שפופרת הטלפון. הרבי ביקש שאביא לו מחדרו את הטלית והתפילין וספרים העוסקים בהלכות אבלות, ושוב חזר על הוראתו שאיש לא ייכנס הביתה עד שיביאו את הרבנית".

"הרבי הוסיף שיש לדאוג לכך שההלוויה לא תתבצע מוקדם, כדי שיספיקו להגיע מהסביבה הרחוקה אך באותה מידה שההלוויה לא תיקבע למועד מאוחר מדי, וכי אין צורך להמתין לבאים ממרחקים".

בעקבות הוראת הרבי שאיש לא ייכנס הביתה, הלך הרב גרונר למשרדו של ד"ר פלדמן כדי לטפל בביורוקרטיה שלא אפשרה להוציא את הרבנית מבית הרפואה לפני מלאת 24 שעות לפטירה.

בשעה אחת וארבעים לפנות בוקר, פתח הרבי את דלת הבית, ופגע ברב מאיר הארליג שניצב שם ליד הדלת. הרבי שאל אותו: "וואו איז ליפסקר?" (=היכן ליפסקר) בכוונו לרב שלום בער ליפסקר, ראש החברה קדישא. הרבי שאל: "היכן גרונר? אני צריך את הטלית והתפילין וקיצור שולחן ערוך, כדי לדעת את הדינים". הרב הארליג השיב כי הרב גרונר עסוק בסדרי ההלוויה.

בשעה שתים ועשרה לפנות בוקר, שוב פתח הרבי את דלת הבית הראשית ושאל: "ווען קומט די ארון?" (=מתי מגיע הארון?). הארליג לא ידע מה להשיב. הרבי המשיך ושאל: מה עם ליפסקר? והוסיף ואמר: אם לייבל לא נמצא, אלך בעצמי להביא את הטלית והתפילין והספרים.

דקות ספורות לאחר מכן יצא הרבי ושאל את הארליג אם יש לו מכונית, כי הוא מבקש ללכת בעצמו ולהביא את הדברים. מיד הוזעק הרב גרונר אשר הזדרז להביא את הטלית, התפילין ושני ספרים העוסקים בנושא אבלות. הוא הגיע לבית הרבי, ובעומדו ליד הדלת, טילפן לרבי וביקש את רשותו להיכנס. הרבי אמר שהוא רשאי להיכנס.

כך מתאר הרב גרונר את השנייה הראשונה בה ראה את הרבי שעות ספורות לאחר הבשורה על פטירתה של הרבנית: "הרבי ישב על יד שולחן העבודה שלו, לפניו היה ספר שולחן ערוך, כמדומני, והוא עיין בו. פניו הקדושות חיוורות מאוד. הרבי ביקש ממני כי כשיביאו את ארונה של הרבנית, אודיע לו, וכי לא יוציאו אותה מהרכב, לפני שיצא לקראתה".

"שאלתי את הרבי, כמה שאלות אודות מקום הקבורה ופרטים נוספים, אך הרבי השיב שזהו עניינה של החברה-קדישא. הרבי אמר שאין להטריד כעת את הרב זלמן גוראריה שמן הסתם לא ישן כל הלילה, אך בבוקר, כשיגיע הנה, הרבי רוצה לדבר איתו".

בשעה חמש לפנות בוקר, כבר צבא קהל רב של חסידים בשפת הרחוב אשר מול בית הרבי. בשורת האימים על הסתלקותה של הרבנית התפשטה חיש מהר כשדה קוצים והיא אשר הביאה את ההמונים, עוד בטרם הפציע השחר, אל מול בית הרבי.

עם הגיע המכונית בשעה חמש ועשרים, הודיע על כך הרב גרונר לרבי, והרבי יצא מביתו כשמעיל לגופו. עיניו הקדושות היו שקועות בחוריהן, מראה פניו מאויים ומבטו נסוך רצינות מבהילה. הרבי ירד במדרגות הכניסה לבית והתקרב לרכב. הרבי עמד כשהוא נתמך במעקה הברזל. מן הרגע שבו הוצא הארון מהרכב, בידי אנשי החברה-קדישא, לא המיש הרבי את עיניו מהארון. הרבי צעד אחר הארון עד שזה הוכנס הביתה. עם כניסת אנשי החברה-קדישא עם הארון לבית, נכנס הרבי, והדלת נסגרה.

אנשי החברה-קדישא הניחו את הרבנית, על פי הוראת הרבי, ברצפת המטבח, על ענפי עצים קטנים שהונחו שם, כשלמראשותיה שני נרות נשמה גדולים.

"הרבי פנה לרב ליפסקר", מספר הרב גרונר. "ושאל מה הוא הסכום שצריך לשלם עבור הקבורה. הרב ליפסקר השיב שהסכום כבר שולם (כנראה על-ידי הרבי הקודם שרכש את חלקת הקבר למשפחתו). הרבי לא הסכים עם זאת, הוציא מכיסו חופן שטרות ומסרם לרב ליפסקר וביקש שיבדוק אם זהו הסכום הדרוש, ויודיע לרבי אם דרוש יותר. הסכום היה אלפיים דולר. הרבי אמר גם שמסתמא התכריכים ייתפרו על-ידי נשים שיעשו זאת 'כאן בבית'".

הרב גרונר מספר כי כשהחל הבוקר להפציע, ביקש ממנו הרבי לשאול את ראש הישיבה, הגאון רבי יצחק פיקרסקי, את השאלה הבאה: באין ילדים לנפטרת, מי אמור להתפלל לפני התיבה בשנת האבל ומי יאמר קדיש. "עוד בטרם הספקתי להביא את תשובת הרב פיקרסקי, קרא הרבי לרב זלמן גוראריה, והפנה אליו את אותה שאלה. ר' זלמן השיב שהוא מוכן ליטול על עצמו לומר קדיש ולהתפלל לפני התיבה כל השנה. הרבי הגיב באומרו, 'רצוי שמישהו אחר יעשה זאת'. בינתיים, הספקתי לשוב לרבי עם תשובת הרב פיקרסקי לפיה על הבעל להתפלל לפני התיבה ולומר קדיש כל השנה. תגובת הרבי הייתה שמכיוון שזה המנהג, גם הוא ינהג כך".

את הרב זלמן גוראריה ביקש הרבי שיודיע למשמשים בקודש (פרט לרב שלום-בער גאנזבורג) כי הם סיימו את תפקידם וישלם להם את

משכורתם כולל פיצויים. הרבי אמר שיש לעשות זאת בטרם ההלוויה, וציין שהדבר יהיה לטובת נשמתה של הרבנית.

בין השעה שבע בבוקר לשמונה, הורה הרבי לקיים מניין לתפילת שחרית בסלון הבית השוכן בקומת הכניסה. קרוב לסיום התפילה, ירד הרבי מהקומה השנייה, ואמר את כל הקדישים.

רבע שעה לפני צאת מסע ההלוויה, נכנס הרבי לסלון הבית. שם, על גבי כיסאות, מונח היה ארונה של הרבנית. "באותה שעה", מספר הרב יהודה לייב גרונר, "שהה בחדר, מלבד הרבי, הרב צבי הירש פוקס מהחברה-קדישא ואנוכי. הרבי ניגש אל המיטה, ומפיו הקדוש יצאו כמה דברים שלא ניתן היה לקלוט היטב. הרבי התקרב מעט יותר, ובפעם הראשונה מאז הבשורה, ראיתי את הרבי פורץ בבכי. לאחר שניות אחדות, נשא הרבי את עיניו ושאל: "וואס איז מיט די קריעה?" (=מה עם הקריעה?). הרב פוקס ניגש לרבי, קרע באמצעות סכין את הדש הימני של בגדו העליון והרבי אמר בשם ומלכות את ברכת "דיין האמת", והמשיך לקרוע, עד שהרב פוקס אמר, "גענוג, גענוג" (=מספיק, מספיק)".

* * *

בשעת צהרים של יום כ"ב בשבט תשמ"ח, הובאה הרבנית למנוחת עולמים, בתום מסע הלוויה בו נטלו חלק אלפים רבים. המסע יצא מבית הרבי והרבנית, ברחוב פרזידנט, בדרכו לבית החיים על-שם מונטיפיורי ברובע קווינס. הרבנית חיה מושקא נטמנה בחלקת חב"ד, ליד קברי אם הרבי הריי"צ, הרבנית שטערנא שרה ע"ה, והרבנית נחמה דינה ע"ה, אשת הרבי הריי"צ, מול אוהל אביה.

שנת אבל יורדת על חצר חב"ד. לראשונה, זה עשרות שנים, נפתח בית הרבי הפרטי - השוכן ברחוב פרזידנט, במרחק של שני רחובות מקבילים ממרכז ליובאוויטש העולמי – לציבור הרחב. למשך שנה תמימה ויותר מעתיק הרבי את כל מרכז פעילותו היומיומי, החל מהתפילות בציבור וכלה בכל סדר יומו, אל ביתו. למעט שהות ברוב השבתות ב–"770",

למעשה, אין הרבי יוצא מביתו במשך כל השנה - למעט כל תקופת חודש החגים, לטובת האורחים הרבים הפוקדים את חצר הרבי.

* * *

אם-כי ברמה הפומבית של הדברים, החל העידן החדש ביום בו נסתלקה הרבנית – אולם כבר בתחילתו של חודש שבט, חל מפנה משמעותי הבא לידי ביטוי בשיחותיו של הרבי. בעוד שחלק מהדברים נרשמו כהתבטאות שיצאה מפה קודשו, הרי שרובם המכריע נאמרו בטון של הוראה מעשית, ומששבו על עצמם פעם, פעמיים ושלוש, הם קיבלו תוקף של מושגים חדשים, אשר עד כה – במשך 38 שנות נשיאות הרבי – אוזן לא שמעה דוגמתם.

בשבת פרשת בא, ד' בשבט (שבוע לפני י' שבט, יום ההילולא של הרבי הריי"צ ויום התחלת נשיאותו של הרבי) כשהרבי מסיים את שיחתו, הוא משמיע ביטויים בלתי שגרתיים. אלו מופיעים, תוך ימים אחדים, בקובץ "התוועדות" המביא את דברי הרבי בשבת, כפי שהם הוגהו על-ידו. וכך נאמר שם, תוך כדי דברי סיום על בוא הגאולה הקרובה שבה יקוים "והקיצו ורננו שוכני עפר, ובעל ההילולא בתוכם ובראשיתם": "וביחד עמם - כל יהודי דורנו זה, נשמות בגופים. ואף-על-פי שכתוב שאצל כל יהודי צריך להיות 'אל עפר תשוב', על-כל-פנים שעה אחת קודם תחיית המתים - מובן, שעתה אפשר לצאת ידי חובת 'ואל עפר תשוב' בעבודה רוחנית - עבודת הביטול (עפר), עניין המיתה בעבודה רוחנית".

ביטוי בלתי שגרתי זה אודות "יציאה ידי-חובת הציווי של ואל עפר תשוב", שב על עצמו פעמים רבות נוספות. במילים אלו מבקש הרבי, כביכול, למנוע מצב של "ואל עפר תשוב" כפשוטו, אשר ככל הנראה מועד התרחשותו מתקרב.

שבוע לאחר מכן, בשבת פרשת בשלח (אשר עם היותה חלה ביום י"א בשבט, היא מהווה את ההתוועדות המרכזית לרגל י' שבט), משגר הרבי לחלל האוויר הוראה מחשמלת, אשר באותם ימים אין בנמצא מי שיורד

לסוף דעתו הקדושה של הרבי בנושא, אף כי הדברים נאמרים בסגנון ובתוכן שאינם משתמעים לשתי פנים.

הדברים המצוטטים להלן מדברי הרבי באותה התוועדות, הנם כפי שהם מופיעים במתכונתם המוגהת על-ידי הרבי, בספר "התוועדויות" תשמ"ח (חלק ב).

תחילה מתייחס הרבי אל הנוהג של העשור האחרון (או רובו ככולו) שבו אין הציבור מתקבל ל"יחידות", כבעבר באופן אישי בחדרו של הרבי, אלא בקבוצות. וכה אמר הרבי, בהתייחסו לכך ש"הפגישה והדיבור במשך זמן היא במעמד כולם יחדיו": "לא זו בלבד שאין בה גרעון חס-ושלום לגבי פגישה בפרטיות, אלא אדרבה, גדלה מעלתה יותר, מכיוון שעל-ידי-זה נתווסף יותר באחדותם של ישראל, נוסף על 'ברוב עם הדרת מלך', ובמקום קדוש, בית-הכנסת ובית-המדרש בד' אמותיו של בעל ההילולא, שאז גם המענה לכל אחד ואחד (אם-כי באופן כללי) והברכות וכו' הם באופן נעלה יותר ופועלים יותר".

בשעה זו השמיע הרבי לראשונה את הדברים שישובו על עצמם פעמיים נוספות בשבוע הקרוב, ומאוחר יותר, בהזדמנויות נוספות.

"המענה הכללי לשאלות רבים - ולדוגמא: בענייני רפואה – כעצת רופא מומחה (ומה טוב – שני רופאים מומחים, ואם יש חילוקי דעות – ישאלו שלישי ויעשו כדעת הרוב); בענייני פרנסה והסתדרות וכו' – כעצת ידידים מבינים; ובענייני עבודת ה' – הוראת המשנה 'עשה לך רב' וכיוצא בזה – לא זו בלבד שלא נגרע מאומה כשאין הזמן גרמא לענות לכל אחד ואחת בפרטיות וכוללים הפרט בהכלל, אלא אדרבה, על-ידי-זה נתווסף בו מעלת וכוח הציבור.

"ולכן בעניינים אלה וכיוצא בהם (מה-שאין-כן בעניינים מיוחדים) אין צורך שכל אחד ואחד ישאל בפרטיות, וימתין למענה פרטי, אלא יש לנהוג על-פי המענה הכללי, המיוסד על הוראת תורתנו, תורת אמת ותורת חיים. ובמילא, תהיה אפשרות להתפנות יותר לעניינים המיוחדים הדורשים מענה מפורט".

בדברים הללו אשר די בהם בכדי להצביע על קו סגנון חדש שעד כה לא נשמע, לא מיניה ולא מקצתיה, עדיין לא תם המסר שבפי הרבי, "בימינו אלה", אומר הרבי מיד בהמשכם הישיר של הדברים, "לאחרי שפעלו גדולות ונצורות בהפצת התורה והיהדות, והפצת המעינות חוצה, בכוחו ובשליחותו של נשיא דורנו כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר – **ניתנו לכל אחד ואחד הכוחות שיצליח לכוון אל האמת**, ובפרט על-ידי-זה שלומד ומתייגע בתורתו של נשיא הדור, ועוסק בהפצתה, וכדבריו בכמה וכמה ממאמריו ששלמות ההשפעה מרב לתלמיד הוא באופן שחושי התלמיד נעשים כחושי הרב, ובמילא זוכה לכוון לרצון הרב. ואם בכל זאת מתעורר ספק – הרי בנוגע לרוב העניינים יכולים למצוא פתרון על-פי המענה הכללי המיוסד על הוראות התורה, כנ"ל".

הרבי מבהיר כי הדברים אמורים לא רק בכל הקשור לשאלת שאלות הקשורות לנושאי עבודת ה', רפואה או פרנסה, אלא גם "בנוגע למכתבים של בקשת ברכות, פדיונות וכו'". בעניין זה אומר הרבי כי "אין צורך להמתין לאישור בפרט [על קבלת המכתב והקראתו על ציון קברו של הרבי הקודם, כנהוג], ומודיעים ברבים, אשר בעזרת ה' יתברך, ימלאו את הבקשות – להזכירם על הציון של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו – להתברך מהקב"ה מקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר, כל אחד ואחת, בכל המצטרך לו בכלל ובפרט, בגשמיות וברוחניות גם יחד".

הקדמה מסוימת לדברים אלו הייתה זמן רב קודם לכן, במסגרת "מבצע" עליו הכריז הרבי לקיום דברי המשנה "עשה לך רב". במסגרת מבצע זה נקרא כל חסיד למנות לעצמו רב או "משפיע" שעמו עליו להתייעץ בענייני עבודת ה' פרטניים ואותו עליו לשתף בכל מה שהוא חווה, בכל הקשור לתורה ומצוות. הדברים הנוכחיים מהווים הכרזה על גושפנקא גורפת לרבנים, הרבה מעבר להתייעצות פרטנית כזו או אחרת.

דברי הרבי מתקבלים בתדהמה גדולה. חרף חלוקת הקטיגוריות של הנושאים השונים בכל בעיה שעלולה לצוץ (בריאות, פרנסה ועבודת ה') - הציבור כמו ממאן להאמין שאלו הדברים הברורים שהורה הרבי.

אם-כי הדברים הנשמעים ומופיעים בדפוס, שחור על גבי לבן, מדברים בעד עצמם, הם אינם מיושמים ככתבם וכלשונם על ידי קהל החסידים המבקש להמשיך להישען על הרבי, כבימים מקדם.

* * *

יום ט"ו בשבט תשמ"ח הוא היום בו התקיימה ההתוועדות האחרונה של הרבי בימות החול. מאז הסתלקות הרבנית, לא קיים הרבי התוועדויות ביומי דפגרא החלים בימות החול.

העובדה הראשונה שבלטה לעין נראתה היטב בפניו של הרבי. עיניו הקדושות של הרבי היו אדומות ביותר, משל היו מלאות דם. בפי איש מהחסידים לא היה כל הסבר לנוכח מראה פניו המאוימות של הרבי, כפי שהן מצאו את ביטוין המחריד בעיניו של הרבי.

בעיצומה של ההתוועדות, מקדיש לפתע הרבי, שוב, דקות ארוכות למסר חד וברור הנפתח בהקדמה המתייחסת להשפעתו של הרבי הקודם. "לאחרי פעולתו בהפצת המעיינות חוצה במשך חיים חיותו בעלמא דין, ולאחרי הסתלקותו 'יתיר מבחיוהי' – נתן 'בעין יפה' לכל אחד ואחד מתלמידיו וההולכים באורחותיו את הכוחות הדרושים ללכת בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, עד לדרגא זו שחושי התלמיד נעשים כחושי הרב.

"ולכן יכולים למצוא בתורתו תשובות ועצות בכל ענייני עבודת ה' כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות, ובמילא, אין צורך לשאול בעניינים אלה, כי אם לעיין ולהתעמק בתורת החסידות שלו, שבה ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו בעבודת ה', ובפרט שמקיים גם הוראת המשנה וציווייה 'עשה לך רב' כי ה'רב' יעזור לו למצוא את התשובה והעצה הנכונה ללא ה'שוחד' דאהבת עצמו.

"ואם הדברים אמורים בנוגע לשאלות בענייני עבודת ה' וגם על-פי דרך החסידות לפנים משורת הדין – בנוגע לעניינים שנכללים בגדר החיוב שעל-פי דין, לא רק מצד מדת ודרך החסידות, על אחת כמה

וכמה שאין צריך לשאול אודותם, מכיון שניתן הכוח לכל אחד ואחד למצוא המענה ב"תורה אור" וכאמור בפרט על-פי הדרכת ה'רבי'.

"ועל דרך זה בנוגע לשאר השאלות ישנו מענה ברור ב'תורה אור', ולדוגמא: בענייני רפואה – ציווי והוראת התורה 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם', על-ידי קיום הוראות הרופא, 'ורפא ירפא, מכאן שרשות (ונתינת כוח) לרופא לרפאות; שאלות בענייני פרנסה ומסחר וכיוצא בזה – על-פי הוראות התורה 'ותשועה ברוב יועץ', החל מהתייעצות עם ידידים מבינים. ועל דרך זה בשאר עניינים דוגמתם", וכאן מאזכר הרבי את העובדה שדברים אלו כבר דוברו בפרוטרוט בהתוועדות של יום השבת, "ותן לחכם ויחכם עוד"".

בהמשך הדברים מבהיר הרבי שוב בנוסח של הודעה: "ובנוגע לבקשות של ברכה, פדיונות וכו' – חוזרים ומודיעים עוד הפעם שבעניינים אלה הרי ישנה ה'חזקה' שימשיכו בעזרת ה' יתברך למלא את הבקשות – להביאם אל הציון דכבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, אשר, נשיאי ישראל, 'לא זו בלבד שלא יפרדו מעל צאן מרעיתם, הנה עוד מתרפסים להדום כסא מרום להתייצב לפני הוד א-ל רם ונשא, להגן על עם ישורון', ובלשון חז"ל, 'מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד (במרום) ומשמש' – ולעשות ולפעול...

"...ובהמשך לזה – כאן המקום לאשר עוד הפעם קבלת הפדיונות, המכתבים, כולל מכתבי ברכה, הדו"חים על דבר הפעולות הטובות בהפצת היהדות והמעיינות - אישור כללי (שיש בו עילוי לגבי אישור לכל אחד ואחד בפרטיות) ובמעמד הציבור וברוב עם ... ועוד וגם זה עיקר – שאין צורך אפילו באישור כללי, מכיוון שישנו כבר אישור בתוקף הכי גדול ונעלה, האישור דתורתנו תורת אמת ותורת חיים, שהרי על פי דין תורה יש לסמוך על ה'חזקה' שבית הדואר שבהשגחת מלכות המדינה מביא המכתבים וה'חזקה' שממלאים את הבקשות שבמכתבים".

* * *

אור ליום כ"א שבט, בעת יחידות כללית לאורחים שבאו לחצר הרבי לרגל י' שבט, שוב נושא הרבי שיחה ארוכה שפרק מיוחד בתוכה מוקדש לחזרה פרטנית ומנומקת לדברים אלו מבלי להותיר בהם כל ספק קל שבקלים או אי וודאות כלשהי. גם בשיחה זו, שב הרבי על שני מוטיבי ה"חזקה" שמוקנות לבית הדואר הממשלתי העושה את מלאכתו נאמנה ולעובדה ש"יקריאו" את תוכן המכתבים על הציון – חזקות המפקיעות כל צורך באישור קבלת המכתב:

"כאן המקום לאשר עוד הפעם את קבלת הפדיונות והמכתבים, כולל הדוחות על הפעולות טובות שעשו במשך השנה ובימי סגולה אלו - אישור כללי, מכיוון שאין הזמן גרמא לענות לכל אחד ואחד בפרטיות שכולם נתקבלו, הובאו והוזכרו על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר. ועוד וגם זה עיקר – שאין צורך באישור כלל, כיוון שישנו אישור וודאי מיוסד על פסק דין תורתנו, תורת אמת ותורת חיים ש'חזקה' על 'בית הדואר' הממשלתי שממלא את תפקידו להביא את המכתבים כו', וחזקה שימשיכו בעזרת ה' יתברך למלא את כל הבקשות לקוראם על הציון...".

ותכף, שב הרבי למרכיב המרכזי בדברים הנושא אופי של הוראה ברורה: "ובנוגע לשאלות, בקשת עצות – הנה כמדובר בהתוועדות שלפני זה, יכולים למצוא בתורתו של נשיא דורנו תשובות ועצות בכל ענייני עבודת ה' ובפרט שבוודאי מקיים גם את הוראת המשנה 'עשה לך רב' שיעזור לו למצוא תשובה ועצה נכונה.

"ועל דרך זה בנוגע לשאר השאלות שבהן ישנו מענה ברור ב'תורה אור': בענייני רפואה – ציווי והוראת פרשתנו (פרשת משפטים שנקראה באותו שבוע) "ורפא ירפא", רופא ידיד ששמע את כל ענייניו ומתוך ידידות אמיתית יתמסר אליו לרפאותו. ובנוגע לעניינים גשמיים, פרנסה וכיו"ב – כעצת ידידים מבינים".

את דברים אלו מסיים הרבי בדברי ברכה: "וכיון שהזכירו את כל זה במקום קדוש וברוב עם וכו' – הרי בוודאי שהדברים יתבצעו בפועל, ויפעלו פעולתם שהזקוקים לעצה טובה יקבלו עצה טובה מהידידים או שהוא בעצמו יקבל מהקב"ה מחשבה נכונה כיצד להתנהג וכו'".

דברים אלו, הנאמרים בסגנון זהה על-ידי הרבי, שלוש פעמים בתוך שבועיים, מהווים מפנה רב משמעות מהגישה הרווחת שהייתה נהוגה עד ימים אלו. הרבי כמו מבקש להניח את היסודות להנהגה חדשה, אשר בבוא היום, כשלא ניתן יהיה כבר לנקוט באטימת אוזניים חסידית ולהמשיך לחיות מפי הרבי, תישאב ממקורות אלו הכתובת המדויקת לשאלה בכל סיטואציה.

[במבט לאחור, נראה כי הוראת הרבי להתחיל להדפיס את אגרות הקודש שלו (בט"ז באדר תשמ"ז, בפתק אל הרב שלום דובער לוין, ראה צילום) – הייתה למעשה חלק בלתי נפרד מההכנה של הרבי למצב בו יבקש מהחסידים שלא להפנות אליו שאלות באופן ישיר, אלא לנהוג על-פי עיון בהוראותיו הספציפיות בכל נושא, המופיעות בסדרת אגרות הקודש. ואולם, מעבר לכך, יש בכך משום הכנה מובהקת לימים בהם לא ניתן יהיה יותר להפנות שאלות ובקשות ברכה אל הרבי באופן ישיר, וכל אחד יוכל לעיין ולמצוא באגרות הרבי את דעתו הקדושה בכל נושא].

יחידות כללית זו – שהייתה, למעשה, הפעם האחרונה בה נשא הרבי דברים בפני הציבור לפני הסתלקות הרבנית אשר אירעה בדיוק שתי יממות לאחר מכן - הסתיימה במילים בלתי שגרתיות בעליל, שבהן מעולם לא סיים הרבי את שיחותיו. הרבי סיים את השיחה, כדרכו בקודש, בדברים אודות ביאת המשיח הקרובה, באומרו: "וגם בו"געים שנשארו עד ביאת משיח צדקנו, הוא נותן לכל אחד ואחד, עד קטני קטנים, כל צרכיו מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, ומתוך שמחה וטוב לבב". ואז אמר הרבי בהדגשה את המילים: "ובאור פני מלך **חיים**". אלו היו המילים האחרונות ששמע הציבור הרחב מפי הרבי, לפני כ"ב בשבט.

* * *

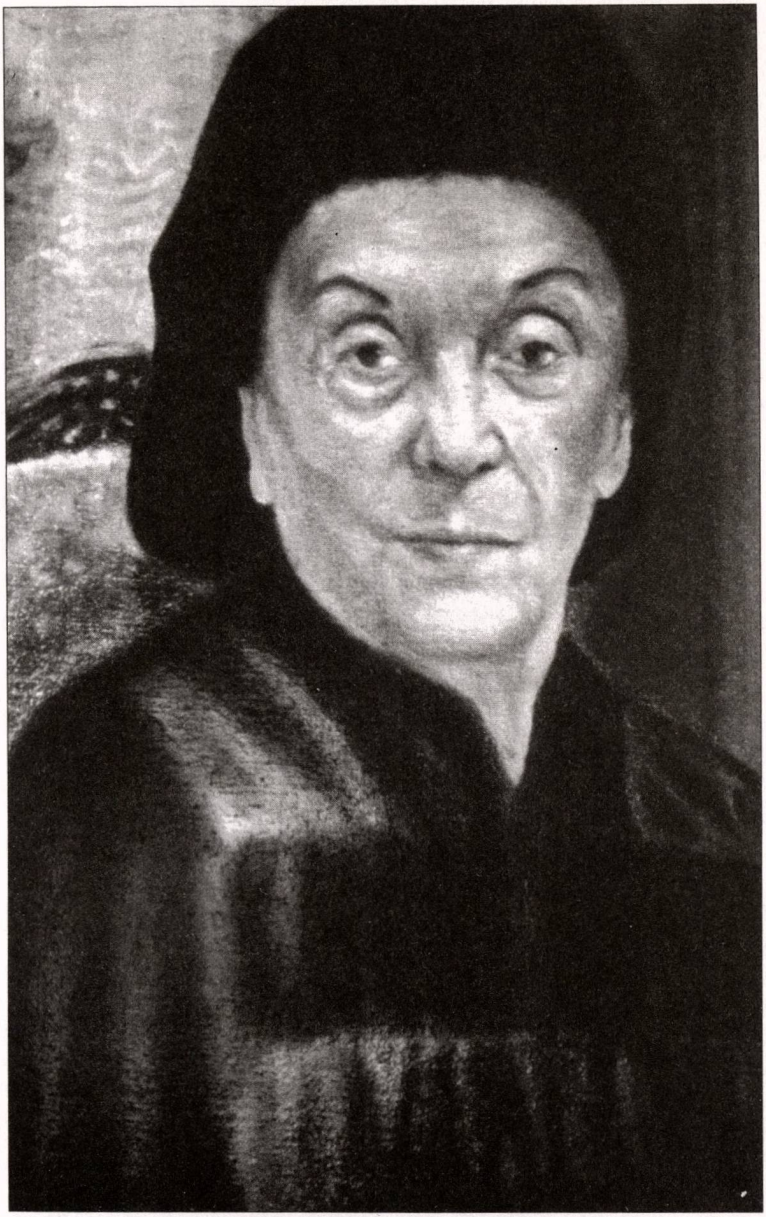
מאז הסתלקות הרבנית, ניכרים באורחותיו של הרבי אותות אבל שלא במהרה משים ממנו. הדבר ניכר היטב גם במראהו החיצוני של הרבי. בתחומים רבים ניכר חלל שבו הרבי אינו מקפיד כל-כך על בריאותו ועניניו הגשמיים. ואקום זה נוצר כתוצאה מהסתלקותה של הרבנית, אשר מעל לכל הייתה דואגת אישית לבריאותו של הרבי.

[יצוין כי העובדה שהסתלקות הרבנית פתחה תקופה חדשה – דווקא למעליותא - מקבלת אישור מפתיע, בדברי הרבי, לאחר ארבע שנים, בהתוועדות לרגל יום כ"ב בשבט. הרבי מצביע על שלושה שלבים בדור זה כשהשלב השלישי הוא, "התקופה שלאחר הסתלקות בתו של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר ביום כ"ב בשבט תשמ"ח].

עם השיבה מבית החיים לאחר תום מסע ההלוויה, מתקיימת תפילת מנחה בבית הרבי כשהרבי עובר לפני התיבה. מיד בסיומה, נושא הרבי דברים קצרים אשר במהלכם משמיע הרבי את מילות ההוראה ההופכות לכותרת שבמסגרתה מתחוללים כל הדברים הנגזרים מהסתלקות הרבנית ובעקבותיה: "והחי יתן אל ליבו".

מילים אלו הלקוחות מספר קהלת בהקשר ללקח אותו נושא עמו הנותר בחיים לאחר ההסתלקות, מזכירות גם את שמה הראשון של הרבנית - חיה. ארבעת המילים הללו חוברות לדברי הרמב"ם המיוחדים לעת כזו, "לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה", לתוכן נוצק על-ידי הרבי משמעות בעלת תוכן רחב והן הופכות למוטו של השנה כולה.

ואולם מעל לכל, נראה בעליל כי הרבי נותן אל ליבו את המצב החדש והוא נותן את אותותיו, מוקדם מאוד מכפי שניתן לצפות.

הרבנית. תמונה נדירה של הרבנית חיה מושקא ע״ה בחודשים האחרונים לחייה

"והחי יתן אל ליבו". בבית החיים, עם תום מסע הלוויית הרבנית

פרק שלישי

צוואה

דקות אחדות לאחר תום "ניחום האבלים" שלאחר תפילת מנחה, בו עברו על פני הרבי כמה עשרות חסידים ומנחמים מחוגים שונים, שעות ספורות לאחר תום מסע ההלוויה של הרבנית ע"ה - התרוקן בית הרבי אשר ברחוב פרזידנט ממאות החסידים שהתגודדו בו. בשעה זו נשארו בבית רק מתי מעט.

"היה זה קרוב לשעה ארבע אחר הצהרים", משחזר הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי. "הרבי קרא לי לחדר העבודה שלו, השוכן בקומה השנייה של הבית. כשהתייצבתי לפני הרבי, אמר הרבי כי ברצונו לדבר עמי על מספר דברים.

"הראשון שבהם היה – הוראה על יסוד קרן חדשה. הרבי העניק לה כבר במעמד זה את השם "קרן החמש", וציין כי מילה זו מהווה את ראשי התיבות של שמה של הנפטרת – הרבנית חיה מושקא שניאורסאהן. הרבי הבהיר בתמצית את מטרותיה העיקריות של הקרן.

"הוראה זו כשלעצמה היוותה חידוש, שכן במשך כל שנות הנשיאות לא יסד הרבי כל מוסד כלל-חב"די חדש, אלא המשיך את המוסדות המרכזיים שנוסדו בעשור ת"ש-תש"י האחרון לחייו של חותנו, הרבי הקודם זי"ע. בעקבות הסתלקות הרבנית, הורה אפוא הרבי להקים קרן

מיוחדת בפני עצמה, שתתמקד בנושאים השייכים לנשים, כמו הכנסת כלה, חינוך הבנות, טהרת המשפחה, וכיו"ב.

"דבר נוסף שהורה לי הרבי באותן דקות, היה הוראה מסוימת הנוגעת לשלושת המוסדות: מרכז לענייני חינוך, מחנה ישראל ואגודת חסידי חב"ד.

"ואז אמר הרבי: 'דבר שלישי שעליו ברצוני לדבר איתך, הוא דבר שעד כה לא היה צורך לחשוב עליו, וגם לא רציתי לדבר עליו עד עתה, אבל כעת הגיע הזמן לדבר על כך ודרושה פעולה לשם כך'. בשלב זה יצאו מפיו הקדוש של הרבי המילים הברורות: 'אני רוצה לסדר לעצמי צוואה'. הרבי הוסיף ואמר, 'ורצוי שהעניין יסודר עוד בימי השבעה'.

"הרבי ציין בהקשר זה כי בכל הנוגע לענייני הירושה השייכים לרבנית עצמה, יש לדאוג לכל הניירת והאישורים החוקיים הדרושים על מנת לוודא שיהיה ברור שהכל יעבור לאגודת חסידי חב"ד, וגם בנושא זה, כתב הרבי בזו הלשון: "האפשר לזרז שהכל יוגמר בתוך שלושים?". והתבטא בלשונו הקדוש: 'ומה טוב בתוך השבעה'.

"כשהרבי דיבר על נושא הצוואה, הרבי עצמו נקב בשמו של עו"ד נתן לואן מוושינגטון שניהל את התביעה בייצגו את אגודת חסידי חב"ד, בעת משפט הספרים. הרבי הבהיר כי רצונו הקדוש הוא שמר לואן יטפל גם בנושא הצוואה (עניינים נוספים הקשורים בפרשת "הספרים", ראה פרק חמישי "אותות ראשונים")".

* * *

לנוכח רצונו הברור של הרבי, לטיפול מהיר בנושא הוראות הרבי בקשר לרבנית, כבר למחרת, התייצב הרב קרינסקי בלשכת השופט בקינגס-קאונטי האחראי על עניני הירושות לשם פתיחת תיק וסידור הניירת הדרושה.

"השופט הראשי של בית המשפט לירושות היה מר בערנארד בלום", מספר הרב קרינסקי, "הוא יהודי שישב בבית משפט זה בקינגס-קאונטי. הנני מכיר את שופט זה, ובמשך שנים רבות שוררים בינינו יחסי ידידות.

כתוצאה ממקרים קודמים, הייתה בליבו הערכה רבה מיוחדת לליובאוויטש בכלל ולרבי בפרט. הוא עצמו פנה מכל עסקיו, ובמשך שעה וחצי התרוצץ בעצמו למשרדי הבניין לשם הסדרת כל הניירת הדרושה, על הצד היותר טוב – דבר שלוקח, לרוב, כמה חודשים".

בד בבד יצר הרב קרינסקי קשר עם עו"ד נתן לואן. מפיו התברר לרב קרינסקי כי הלה אינו בקי בענייני צוואות אשר אינן מתחום עיסוקו כפרקליט העוסק תדיר בדינים פליליים. לואן הפנה את הרב קרינסקי אל עמיתו, עו"ד נחום גורדון, יהודי שומר תורה ומצוות. השניים הם בוגרי הארוורד יוניברסיטי בה למדו יחד.

"עדכנתי את הרבי בדברי עו"ד לואן, וציטטתי את הצעתו ליצור קשר עם עו"ד גורדון. תגובת הרבי הייתה: אם זה על דעתו של לואן, זה מקובל עלי".

בתוך ימי השבעה, במסגרת ההבהרות שנדרשו לגבי ניירות כאלו ואחרים, במקביל לסידור הצוואה של הרבי, הבהיר הרבי לרב קרינסקי בכתב-יד קדשו, הבהרה הקשורה לסידור עזבונה של הרבנית לידי אגודת חסידי חב"ד. הרבי כתב אז בפתק לרב קרינסקי (בערב שבת פרשת משפטים): "האמנם החוק שהבעל יורש הכל (שאין יו"ח [=יוצאי חלצים]) באם יש אפשר כמדומני להגביל למינימום – א דולר אף שכדאית השתדלות גדולה ביותר שהכל ממש יהיה לאגו"ח (=אגודת חסידי חב"ד)".

"במהלך חילופי הדברים ביני ובין עורך הדין, כשאני מעדכן את הרבי בכל פיסת אינפורמציה, הבהיר הרבי כי בדעתו שיהיה כתוב בצוואה כי אני אהיה אפוטרופוס על רכושו. בנוסף, אם יקרה דבר מה, ח"ו, אזי הרב אברהם יצחק שם-טוב, יהיה אפוטרופוס במקומי.

"עורך הדיו גורדון טען אז שמבחינה פורמלית, דרוש שיהיה כתוב בצוואה גם שם נוסף של אדם שלישי, למקרה שבו יקרה, ח"ו, משהו עם האפוטרופוס השני. על פניו נראה היה כי הרבי לא צידד כל כך באפשרות זו, אבל הרבי אמר שהוא מכבד גם בנושא זה את דברי עורך הדין. בתגובה, הצעתי אני את שמו של הרב שלום-מענדל סימפסון, והרבי הסכים לכך".

* * *

הפגישה הראשונה בין הרבי ובין עורך-הדין נחום גורדון התקיימה בבית הרבי, ביום חמישי, ביום השני ל"שבעה". בעת הפגישה נכח במקום גם הרב יהודה קרינסקי המספר כי "הרבי חזר על כל הדברים שאותם הוא מבקש לכלול בנוסח הצוואה".

ביום שני, כ"ז בשבט, יום לפני מלאת השבעה לפטירת הרבנית, בשעות הצהרים, הגיע עורך הדין בשנית לביתו של הרבי, לשם החתימה על הצוואה. לחדרו של הרבי נכנסו עורך הדין נחום גורדון בלוויית הרב חיים יהודה קרינסקי. הרבי קרא אל החדר את הרב ירחמיאל בנימין קליין והרב יהודה לייב גרונר, כדי שהללו ישמשו כעדים על חתימת הצוואה.

במעמד החתימה נכחו, אפוא, בחדר: הרבי, עו"ד נחום גורדון, הרב חיים יהודה קרינסקי, הרב ירחמיאל בנימין הלוי קליין והרב יהודה לייב גרונר.

"לפני החתימה", מספר הרב קרינסקי, "שאל הרבי את מר גורדון, האם לו כעורך-דין ברור לחלוטין כי המסמך יהיה בר תוקף מוחלט, למקרה שבו עלולות להיווצר בעיות. עורך הדין גורדון השיב בחיוב".

וזה נוסח הצוואה (בתרגום מאנגלית):

אני, מנחם מענדל שניאורסאהן, מקינגס קאונטי, ניו יורק, מפרסם ומצהיר שזו היא צוואתי.

א': אני מבטל את כל הצוואות והתוספות למסמך שערכתי בעבר.

ב': אני מבקש שחובותי, הוצאות הלווייתי (הכוללות מצבה ראויה, אבל לא מוגבלות אליה) וההוצאות המנהליות ישולמו בהקדם האפשרי.

ג': יתרת רכושי - הדלא ניידי, האישי והמעורב - (מסוג כלשהו, הנמצא במקום כלשהו והכולל, ללא הגבלה אליהם, ספרים, כתבי יד, חפצי אמנות כלשהם וכל יתר הרכוש המיועד לשימוש אישי או ביתי), שיהיה לי בו ענין כלשהו בשעת פטירתי, וכן כל רכוש שתהיה לי עליו

או לגביו סמכות מינוי כלשהי, הנותר אחרי תשלום חובותי, אחרי הוצאות הלווייתי ואחרי ההוצאות המנהליות, מוגדר כ"רכוש נותר".

ד': אני מוריש ומנחיל את הרכוש הנותר **לאגודת חסידי חב"ד** (כעת בעלת משרד ב-770 איסטערן פארקווייי, ברוקלין, ניו יורק).

ה', 1: אני ממנה את הרב יהודה קרינסקי כאפוטרופוס שלי.

2: במקרה של פטירת הרב קרינסקי, של אי-יכולתו או של סירוב מצידו לשמש כאפוטרופוס מפני סיבה כלשהי, אני ממנה את הרב אברהם י. שם-טוב ואת הרב שלום מ. סימפסון לשמש, כל אחד לחוד ולפי הסדר הנ"ל, כאפוטרופוס לסירוגין או כאפוטרופוס יורש מקום.

3: לכל אפוטרופוס לסירוגין או אפוטרופוס יורש מקום יהיו כל הזכויות, הסמכויות, זכויות היתר והחסינויות המוענקות בזה לאפוטרופוס המקורי.

4: אני פוקד אשר לא יבוקש שום התחייבות או נייר ערך אחר בשום זמן ובשום תחום שיפוט של אף אחד מהאנשים הממונה כאפוטרופוס לביצוע המדוייק של חובותיו.

ו': בהנהלת רכושי, יהיו לאפוטרופוס שלי כל הסמכויות המוענקות מהחוק וכל הסמכויות הנחוצות.

ערכתי את צוואה זו ב-14 בפברואר 1988.

חתימת יד קדשו של הרבי באנגלית

המסמך הנ"ל, המורכב משני עמודים, כולל עמוד זה, אשר הראשון מהם נחתם בראשי תיבות לפני הביצוע על ידי בעל הצוואה, מנחם מענדל שניאורסאהן, נחתם, פורסם והוצהר על ידי בעל הצוואה כצוואתו ובשביל צוואתו בנוכחותנו ובשמיעתנו, והננו, כפי בקשתו, בנוכחותו ובנוכחות כל אחד מאתנו, חתמנו מטה את שמותינו כעדים, ביום ה-14 בפברואר 1988.

חתימת הרב גרונר
המתגורר ב
1649 President St. Brooklyn
N.Y. 11213

חתימת הרב קליין
המתגורר ב
750 Eastern Parkway
Brooklyn N.Y. 11213

חתימת הרב קרינסקי
המתגורר ב
729 Montgomery St. Brooklyn
N.Y. 11213

STATE OF NEW YORK

COUNTY OF KINGS

כל אחד מהחתומים, כל אחד לחוד ובנפרד, אחרי השבעו כראוי, מעיד ואומר:

הצוואה המצורפת נחתמה מטה בסופה בנוכחותנו ובראייתינו על ידי מנחם מענדל שניאורסאהן, בעל הצוואה הנ"ל, ביום ה-14 בפברואר 1988, ב-1304, פרזידנט סטריט, ברוקלין, ניו יורק, 11213.

בעל הצוואה הנ"ל, בעת חתימתו מטה, הצהיר אשר המסמך החתום מטה הינו צוואתו.

כל אחד מהחתומים מטה חתם את שמו כעד בסוף הצוואה הנ"ל, כבקשת בעל הצוואה, בנוכחותו, ובנוכחות ובראייתו של כל אחד מהם.

בשעת קיום הצוואה הנ"ל, בעל הצוואה היה בן למעלה משמונה עשרה שנה ועל-פי כל אחד ואחד מהחתומים מטה היה בעל נפש, זיכרון והבנה ללא פגע, לא היה מוגבל בשום רסן ומכל הבחינות היה מוכשר להביע את רצונותיו.

כל אחד ואחד מהחתומים מטה הכיר את בעל הצוואה הנ"ל בשעה זו ועורך תצהיר זה כבקשתו.

הצוואה המצורפת הוראתה לכל אחד ואחד מהחתומים מטה בשעת עריכת תצהיר זה, ונבדקה על ידם בהקשר לחתימותיהם של בעל הצוואה הנ"ל ושל החתומים מטה.

המסמך הנ"ל בוצע על ידי בעל הצוואה בעדות כל אחד מהחתומים מטה תחת פיקוחו של עורך הדין נחום ל. גורדון.

חתימת הרב גרונר

חתימת הרב קליין

חתימת הרב קרינסקי

כל אחד ואחד נשבע על-זה בפני, ביום ה-14 בפברואר 1988 הזה

חתימת הנוטריון

על כל אחד משני דפי הצוואה עצמה מופיעה חתימת הרבי. בשולי הדף הראשון – חתם הרבי בראשי תיבות, ובדף השלישי – מופיעה חתימת הרבי המלאה באנגלית. לצוואה זו נוסף כתב הצהרת העדים, עליה חתומים שלושת מזכירי הרבי.

* * *

באותם ימים, אין איש מכלל עדת החסידים מודע לאשר התרחש בקודש פנימה, הרחק מעין רואים, בביתו הפרטי של הרבי, בעת חתימת הצוואה. איש גם לא יודע מכוונות כאלו. לכל ברור כי נפתח עידן חדש בבית-חיינו, אך אין בנמצא מי שיעלה בלבו אפילו השערה על השלכותיו.

במוצאי שבת פרשת תרומה, אור לב' באדר תשמ"ח, גודשים מאות חסידים את בית הרבי בתפילת ערבית. תפילה זו, כמו יתר התפילות במשך ימי שנת האבלות, התקיימה בביתו הפרטי של הרבי ברחוב פרזידנט (למעט השבתות שבהן ערך הרבי התוועדויות, ולשם כך שהה ב-"770"). מיד לאחר אמירת ה"הבדלה", פותח הרבי בשיחת קודש אשר

כל משפט ממנה מצמרר את כל מי שאוזניו כרויות לשמע הדברים חסרי התקדים.

עצם אמירת השיחה במועד נדיר כזה – מוצאי שבת – הצביע על מאורע בלתי שיגרתי, אולם יותר מכל, הגיב הציבור הרחב בהלם מוחלט לנוכח גוף הדברים שנאמרו על-ידי הרבי.

הסיפור עצמו של הצמח-צדק מעולם לא פורסם במקום אחר, וזו הייתה הפעם הראשונה בה איזכר אותו הרבי ברבים. מקור המילים "חשבונו של עולם" מופיע בתלמוד בבלי, במסכת בבא בתרא (עח,א): "אמר ר' שמואל בר נחמן אמר ר' יוחנן, מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים בואו חשבון ... בואו ונחשוב חשבונו של עולם הפסד מצווה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן – אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא". מכאן הביטוי "בואו ונחשוב חשבונו של עולם" במובן של הסתלקות מהעולם הזה לעולם הבא.

בפתח הדברים, תוך כדי סיפור הדברים על ה"צמח-צדק", אמר הרבי כי העובדה שהדברים סופרו והגיעו אלינו מחייבת הפקת הוראה ולקח. תחילה מאזכר הרבי בקצרה את הסיפור עצמו: "סיפר נשיא דורנו שפעם באו אל אדמו"ר הצמח צדק בטענת 'בואו ונחשוב חשבונו של עולם'.

[במקורות אחרים נמצא הסיפור בגירסא זו: בתקופה שלפני הסתלקותו, היה ה"צמח צדק" לומד עם בנו המהר"ש ונכדו רש"ז מקאפוסט. בכל פעם (ככל הנראה בסיום הלימוד) היה נוהג לומר את דברי המדרש (שמו"ר, פ"א, ח): אף-על-פי שמת יוסף ואחיו, אלקיהם לא מת. בשעת מעשה לא היה הרבי מהר"ש מגיב, אך בבואו הביתה היה שופך דמעות כמים. ועוד היה הצמח-צדק אומר להם: בואו ונחשוב חשבונו של עולם (מה יהיה לאחר מאה ועשרים שנה). והיה הרש"ז מקאפוסט שואל, "מה באמת יהיה?". והמהר"ש התרעם עליו על כך].

לאחר דברים אלו אמר הרבי: "באותה הזדמנות התפלאתי – מדוע סיפרו זאת ליז ובפרט שזה קשור עם העדר הכבוד של זה שאמר זאת לפני הצמח צדק. אך מזה מובן שגם עניין זה שייך ליוהחי יתן אל ליבו' ובהקדמה: הרי ראו אצל הצמח-צדק שלאחרי העניין של 'בואו ונחשוב', הייתה אריכות ימים ושנים טובות, בהפצת עניין של

'נשיאות' והפצת המעיינות, וכל העניינים המפורסמים בעבודתו הקדושה, עד שזה הגיע 'לבאי עולם'... ועל דרך זה ראינו בהנהגת רבותינו נשיאינו שהייתה אצלם ההנהגה של 'בואו ונחשוב חשבונו של עולם' וזה הוסיף אצלם באריכות ימים ושנים טובות בפשטות".

וכאן מסיק הרבי: "ועל דרך זה בעניינינו – מזה גופא שסיפרו לנו את הסיפור, מוכח שצריך להיות "יתן אל לבו' בעניין זה של 'בואו ונחשוב חשבונו של עולם"'.

להלן, הנוסח המלא של החלק המרכזי והמפורש בשיחת הרבי, כפי שהוקלדו ותורגמו מסליל ההקלטה (הופיעו, בשינויים קלים, בתוך כל השיחה, בשבועון 'כפר-חב"ד' מס' 624, שבועיים לאחר ג' בתמוז תשנ"ד):

"מחמת האריכות, אפשר שיאבדו השומעים את הנקודה העיקרית, ולא יבחינו מהו העיקר וכו' – ולכן חוזרים על כך שוב: מכיוון שישנו העניין של 'בואו ונחשוב חשבונו של עולם', חשבונו של אדם. אם זה צריך 'לעבור', או כאשר זה צריך 'לעבור', או שיישאר בשני האופנים – על דרך שמצינו במשה רבנו שעוד בחייו (ואפילו לפני מתן תורה, כש'משה קיבל תורה מסיני') הוא מסר את העניין של "צא הלחם בעמלק" לתלמידו יהושע בן נון.

"...הרי המענה ברור שיש לשאול שלושה רבנים חסידיים (אם על-ידי אחד מהם או על-ידי שלושתם בבת אחת), והגדול שבהם (או שלושתם יחד) מוסר את ההחלטה. כלומר: נוסף על מה שדובר לאחרונה אודות קיום דברי המשנה "עשה לך רב" ועל-דרך-זה "ותשועה ברוב יועץ", ובענייני רפואה, לשאול את הרופאים, כמאמר חז"ל על הפסוק 'ורפא ירפא' – שהוראות אלו אינן שייכות לעניין של 'בואו ונחשוב חשבונו של עולם' – הרי על-דרך זה, ואדרבה, ביתר שאת וביתר עוז, לעניין 'בואו ונחשוב חשבונו של עולם' – שהמענה ברור ובאופן שלא נותר שום ספק בדבר, שהעניין שייך לשלושה רבנים חסידיים.

"והיות שהמדובר הוא אודות כמה עיירות וכמה מדינות, ובכל מקום ומקום ישנו ה'ועד' של הרבנים החסידיים של אותו מקום (או

עיר, או שכונה או כל המדינה) ו"נהרא נהרא ופשטי" – בכל מקום שיש בו שלושה רבנים חסידיים, הרי הם עצמם 'בית-דין', ובמקום שיש פחות משלושה, יכולים לצרף עמם רבנים ממקום אחר (על-דרך מה שכתוב אפילו לעניין סנהדרי גדולה) – הרי מוסרים את הדבר למוחם של אלה, והם מקבלים את התפקיד והשליחות והנתינת-כוח, למסור את הפסק-דין האמור במקומם הם, בשמחה ובטוב לבב.

"...וכאמור לעיל, אומרים זאת באופן ברור, שאינו מותיר מקום לשום ספק (אפילו ספק דקדושה), ואין מקום אפילו לחזור ולשאול אודות עניין זה. הדבר כבר נמסר, והרי זה כאילו כבר עשו את ההחלטה בדבר. ויהיה דבר ברור כיצד צריכים לנהוג לאורך ימים ושנים טובות, ולא לתת מקום לשום עניינים של בלבולים. ואם יש למישהו עוד איזו שאלה בדבר, יהיה מה שיהיה, בעניינים אלה – הרי כבר מוכן מלכתחילה המענה על-ידי רבנים חסידיים, בתור 'בית-דין'".

בניגוד לנוהג המקובל שכל שיחה שנושא הרבי, נערכת על-ידי המערכת המופקדת על כך, מוגשת להגהת הרבי ויוצאת לאור – שיחה זו אינה נערכת כלל על-ידי האנשים האמונים על כך, למרות בקשות חוזרות ונשנות של הרבי שרצונו להגיה את השיחה. הללו, כמו כל החסידים אשר דבר השיחה מגיע לאוזניהם, מגיבים בבהלה ובאי אמון בדברים המפורשים שהשמיע הרבי. נטיית הלב באותם ימים מוצאת את ביטויה בהתעלמות פורמלית משיחה זו. אמנם בנקוף הזמן ערכו את השיחה והיא נדפסה כהוספה לספר תורת מנחם - "התוועדויות תשמ"ח" (בסוף חלק רביעי), אולם במהדורה זו הושמטו מתוכה כל המוטיבים המהווים רמז להסתלקות.

* * *

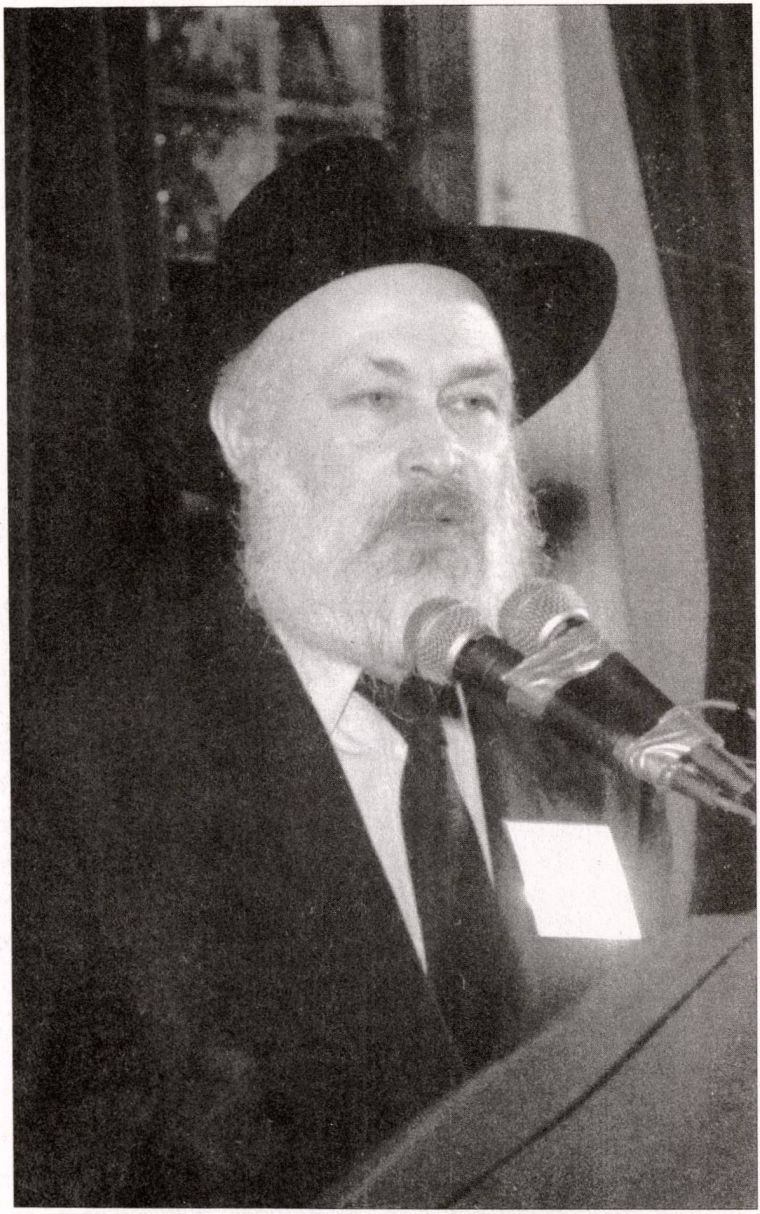
השיחה שנאמרה, כאמור, בבית הרבי, הכתה בהלם את שומעיה. מיד כשסיים הרבי את הדברים, בעוד הציבור עומד על מקומו וממתין לעליית הרבי לקומה העליונה, שלאחריה יתפזר הקהל, ניגש אל הרבי, הרב יהודה קלמן מארלאו, חבר הבד"ץ של רבני שכונת קראון הייטס, ואמר,

בהתייחסו לדברים המפורשים שהשמיע הרבי, כשהוא מצטט את הפסוק הפותח את פרשת השבוע החדש: "עס שטייט דאך 'ואתה תצווה' און אלע וויסן וועד איז דער 'ואתה'" (=הרי נאמר 'ואתה תצווה' והכל יודעים מי האיש שעליו נאמר 'ואתה').

הרבי הביט בעיניו של הרב מארלאו ואמר: "זאל זיין אן 'כתית'" (=שיהיה ללא 'כתית'). והרב מארלאו מצידו הוסיף ואמר לרבי: "אריכות ימים ושנים טובות". הרבי ענה: "אמן" ועלה לחדרו שבקומה השנייה של הבית.

שיחה זו, בה קורא הרבי, כמסקנה מ'בואו ונחשוב חשבונו של עולם' - לציית בכל מקום ומקום לשלושה רבנים חסידיים, הופכת לימים לצוואתו הרוחנית הברורה של הרבי, אשר על פיה אמור להיות מושתת הסדר במחוזות חסידי חב"ד בכל מושבותיהם.

[לימים, יצביעו דורשי רשומות על מימד שמימי בדברים שאמר הרבי לרב מארלאו, בתום השיחה ובעקבותיה: היום בו אירע האירוע המוחי היה ביום ז"ך בחודש ומספר הימים שבין כ"ז באדר ראשון תשנ"ב עד ג' בתמוז תשנ"ד עולה בדיוק כמניין המילה "כתית" (830). דווקא במילה זו השתמש הרבי בהביעו את משאלת לבו הטהור, שניות אחדות לאחר סיום אמירת השיחה שהיוותה, לדעת כולם, צוואה רוחנית ברורה].

"הרבי אמר שעד כה לא היה צריך לחשוב על כך". הרב חיים יהודה קרינסקי

"כתוב 'ואתה תצווה'". הגאון רבי חיים קלמן יהודה מארלאו

I, MENACHEM MENDEL SCHNEERSON, of Kings County, New York, hereby make, publish and declare this to be my Last Will and Testament.

FIRST: I revoke all wills and codicils previously made by me.

SECOND: I request that my debts, my funeral expenses (including, but not limited to, the cost of a suitable monument), and my administration expenses be paid as promptly as shall be practicable.

THIRD: The balance of my property, real, personal and mixed (of whatever kind and wherever situated, including, but not limited to, any books, manuscripts, objets d'art and all other property intended for personal or household use), in which I shall have any interest at the time of my death, and all property over or with respect to which I shall have any power of appointment, remaining after provision for the payment of my debts and my funeral and administration expenses, is referred to as my "Residuary Estate."

FOURTH: I devise and bequeath my Residuary Estate to AGUDAS CHASSIDEI CHABAD (which presently has an office at 770 Eastern Parkway, Brooklyn, New York).

FIFTH: A. I appoint RABBI YEHUDA KRINSKY as my Executor.

עדי קיום - מזכירי הרבי. הצוואה

B. In the event of RABBI KRINSKY's death or his failure or refusal to serve as Executor for any reason, I appoint RABBI ABRAHAM I. SHEMTOV and RABBI SHOLOM M. SIMPSON, to serve singly and in the order named, as alternate or successor Executor.

C. Each alternate or successor Executor shall have all of the rights and powers, and all of the privileges and immunities hereby granted to my original Executor.

D. I direct that no bond or other security shall at any time be required in any jurisdiction of any of the persons named as Executor for the faithful performance of his duties.

SIXTH: In the administration of my estate, my Executor shall have all powers granted by law and all necessary powers.

I have executed this Will this 14th day of February, 1988.

Menachem Mendel Schneerson

The foregoing, consisting of 2 pages, including this page, the first page of which was initialed prior to the execution hereof by the Testator, MENACHEM MENDEL SCHNEERSON, was signed, published and declared by the Testator as and for his Last Will and Testament in our presence and hearing, and we, at his request,

in his presence and in the presence of each other, subscribed our names as witnesses this 14th day of February, 1988.

Lisl Brown residing at 1649 PRESIDENT ST BROOKLYN. N.Y. 11213

Bekley residing at 250 EASTERN PARKWAY BROOKLYN. N.Y. 11238

Yolanda Krnisl residing at 729 MONTGOMERY ST BROOKLYN N.Y. 11213

STATE OF NEW YORK)
: SS.:
COUNTY OF KINGS)

Each of the undersigned, individually and severally, being duly sworn, deposes and says:

The within Will was subscribed in our presence and sight at the end thereof by Menachem Mendel Schneerson, the within named Testator on the 14th day of February, 1988 at 1304 President Street, Brooklyn, New York 11213.

Said Testator at the time of making such subscription declared the instrument so subscribed to be his last Will.

Each of the undersigned thereupon signed his name as a witness at the end of said Will, at the request of said Testator and in his presence and in the presence and sight of each other.

Said Testator was, at the time of so executing said Will, over the age of eighteen years, and, in the respective opinions of the undersigned, of sound mind, memory and understanding and not under any restraint or in any respect incompetent to make a will.

Each of the undersigned was acquainted with said Testator at such time and makes this affidavit at his request.

The within Will was shown to each of the undersigned at the time this affidavit was made, and was examined by each of them as to the signatures of said Testator and of each of the undersigned.

The foregoing instrument was executed by said Testator and witnessed by each of the undersigned affiants under the supervision of Nahum L. Gordon, an attorney-at-law.

LEIB GRONER

BENJAMIN KLEIN

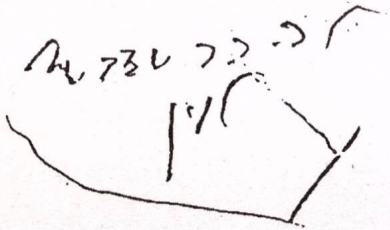
YEHUDA KRINSKY

Severally sworn to before me this
14th day of February, 1988

Notary Public

NAHUM L. GORDON
Notary Public, State of New York
No. 30-6589900
Qualified in Nassau County
Certificate filed in New York County
Commission Expires ~~March 30, 19~~ Sept 30, 1988

צילום כתב-יד-קודש של הרבי, בו מורה הרבי להוציא לאור את אגרות הקודש

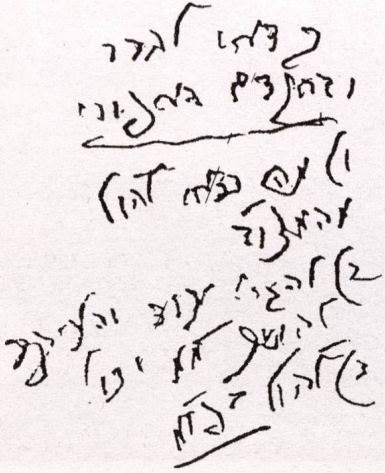
להרר"ש ב"ב שי' לוין

כדאי לברר ובהקדם האפשרי

1) מה כדאי להו"ל מהמצו"ב.

2) להגי' עוד והעיקר להוסיף מ"מ וכו'

3) להו"ל בפו"מ.

"והחי יתן אל ליבו". הרבי עובר לפני התיבה בביתו, בשנת תשמ"ח

פרק רביעי

רשימה ושטר

ביום שני, י״ד בסיון תשמ״ח, שעה קלה לאחר תפילת מנחה, נקראים לביתו של הרבי שני אנשים: מזכירו האישי של הרבי, הרב חיים מרדכי אייזיק חודוקוב והרב ניסן מינדל, חבר המזכירות. השניים שומעים מפי הרבי כי עלה ברצונו הקדוש, ״להתעסק בסידור העניינים של לאחר מאה ועשרים שנה״.

״הרב חודוקוב והרב מינדל שהו בחדר הרבי פחות מחצי שעה״, מעיד הרב יהודה לייב גרונר, מזכיר הרבי. ״כשהם יצאו, ניכר היה על פניהם כי הם טרודים מאוד. ניסיתי לשאול אותם, על מה דיבר איתם הרבי. הם רק אמרו: 'יותר טוב לא לדבר'. סתמו ולא פירשו״.

מיד בצאתם, מעלה הרב ניסן מינדל על הכתב את הדברים אשר שמעו בקודש פנימה. הרב מינדל מגיש את הדברים לרב חודוקוב על מנת למוסרם אל הרבי. נוסח רשימת הדברים במתכונתם זו מעולם לא פורסם.

הנוסח המלא של רשימת הדברים מועבר לאישורו של הרבי באמצעות הרב חודוקוב. במשך תקופת זמן ניכרת, הדברים אינם זוכים לתגובת הרבי.

כמעט שלושה חודשים חולפים.

במהלך התקופה הזאת, "כמעט מדי יום ביומו, היה הרב חודוקוב שואל אותי, האם הרבי הוציא עבורו משהו מיוחד. הבנתי שהדבר קשור לשיחה שהייתה לרבי איתו ועם הרב מינדל, אך לא ידעתי את תוכנה המדויק. הדבר היחיד שידעתי הוא שהרבי לא הוציא באמצעותי כל תגובה על כך", דברי הרב גרונר.

"בתחילת חודש אלול", מספר הרב גרונר, "הוציא הרבי באמצעותי את דפי הרשימה המקורית שהוכנסו אליו זמן רב קדם לכן. הרשימה הייתה מלאה בהערות של הרבי אשר מהם ניתן היה ללמוד כי דברים רבים שהופיעו בה אינם לשביעות רצונו של הרבי".

ביום שלישי, י"ז באלול, מיד לאחר תפילת מנחה, מבקש הרבי ממזכירו, הרב יהודה לייב גרונר, ששלושה אנשים ייכנסו אליו. אל הרב חודוקוב והרב מינדל מצרף הרבי הפעם את הגאון רבי ישראל יצחק פיקרסקי, ראש הישיבה המרכזית "תומכי תמימים" אשר ב-"770".

בפני השלושה, מוסיף הרבי הוראות ופרטים נוספים על הדברים שהשמיע בפני שניים מהם.

שורת ההערות והתיקונים שללה את רוח הדברים והפרטים שבהם. מנוסח גוף התשובה ניכר כי אין דעתו של הרבי נוחה מהעובדה שמרוח הרשימה עולה כי הרבי מפקיד את הנהלת כל המוסדות המרכזיים בידי שני אנשים. אך גם מעבר לכך, ניכרת אי שביעות רצון מפרטים נוספים.

נוסח התשובה שהועבר מהרבי ישירות לידי הרב חודוקוב, אינו ניתן להשגה. שמועה עיקשת, שקיבלה אישור מכמה מקורות שונים, מספרת על כך שבראש הדף של רשימת הדברים שעליו הופיעו הערות הרבי הופיע 'משפט מפתח' שבו נאמר (בתוכן, לא בלשון): האמנם חושדני שאשאיר את הכל על שני אנשים.

בעקבות הערות הרבי, עורכים השלושה את דברי הרבי מחדש ומגישים אותם לרבי. גם רשימה זו, מקבלת כמה הערות ותיקונים על-ידי הרבי. בפעם השלישית, מוגשת מתכונת בת ארבעה דפים הנושאת את הכותרת "רשימת דברים מכ"ק אדמו"ר שליט"א", אשר שני דפים מתוכם, נושאים את הכותרת "מוסף להנ"ל". זו היא המתכונת שעותק

ממנה מתפרסם כאן, אשר, כאמור אינם כוללים את התיקונים וההערות של הרבי.

וזה נוסח הרשימה, ככתבה וכלשונה (עם פענוח ראשי התיבות), כולל ה"מוסף":

"היום, אחר תפילת מנחה, נקראנו להכנס אל כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א בהיכל קדשו ואמר לנו כהקדמה להכתוב לקמן: 'סגולה לאריכות ימים ושנים להתעסק בסידור הענינים של לאחר מאה ועשרים שנה'.

"אחר כך המשיך ואמר לנו: באשר אנחנו שנינו היינו אשר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר הקריבנו אליו ולעבודתו בקדש, וכשהעתיק מושבו ומרכז פעולותיו לארצות הברית לקח אותנו אתו עמו לארצות הברית והטיל עלינו התפקידים הראשיים בהנהלה הראשית לכל היקף פעולותיו ועבודתו, וכן היה הסדר מאז ועד הנה, ובשים לב אשר הסגולה האמורה לאריכות ימים ושנים הוא כאשר הכל כתוב וחתום באופן ברור שלא יהיה מקום לספקות וכו',

"לכן ציוה עלינו כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א לסדר את כל הענינים בהנוגע לאחר מאה ועשרים שנה מתאים להוראותיו ולהעלותם על הכתב שריר וקיים, ולאחר שכבוד קדושת אדמו"ר שליט"א יעיין בזה ויסכים ויאשר בחתימת יד קדשו, הרי יהי' לזה כל התוקף של צוואה.

"אי לזאת, ובהתאם להוראות כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א כפי ששמענו מפיו, הננו בזה להעלות על הכתב סדר וקביעת הענינים לאחר מאה ועשרים שנה, וכדלהלן:

"סעיף א: ההנהלה הראשית של כל המוסדות דליובאוויטש בכל מקום שהם, בצורתה כמו שהיא עכשיו בידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, תעבור לידי הרב ח.מ.א. חדקוב והרב ניסן מינדל שיחיו, עם כל הזכויות והאחריות שבזה.

"סעיף ב: כל עניני ליובאוויטש – המוסדות והפעולות וכו' – כמו שמתנהלים עתה על פי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, וכן מוסדות

ליובאוויטש העתידים להווסד, יהיו מסורים בידי ההנהלה הראשית, הרב ח.מ.א. חדקוב והרב ניסן מינדל ו/או הממונים על ידם, בתוקף תפקידם האמור.

"סעיף ג: כל אלו שבמשך הזמן נתמנו לאיזו שליחות או פעילות על ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א נשארים בתוקף תפקידם כל זמן שההנהלה הראשית הנ"ל לא החליטה אחרת.

"סעיף ד: נוסף על ההוראות הנ"ל שהן בשייכות לענייניים הכלליים, הואיל כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א למלא ידינו להכניס לתוך הצוואה הכללית גם צוואה פרטית בשייכות לענייניו ונכסיו הפרטיים, שיעברו לרשות מרת דאליא תחיה רוטמאן שהיא בת אחיו המנוח, ר' אריה לייב ז"ל, וילדי' שיחיו, שלהם הוא מוריש עזבונו הפרטי, היינו רהיטי הבית, וכלי הבית וכדומה, פרט לספרים וכתבים וחפצים שהם נחלת אגודת חסידי חב"ד. ואם יתעורר ספק באיזה דבר – וכן בכל מקום של איזה ספק באיזה עניין מהענינים הנ"ל – הרי הקובעים בזה הם הרב חיים מרדכי אייזיק שי' חדקוב והרב ניסן שי' מינדל, אם בעצמם או בצירוף עוד אחד, וכן יקום.

"והשם יתברך יאריך ימיו ושנותיו של כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א למען יאריך ימים על ממלכתו בטוב ובנעימים עד ביאת משיח צדקנו".

הרשימה מסתיימת בציון: "ועל כל הנ"ל באנו על החתום", שמתחתיה מקומות חתימה מסומנים המצוינים במילים "הרב ח.מ.א. חדקוב" ו"הרב ניסן מינדל".

מיד לאחר מכן, באותו דף, מופיע ההמשך תחת הכותרת: "מוסף להנ"ל":

"היום, יום שלישי בשבת, י"ז לחודש אלול, שנת תשמ"ח, אחרי תפילת מנחה, נקראנו להיכנס לכבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, שלושה כאחד, היינו הרב חיים מרדכי אייזיק שי' חדקוב, והרב ניסן שי' מינדל והר"מ הרב ר' ישראל יצחק שי' פיקרסקי, ובמעמד שלשתנו הואיל כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א להוסיף הוראות

ופרטים לצוואתו הנ״ל מי״ד סיון, ה׳ תשמ״ח, בכדי שלא להשאיר מקום לספקות וכו׳ בהנוגע להמשך העבודה לאחר מאה ועשרים שנה. ואלו הן הוראותיו הנוספות:

״סעיף ה: כידוע היה סדר עבודתו הציבורית של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו״ר מאז בואו לארה״ב, אשר רובא ככולא של פעולות חב״ד – ליובאוויטש בארה״ב ובכל מרחבי העולם התנהלו על-ידי הארגונים הראשיים שהוא יסד אותם ופעל על ידם, והם: המרכז לענייני חינוך ומחנה ישראל על המחלקות והסניפים שלהם; ואשר הנהלת מוסדות אלו בפועל מסר לועד של שלושה, היינו: לי, חתנא דבי נשיאה, ולהרב חיים מרדכי אייזיק חדקוב ולהרב ניסן מינדל. ומובן אשר לאחרי הסתלקות כבוד קדושת מורי וחמי אדמו״ר כן היה הסדר גם כן אלא שלמעשה נכנסו המוסדות הנ״ל – כמו שאר המוסדות – תחת נשיאותי, וממילא נשארה ההנהלה בפועל של המוסדות הנ״ל בעיקר לידי הרב חיים מרדכי אייזיק והרב ניסן שיחיו.

״ועתה, בכדי לאשר עוד הפעם את הסדר האמור, וביתר שאת ותוקף, ובפרט בשים לב שבשנים האחרונות ראיתי צורך לחדש ולהפעיל את אגודת חסידי חב״ד העולמית בתור ארגון השלישי אשר ביחד עם שנים הראשונים, המרכז לענייני חינוך ומחנה ישראל, הם שלשה עמודי התווך של תנועת חב״ד, אשר על ידם מתנהלים הפעולות דחב״ד-ליובאוויטש במרחבי העולם – מצאתי לנחוץ להוסיף הפרטים דלהלן בנוגע לסדר העבודה בפועל, והם:

״סעיף ואו: המדובר שלא לעשות שינויים בהנהלת הארגונים הנ״ל חל רק בנוגע לאלה ששמשו בתפקידם זה לא פחות משלש שנים האחרונות, וכגון:

במרכז לענייני חינוך ההנהלה הראשית היא בידי הרב חיים מרדכי אייזיק (חדקוב) והרב ניסן מינדל והרב שלום מנדל סימפסון שיחיו.

במחנה ישראל בידי הרב חיים מרדכי אייזיק (חדקוב) והרב ניסן מינדל והרב יודא קרינסקי, שי׳.

באגודת חסידי חב"ד העולמית – בידי הרב חיים מרדכי אייזיק (חדקוב) והרב שניאור זלמן גוראריה והרב דוד ראסקין שיחיו.

"סעיף ז: בנוגע מעמד, הנה כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר היה נוהג אשר היה מחלק הכסף לשלושה חלקים, למרכז לענייני חינוך ולמחנה ישראל וללשכת חשאין (אשר לשכת חשאין היא אחת מהמחלקות של מחנה ישראל). וכן נהגתי אני. ולכן כן יהיה גם לאחר מאה ועשרים שנה – כלומר, שכל כספי המעמד יתחלקו לג' חלקים הנ"ל, היינו המרכז לענייני חינוך, מחנה ישראל, ולשכת חשאין.

"סעיף ח: אף שהכוונה והתקוה שכל העניינים הנ"ל לא ישאירו מקום לספקות וכו', עם כל זה שמא ואולי בכל זאת יתעורר ספק בנוגע לאיזה שיהיה ענין או פרט – הרי יפה כוחם של השלשה: הרב חיים מרדכי אייזיק (חדקוב) והרב ניסן מינדל והרב ישראל יצחק פיקרסקי להחליט ולפסוק בהתרת הספק, וכן יקום.

"כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א הדגיש אשר בנוסף להסגולה הנ"ל לאריכות ימים ושנים – ובמילא צריך העניין להיעשות בשמחה ובטוב לבב, הרי עוד זאת סגולת היום והחודש והשנה, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, ערב ח"י אלול, הולדת שני המאורות הגדולות, בחודש שכולו רחמים, בשנת תשמ"ח ותשמ"ח".

גם לאחר דברים אלו נכתב: "ובזה באנו על החתום על כל הנ"ל:" ולאחר שורה זו, מקומות החתימה של: "הרב ח.מ.א. חדקוב, הרב י.י. פיקרסקי, הרב נ. מינדל".

בשני העותקים של ה"רשימת דברים" בת ארבעת הדפים המצויים בידינו – אשר הם, קרוב לוודאי, צילומי העותקים שהיו בידי הרב פיקרסקי והרב מינדל – אין חתימה במקומות המיועדים לכך.

* * *

בנוסף לכך, כמתחייב מהוראת הרבי - הרב חודוקוב, הרב מינדל והרב פיקרסקי, מעלים על הכתב מסמך חדש, הכולל את רוח דברי הרבי בפעם השנייה, בנוסח חדש, תחת הכותרת "שטר צוואה". הדברים

המופיעים בשטר, הולמים את הנוסח המסורתי המקובל בעת כתיבת צוואה.

מעבר לכך, בשטר הצוואה לא מופיעים מוטיבים שמאפיינים את הרשימה הקודמת שכללה גם את המתכונת המקורית, אשר עליה רק נוסף תוכן חדש בשם "מוסף להנ"ל". אחד השינויים בין הרשימה והשטר הוא אזכור "עזבונו הפרטי" של הרבי – כלי הבית והרהיטים, המיועדים לבת אחיו של הרבי, מרת דליה ראטמאן. סעיף זה נשמט לחלוטין משטר הצוואה הנוכחי, כמו גם דברים נוספים.

נודע על עדות שהשמיע לאחר ג' בתמוז תשנ"ד, הרב שלום ישראל חדקוב, בנו של הרב חדקוב ע"ה (שבינתיים נתבקש לישיבה של מעלה), בפני מליאת הנהלת אגודת חסידי חב"ד העולמית. בעדות זו אמר הרב חדקוב כי לפי הידוע לו שטר הצוואה שבפנינו, נוסח לאחר כל התיקונים וההערות שציין הרבי על הגרסאות הקודמות. לפי דברים אלו, ייתכן שבתחילה הוגש שטר צוואה עם אלמנטים נוספים שנשללו על-ידי הרבי, וזהו שטר הצוואה המתוקן.

וזה נוסח ה"שטר":

"זכרון עדות שהיתה בפנינו עדים החתומים מטה ביום שלישי בשבת, שבעה עשר לחודש אלול, שנת ה' אלפים תשמ"ח, למניין שאנו מונין כאן בעיר ברוקלין, נ.י.,

"איך ששלח אחרינו כבוד קדושת אדמו"ר הרב ר' מנחם מענדל שליט"א בהרב ר' לוי יצחק זצ"ל שניאורסאהן, ובאנו אליו ודעתו מיושבת עליו והי' יודע לדבר ולישא וליתן כשאר בני אדם, ואמר לנו: "סגולה לאריכות ימים ושנים להתעסק בסידור הענינים של לאחר מאה ועשרים שנה. הנה שלחתי אחריכם – לכל לראש, הרב ח. מ. א. חדקוב והרב ניסן מינדל, כיוון שאתם מהראשונים אשר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר הקריב לעבודתו וכשהעתיק מושבו ומרכז פעולותיו לארה"ב הביא אתכם עמו והטיל עליכם התפקידים הראשיים בהנהלת המוסדות שיסד כאן, המרכז לעניני חינוך ומחנה ישראל; ואתכם עמכם קראתי את הרב ר' ישראל פיקרסקי, ריש

מתיבתא של הישיבה המרכזית תומכי תמימים ליובאוויטש – בכדי לעשות צוואה בפניכם. וזו היא הצוואה:

(1) כל עניני ליובאוויטש – המוסדות והפעולות וכו' – כמו שמתנהלים עתה על פי סדר הקבוע והנוהג מכמה שנים, יתנהלו כן להבא.

(2) כידוע היה סדר עבודתו הציבורית של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר מאז בואו לארה"ב, אשר רוב הפעולות דחב"ד ליובאוויטש ובכל מרחבי העולם התנהלו על ידי הארגונים הראשיים שהוא יסד אותם ופעל על ידם, והם המרכז לעניני חינוך ומחנה ישראל, על כל המחלקות והסניפים שלהם וכן הוא הסדר גם עתה. אלא שבשנים האחרונות ראיתי צורך לחדש ולהפעיל את אגודת חסידי חב"ד העולמית בתור ארגון השלישי אשר ביחד עם שנים הראשונים – המרכז לעניני חינוך ומחנה ישראל, הם שלשה עמודי התווך של תנועת חב"ד, אשר על ידם מתנהלים הפעולות דחב"ד-ליובאוויטש במרחבי העולם. וכן יהיה להבא, לא ישונה.

(3) המדובר שלא יהיו שינויים בהנהגת הארגונים הנ"ל חל רק בנוגע לאלה ששמשו בתפקידם זה לא פחות משלוש שנים האחרונות, כגון:

בהמרכז לעניני חינוך ההנהלה הראשית בידי הרב חיים מרדכי אייזיק חדקוב והרב ניסן מינדל והרב שלום מענדל סימפסון;

במחנה ישראל – ההנהלה הראשית בידי הרב חיים מרדכי אייזיק חדקוב והרב ניסן מינדל והרב יודא קרינסקי;

באגודת חסידי חב"ד העולמית – ההנהלה הראשית בידי הרב חיים מרדכי אייזיק חדקוב והרב שניאור זלמן גורארי והרב דוד רסקין.

(4) בנוגע מעמד, הנה כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר היה נוהג אשר היה מחלק את כספי המעמד לשלשה חלקים, למרכז לעניני חינוך ולמחנה ישראל וללשכת חשאין (אשר לשכת חשאין היא אחת מהמחלקות של מחנה ישראל). וכן נהגתי אני. ולכן יהיה כן גם לאחר

מאה ועשרים שנה – כלומר, שכל כספי המעמד יתחלקו לשלשה חלקים, היינו להמרכז לענייני חינוך ולמחנה ישראל וללשכת חשאין.

אף שהכוונה והתקוה שכל הענינים הנ"ל לא ישאירו מקום לספקות וכו', עם כל זה שמא ואולי בכל זאת יתעורר ספק בנוגע לאיזה שיהי' ענין או פרט – הריני מיפה כוחם של השלשה: הרב חיים מרדכי אייזיק חדקוב והרב ניסן מינדל והרב ישראל יצחק פיקרסקי להחליט ולפסוק בהתרת הספק. וכן יקום".

בסוף הנוסח המשתרע על פני שני עמודים, באותיות מקלדת פשוטות, נדפסו המילים: "וחתם בחתימת יד קדשו", כשמעליהם פס למקום החתימה. ומיד לאחר מכן, נוספו המילים הבאות: "ומה שנעשה בפנינו ומה שציוה בפנינו עדים, וחתמנו היום, יום שלישי בשבת, שבעה עשר לחודש אלול, שנת ה"א תשמ"ח, הכל שריר וקיים". כאן באים שלושת מקומות החתימה של שלושת העדים.

* * *

אף במקרה זה, בשני העותקים שבידינו, המהווים, ככל הנראה את העותקים שהיו בידי הרב מינדל והרב פיקרסקי, מקום חותם הרבי ריק. אין כל הוכחה המצביעה על תגובה או על אי תגובה של הרבי על השטר, במתכונתו הנוכחית, שעותק ממנה מתפרסם כאן.

עדות אחת, ללא רשות ציון שם אומרה אומרת כי לנגד עיני הרב פיקרסקי היה שטר צוואה שבו הופיעה חתימת ידו הקדושה של הרבי. כל הידוע אודות כך הוא שאין כיום מי שיכול להצביע על עותק זה של שטר הצוואה. בהקשר זה, סיפרו מקורות נוספים על גניבה גדולה שהייתה בבית הרב פיקרסקי שבעקבותיה נעלמו מסמכים רבים.

לבד מעדות זו, כמה אנשים העידו על דברי הרב פיקרסקי ע"ה למקורביו, זמן רב לאחר כ"ז באדר ראשון תשנ"ב, כי ידוע לו שהרבי סידר צוואה, כשהפרטים שבפיו מסגירים את העובדה שמדובר בשטר צוואה זה.

עדות הקשורה בדברים שבעל-פה ביחס לצוואות אלו כמו גם בכלל ביחס למושג ששמו צוואה, מצויה בפי מזכירו של הרבי, הרב לייב גרונר, המספר, כי "במשך תקופה זו, בין מועד הגשת רשימת הדברים לרבי ובין הכנת 'שטר הצוואה', החל הרבי לדבר עמי מספר פעמים על נושא זה".

"בכל פעם שהרבי נקב במלה 'צוואה' או בסגנון אחר שהזכיר נושא זה, אמרתי לרבי מיד שאיני רוצה לשמוע אודות כך. המשכתי ואמרתי לרבי שקבלה בידינו כי סתם אמירה של רבי אינה נאמרת חינם, ודווקא מפני זאת, אינני מעוניין לשמוע על כך מהרבי. תגובת הרבי הייתה: 'דו ווילסט נישט, וועט מען נישט רעדן' (=אם אינך רוצה, לא נדבר (על כך))".

איש אינו יכול לנחש או לשער מה עלה בדעתו של הרבי למסור למזכירו באותן הזדמנויות. אף אחד גם לא יכול להצביע על תוכן הדברים שהיה הרבי משמיע על-פה, אילו היה הרבי ממשיך ואומר את הדברים אשר היה ברצונו הקדוש לאומרם במו פיו. ייתכן שאולי היה יכול להיות בדברים הללו משום חידוש או קביעה שעד כה לא ידועים או שלא קיים מושג אודותם. אולי היו אלו דברים שיכולים היו לנסוך אור על דברים שהיו ונותרו בגדר תעלומה, כיום הזה. כך או כך, דומה כי אין מנוס ממסקנה מרה לפיה הסירוב העיקש לשמוע את דברי הרבי באותם פעמים, התברר, לימים, כהחמצה גורלית.

בחודש תשרי תשמ"ט הוכנס לרבי עותק מיוחד של שטר הצוואה, כפי שהוא מתורגם לאנגלית. הרבי הוציא על כך תשובה בכתב בזו הלשון: "אין הזמן גרמא לעיין בזה, ובאופן כללי כוונתם רצויה, אזכיר על הציון".

עובדה זו עדיין אינה בבחינת סוף פסוק לסוגיית שטר הצוואה.

הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי, מספר: "ביום מן הימים, אינני זוכר את התאריך המדויק, נכנסתי לחדרו של הרבי בהוראתו לצורך עניין מסוים. הרבי הושיט לי חבילת דפים מקומטת ובלתי סדורה, ואמר לי: 'איך וויל ניט ס'זאל זאך וואלגערן דא, האלט עס ביי דיר' (=אינני רוצה שזה יהיה מפוזר כאן, אכסן זאת אצלך).

"בתוך הדפים הללו, היו גם חלק מהדפים המתפרסמים פה. ברור לי שזה היה חלקי ובלתי חתום. לא הייתה על כך כל חתימה", מבהיר הרב קרינסקי ומיד מציין כי מסמך זה איננו בנמצא כיום.

מאידך, הרב שניאור זלמן גוראריה, אשר שמו מוזכר בנוסח שטר הצוואה שעותק ממנו מתפרסם כאן, כחבר בהנהלה הראשית של אגודת-חסידי חב"ד העולמית, טוען: "זהו נוסח הצוואה הסופי. חתום או לא חתום – הרי הרבי הגיה ואישר אותו וברור לי שזה הוא רצונו הקדוש של הרבי. הדבר ניכר גם בעובדה שבשטר הצוואה יש שלוש הנהלות נפרדות לכל אחד מהמוסדות, ובכל אחד מהם חברי הנהלה שונים. יש בידי עוד ראיות לכך שאותן לא גיליתי, ואני מקווה לגלותם בעתיד, בעת בירור העניין. בכל אופן, לא ניתן להתעלם מכך". לדעתו, "חובה למצות את הבירור בעניין הצוואה הקדושה לקיים את דעת הרבי בהנהלת המוסדות הקדושים".

תם ולא נשלם.

ב"ה. יום ב', י"ד סיון, ה'תשמח
ברוקלין, נ.י.

רשימת דברים

מכ"ק אדמו"ר שליט"א

היום, אחר תפילת מנחה, נקראנו להכנס אל כ"ק אדמו"ר שליט"א בהיכל קדשו ואמר לנו כהקדמה להכתוב לקמן:

"סגולה לאריכות ימים ושנים להתעסק בכידור הענינים של לאחר מאה ועשרים שנה".

אחר כך המשיך ואמר דבר:

באשר אנחנו שנינו הי אשר כ"ק מו"חאדמו"ר הקריבנו אליו ולעבודתו בקדש, וכשהעתיק מושבו ומרכז פעולותיו לארה"ב לקח אותנו אתו עמו לארה"ב והסיל עלינו התפקידים הראשיים בהנהלה הראשית לכל היקף פעולותיו ועבודתו, לכן הי הסדר מאז ועד הנה,

ובשים לב אשר הסגולה האמורה לאריכות ימים ושנים תוא כאשר הכל כתוב וחתום באופן ברור שלא יהי' מקום לספקות וכו',

לכן ציוה עלינו כ"ק אדמו"ר שליט"א לסדר כל הענינים בהנוגע לאחר מאה ועשרים שנה מתאים להוראותיו ולהעלותם על הכתב שריר וקיים, ולאחר שכ"ק אדמו"ר שליט"א יעיין בזה ויסכים ויאשר בהחתימה יד קדשו, הרי יהי' לזה כל התוקף המשפטי של צוואה.

אי לזאת, בקשתם להוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א בכל שמענו מפיו, הננו בזה מעלים על הכתב סדר וקביעת הענינים לאחר מאה ועשרים שנה, וכדלהלן:

סעיף א': ההנהלה הראשית של כל המוסדות דליובאוויטש בכל מקום שהם, בצורתה כמו שהיא עכשיו בידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, העבור לידי הרב ח.כ.מ. חדקוב והרב יעקב כהנוב, ליהיו, עם כל הזכויות והאחריות שבזה.

סעיף ב': כל ענייני ליובאוויטש - המוסדות וכו' וכו' - ככו שלתנהליש עתה על פי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכן מוכרות ליובאוויטש העתידים להווסד, יהיו בכיוון בידי ההנהלה הראשית, הרב ח.כ.א. חדקוב והרב יעקב כהנוב א/ד המסונים על ידם, בהוקף תפקידם האמור.

סעיף ב': כל אלו שבמשך הזמן נתמנו לאיזו שליחות או פעילות על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א נשארים בתוקף תמקומם כל זמן שההנהלה הראשית הנ"ל לא החליטה אחרת.

סעיף ד': נוסף על הוראות הנ"ל שהן בשייכות לעניינים הכלליים, הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א למלא ידינו להכניס לתוך הצוואה הכללית גם צוואה פרטית בשייכות לענינו ונכסיו הפרטיים, שיעברו לרשות מרת דאליא ח' רוטמן, שהיא בת אחיו המנוח ר' אריי' לייב ז"ל, וקרוי' שיחיו, שלהם הוא מוריש עזבונו הפרטי, היינו רהיטי הבית, וכלי הבית, וכדומה, פרט לכתבים וכתבים וחפצים שהם נחלת אגודת חסידי חב"ד. ואם יתעורר ספק באיזה דבר - וכן בכל מקום של ספק באיזה ענין מהענינים הנ"ל - הרי הקובעים בזה הם הרחמ"א שי' חדקוב והר"נ שי' מינדל, אם בעצמם או בצירוף עוד אחד, וכן יקום.

והשי"ת יאריך ימיו ושנותיו של כ"ק אדמו"ר שליט"א למען יאריך ימים על ממלכתו בשוב ובנעימים עד ביאת משיח צדקנו.

ועל כל הנ"ל באנו על החתום:

הרב ח.ס.א. חדקוב — הרב נתן מינדל

סופך להנ"ל

היום, יום שלישי בשבת, י"ז לחודש אלול, שנת התשח, אחר חשילת סנחה, נקראנו להיכנס לכ"ק אדמו"ר שליט"א, שלשה כאחד, היינו הרחמ"א שי חדקוב והר"נ שי' מינדל והר"ם הרב ר' ישראל יצחק שי' פיקרסקי, ובמעמד שלשתנו הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א להוסיף הוראות ופרטים לצוואתו הנ"ל מי"ד סיון, תשפח, בכדי שלא להשאיר מקום לספקות וכו' בנוגע להמשך העבודה לאחר מאה ועשרים שנה. ואלו הן הוראותיו הנוספות:

סעיף ה': כירוע הי' סדר עבודתו הצבורית של כ"ק מו"ח אדמו"ר מאז בואו לארה"ב, אשר הובא ככולא של

רשימת דברים, ע' ג'

פעולות חב"ד-ליובאוויטש בארה"ב ובכל מרחבי העולם התנהלו על ידי האירגונים הראשיים שהוא יסד אותם ופעל עם ידם, והם: המרכז לענייני חינוך ומחנה ישראל, על כל המחלקות והסניפים שלהם; ואשר הנהלת מוסדות אלו בפועל מקר לועד של שלשה, היינו: לי, חתנא דבי נשיאה, ולהרחמ"א חדקוב ולהר"נ פינדל. וכמובן אשר לאחרי המחלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר כן הי' הסדר גם כן אלא שלמעשה נכנסו המוסדות הנ"ל - כפי שאר המוסדות - תחת נשיאותי, ומסילא נשארה ההנהלה בפועל של המוסדות הנ"ל בעיקר בידי הרחמ"א והר"נ שיחיו.

ועתה, בכדי לאשר עוה"פ את הסדר האמור, וביתר שאת ותוקף, ובפרט בשים לב שבשנים האחרונות ראיתי צורך להדש ולהפעיל את אגודת תמידי חב"ד העולמית בתור ארגון השלישי אשר ביחד עם שנים הראשונים, המל"ח ומחנה ישראל, הם שלשה עמודי התווך של תנועת חב"ד, אשר על ידם מתנהלים הפעולות דחב"ד-ליובא-ויטש במרחבי העולם -

מצאתי לנחוץ להוסיף הפרטים דלהלן בנוגע לסדר העבודה בפועל, והם:

סעיף ראשון: המדובר-שלא לעשות שנויים בהנהלת הארגונים הנ"ל חל רק בנוגע לאלה ששמשו בתפקידם זה לא פחות משלש שנים האחרונות. וכגון:

במרכז לענייני חינוך ההנהלה הראשית היא בידי הרחמ"א והרנ"ס והרב שלום מנדל סימפסון, סי'.

במחנה ישראל - בידי הרחמ"א והרנ"ס והרב יודא קרינסקי, סי

באגודת תמידי חב"ד העולמית - בידי הרחמ"א והרש"ז גו"א והר"ר ראסקין שיחיו.

סעיף ז': בנוגע לעתה, הנה כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' נוהג אשר הי' מחלק הכסף לשלשה חלקים, למרכז לענייני חינוך ולמחנה ישראל ולקופת השאיר (אשר לשכת חשאין היא אחת מהמחלקות של מחנה ישראל). וכן נהגתי אני. ולכן כן יהי' גם לאחר מאה ועשרים שנה - כלומר, שכל כספי המעמד יתחלקו

רשימת דברים, ע' ד:

לג' חלקים הנ"ל, היינו המל"ח, מחנה ישראל, ולשכת תשאין.

סעיף ח': אף שהכוונה והחקוה שכל הענינים הנ"ל לא ישאירו מקום להפקות וכו', עם כל זה שמא ואולי בכל זאת יתעורר ספק בנוגע לאיזה שיהי' ענין או פרט - הרי יפה כוחם של השלשה: הרחמ"א חדקוב והר"נ מינדל והרי"י פיקרסקי להחליט ולפסוק בהתרת הספק, וכן יקום.

כ"ק אדמו"ר טליט"א הדגיש אשר בנוסף להסגולה הנ"ל לאריכות ימים ושנים - ובמילא צריך הענין להיעשות בשמחה ובטוב לבב, הרי עוד זאת סגולת היום והחודש והשנה, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, ערב ר"ח אלול, הולדת שני המאורות הגדולים, בחודש שכולו רחמים, בשנת תשמח ותשמח.

ובזה באנו על החתום על כל הנ"ל.

הרב ח.מ.א. חדקוב הרב י.י. פיקרסקי הרב נ. מינדל

ב"ה.

<u>שטר צוואה</u>

זכרון עדות שהיתה בפנינו עדים החתומים מטה ביום שלישי בשבת, שבעה עשר לחודש אלול, שנת ה' אלפים תשמ"ח, למנין שאנו מונין כאן בעיר ברוקלין, נ.י.,

איך ששלח אחרינו כ"ק אדמו"ר הרב ר' מנחם מענדל שליט"א בהרב ר' לוי יצחק זצ"ל שניאורסאהן, ובאנו אליו ודעתו מיושבת עליו - יודע לדבר ולישא וליתן כשאר בני אדם, ואמר לנו: "סגולה לאריכות ימים ושנים להתעסק בסידור הענינים של לאחר מאה ועשרים שנה. הנה שלחתי אחריכם - לכל לראש, הרב ח.מ.א. חדקוב והרב ניסן מינדל, כיון שאתם מהראשונים אשר כ"ק מו"ח אדמו"ר הקריב לעבודתו וכשהעתיק מושבו ומרכז פעולותיו לארה"ב הביא אתכם אתו עמו והטיל עליכם התפקידים הראשיים בהנהלת המוסדות שיסד כאן, המרכז לעניני חינוך ומחנה ישראל; ואתכם לאחר קראתי את הרב ר' ישראל יצחק פיקרסקי, ר"מ של הישיבה המרכזית תומכי תמימים ליובאוויטש - בכדי לעשות צוואה בפניכם. וזו היא הצוואה:

(א) כל עניני ליובאוויטש - המוסדות והפעולות וכו' - כמו שמתנהלים עתה על פי סדר הקבוע והנוהג מכמה שנים יתנהלו כן להבא.

(ב) כידוע הי' סדר עבודתו הציבורית של כ"ק מו"ח אדמו"ר מאז בואו לארה"ב, אשר רוב הפעולות דחב"ד ליובאוויטש בארה"ב ובכל מרחבי העולם התנהלו על ידי הארגונים הראשיים שהוא יסד אותם ופעל על ידם, והם <u>המרכז לעניני חינוך ומחנה ישראל</u>, על כל המחלקות והסניפים שלהם, וכן הוא הסדר גם עתה. בלא שבשנים האחרונות ראיתי צורך לחדש ולהפעיל את <u>אגודת חסידי חב"ד העולמית</u> בתור ארגון השלישי אשר ביחד עם שני הראשונים הנ"ל לעניני חינוך ומחנה ישראל, המשלשה עמודי התווך של תנועת חב"ד, אשר על ידם מתנהלים הפעולות דחב"ד-ליובאוויטש במרחבי העולם. וכן יהי' להבא, לא ישונה.

(ג) ומדובר שלא יהיו שינויים בהנהלת הארגונים הנ"ל הן בנוגע לאלה ששכשו בתפקידם זה לא פחות משלוש שנים האחרונות. ונכון:

״איך ששלח אחרינו...״. עותק משטר הצוואה

בהסכם לענייני חינוך ההתקלה הראשית בידי הרה"ג חדקוב והר"נ מיגדל והרב שלום מעודל כיפסטון;

במחנה ישראל - ההנהלה הראשית בידי הרה"ג חדקוב והר"נ מיגדל והרב יודא קרינסקי;

באגודת חסידי הב"ד העולמית - ההנהלה הראשית בידי הרה"ג חדקוב והרש"ז גורארי והר"ד רסקין.

(ד) בנוגע לסעמד, הנה כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' נוהג אשר הי' מחלק את כספי המעמד לשלשה חלקים, למרכז לענייני חינוך ולמחנה ישראל ולל[illegible] (אשר לשכת חיצון היא אותה ה[illegible] של מחנה ישראל). וכן נהגתי אני. ולכן יהי' [illegible] ועשרים שנה - כלומר, שכל כספי הסעמד יחולקו לשלשה חלקים. היינו להמרכז לענייני חינוך ולמחנה ישראל ולל[illegible].

(ה) אף שהכוונה והחקוה שכל העניינים הנ"ל לא יאחרו מקום לספקות וכו', עם כל זה שמא ואולי בכל זאת יתקררו ספק בנוגע לאיזה שיהי' ענין או פרט - הריני מיפה כוחם ה[illegible] הרחמ"א חדקוב והר"נ מיגדל והרי"י פיקרסקי להחליט ולסכם בהחרת הספק. וכן יקום.

[illegible]

ומה שנעשה בפנינו ומה שציוה בפנינו עריס[illegible] יום שליטי בשבח, שבעה עשר לחודש אלול, שנת ה'תש"ח, הכל טריר וקיים.

[illegible]

נאום: _____ עד ונאום: _____ עד ונאום _____ ע
הרב ח.כ.ש. חדקוב הרב י.י. פיקרסקי הרב נ. מיגדל

פרק חמישי

אותות ראשונים

בחודש תמוז כשנת תשמ"ה, מתחוללת "רעידת אדמה" בבית ליובאוויטש.

אלמוני חודר לספריית הרבי, השוכנת בבניין הסמוך ל-"770". בספרייה אצורים אלפי ספרים עתיקים וכתבי יד נדירים שעברו בירושה מדור לדור, בקרב אדמו"רי חב"ד. האיש שם את ידו על מאות ספרים יקרי ערך וגונב אותם. המבוכה הגדולה מתעוררת עם היוודע דבר זהותו של הגנב אשר אינו אלא קרוב משפחתו של הרבי, בארי גוראר, בן אחות הרבנית, אשר ביקש להתעשר בזכות מכירת הספרים המיוחס להם הון רב.

הציבור הרחב מתבשר על כך לראשונה בעיצומה של התוועדות הרבי, ביום השבת שלאחר י"ב בתמוז. כשפניו הקדושות לוהטות מאוד, מספר הרבי כי "נגנבו ספרים מהספרייה". דבריו של הרבי (המושמטים מתוכן השיחות שנאמרו בהתוועדות, היוצא לאור בשבוע שלאחר מכן) כוללים כמו בקשת תחינה "מ'זאל עפעס טאן" - לעשות מעשה על מנת לעצור את התהליך שהחל עם גניבת הספרים.

כל מי שניחן בטביעת עין חדה ובהבנה מעמיקה יותר של פני הדברים, חש אל נכון כי התייחסותו הכואבת של הרבי לפרשה כולה מעידה אשר אין זאת גניבה טכנית שכך יש להתייחס אליה. מדובר

בניסיון של קטרוג על הנשיאות, רחמנא ליצלן – כזה הוא סגנון ההתבטאות בקרב משפיעים בימים אלו. הוכחה לכך מצויה היטב בעגמת הנפש המצמררת בה מצוי הרבי, הבאה לידי ביטוי גם במישור הפומבי, כפי שיתואר להלן.

ואולם, כבר כעת יש לציין כי אם-כי באורח רשמי ומלא נפתחה תקופת ההכנה של הרבי בחודש שבט תשמ"ח – הרי שעם פרוץ פרשת הספרים נראו, למעשה, האותות הראשונים של ניצניה של תקופה חדשה זו. אלו באו לידי ביטוי גם בהליכותיו של הרבי ובשינוי כמה ממנהגיו הקדושים, כדלהלן, אך מעל לכל, בקביעת העובדה של עיגון מעמד "אגודת חסידי חב"ד" כמוסד העל של חב"ד.

* * *

"בעקבות התוועדות הרבי, כונסה מיד אסיפת חירום מיוחדת של הנהלת אגודת חסידי חב"ד", מספר הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי, הנושא גם בתפקיד מזכיר אגודת חסידי חב"ד (מוסד העל של חסידות חב"ד) זה עשרות שנים. "האסיפה הסתיימה ללא כל החלטה מעשית. היינו אז ברפיון ידיים. לא ידענו כיצד מתמודדים עם זה. ברור היה לנו כי מעבר לכל עגמת הנפש שיש לרבי כתוצאה מהאירוע, נוגעת לרבי עד עצם הנפש עצם העובדה שהספרים מצויים בחזקתו של הגנב, ומי יודע לאן הם עלולים להגיע".

"לאחר האסיפה, יצרתי קשר עם עו"ד נתן לואן, מבכירי עורכי הדין אשר מקום עבודתו היה בוושינגטון. דיווחתי על כך לרבי והרבי אישר בעידוד את קיומה המוקדם של פגישה בינינו. הבהרתי למר לואן שמדובר בנושא קריטי ביותר וכי חובה עלינו להיפגש מוקדם ככל שניתן. כבר למחרת נפגשנו במשרדו של עורך-דין מסוים בניו-יורק. לאחר שהודעתי על דבר פרטי המצב, הגיב שלדעתו ניתן להוציא בבית המשפט הפדרלי (האיסטערן דיסטריקט בברוקלין) צו מניעה מיידי.

"הרבי היה מודאג מאוד. למעשה, לא היה אז כל מידע מדויק בדבר כמות הספרים שנגנבה ואיזה ספרים. בינתיים זרמו ידיעות שסיפרו על

מכירת ספרים בלונדון, ישראל ועוד. ואיש לא ידע מה לעשות. כאמור, העצה המיידית שנתן עו"ד לואן הייתה הוצאת צו מניעה בבית משפט, לפיו אין לגנב כל רשות לנגוע באף ספר, בטרם מיצוי דיון על כך בבית המשפט.

כבר למחרת נפגש הרב קרינסקי עם עורך הדין בבית המשפט הפדרלי. העניין נידון בבית משפט זה, ולא בבית משפט אזרחי רגיל, משום שהגנב התגורר בניו-ג'רסי ולא בניו-יורק ולשם הועברו הספרים – מעבר לגבול המדינה. הרב קרינסקי חתם על בקשת הצו כמזכיר אגודת חסידי חב"ד. השופט גלייזר היושב עד עצם היום הזה על כס המשפט בבית המשפט הפדרלי, הוא שחתם על צו המניעה. מיד לאחר מכן, נשלחה משטרה לבית נוטל הספרים בניו-ג'רסי. כל הספרים – כארבע מאות כרכים במספר - הועברו לאלתר למקום משמר בעל אחריות נאמנה. שם נותרו הספרים עד תום תקופת המשפט.

"לאחר הצעד הראשון של צו המניעה", מספר הרב קרינסקי, "נכנסתי לחדרו הקדוש של הרבי. זה היה מיד לאחר תפילת מנחה. הודעתי לרבי כי ניתן צו מניעה וכי כל הספרים ניצלו ושמורים הם במשמר בטוח. מפיו הקדוש של הרבי בקעה אנחת רווחה, וניכרת הייתה שביעות רצון על פניו הקדושות. הרבי הורה לי מיד למסור על כל ההתפתחות לרבנית והורה את הצעדים הבאים אשר יש לנקוט בהם".

* * *

הרב קרינסקי יצר קשר עם עו"ד שוסטק מפילדלפיה, אשר בעקבות מקרה מוצלח קודם שבו ייצג נאמנה את חב"ד, בהצלחה מופלגה, רחש לו הרבי נשיאת-חן יוצאת מגדרה. הוא ועו"ד לואן ניהלו את התיק כשותפים. "את ההיכרות עם עו"ד שוסטק ערכתי באמצעות ידידי הרב אברהם יצחק שם-טוב, השליח בפילדליה ומכירו של עו"ד שוסטק שנים רבות", מציין הרב קרינסקי.

"לפני שהתחלנו בצעדי המשפט", מגלה הרב קרינסקי, "באתי אל הפוסק הגאון רבי ישראל יצחק פיקרסקי ע"ה ושאלתי את חוות דעתו

ההלכתית לגבי הפנייה לערכאות במקרה זה; תגובת הרב פיקרסקי הייתה שלא זו בלבד שניתן ללכת לבית המשפט אלא חלה חובה על כך; כמובן שדיווחתי על כך לרבי.

"עוד בטרם פתיחת המשפט, זימן השופט את הצדדים לחדרו הפרטי ושאל למה לא יידון העניין בבית-דין יהודי. אנו מצידנו הסברנו הטעמים על כך לנוכח פסק דינו האמור של הרב פיקרסקי. הצד השני הסתפק באמירה שלא איכפת לו שהמשפט יתנהל כאן".

* * *

התוצאה הישירה והמפורסמת ביותר של פרשת הספרים באה לידי ביטוי בהתוועדויות הרבי.

במשך כל השנים, במרכזה של כל התוועדות, בשבת מברכים, או ביום חג ומועד חב"די, נשא הרבי מאמר חסידות. בניגוד לשיחות הרבות שמשמיע הרבי, נושאת אמירת המאמר אופי מיוחד. בשפה החסידית קרוי המאמר, "דברי אלוקים חיים", הוא נאמר על-ידי הרבי בניגון מיוחד ובעיניים עצומות, כאשר הקהל כולו עומד על רגליו.

בטרם אמירת המאמר, שר הציבור כולו "ניגון הכנה" מיוחס. בעת שירת הניגון, כורך הרבי סביב אצבעות יד ימינו, מתחת לשולחן, מטפחת בד. ההסבר החסידי למנהג זה, מבוסס על דברי ימי גדולי החסידות: מפאת העובדה שבעת אמירת המאמר שרוי הרבי בעולמות עליונים, נוקט הרבי בצעד שיקשור אותו לדבר מה פיזי וגשמי.

אמירתו של מאמר חדש היא אך ורק על-ידי הרבי, וזהו עיקר תורתו הנמסר לחסידים. ביום י' שבט תשי"א, היום בו מלאה שנה להסתלקות הרבי הקודם, בעיצומה של התוועדות בהשתתפות חסידים וקהל רב, קם אחד מזקני החסידים, וביקש מהרבי בשם כולם, כי "רוצים לשמוע חסידות". פניו הקדושות של הרבי הרצינו והוא החל במאמר החסידות הראשון המפורסם שלו: "באתי לגני אחותי כלה". זה היה האות לכך כי הרבי ניאות לקבל על עצמו, באורח רשמי ומלא, את עול הנשיאות.

מאז שנודע על גניבת הספרים, חדל הרבי לחזור מאמר חסידות ברבים. אם היו פעמים שבהם השמיע הרבי מאמר, היה זה בצורה אחרת, באופן הקרוי "מאמר כעין שיחה". מאמר זה היה נטול כל ההכנות שקדמו לו, הוא נאמר בטון רגיל של שיחה. תוכן הדברים, שהתבסס על פסוק מסוים, העיד כי זהו תחליף למאמר.

"גם בעצם התנהגותו של הרבי באותם ימים, ניכרת הייתה בכל פרט עננת משבר שריחפה בחלל", מעיד הרב יהודה קרינסקי.

באותם ימים, דואג הרבי לעגן את מעמדה של אגודת חסידי חב"ד כמוסד העל של חסידות חב"ד, אשר לה שייך כל הרכוש, שכן אין כאן רכוש פרטי אלא הכל שייך לחסידים באמצעות אגודת חסידי חב"ד. היות ונודע שהצד השני שם עינו על הבניין המרכזי של חב"ד – "770" שבאיסטערן פארקווי, הרשום כבר משנת ת"ש באופן רשמי על שם אגודת חסידי חב"ד - הורה הרבי שבחזית הבניין יהיה כיתוב מיוחד בלשון הקודש ובאנגלית שבו נאמר: "בית אגודת חסידי חב"ד ליובאוויטש. בית אהלי יוסף יצחק".

צעד מעשי בהקשר זה, מוכתב על-ידי הרבי בכל הנוגע להרכבה של הנהלת אגודת חסידי חב"ד. "בעקבות העובדה שמאז מינוי אגודת חסידי חב"ד, נפטרו כמה חברים, ולנוכח חשיבות הרישום המלא והרשמי של הניירת הכרוכה בכך, הורה לי הרבי לדאוג שהכל יהיה כדבעי וכן לצרף שמות חברים חדשים במקום אלו שנפטרו".

"ביום ז' מנחם אב תשמ"ז, הכנסתי לרבי את שמות החברים באגודת חסידי חב"ד, בצירוף רשימת שמות המוצעים כחברים חדשים. הרבי בחר ארבעה מתוך השמות שהוצעו: הרב דוד רסקין, הרב אברהם יצחק שם-טוב, הרב יעקב יהודה הכט והרב משה הרסון. לצד כל אחד משמות אלו, ציין הרבי, בכתב-יד-קודשו, את הנימוק לבחירתו".

* * *

כחמשה חודשים ניתנו על ידי השופט לצדדים להתכונן למשפט. יום י"ט בכסלו תשמ"ו נקבע ליום תחילת הדיונים במשפט.

בהתאם להוראת הרבי, קו התביעה המרכזי מתבסס על דבריו של הרבי הריי״ץ באיגרת קודש שלו אל הספרן פרופ׳ אלכסנדר מארקס, משנת תד״ש. במכתב זה מתייחס הרבי אל ספריו הרבים שנותרו ברוסיה וכן מה שנוסף להם, לאחר צאתו משם. נוסח דברי הרבי מוכיח בעליל כי הרבי אינו רואה זאת כרכוש יחיד אלא כנכס השייך לחסידי חב״ד.

השאלה שניצבת במרכזו של המשפט ועליה ניטש הויכוח בין שני הצדדים מתמקדת באמינות דברי הרבי. אגודת חסידי חב״ד נאבקת בבית המשפט הפדרלי על ההוכחה כי כל אשר כתב הרבי, היה באמת כמות שהוא וכי הוא היה איש אמת שכל מילתו אמת.

״בתחילה״, מספר הרב קרינסקי, ״נראה היה שעדות הרבי תידרש. היה מאוד קשה להתמודד עם התביעה הזאת. עשינו השתדלויות רבות כדי למנוע זאת, וב״ה, הצלחנו בכך. את עדות הרבנית, כבתו של הרבי הריי״ץ, שהספרים נגנבו מהספרייה שהייתה שייכת לו, לא ניתן היה למנוע. הרבי גם סבור היה שלא צריך למנוע זאת, כי זה רק עשוי להועיל.

״נקבע מועד לגביית עדותה של הרבנית והוסכם כי הדבר ייעשה בבית הרבי והרבנית ברחוב פרוזידנט. בטרם בואם של הצד השני ועורכי הדין, ביקשה ממני הרבנית שאשב אצלה ליד השולחן בו היא תמסור את העדות. למרבה התדהמה, בטרם החלה העדות, הופיעו בבית הרבנית, הנתבע ואמו, אשר מאז פרוץ הפרשה, ניתקה קשר עם המשפחה ועברה להתגורר עם בנה בניו-ג׳רסי, כשהיא נוטשת את בעלה, שגילה יחס של ביטול מוחלט והתמסרות נאמנה כלפי הרבי, כשהוא נותר בודד בביתו. עתה הם הופיעו לשמיעת העדות. הרבנית לא הביטה לעברם.

״במשך שעה וחצי התנהלה גביית העדות. עורכי הדין הציגו שאלות שונות מזויות שונות, ניסו להערים מכשולים בעמדתה החדה כתער, אך הרבנית הייתה רגועה ושלווה והציגה משנה מסודרת. השאלות נשאלו בשפה האנגלית, והרבנית השיבה באידיש, שתורגמה סימולטנית לעורכי הדין.

״בתום שעה וחצי של שאלות ותשובות, השמיעו עורכי הדין את שאלתם האחרונה: ׳הגידי לנו, למי היו שייכים הספרים?׳. אז באה תשובתה המפורסמת של הרבנית שהייתה לאחד ממשפטי המפתח לכל

אורך המשפט: "מיין טאטע האט באלאנגט צו חסידים און אלעס וואס דער טאטא האט געהאט באלאנגט צו חסידים" (=אבי היה שייך לחסידים וכל מה שהיה לאבא, שייך היה לחסידים).

"עורכי הדין, הוסיפו והקשו: היה דבר-מה כלשהו שהיה שייך לרבי עצמו ולא לחסידים? הרבנית השיבה: 'הטלית והתפילין שלו'. בזאת תמה העדות. על פניהם של עורכי הדין ניכרה אכזבה קשה. נראה היה כי משום מה הם תלו תקוות בעדות הזאת, ובסיומה הם מיד הבינו כי היא תרמה מאוד לעמדת התביעה. הם אפילו לא יכלו להסתיר את אכזבתם. ובאופן ספונטני עם תום תשובתה האחרונה של הרבנית, הם זרקו את עטיהם בכעס על השולחן, והודיעו כי מבחינתם, העדות הסתיימה", דברי הרב קרינסקי.

"במשך שלושה שבועות ויום אחד נמשכו דיוני המשפט. השופט היה קר מזג. לא ניתן היה לנחש מה תהיה דעתו. עד הכרעת הדין, חלפו שלושה עשר חודשים".

* * *

ביום ה' בטבת תשמ"ז, פסק בית המשפט הפדרלי כי הספרים שייכים לספריית אגודת חסידי חב"ד. בשורת "דידן נצח" התקבלה בפרץ אדיר של שמחה ללא גבולות בכל מחוזות חב"ד. עם הגיע הבשורה ל- "770", יצאו המונים אל שדירת הרחוב המרכזית ורקדו בה שעות רצופות. ריקודי השמחה נמשכו שבעה ימים.

בחדרו הקדוש של הרבי, התגובה הייתה מאופקת ומדודה. כך מעיד הרב קרינסקי: "כשנודע על פסק הדין, נסעתי מיד לבית המשפט לקחת העתק מההחלטה, ומיד כששבתי, נכנסתי לחדרו של הרבי. הרבי לא התרגש מכך יתר על המידה. כבר בשנייה זו של הבאת הבשורה, העריך הרבי באוזניי כי העניין עוד רחוק מסיומו, שכן יש להניח שיבקשו לערער על פסק הדין. באמצע הדיבור על כך, שאל אותי לפתע הרבי אודות עניין פרטי בנוגע לאיש שאת שמו הזכרתי לברכה יממה קודם לכן. בד בבד, כמובן, לא מנע הרבי את התפרצות השמחה הטבעית בקרב החסידים".

הערכת הרבי התממשה. הגנב ערער לבית המשפט העליון. במשך כעשרה חודשים התנהל שוב הדיון על הערעור. ביום כ"ה בחשוון תשמ"ח, קבע בית המשפט לערעורים (UNITED STATES COURT OF APPEALS FOR THE SECOND CIRCUIT), בהרכב של שלושה שופטים, פה אחד, כי הספרים שייכים לאגודת חסידי חב"ד ויש להשיבם לחזקתה. פסק הדין של הערעור היה בר תוקף גדול יותר מקודמו על דבר נאמנותו של כ"ק אדמו"ר הריי"ץ בקשר למכתב שהוזכר קודם. ומיד הוציא בית המשפט העליון צו שיוחזרו מיד לאגודת חסידי חב"ד כל 400 הספרים שנלקחו ושהיו גנוזים על-פי צו המניעה, כאמור.

ביום ב' בכסלו תשמ"ח, הובאו הספרים בארגזי קרטון ל-"770".

מאוחר יותר, פתח הצד השני בתביעה כלפי הרבי, כתגובה להתפתחות מסוימת שאירעה. נפתח משפט והללו עמדו על כך שהרבי יבוא לבית המשפט להעיד. ההשתדלות למנוע תביעה זו נמשכה כשנה.

מעיד הרב קרינסקי: "היה זה מאוד לא פשוט לעמוד על כך שלא יכולה להיווצר אפשרות שהרבי יבוא להעיד בבית משפט. בשלב מסוים, כשנראה היה שאפסה כל תקווה, הרבי התבטא באוזניי, כי בלית ברירה, הוא מוכן להסכים לבוא להעיד, אבל אנחנו נלחמנו על כך עד מיצוי הנפש, ובחסדי ה' הצלחנו גם בכך".

"ביום בו הכריע בית המשפט סופית בסוגיה זו וקבע שאין לדרוש מהרבי לבוא ולהעיד, נכנסתי, יחד עם הרב אברהם שם-טוב אל הרבי. כשהודעתי על כך לרבי, ניכר היה כי עול קשה ירד זה עתה מהפרק. הרבי ממש יישר את גוו, באופן פיזי ואמר במילים אלו: 'ישר כוח. איצטער וועז מען זיך קענען... רעדן בדברי תורה' (=ישר כוח, עכשיו ניתן יהיה... לדבר בדברי תורה)". מלים אלו מפי הרבי, היוו למעשה את החותם של פרשת הספרים.

בכל הקשור לחיי היום-יום ב-"770", תמה הפרשה אך לא נשלמה. הצלקת הגדולה ביותר שנותרה ממנה התבטאה בהפסקת אמירת ה"מאמרים" (למעט מספר הזדמנויות בודדות ויוצאות דופן). מאוחר יותר, עם הסתלקות הרבנית, חדל הרבי לקיים התוועדויות בימות החול ובכך נקבעה עובדה נוספת.

אף כי ברמה הרשמית, לא נותר כל רסיס מאותה פרשה כואבת, ובכל הקשור לפסק הדין היה זה בבחינת שטר שיצא עליו ערעור ושוב הוחזק ככשר – בהנהגתו הקדושה של הרבי הוכח כי נפל דבר. במובנים מסוימים, תמורה של ממש התחוללה אשר ממנה אין שיבה לימי קדם.

בחזית בניין הספרייה.
בשנים האחרונות היו הרבי והרבנית שוהים כאן מדי שבת

ב״ה כ״ד אד״ר תש״ו
ברוקלין

כבוד החכם המהולל דר. אלכסנדר מארקס שי׳

שלום וברכה!

אחרי כיבוש הנאציס את פולניא בשנת ת״ש, תפסו הזדים כמה

ארגזים מלאי כתבי־יד עתיקים וספרים יקרי־ערך שנשתמרו בספרי׳ שלי באטוואצק. כתבי יד וספרים אלו – מלבד הרבה שנתוספו אח״כ – היו בספרייתו הפרטית של הסופר הידוע שמואל ווינער אשר קניתי ממנו בשעתו.

כתבי־יד: שלשה ארגזים גדולים מלאי כתבי־יד עתיקים נתפסו, כאמור ע״י הנאציס, בין כתבי היד ישנם כת״י מבעל התניא וחמשת הדורות נשיאי חב״ד הבאים אחריו, משך תקופה של מאה וחמשים שנה לערך. כתבי יד אלה הם במקצוע חסידות וגם הלכה, ביניהם כתבי יד רבים – מכתבים וחליפות מכתבים – שהם אוצר בלום במקוצע דברי ימי עמנו בארץ רוסיא במשך מאתים שנה האחרונות.

כתבי יד האלה, רשומים על שם הרבנים, חברי אגודת חסידי חב״ד, הרב ר׳ ישראל דזשייקאבסאן, וחתנו הרב ר׳ שלמה זלמן העכט, שניהם נתיני ארצות הברית, הבעלים הרשמיים של הרכוש הזה.

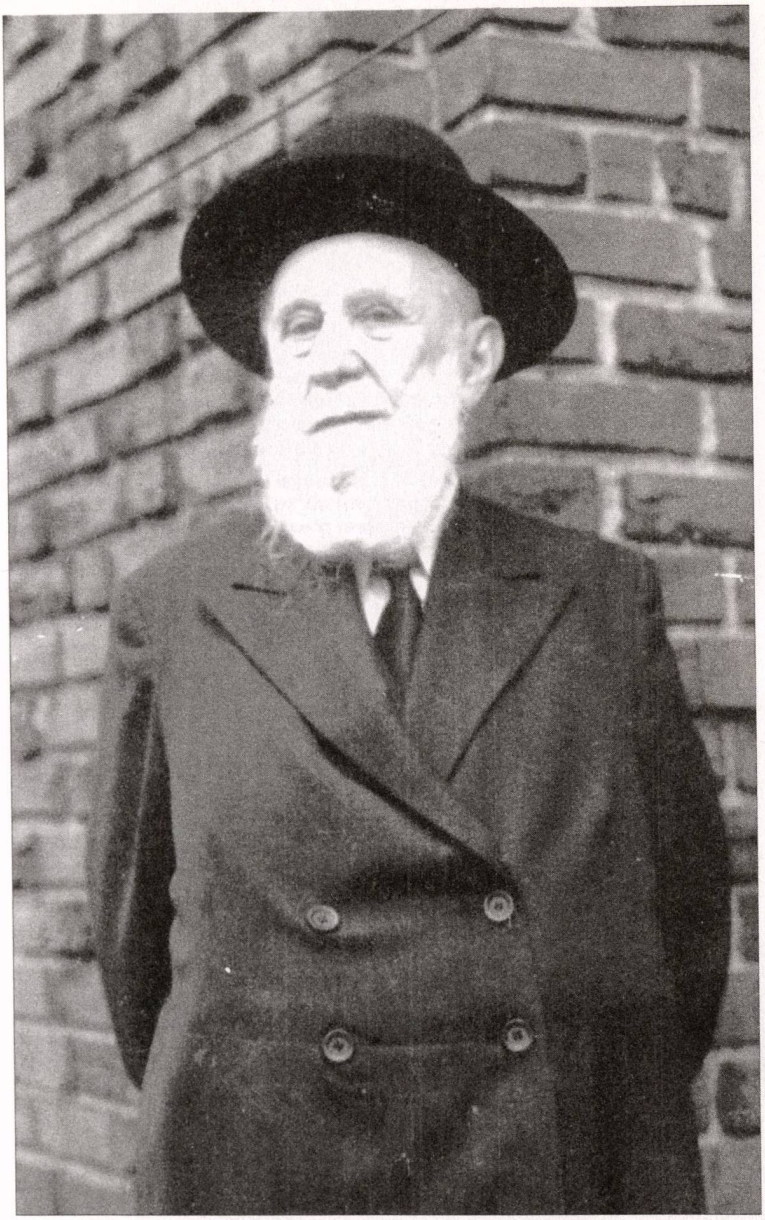
ספרים: כמה אלפים ספרים, ביניהם ספרים רבים עתיקים גדולי הערך ויקרי המציאות, הספרים האלה הם רכוש אגודת חסידי חב״ד דארצוה״ב וקנדה.

והנה טרם שנכנסה מדינת ארצוה״ב במלחמה, נהל הסטייט דעפארטמענט משא ומתן עם ברלין ע״ד השבת הרכוש הנ״ל לבעליהם הנתינים של ארצות הברית דאמריקה, והארגזים נחתמו ע״י המשטרה ועמדו למשמרת עד שעת הכושר לשלחם לארצוה״ב, אולם אחרי שגם אה״ב נכנסה במלחמה נפסק המו״מ, ואחרי ששקטה המלחמה נתחדש שוב המו״מ (העו״ד שעוסק בזה בתור ב״כ הרבנים הנ״ל ואגודת חסידי חב״ד רשום בשולי המכתב).

למען אשר הסטייט דעפרטמנט יעסוק במרץ למצוא הכת״י וספרים הנ״ל להשיבם לבעליהם, צריכים שהסטייט דפרטמנט יבין כי כתבי יד וספרים אלה הם אוצרות רוחניים גדולים, רכוש האומה, שיש להם ערך היסתורי ומדעי.

ולזאת הנני פונה למע״כ בבקשה גדולה, אשר בתור אוטוריטט בעל שם במקצוע זה יואיל נא לכתוב מכתב על שם הסטייט דפרטמנט להעיד על גודל ערך הכת״י והספרים בעד העם היהודי בכלל, ובפרט בעד הקיבוץ היהודי בארצוה״ב שאליו שייכים הרכוש הגדול הזה.

״הכל שייך לחסידים״.
איגרת הרבי הריי״ץ שניצבה במרכז קו התביעה

נשאר נאמן לרבי. הרב שמריהו גוראריה ע״ה, גיסו של הרבי

פרק שישי

אסיפה בחדר הרבי

שבע פעמים נדרש הרבי מיוזמתו ובאופן רשמי לנושא צוואתו וסידור ענייני ניהול המוסדות הקדושים. תחילה היה זה מיד לאחר הסתלקות הרבנית (כמתואר בפרק שני) עם כתיבת הצוואה הרשמית בחתימת ידו הקדושה של הרבי; מאוחר יותר היו אלו שתי שיחות שקיים עם הרבנים חודוקוב ומינדל ועם הרב פיקרסקי בעניין צוואה הקשורה בניהול המוסדות המרכזיים, אשר לאחריהן בא נוסח חדש של "שטר צוואה" שלא קיבל את תגובת הרבי. השורות הבאות מספרות את שתי ההתפתחויות האחרונות בתחום רגיש זה – שתיים שהן אחת, אשר יחד מהוות, ככל הנראה, "משנה אחרונה".

"ביום שלפני ט' במרחשוון תשמ"ט", מספר הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי, "הורה לי הרבי להזמין לחדרו הקדוש את כל חברי אגודת חסידי חב"ד העולמית". הרבי השמיע לפני הנוכחים שיחת קודש אשר תוכנה הבלתי שיגרתי וכל מילה בה נשמעים כסגנון של צוואה הטומנת בחובה שורת הוראות מעשיות.

תחילה, פותח הרבי במילים גלויות בהן הוא מביע באופן נדיר את קורת רוחו מהשלוחים האורחים שהגיעו לחודש החגים.

"בחודש תשרי השנה היו כאן נציגים ממקומות רבים יותר מהפעמים הקודמות. הייתה לי הנאה גדולה לראות שיגדיים נעשו

תיישים׳ והשלוחים עושים שלוחים. נהניתי מההתפתחות שלהם ומכך שהם כבר גדלו והם ראויים לכך שיסייעו להם ויעודדו אותם עוד יותר מאשר עד עתה״.

הרבי עובר במעבר חד להוראה: ״צריך להיות כאן וועד שאצלו הם יוכלו לשאול, כולל גם נציגים מכאן, ושימסרו להם את מה שצריך למסור, ואם יש צורך – לתת עצות איך להרחיב את העבודה יותר מאשר עד עתה״. הרבי מבהיר כי ״הוועד יהיה עניין תמידי, שיכולים לעמוד איתו בקשר תמידי״, תוך כדי הסבר אודות מרכיב האישים שיהיו חברים בו: ״זה יהיה מאלו שנוכחים כאן כעת ויוסיפו אחרים שאולי יש להם יותר זמן פנוי ואולי צעירים שיכולים יותר לנסוע ממקום למקום. שיודיעו מיד את מי שאפשר לשאול״.

הימים הם ימי ערב בחירות בישראל. בליל הושענא רבא, בצעד מפתיע וחריג, מורה הרבי לחסידי חב״ד ועסקניה, להתערב בבחירות ולעשות הכל למען הצלחת רשימת אגודת ישראל שסימנה ג׳, אשר חרטה על דגלה את סמל אחדות עולם החסידות, כנגד מגמת פילוג עקרה שנוהלה בידי חוגים מסוימים שהקימו, לשם כך, סיעה נפרדת.

בשלב זה בשיחה מתייחס הרבי להוראה זו: ״במיוחד עכשיו – על דרך ובנוגע לעניין הבחירות בארץ הקודש שעד עתה חב״ד לא התערבה וכעת ננקטה עמדה בדבר, מצד ריבוי טעמים, כך שנדרש הסבר כאן ושם״. ובהמשך ישיר משליך הרבי על אופייה הכללי של פעילות הוועד: ״שיהיו כמה אנשים, ואפשר לשנות אותם מזמן לזמן, ולחלק בינם לבין עצמם את התפקידים. אלו שנמצאים כאן הרי כולם (כלולים) בזה, וכנ״ל להוסיף וכאשר יצרפו אליהם עוד, תבוא עליהם ברכה. ויש לקוות שזה יביא יותר הצלחה מאשר עד היום״.

״היום״, קובע הרבי, ״יש יותר אפשרויות לעשות ולפעול. וכנ״ל שאגודת חב״ד תעשה זאת, שיחלקו את התפקידים ויצרפו אליהם עוד אחדים״. עוד אומר הרבי: ״אחרים, במקומות אחרים, כבר בגרו וכבר אין לתת להם פקודות כפי שהיה הסדר עד עתה שהם היו רגילים להודיע ומכאן נתנו פקודות. (זאת) כתוצאה מההצלחה הגדולה שלהם

והם יודעים **על אתר** איך הדברים נראים ומה נדרש, הם כבר גדלו ואפשר לסמוך עליהם״.

הרבי מביע את דעתו הקדושה לפיה השעה כשרה להרחבת הוועד, תוך כדי נוקבו בשמות המקומות שמהם יש לשבץ שליחים חדשים אשר יימנו עם הוועד. ״הגיע הזמן, לדעתי, שיצרפו לאלו שנמצאים כאן ממדינות אחרות: מארץ ישראל, קליפורניה ועוד מדינות שיש בהן פעולות רחבות. וכאשר יהיה צורך, יתקשרו עמהם טלפונית, שאז הרי זה הם כאילו הם נמצאים כאן״.

כאן מנמק הרבי את עיתוי קיומה של האסיפה ואומר: ״הזדרזתי במיוחד לקרוא את האסיפה מיד, לאחר שהאורחים נסעו אתמול ושלשום, כל זמן שהנושא עדיין ׳חם׳, ואם יוסיפו על כך אהיה מרוצה – מארץ ישראל, מקליפורניה וממקומות אחרים. כל זמן שזה עדיין ׳חם׳, יתדברו ביניהם שיהיה המשך״. ותכף מורה על של פועל ביום זה: ״כדאי שמיד היום יכתבו מכתב לכולם, מכתב כללי, ושימשיכו בכל העניינים. מסתמא יעשו כבר היום אסיפה, ובעיקר בעניין צירוף אחרים שלא נמצאים כאן בגופם, עם שקלא-וטריא והחלטות, וזה יוסיף בהצלחת העבודה. שישלחו להם את המכתב בהמשך סמוך לשהותם ויורו להם לאיזו כתובת כאן יכתבו. אם יש הצעות מאלו שמחוץ לעיר, שיציעו״.

בהמשך הדברים, שוב מפרט הרבי פרטים ספציפיים הנתונים לטיפולו של וועד אגודת חסידי חב״ד. בתוך כך מבהיר הרבי את חשיבותו של הסדר התקין שלפיו חייבים להתנהל המוסדות. אריכות הדברים והחזרה עליהם, מסגירה שוב כי אין מדובר בשיחה לשעתה, אלא בדברים הנושאים אופי של הוראות גם לעתיד. ״כבר עוררתי פעם על כך שהניירות (תעודה) של המוסדות יהיו חוקיים ועל-ידי עורך דין טוב. המוסדות: מרכז לענייני חינוך, מחנה ישראל, אגודת חב״ד, איגוד השלוחים, וכו׳ וכך גם בכל המקומות – צריך שיהיו להם את הניירות הדרושים (עבור פטור ממסים וכיו״ב) ושכל מוסד יהיה רשום. שיבחרו מיד מי היו״ר והמזכיר בנוגע לאלו שכבר כאן. ואלו שעומדים

באמצע – על-ידי עורך דין, שיהיה פטור ממסים ולטובת המוסד. ואולי עוד עניינים שאפשר לתקן על-ידי זה״.

ושוב נוקט הרבי בשני נושאים שעל הפרק בימים אלו (הנחת אבן פינה להרחבת ״770״ ותוכנית בנייתו של מרכז בכפר-חב״ד). הרבי מתייחס לכך כאל ״עוד עניין עיקרי״: ״הרי הולכים לבנות בניין מרכזי חדש והרי כבר הייתה הנחת אבן הפינה (עם מר צ׳ייס וכו׳), יבנו בניין מרכזי עם משרדים למרכז, מחנה ישראל, אגודת חב״ד וכו׳ – צריכים לזרז את הבנייה ושכל זה יהיה באופן חוקי. ועל-דרך-זה בארץ ישראל, עוסקים שם עם חרדים ועם חילוניים, צריך לדאוג שגם יהיה ׳ליגעל סטאטוס׳ (=מצב חוקי) כמו העניינים כאן. גם בארץ ישראל יבנו בניין מרכזי, מסתמא בכפר חב״ד. צריך להכין שם את העניינים הנחוצים ולקבוע אנשים שיכתבו להם שהם יעלו הצעות בכל זה, ואחר-כך ידונו גם כאן. להודיע להם מאסיפה זו, שבאה ממני, כי לולא זאת אינני יודע מתי הדבר יצא לפועל, ובעזרת ה׳ הכל ילך באופן חלק, לחסוך בלבול המוחות. שיכתבו את המכתב ויחזיקו את הקשר כל השנה כולה. כדאי שישלחו לכאן העתק ממסמכי המוסד ויעמדו בקשר. ועוד וגם זה עיקר שירשמו (״רעגאסטרירען״) כאן רשמית שפלוני הוא האחראי ב׳סטייט׳ או מדינה פלונית״.

בעוד שאין הרבי מטיל חובה לקיים את כל המטלות בו ביום, מחדד הרבי את חובת הזריזות הנדרשת, כדי לטפל בנושא כל זמן שעדיין ׳חם׳, ובלשונו הקדושה, ״כל זמן עס איז נאך ווארם״. אלו הן המילים המתייחסות לסעיף זה: ״אין זה הכרחי להחליט את כל העניינים היום ובלבד שלא יהיה שום הפסק. אלו שכבר יש להם מסמכים באופן חוקי, יבררו האם אין צורך לעשות שינויים וכו׳, ויתחילו בזה מיד. ואם במקומות אחרים עוד לא החליטו, אין זה משנה אם זה ייקח עוד כמה ימים או כמה שבועות וכו׳, אבל שהמכתב המקשר הכללי יצא מיד, כל זמן שעדיין ׳חם׳. כנ״ל – יהיה בזה כל אחד ואחד מאלו שכאן, ומה טוב להוסיף עוד, שזה יהיה בעריכת עורך-דין ויעשו זאת בהקדם. וכל המזרז הרי זה משובח, ושיהיה בהצלחה רבה״.

טרם סיום השיחה, שוב אומר הרבי לנוכחים כי "מסיימים בטוב" ובמסגרת זאת חוזר על דברי הפתיחה: "נהניתי לראות עד כמה גדלו (השלוחים) ועד כמה אפשר לסמוך עליהם ועד כמה הם כבר עשו והצליחו", ומיד כופל ומשלש את עיקרי הוראתו לפועל: "כנ"ל מהעיקר, שיסדרו ניירות וכו'. זה נוגע לגבי טענות שיכולות להיות. כשיידעו שזה מוסד רשמי ורשום בוושינגטון וכו', לא 'יתחילו' מלכתחילה. שיבחרו מזכיר שיכתוב, וגם אם יותר מאחד יכתוב, אני אהיה מרוצה".

טרם כלות האסיפה, בפעם השלישית במהלכה של "יחידות" נדירה זו, בהשתתפות חברי ועד אגודת חסידי חב"ד העולמית, מגלה הרבי במו פיו את קורת הרוח שלו כתוצאה ממראה השלוחים והמפגש עם פירות פעולותיהם, במשך ימי החגים. הפעם אומר הרבי את הדברים במילים אלו: "נראה שכ"ק מורי וחמי אדמו"ר עובד באופן רחב, ומובן שיש כזו הצלחה גדולה".

שיחת הרבי מסתיימת במילים: "שישמעו בשורות טובות, וכל המרבה וכל הזריז, הרי זה משובח". האסיפה ננעלת. חברי וועד הנהלת אגודת חסידי חב"ד העולמית יוצאים מחדרו של הרבי.

* * *

שעה קלה לאחר תום ה"יחידות", מעלה הרב קרינסקי את כל הדברים שנשמעו מפי הרבי, כפי שנאמרו, באידיש. הנוסח המלא מובא לעיונו של הרבי, ותוך שעה קלה מוציא הרבי את רשימת הדברים כשהיא מוגהת עם מספר הערות ותיקונים קלים.

בד בבד מוגש לרבי נוסח המכתב הכללי אותו דרש הרבי לשלוח עוד היום. גם המכתב מוגה על-ידי הרבי. זה הוא נוסח המכתב המלא, הנושא את התאריך ט' מרחשוון תשמ"ט, ומופנה לראשי השלוחים אשר בכל מדינה ומדינה:

"זכינו היום, חברי ועד אגודת-חסידי-חב"ד העולמית, להיקרא אל הקודש פנימה ולשמוע מפי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א על-דבר

השביעות-רצון ונחת-רוח שהיה לו מהאורחים ששהו כאן במשך חודש השביעי, מהצלחתם הרבה הניכרת הן בנוגע לעצמם והן בנוגע לפעולותיהם, שהתגדלו והתרחבו בעזרת ה' יתברך, וביחד עם זה גם הוראה בנוגע לפועל.

"הופקדנו להתקשר עם אלו שהיו כאן ולהודיעם ששהותם וביקורם כאן תומשך במשך כל השנה על-ידי שיתוף פעולה עם וועד אגודת חסידי חב"ד, והוועד יהיה מוכן הן לקבל ידיעות והצעות מכם והן להעביר הידיעות הנוגעים אליכם מכאן. ובנוסף לזה תהיה השתדלות להגיש סיוע ועזר בהצלחתם ככל הדרוש, והשתדלות גם להגיב על הדרוש בהשייך לזה ככל האפשרי בזמן ובעניין.

"ביחד עם הנ"ל הביע כ"ק אדמו"ר שליט"א דעתו הקדושה שהאפשרויות לפעול הולכות ומתרחבות עוד יותר עכשיו, וצריכים לפעול בהתאם ולעמוד היכון לקבל ההצלחה רבה.

"ולכן הננו מזדרזים להעביר אליכם הבשורה טובה ביחד עם ברכותיו הקדושות של כ"ק אדמו"ר שליט"א להצלחה מופלגה לכל השייכים, אשר בשיתוף פעולה וקשר אמיץ יתגדלו ויתרחבו הפעולות בכמות ובאיכות הלוך ומוסיף בעזרת ה' יתברך".

בסיום המכתב נאמר כי "עוד נבוא בכתובים ביתר פרטים, ולעת כזאת בקשתנו שתאשרו קבלת מכתב זה, על-פי הכתובת הנ"ל". ובשוליו בא מקום החותם של "ועד אגודת חסידי חב"ד העולמית".

* * *

מעבר לפרטים המשניים בשיחת הרבי בעת האסיפה בחדרו, ההוראות המרכזיות התמקדו בארגונו מחדש של ועד אגודת חסידי חב"ד. שינויים אלו, אשר התבטאו, בראש ובראשונה, במינוים של חברים חדשים, דרשו שינוי התקנונים הקיימים, כשהכל נעשה באופן חוקי ורשמי, בהתאם להוראת הרבי המפורשת.

הרכבה הנוכחי של הנהלת אגודת חסידי חב"ד מושתת היה על מינויו של הרבי, בכתב יד-קודשו, המופיע על מכתב שהוגש על-ידי הרב

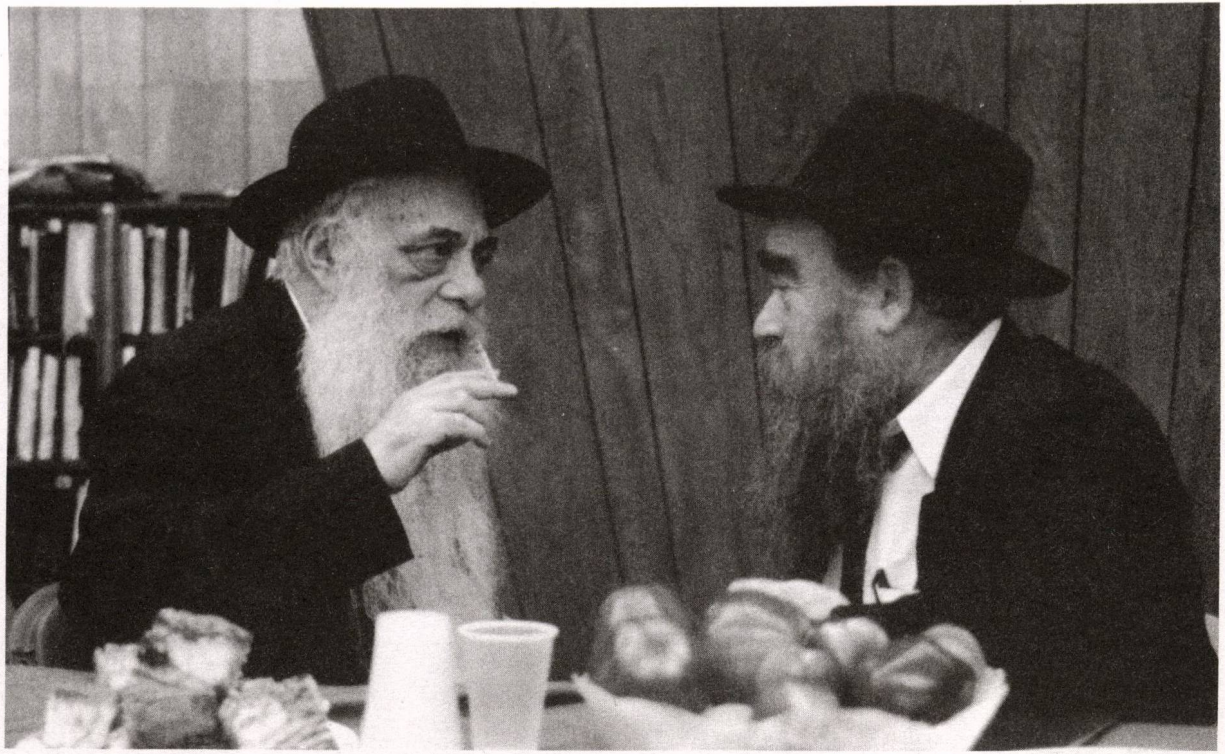
קרינסקי הנושא את התאריך ז' מנחם אב תשמ"ה. במכתב זה נוקב הרבי בשמותיהם של ארבעה חברים חדשים במקומם של אלו שנפטרו. החברים שאת שמותיהם כותב הרבי בכתב ידו הם: הרב אברהם יצחק שם-טוב, אותו ממנה הרבי ליו"ר ועד הפועל של אגודת חסידי חב"ד, ואת הרבנים: משה הרסון, דוד רסקין ויעקב יהודה הכט, כשלצד כל אחד מהם מופיע נימוק מינויו בכתב ידו הקדושה של הרבי (ראה צילום).

מאז חודש מרחשוון תשמ"ט, בו קרא הרבי באסיפה המיוחדת בחדרו להרחבת ההנהלה, עד תום הרישום המלא וסיום ההליך הרשמי של מינוי החברים החדשים הנוספים, חלפה כמעט שנה וחצי.

"לקראת סוף החורף של שנת תש"נ", מספר הרב יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי ומזכיר אגודת חסידי חב"ד מאז שנת תשל"ו, "האיץ בי הרבי להשלים את שינוי תקנוני שלושת המוסדות: מרכז לענייני חינוך, מחנה ישראל ואגודת חסידי חב"ד. כעבור זמן מה, הוגשה לרבי רשימת השמות של החברים החדשים והרבי אישרם כשחתם את שמו על הניירות של שלושת המוסדות".

בימים הסמוכים לחג הפסח, הוגשה לרבי הניירת הרשמית עם חתימות כל החברים. הניירת הכתובה באנגלית, מפאת היותה בעלת תוקף חוקי רשמי, כדרישת הרבי, נושאת את התאריך "מרץ 1990". הרבי חתם את שמו בראש רשימת חברי ההנהלה החתומים, בכל אחד משלושת דפי התקנונים החדשים, של כל אחד מהמוסדות.

בכך נקבעה, למעשה, באופן ברור וסופי רשימת החברים בוועדי ההנהלות למוסדות העל של חסידות חב"ד.

הרב שם-טוב, יו״ר הועד הפועל של אגודת חסידי חב״ד,
בשיחה עם הגאון רבי יואל כהן, ה״חוזר״ הראשי

"נהניתי לראות שגדיים נעשו תיישים".
עותק מרשימת דברי הרבי באסיפה עם הגהות הרבי

פיו"ם און ההלכות וועט דאס פוסיק זיין און די הצלחה פון די
מצרף זיין אנדערע וועלכע נעמינען זיך ניט דא בנוף, מיט א
מכתב וועט כען דיינע גליך מאכן אן אסיפה בעיקר וועגן
כללי, אז מען זאל מסכים זיין אין די ענינים.

בען זאל גליך היינט אנשרייבן א בריף צו אלעמען, א מכתב
צוואמענדריקן צוישען זיך אז זאל זיין א הסכם.

פון די אנדערע ערטער. כל זמן עס איז נאך וואַרם זאל מען זיך
וועל איך זיין צופרידן פון ארץ ישראל און פון קאליפארניא און
כל זמן עס איז וואַרם, און אויב מען וועט אויך דעס מוסיף זיין
פון אנדערע פרינגות פון ארץ ישראל, קאליפארניא און נאך מדינות
פארבינדען כיט זיי סלפאניע וואס יעמולם כאלו זיי זיינען דא.

איך האב מסתמיעל מזוז בעווען צו רופען די אסיפה גליך,
וויי די אורחים האבן זיך פאנאנדערגעפאהרן נקכטען און איינער נעכטען
מיקו"פ און ההלכות וועט דאס פוסיק זיין און די הצלחה פון די

זאת נויים איך נים [illegible] זאל נוקס ארויפקומען, נוקס אלעס ניין
זיי לאזען נישטען [illegible] מיר [illegible] אויך דאס, וויל לויט
שרייבען אז זיי זאלן כאטש הצעות אין דעמאן נוקס מען דא דן זיין,
ארץ ישראל א בנין מרכזי מסתמא אין כפר חב"ד, דארף מען דארטן
ליגען כאפאס אזוי ווי די ענינים דא. אויך נוקס מען דאך בויען אין
חילונים אלץ, דארף מען זען אז דאר זאל אויך זיין די בעקריקע
און עד"ז בארץ ישראל פ'האס דאך אינפ זו טאן מיט חרדים און אלץ
דארף מען פונדו זיין די בנין און דאס זאל זיין באופן חוקי.
נויען א בנין מרכזי מיט משרדים פאר כרכז מחנה ישראל אגודת חב"ד [illegible]
עס איז דאך בעסער א הנחה אזן השגה (מיט פסיסן וכו') אלץ מען נוקס
נאר א בנין קיקרי, מען נייס דרך בויען א נייעס בנין מרכזי,
נואס מען קען דורך דעם מחזק זיין.
זאל זיין פסור מון פסיס און לסוכה עשבה. און אסער נאך ענינים
זייגען שוין דאר. און די נואס ראלטן באמצע דורך א ע"ר אז עס
אויסקלייבן נוקר איז ע"ר און מזכיר בלייבן בנוגע צו די וועלכע
פון פסיסן נון דאס זאל זיין העניסערים, יעקער כוסר. מען זאל
און אזוי אזן אלץ ערפער דארפן די בעקריקע ניירות (אאר פסור
די כוספות פון מל"ח קהנ"י ישראל אגודת חב"ד איבוד התלוטים, וכו'
פון די מוספות זאלן זיין חוקים און דורך א גוסן עורך דין.
אין האב שוין אכאל מעורר בעווען וועגן דעם אז די ניירות
זאל מען סציע זיין.
שרייבן. אזן אויב עס וועס זיין הצעות פון אזעלכע פחוץ לציר
זיין דא אזן זיי אנטוויקלן אויך וועלכן אדרעס מען זאל
עבודה. מען זאל זיי ארויסשיקן דעם ברוך בהמשך צו זייער

איז אוא הצלחה גרויסע. כאן זאל הערן פאורשע סוכות, וכל הפרנה

קס וויניש אויס אז דאך כיוער ארבעט אויך א בייסן אופן

ווילן מרייבן מער וויי אייגער וועלן אויך ארויך זיין צופרידן.

כאן זאל אויסקלייבן א מוכיר וועט זאל מרייבן. אוך מאמר

נים משעפן, שאשר דא-פארנ-מעם "וכלאת-מסה".

מוסר השכי אוך רעזיגעריוש אין וואשינגטאן וועט כאן זיך לכתחילה

סענוס וואס כאן קען האבן. אז מ'וועט ווייסן אז דאס איז א

כאך ציקר, זאל כאן מסדר זיין ניירוש. דאס איז נוט נוט

האבן פויך אויסצופאן אוך כצליח נעווען.

אוך אויך וויפיקל כען קאן זיך אויך זיין פארלאנגן אוך וויפיקל זיי

איך האב הנאה נעהאט צו זעהן אויך וויפיקל נעזעלשאפט-נעוואקסן

אוך עס זאל זיין כהצלחה רבה.

אוך עס זאל זיין א ער"ה אוך מאן האט כהקדש. וכל המלך הרי זה מסובח

איך האט זאל זיין יקדערער טון האנדעלט וטה סוב כוסיף זיין נאך

אנצוהויבן כער כוריך זאל מרוימפיין גלייך כל זמן עס איז נאך וואריס.

נסס אויך אז עס וועט נדוקרן נאך זסלאכע פעג אדער זסלאכע וואכען וכ

דסך אוך אויך איז אנדערע צוסער האט מען נאך טם אנגעפאנגען מאכס

ראך נים כאכען קיינע כיגוריים וכו' אוך כען זאל גלייך אנפאנגען אין

די וואס האכען פוין אך פאכירען באכען הוקף זאלן מכער זיין צו ח

נאר עס זאל נים זיין קיין הפסד.

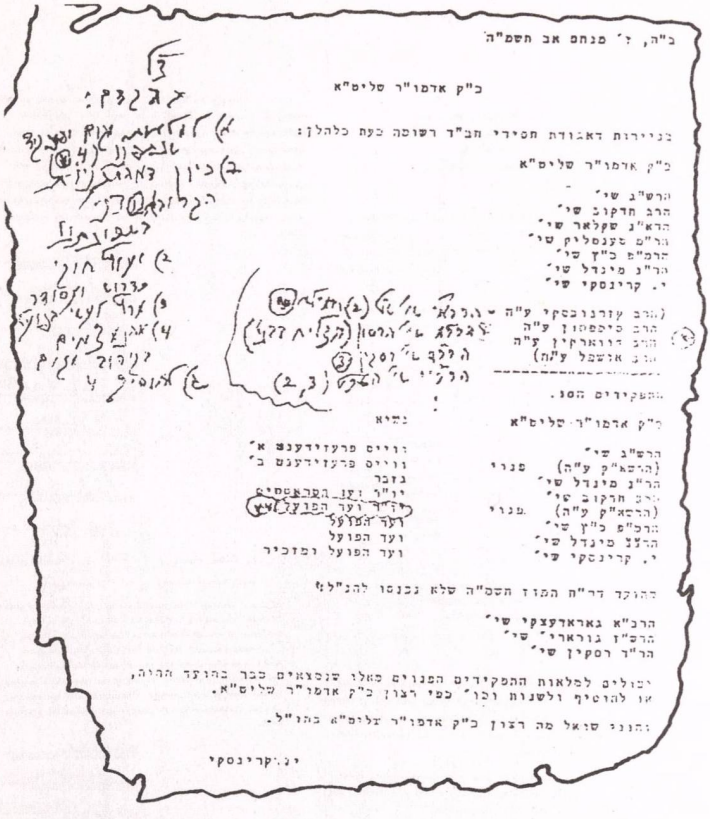
מציגה פלוניה. עס איז נים קיין הנוח מחליט זיין די אלע זאכען היינט

נאנאסטירען אך אפיציעל או כלומי איז דער אוראי אין דער מאס אדער

כון די מוסדות אוך כען וועט שייך כעכר. ווער עקיקר כען זאל

אנהאלטען דעם קשר צו כל הסנה כולה. כען זאל אך ווסיקען די לאקיומען

נלאסיק פארשפארן כלכול הסחוה. כען זאל אנשרייבען דעם ברוך אוך

ב"ה, ז' מנחם אב תשמ"ה

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בעניינות האבודת תסידי חב"ד השוטה בעת כלהלן:

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הרש"ג שי'
הרב חדקוב שי'
הרא"ג שקלאר שי'
הר"מ שנעפלוק שי'
הרמ"מ כ"ץ שי'
הר"נ מינדל שי'
י. קרינסקי שי'

(הרב עזרנובסקי ע"ה - נ.ל.א.)
הרב פיקסטון ע"ה
הרב הורארקין ע"ה
הרב אושפל ע"ה)

התפקידים הסו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הרש"ג שי'
(הרא"ק ע"ה) סנגו
הר"נ מינדל שי'
הרב חדקוב שי'
(הרא"ק ע"ה) סנגו
הרמ"מ כ"ץ שי'
הר"נ מינדל שי'
י. קרינסקי שי'

נמיא

נוויים פרעזידענט א'
נוויים פרעזידענט ב'
נזבר
יו"ר ועד הפועלים
יו"ר ועד הפועל
יו"ר הפועל
ועד הפועל
ועד הפועל ומזכיר

ההוקד דר"ח המוד תשמ"ה שלא נכנסו להכ"ל:

הרכ"א גראדעצקי שי'
הרמ"ז גוראר' שי'
הר"ר רסקין שי'

יבולים למלאות התפקידים הסנוים כאלו שנמצאים כבר בהוקד ההיה, או להוסיף ולשנות וכו' כפי רצון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יהנני שואל מה רצון כ"ק אדמו"ר שליט"א בהנ"ל.

י. קרינסקי

הרא"י שי' ש"ט (2) ובמילא (י")
הרר"מ שי' הרטון (הצליח בבני')
הרר"ד שי' רסקין (3)
הררי"י שי' העכט (2,3)

בהמשך הקיף הרבי בעיגול את המילים יו"ר ועד הפועל וסימן לידן שני כוכבים, כלומר ששורה זו מתייחסת לשני הכוכבים דלעיל ליד המילה **ובמילא** שהרבי כתב ליד שמו של הרב אברהם יצחק שם טוב.

תשובת הרבי

צ"ל בהקדם:

א) למלאות מקום ותפקיד שנתפנו (4')

ב) כיון דמהתכניות הקרובות
1) בני' בשכונתנו
2) יענץ חוקי כדרוש ומסודר
3) מרץ לעשי' בפועל
4) מהנמצאים בקירוב מקום

ג) להוסיף 4

ליד ארבעת השמות של חברי הועד שנפטרו מהעולם סימן הרבי כוכב המתייחס אל הכוכב שליד הסיפרה 4 במענה וציין את ארבע השורות הבאות:

התפקידים והחתימות.

הרבי בוחר בכתב-יד-קדשו את חברי ההנהלה ומנמק את תפקידיהם

MEIROS L'INYONEI CHINUCH, INC.

UNANIMOUS CONSENT

OF DIRECTORS

March , 1990

The undersigned, being all of the Directors of MEIROS L'INYONEI CHINUCH, INC. (the "Corporation"), acting pursuant to Section 708 (b) of the Not-for-Profit Corporation Law of the State of New York, consent to the taking of the following actions by the Board of Directors:

1. The Restated By-Laws of the Corporation, which have been filed in the Minute Book of the Corporation, are approved and ratified in all respects.

2. The following persons are hereby elected as Officers of the Corporation, to hold office subject to the By-Laws until their successors shall have been duly elected and qualified:

Name	Office
Rabbi Menachem N. Schneerson	President
Rabbi Mordechai A. Hodakov	Chairman of the Board, Vice President and Treasurer
Dr. Hissan Mindel	Vice Chairman of the Board
Rabbi Yehuda Krinsky	Secretary

3. Banking resolutions, in the forms annexed to this Consent, are hereby ratified and approved. The proper officers of the Corporation are also authorized to open additional accounts whenever the President or Treasurer shall deem them advisable for the expeditious handling of the Corporation's funds. Copies of the resolutions required by any bank or other entity in connection with the opening of such accounts shall be filed in the Corporation's minute book.

Rabbi Menachem Schneerson

Rabbi Mordechai A. Hodakov

Dr. Hissan Mindel

Rabbi Benjamin S. Gorodetsky

Rabbi Shmuel D. Raichik

Rabbi Dovid Raskin

Rabbi Sholom B. Klapow

Rabbi Yehuda Krinsky

Rabbi Berl Junik

MACHON ISRAEL

UNANIMOUS CONSENT

OF TRUSTEES

March , 1990

The undersigned, being all of the Trustees of MACHON ISRAEL, INC. (the "Corporation"), acting pursuant to Section 708 (b) of the Not-for-Profit Corporation Law of the State of New York, consent to the taking of the following actions by the Board of Trustees:

1. The Restated By-Laws of the Corporation, which have been filed in the Minute Book of the Corporation, are approved and ratified in all respects.

2. The following persons are hereby elected as Officers of the Corporation, to hold office subject to the By-Laws until their successors shall have been duly elected and qualified:

Name	Office
Rabbi Menachem M. Schneerson	President
Rabbi Mordechai A. Hodakov	Chairman of the Board, Vice President and Treasurer
Dr. Hissan Mindel	Vice Chairman of the Board
Rabbi Yehuda Krinsky	Secretary

3. Banking resolutions, in the forms annexed to this Consent, are hereby ratified and approved. The proper officers of the Corporation are also authorized to open additional accounts whenever the President or Treasurer shall deem them advisable for the expeditious handling of the Corporation's funds. Copies of the resolutions required by any bank or other entity in connection with the opening of such accounts shall be filed in the Corporation's minute book.

Rabbi Menachem M. Schneerson

Rabbi Mordechai A. Hodakov

Dr. Hissan Mindel

Rabbi Benjamin S. Gorodetsky

Rabbi Shmuel D. Raichik

Rabbi Berl Junik

Rabbi Abraham I. Shemtov

Rabbi Sholom B. Klapow

Rabbi Yehuda Krinsky

החתימות על תקנון מחנה ישראל

חתו"ס של הרבי

הרב מרדכי א. חדקוב

ד"ר ניסן מינדל

הרב בנימין א. גורדצקי

הרב שמואל ד. רייטשיק

הרב בערל יוניק

הרב אברהם י. שם טוב

הרב שלום מ. סימפסון

הרב יהודה קרינסקי

הרב יהודה קרינסקי

חתימה אחרונה.

עותק משמות החברים החדשים המאושרים על-ידי הרבי בחתימת-יד-קדשו

AGUDAS CHASIDEI CHABAD OF UNITED STATES

UNANIMOUS CONSENT

OF TRUSTEES

March , 1990

The undersigned, being all of the Trustees of AGUDAS CHASIDEI CHABAD (the "Corporation"), acting pursuant to Section 708 (b) of the Not-for-Profit Corporation Law of the State of New York, consent to the taking of the following actions by the Board of Trustees:

1. The Restated By-Laws of the Corporation, which have been filed in the Minute Book of the Corporation, are approved and ratified in all respects.

2. The following persons are hereby elected as Officers of the Corporation, to hold office subject to the By-Laws until their successors shall have been duly elected and qualified:

Name	Office
Rabbi Menachem M. Schneerson	President
Rabbi Morduch A. Hodakov	Chairman of the Board Vice President and Treasurer
Dr. Nissan Mindel	Vice Chairman of the Board
Rabbi Yehuda Krinsky	Secretary

Rabbi Menachem Schneerson — Rabbi Sholom Morosov

Rabbi Morduch A. Hodakov — Rabbi Joseph Wineberg

Dr. Nissan Mindel — Rabbi Sholom M. Simpson

Rabbi Benjamin E. Gorodetzky — Rabbi Benjamin Levitin

Rabbi Shmuel D. Raichik — Rabbi Salmon Goldman

Rabbi David Raskin — Rabbi Zev Kasinetz

Rabbi Yehuda Krinsky — Rabbi Joshua Korf

Rabbi Abraham I. Shemtov — Rabbi Joshua Pinson

Rabbi Moshe Herson — Rabbi Samuel H. Fox

Rabbi Boruch Shlome Cunin — Rabbi Zev Y. Katz

החתימות על תקנון אגודת חסידי חב״ד

חתי״ק של הרבי

הרב מרדכי א. חדקוב
ד״ר ניסן מינדל
הרב בנימין א. גורודצקי
הרב שמואל ד. רייטשיק
הרב דוד ראסקין
הרב יהודה קרינסקי
הרב אברהם י. שם טוב
הרב משה הרסון
הרב ברוך שלמה קונין
הרב שלום מרוזוב
הרב יוסף ויינברג
הרב שלום מ. סימפסון
הרב בנימין לויטין
הרב שמעון גולדמאן
הרב זאב קזיניץ
הרב יהושע קארף
הרב שמואל ה. פוקס
הרב זאב י. כץ

החתימות על תקנון המרכז לעניני חינוך

חתי״ק של הרבי

הרב מרדכי א. חדקוב
ד״ר ניסן מינדל
הרב בנימין א. גורודצקי
הרב שמואל ד. רייטשיק
הרב דוד ראסקין
הרב שלום מ. סימפסון
הרב יהודה קרינסקי
הרב בערל יוניק

פרק שביעי

סדר חדש

התקופה החדשה שנפתחת עם הסתלקותה של הרבנית, מוצאת לה ביטוי בתחומים רבים. אחדים מהם, גלויים וידועים ואין איש מבאי "770" שאינו שח אודותם. כנגדם, רבים הם הדברים המתרחשים בד' אמותיו של הרבי, בתוך חדרו הקדוש ובביתו. שותפי הסוד להתרחשויות אלו הם בודדים ביותר. למעשה, איש מלבד חברי המזכירות והמשמשים בקודש אינו יודע דבר אודותם.

לקראת השבת הראשונה שלאחר הסתלקות הרבנית, בתוך ימי השבעה, בא הרבי מביתו ל-"770". עוד בטרם כניסת השבת, מודיע הרבי כי במהלכה תתקיים התוועדות, כנהוג, מדי שבת מברכים. באותה תקופה, נפתח, למעשה, הסדר שלפיו הרבי מקיים התוועדות בצהרי יום השבת, מדי שבת בשבתו.

השוני הגדול ביותר מוצא את ביטויו בסגנון השיחות. מעבר לעובדה שהתוועדויות הרבי, החל מזו הראשונה בתוך השבעה להסתלקות הרבנית, היו לקצרות יותר מבחינת כמות הזמן של קיום כל אחת מהן - שיחותיו של הרבי שהיו עד כה ארוכות ורחבות, הופכות לקצרות ותמציתיות. בהתוועדות הראשונה, הדבר בולט ביותר. כמעט כל שורה בדברי הרבי הופכת לנושא חדש.

הרבי בוחר שלא להאריך בדברי הסבר אלא נוקט באזכורים וברמיזות, מפנה פעם אחר פעם לפעמים קודמות בהן דובר כבר אודות כך. הביטוי "כמדובר כמה פעמים", הופך לביטוי רווח בשיחותיו הקדושות של הרבי, המשמש גם כמעין מראה-מקום לכל המבקש להרחיב ולהחכים.

חברי המערכת של "ועד הנחות בלשון הקודש" האמונים על עריכתם והוצאתם לאור של דברי הרבי, משתמשים בימים אלו בביטוי "אותיות פורחות" כשהם מבקשים להגדיר את האופי החדש שלובש שיחותיו של הרבי. במסגרת תפקידם, הם עורכים את שיחות הרבי, מרחיבים את הביאור במקומות הדרושים לשם כך, ומוסיפים מראי מקומות, ומגישים את הדברים במתכונת זו להגהת הרבי.

הרב דוד פלדמן, העורך הראשי, מספר על הזדמנות מסוימת שבה נשא הרבי "הדרן" לספר היד החזקה לרמב"ם. "אמירת ה'הדרן' כולו, שבדרך כלל אורכת הייתה שעה ארוכה, לא הייתה אלא שבע דקות של שיחה. לשם הוצאת קובץ מיוחד של ה'הדרן', פנינו למראי המקומות שהרבי איזכר ב'ראשי תיבות' במהלך השיחה, הרחבנו את הדברים באמצעות שאלות ותשובות הקשורות בדברים שהרבי דיבר עליהם, ונוצר בניין של ממש, ארוך ומפורט.

"כשהכנסנו את ה'הדרן' להגהת הרבי, תגובת הרבי (שאיני זוכר את לשונה המדויק) התבטאה בקורת רוח ושביעות רצון. נראה היה כי לאחר ארבעים שנות נשיאות, שבהן לפי דעת תורה שהוזכרה פעמים רבות על-ידי הרבי, אדם עומד על דעת רבו, אין הרבי רואה צורך לשוב ולפרט בהרחבה נושאים שכבר דן בהם, ולכן, במידה מסוימת, הסתמך הרבי על העיון בכל דברי תורתו במשך כל עשרות השנים עד כה".

תחום נוסף בשיחותיו של הרבי, שבו חדלה הנהגה קבועה שהייתה עד כה – התבטא בהפסקת השיחות בביאור רש"י על התורה. מאז שנת תשכ"ה, בעקבות פטירת אמו הרבנית חנה ע"ה, נהג הרבי, מדי התוועדות, כשזו הייתה מתקיימת בשבת (במרבית השנים – מדי שבת מברכים) להקדיש שיחה מיוחדת לביאור רש"י על התורה, באחד מפסוקי הפרשה. הרבי פתח שיטה חדשה ומופלאה בהבנת פירושו של רש"י, שאינו אלא כהגדרת רש"י עצמו, "אני לא באתי אלא לפרש פשוטו של

מקרא", בהתאם לרמתו של "בן חמש למקרא", ובד בבד טומנת בחובה סודות עמוקים במסגרת "יינה של תורה". מאז הסתלקות הרבנית חיה מושקא ע"ה, בשלהי שבט תשמ"ח, חדל הרבי להקדיש שיחה מיוחדת, מדי התוועדות, לפירוש רש"י.

* * *

"בעקבות ההסתלקות, נוצר שינוי דרסטי שאיש לא ציפה לו קודם לכן", מעיד הרב בנימין קליין, מזכיר הרבי. "קודם לכן, שררה בחלל אווירה שונה בתכלית. השנה הייתה שנת תשמ"ח והרבי קרא לה כבר מתחילתה, שנת תשמח ותשמח. התרחשויות רבות ב-"770" אכן היו בסגנון מיוחד של שמחה פורצת גבולות. הסתלקות הרבנית הביאה משבר קשה שהותיר חותם בל יימחה.

"מלבד העובדה הבסיסית שכל מעגל החיים עבר פתאום לבית הרבי, על פניו של הרבי ניתן היה לראות שבר. לפחות בתקופה הראשונה, וכך גם במשך כל השנה במידה הניכרת לעין, ניכרים היו אותות רצינות ואפילו 'צובראכנקייט' בפניו הקדושות של הרבי".

עוד מספר הרב יהודה לייב גרונר, מזכיר הרבי: "בשבת הראשונה, בעת שהותו של הרבי ב-"770", ביקש הרבי מהמשמש בקודש שכאשר יסדר עבורו את שולחן השבת, יכין כלים ומקום מיוחד גם עבור הרבנית. הנהגה זו שבה על עצמה, כפי שהעיד באוזניי ר' שלום-בער גאנזבורג, במשך שלושת השבועות הראשונים הסמוכים להסתלקות, גם בעת סעודות הרבי בביתו".

בתולדותיהם של אדמו"רי חב"ד מצויים אירועים דומים. לאחר הסתלקותה של הרבנית חיה מושקא, רעיית האדמו"ר בעל הצמח-צדק, היה ניכר כי הוא מוטרד מאוד. הוא חדל לומר מאמרי חסידות ברבים. הרבי היה אומר אז לבניו: עד עכשיו הייתה לכם אמא פה, ומעכשיו תהיה לכם אמא בגן עדן, אבל לי היא חסרה... באותה תקופה, לא קיבל אדמו"ר הצמח צדק אנשים ל"יחידות" באומרו: אני שרוי עתה בלא עצה, על

בסיס דברי הגמרא (סנהדרין כב, א) אודות "כל אדם שמתה אשתו בימיו".

גם בתקופה זו שלאחר ההסתלקות, איזכר הרבי בכמה הזדמנויות, בתשובה לפניות שונות, את הדברים השונים שנאמרים בסוגיה זו (שם).

* * *

מעבר לכל זאת, בד' אמותיו האישיות של הרבי, מוצאים את ביטויים, הימים שלאחר הסתלקות הרבנית, בתחילתו של סדר חדש. הפעם הראשונה בה שב הרבי ל-"770" לתקופת שהות ממושכת, היא ביום ו' אדר ראשון תשמ"ט, בעקבות פטירת גיסו הרב שמריהו גוראריה – שנה ויותר לאחר הסתלקות הרבנית. במשך שנת תשמ"ח מתמקד הסדר בביתו של הרבי, ועם שובו ל-"770", מלאכת הסידור היא בחדר הרבי.

לראשונה, מאז תחילת נשיאותו, פותח הרבי בעבודת סדר מקיפה שהוא מנהל אותה במו ידיו הקדושות, לבדו, בביתו הפרטי ובחדרו. זהו השלב הראשון בעבודה יסודית שהרבי כמו מכניס עצמו אליה ומקדיש לה זמן ניכר.

במשך תקופת השהות בבית, מקדיש הרבי זמן רב לסידור הספרים הרבים והניירות הפזורים ומרוכזים בערמות-ערמות. "במשך שנים", מספר הרב בנימין קליין, מזכיר הרבי, "נשארו בבית הרבי המון דברים שהרבי נהג לקחת לביתו, אך לא השיבם לחדרו, או שהיו 'באמצע טיפול', כמו, מכתבים שלא קיבלו תשובה וכיוצא-בזה. צריך לזכור שעד שנת תשמ"ח, הרבי היה לוקח מדי יום הביתה חומר רב שעליו התכוון לעבוד בביתו, במשך שעות הערב והלילה. עם שובו של הרבי ל-"770", לאחר השהות הממושכת בבית, כשהתחיל להיות סדר, שבמסגרתו, למשך תקופה מסויימת הרבי בבית, למשך כמה ימים או שבועות, ולאחר מכן, שב ל-"770", כל פעם היה שב מהבית עם דברים רבים.

"הרבי הביא מהבית מכתבים רבים שלא היו חתומים לחתימה. מדובר במכתבים ששכבו כך זמן רב. בד בבד בכל פעם שהיה שב משהות נוספת בביתו, הביא עמו הרבי כמות גדולה מאוד של ספרים. מעבר לכך, הרבי

אכן התחיל לעסוק בעשיית סדר כללי. הרבי ריכז לבדו את כל גזירי העיתונים שהובאו עבורו והיו בבית. אותם החזיר הרבי ל-"770" או נטלם עמו לאוהל. באותם ימים, ניכר היה שהרבי מנצל את שהותו בבית כדי לעשות סדר כללי", דברי הרב קליין.

עדות נוספת מאחד מבאי בית הרבי נוקבת בכמויות של ארגזי ספרים אותם רוקן הרבי מחדרו לטובת העלאתם לספרייה: "במהלך שנת תשמ"ט התרוקנו מדי שבוע ארגז או שניים של ספרים". כיום כבר ברור כי זה היה השלב הראשון במלאכת סידור החדר על-ידי הרבי. מלאכה אשר הוד מסתורין אופף אותה, אליה עתיד הרבי לשוב, באופן נמרץ ואינטנסיבי, תוך כשנתיים.

* * *

לא היו אלו השינויים היחידים המתחוללים בחדרו של הרבי. הרב בנימין קליין, מזכיר הרבי, מספר על הנהגה חדשה הקשורה בסדר יומו של הרבי, שהחלה לאחר שיבתו של הרבי ל-"770". קודם, מבהיר הרב קליין, כיצד היו מתוודעים המזכירים לשינויו של סדר כזה.

"מאז ומעולם לא היה קיים מושג של הודעת הרבי למזכירים על סדר הנהגה חדש שעתיד להתרחש. אנו, חברי המזכירות, כבר הורגלנו וידענו תמיד שכשמתחילה הנהגה מסוימת, אנו נראה אותה ואז נבין שכך הוא רצונו של הרבי. הרבי עצמו היה עונה בתשובה לשאלה על כל מיני דברים עתידיים, אפילו בהפרש של כמה ימים שהיינו שואלים, מה יהיה: "אז ס'וועט זיין, מ'וועט זעהן" (=כשיהיה הדבר, נראה)".

הרב קליין מצביע על דוגמא של הנהגה חדשה שהנהיג הרבי, ועל האופן שבו היא החלה. "כשהחלה חלוקת השטרות לצדקה בימי ראשון, בשנת תשמ"ו, לא הייתה על כך הודעה רשמית שיצאה מהרבי. בשבועות הראשונים, בכל פעם מחדש, היה הרבי מודיע על כך זמן קצר לפני החלוקה, והמזכירות הייתה מודיעה על כך לציבור. כך, במשך כמה פעמים, עד שהובן הדבר שמדובר בסדר חדש".

בהקשר זה, מספר הרב קליין: "בתחילה היה הרבי נוסע לאוהל מיד לאחר חלוקת השטרות לצדקה, מדי יום ראשון. הדבר היה כרוך בקושי רב מבחינת הרבי, היות והרבי צם באותו יום, וזאת לאחר שמאות רבות של אנשים עברו על פניו. איש לא העז לומר לרבי מה לעשות. פעם אחת, ניגש הצלם החסידי ר' לוי יצחק פריידין אל הרבי ואמר-שאל בטון גלוי ואופייני: 'דער רבי קען פארן צום אוהל מאנטיק' (=הרבי יכול לנסוע לאוהל ביום שני). הרבי הגיב: "צו דעם דארף איך מתיר נדר זיין" (=לשם כך עלי להתיר נדר). מאוחר יותר בשנות הנו"ן, הרבי אכן החל לנסוע מדי יום שני".

"הסדר החדש", מגלה הרב קליין, "בא לידי ביטוי גם בסדר היום בחדר של הרבי. בניגוד למה שהיה נהוג עד אז, אשר במשך שעות הבוקר ולפני הצהרים, נכנסים היו המזכירים כמה פעמים – מאז החלה התקופה של לאחר תשמ"ח - למעט שתי כניסות נפרדות של הרב גרונר ושלי מיד לאחר תפילת שחרית – עד תפילת מנחה (שהייתה מדי יום, בשעה שלוש ורבע אחר-הצהרים), לא היו נכנסים לחדר הרבי. הרבי גם לא קרא להיכנס אליו.

"עד שעת המנחה, היה הרבי שרוי בחדרו לבדו, מבלי שאיש ידע מה בדיוק קורה שם. הדבר הזה נשמר בקנאות. מאוחר יותר, אחר תפילת מנחה, נכנסנו לרבי כמה פעמים. הרבי גם קרא לנו מפעם לפעם. הדבר הזה היה שינוי בולט מכל התקופה קודם לכן", מדגיש הרב קליין ואומר: "לפני צהריים הרבי היה 'אויסגעטראגן' (=מרומם ומתנשא) לגמרי. לא איתנו".

בהקשר זה, של הנהגת הרבי, ביחס לסובב אותו, אפילו כלפי מזכיריו, מאזכר הרב קליין עובדה אחרת שאינה קשורה לנושא זה ולתקופה זו. "תמיד, כשהרבי נכנס לחדרו, לאחר תפילה או כל אירוע אחר, היה הרבי פושט את המעיל העליון ומסיר את המגבעת. עד שנת תשל"ח – תמיד כשנכנסנו לחדרו של הרבי מעולם לא ראינוהו את הרבי ללא המעיל העליון. מאז אירוע התקף הלב בשמחת תורה תשל"ח - אשר במהלך כל הימים הסמוכים לו נאלצנו הרב גרונר ואנוכי לשהות בחדרו של הרבי שעות רבות - כשהיינו נכנסים לחדר הרבי, יכולנו לראות את הרבי ללא

המעיל העליון. אולם כשמישהו אחר שלא היה בחדר הרבי באותם ימים, ואמור היה להיכנס לרבי – קיבל הרבי את פניו כשהוא לבוש במעיל העליון. זו הייתה הנהגת קודש קבועה שהרבי הקפיד עליה".

* * *

ביום חמישי י"ט באלול תשמ"ח, נושא הרבי שיחת קודש לאחר תפילת ערבית. במהלכה מכריז הרבי על מבצע חדש: בניית בתים.

כך אומר הרבי:

"כדאי ונכון ביותר להתעסק בבניית בתים חדשים, תוך ניצול כל העניינים שיכולים וצריכים לבנות, והא בהא תליא – כי מכיוון שיכולים לבנות, כי הקדוש-ברוך-הוא נותן את היכולת לבנות, הרי זה גופא מהווה סימן והוכחה שצריכים לבנות".

הרבי מורה בלשונו, "אריינכאפן" - "לחטוף, כלשון חז"ל 'חטוף ואכול, חטוף ושתי', ובאם בנוגע לענייני אכילה ושתייה צריך להיות 'חטוף', על אחת כמה וכמה שבנוגע לעניינים שהם למעלה מאכילה ושתייה – בניית בתים חדשים – צריך להיות 'חטוף'". חרף העובדה שנותרו עוד עשרה ימים לסיומה של השנה, אומר הרבי, שיש "לעשות החלטות טובות ולהתחיל לבנות עוד בשנת 'תשמח' ו'בשנת הקהל'".

כאן באה הבהרה מפתיעה: "והנה, בנוגע לבתים ציבוריים – "בתי תורה", "בתי עבודה" (=מלשון 'עבודה שבלב זו תפילה'), "בתי גמילות חסדים", או בתים הכוללים כל עניינים אלו יחד – מאי קמשמע לן? פשוט שבזה צריך לעסוק כל השנה, ובפרט שהשנה היא 'שנת הקהל' וזהו עניין ה'ציבור', בתים ציבוריים – החידוש הוא בנוגע לבניית בתים פרטיים, בנייני רשות".

הרבי מנמק זאת בחשיבות קיומה האישי של מצוות "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בידי כל אחד בביתו הפרטי.

* * *

קריאת הרבי לבניית בתים מתפרסמת ברחבי העולם כולו. בתוך כך, מתפרסמת הודעת הרבי כי השנה הבאה, שנת תשמ"ט, תיקרא "שנת הבניין". שליחי חב"ד ומנהלי מוסדות רבים במקומות שונים מזדרזים להחליט על הקמת בניינים. עוד בטרם מסתיימת השנה, נורית אבן פינה למבני מוסדות רבים בעולם, אשר לימים קמים והופכים לתל תלפיות. שליחים רבים שעד כה ניהלו את פעילותם ממשרדים שכורים, נשמעים להוראת הרבי ומתחילים בהכנות מעשיות לבניית בית קבע שממנו תתרכז הפעילות. מבצע הבנייה שעליו מכריז הרבי מביא עמו תנופה אדירה להתפתחות החב"דית בתבל, ובד בבד מקבעת את התשתית לכך.

בהתאם לדבריו המפורשים של הרבי שמרכיב מרכזי במבצע מדבר על בניית "בניני רשות", כלומר, בתים פרטיים – פותחים חסידים רבים בבניית בתים. במסגרת זאת, כל מי שמבשר לרבי בכתב על בנייה חדשה, אפילו תהיה זאת בנייתו של חדר נוסף לבית, מקבל מהרבי שטר של מאה דולר, כהשתתפות בבנייה. המוני בתים חסידיים נבנים ומתרחבים במרוצת השנה.

מאחורי הקלעים, ללא כל פרסום פומבי באמצעות שיחה בפני הציבור הרחב או הוראה כללית, מנהל הרבי, בימים אלו, מבצע שקט לעידוד רכישת בתים על-ידי חסידי חב"ד תושבי שכונת "קראון הייטס", השכונה שהרבי העניק לה זה מכבר את השם, "כאן ציווה ה' את הברכה".

עד כה, העובדה שבשכונה מתגוררים מאות חסידים, עדיין אינה מהווה ערובה לכך שההתיישבות במקום תהיה ברת קבע, גם בימים בהם לא יהיה הרבי עמנו. רכישת בית בארצות הברית, נחשבת לבעלת משמעות רבה, לנוכח הממון הרב שתלוי בה המתבטא בעובדה שמשפחות רבות שעשרות שנים חלפו מאז נישואיהן, מתגוררות בדירות שכורות.

את ה"מבצע" החשאי לעידוד רכישת הבתים, מנהל הרבי באמצעות תשובות ומכתבים שונים שהוא משגר לחסידים תושבי המקום, לרוב, בתשובה לשאלות ובקשות ברכה שונות. במקרים אחדים, פונה הרבי מיוזמתו, בעת חלוקת השטרות לצדקה בימי ראשון, לכמה אנשים שעוברים על פניו ומורה להם לרכוש בהקדם דירה "דא אין שכונה" (=כאן בשכונה), תוך כדי הענקת ברכתו הקדושה להם.

מאה וחמישים בתים נקנים, במסגרת זאת, במרוצת השנים תשמ"ט-תנש"א. שכונת קראון-הייטס אשר במרכזה חצר הרבי, מקבלת חיזוק מיוחד בדמותם של עשרות אברכים ומשפחות אשר תוקעים בה יתד של קבע.

* * *

באותם ימים מודיע הרבי על השתתפות אישית בלתי שגרתית שלו בנטל הפיננסי הרובץ על כתפי השליחים מנהלי המוסדות. תחילה מודיע הרבי כי "מכאן" ישתתפו בחמישים אחוזים מסך חובותיו של כל שליח שישלח דו"ח מפורט של החובות שאליהן נקלע במסגרת פעילותו. לאחר פרק זמן מסוים הודיע הרבי כי ישתתף ב'רבע' נוסף (-כלומר 25 אחוזים נוספים).

בד בבד עם הודעה זו שבישרה על השתתפות חסרת תקדים של הרבי בהוצאות השליחים לפעולותיהם, הבהיר הרבי באמצעות המזכירות כי כל דו"ח כספי חייב להיות מפורט ומסודר, באמצעות רואה חשבון. שליחים שאינם מעסיקים רואה חשבון או מנהל חשבונות, אמר הרבי, יצרפו לדו"ח שלהם מכתב חוות דעת של רב שמאשר את נכונות הדיווח.

כמה עדויות מעידות על כך שפעולה זו ופעולות נוספות בהן נקט הרבי בתקופה זאת – חלקן ברמה ספציפיות יותר כסיוע לשליחים מסוימים – הביאו לידי כך שעד כ"ז באדר ראשון תשנ"ב, נותרה קופת הרבי ריקה כמעט לחלוטין מכל הכספים שזרמו אליה על-ידי נגידים

ותורמים שביקשו להביא מנדבת לבם לטובת הרבי ופעולותיו חובקות התבל.

"באופן פעולתו של הרבי, נראה היה כאילו קיימת בהילות לרוקן את הקופה", אמר אחד מחברי המזכירות. פעילות זו הייתה חלק בלתי נפרד מהסדר החדש שהחל בו הרבי.

פרק שמיני

"אין זמן"

"אין זמן" – מטבע לשון המהווה מוחשיות למצב בו שקועים בסידורם של עניינים בהולים, שאינם סובלים דיחוי, ואין כל פנאי לפנות לכל נושא אחר, חשוב וחיוני ככל שיהיה. מטבע לשון זה שב ונשמע מפי הרבי, ואפילו בכתב-יד-קודשו, כמה פעמים בעיצומם של ימי הדמדומים שבין שבט תשמ"ח לאדר ראשון תשנ"ב.

משל היה הרבי כאומר, הניחו לי לעסוק בעניינים שאני חייב להיות שרוי בהם ולוודא את קיומם, ואל תטרידוני בדבר. ולכל מי שדחק ושאל בכל הקשור לנושאים שהרבי דרש את קיומם, הייתה תשובת הרבי כאומרת, הסתמכו על הוראותיי הידועות כבר בנושא.

רשימת העובדות הכרוכות בבהילות זו שדחקה הצדה שורה של דברים, מדהימה בהיקפה. דומה שאך בכוחה בלבד, להעיד על העובדה שהרבי שרוי בימים אלו בעניינים שאין לאיש מושג אודותם. דברים אשר לעיני בשר, אין כל פרשנות נלווית להם מעבר לראייתם מעל פני השטח.

"מיד לאחר שיחת הרבי המפורסמת במוצאי פרשת תצווה תשמ"ח, אודות 'בואו ונחשוב חשבונו של עולם'", מספר הרב ירחמיאל בנימין קליין, מזכיר הרבי, "הרבי לא רצה לענות לשאלות שהוגשו אליו בפתקים ובמכתבים. הדבר היה כך גם בנוגע לשאלות הקשורות בנושאי שידוכים. כשאנו, חברי המזכירות, הגשנו את השאלות לרבי, תגובת הרבי הייתה:

הרי כבר אמרתי לפני זמן רב שיש הוראה לכל אחד ואחת, "עשה לך רב" וזה עתה אמרתי שנותנים לרבנים את הכוחות. למה שואלים אותי?..."

הרב קליין מספר כי "היו באמת כמה שבועות שהרבי לא הוציא כל תשובה, גם בנושא של שידוכים. אבל חסידים פשוט לא ויתרו בנושא הזה. גם אנחנו ביצענו את המוטל עלינו כמזכירים, לנהוג כרצון הרבי, אך בה בעת נהגנו כצינור שבאמצעותו עוברים הדברים אל הרבי. המשכנו להציג פעם אחר פעם את אותן שאלות. והרבי, בסופו של דבר, הואיל לענות תשובות לשאלות ולבקשות ברכה אלו".

אישור מלא לדברים נשמע גם מפי הרב יהודה לייב גרונר, מזכיר הרבי. "בתחילה אכן הרבי לא רצה לענות תשובות, אבל אמרנו לרבי שחסידים רוצים שהרבי יענה להם, ולבסוף זכינו לקבל תשובות".

גילוי רצונו של הרבי שיחדלו להגיש לו שאלות, שב על עצמו פעמים נוספות. באותם זמנים, כל מי שהיה יוצר קשר עם מי מחברי המזכירות ומבקש להכניס פתק של שאלה או בקשת ברכה בנושא מסוים, היה נענה בהסתייגות על-ידי המזכירים שהיו מבהירים כי "בימים אלו אין תשובות". מאוחר יותר, בנקוף ההפצרות מצד המזכירים, שוב נעתר הרבי להתייחסות לכך.

"לא אחת", מעיד הרב קליין, "כשהפסיק הרבי לתת תשובות, ניתן היה לראות בעליל כי הוא מתאמץ לחזור לכך, למרות שמצד רצונו אינו רוצה בכך, ולו בכדי שהחסידים לא ייפלו ברוחם".

יצוין כי הנהגת החסידים בנושא זה נשענת במקורה על מה שאירע בימי אדמו"ר הזקן, מייסד חסידות חב"ד, אשר באגרת קודש מפורסמת שכתב (נדפס בתניא אגה"ק סימן כב), ביקש שלא ישאלוהו כל שאלה הקשורה בעניינים גשמיים (של פרנסה, רפואה וכיוצא בזה). החסידים מצדם התעקשו להמשיך ולשאול גם בנושאים אלו, וכראות הרבי כן, לא נמנע מלהשיב להם.

* * *

במשך תקופה ממושכת, נוצר סדר שבמסגרתו מוציא הרבי, אחת לתקופה בת שבועיים או שלוש, "מענה כללי-פרטי". על שולחנו של הרבי קיים מקום קבוע לערמת מכתבים שעצם הנחתה שם מעיד כי התשובה לכל אחד מהמכתבים שבה, הוא המענה הכללי. כאלו הם, לרוב, הדיווחים ובקשות הברכה הנושאות אופי כללי-ציבורי. באותה שיטה, ממיין הרבי ערמות נוספות של מכתבים. ערמה אחת מכילה מכתבים שתשובתם בנוסח א', ערמת מכתבים אחרת נושאת תשובה בנוסח ב', וכן הלאה.

ימים רבים, חלקם הגדול של בקשות הברכה (בנושאים שאינם בהולים) והדיווחים הכללים, אינם זוכים כלל למענה. כשהרבי נשאל על כך, מפנה הרבי אל הדברים שאמר לפני כל הציבור, כבר בחודש שבט תשמ"ח (צוטטו בפרק שני) לפיהם חזקה על בית הדואר הממשלתי שעושה שליחותו וחזקה שייקראו המכתבים על ציון קברו של הרבי הריי"צ.

אלא שהנהגה זו אינה חלה אך ורק על מכתבים נושאי אופי של דיווח או בקשת ברכה באופן כללי.

בהתאם להוראת הרבי אליו, בעקבות פרשת הספרים, לפתוח את הספרייה של הרבי לציבור הרחב, נערמות בשולחנו של מנהל הספרייה והאחראי הראשי עליה מטעם הרבי, הרב שלום בער לוין, שורה של שאלות ותהיות, אשר דרושה יד ברורה מכוונת בהן שתורה כדת מה לעשות.

עד כה, במשך עשרות בשנים, מאז בואו של הרבי הקודם לארצות הברית, הייתה הספרייה על אוצרותיה חתומה ונסתרת מעין כל, למעט יחידי סגולה שנמנו עם סגל הספרנים המצומצם שנבחר בקפידה וכמה אורחים שהרשות להכניסם פנימה ניתנה מגבוה. גם נוסח הוראתו של הרבי באשר לפתיחת הספרייה, ברור היה כי אין מדובר בפתיחה גורפת של כל אוצר הספרים והמתנות בפני כל דיכפין.

בי' מרחשוון תנש"א, מבקש הרב שלום-בער לוין, מנהל הספריה, במכתב מהרבי הדרכה כללית לקראת פתיחת התערוכה. הרבי משיב לו

על כך בתשובה בכתב-יד-קודשו בזו הלשון: "כל שינוי – מחדש אחריות ובמילא בירור כדרוש, ואיפוא הזמן וכו' על זה?".

בשנים תש"נ ותנש"א מצויה בחבר העמים קבוצה בת ארבעה שלוחים: הרב יוסף יצחק אהרונוב, הרב שלום בער לווין, הרב שלמה קונין והרב יצחק קוגן. הרבי מטיל עליהם את המשימה לגאול את ספרי רבותינו נשיאנו שנותרו ברוסיה, וכיום מצויים בגנזך ספריית לנין במוסקבה. עד מהרה מתברר כי מדובר בפעולה קשה מאוד להשגה.

בשלב מסוים, כשנוצרים קשיים חדשים על אלו הקיימים, והקבוצה – אשר לפחות לפרק זמן מסוים, לא הרשה הרבי לאיש מחבריה לשוב למקומו עד תום ביצוע השליחות – משגרת לרבי את לבטיה ושאלותיה. "כמה פעמים, מספר הרב שלום דובער לוין, "דיווחנו על המצב ושאלנו מה לעשות. בפועל לא זכינו לקבל תשובות מפורטות על מכלול של שאלות".

"באותה תקופה", מספר הרב בנימין קליין, מזכיר הרבי, "ביקש ממני מישהו שאכניס לרבי מכתב כשהוא מציין על גבי המעטפה כי דרושה לו תשובה מהירה על כך. הנחתי את מכתבו בראש ערמת המכתבים שהכנסתי לרבי, וציינתי, לפי בקשתו על המכתב את המילה 'מהיר'. כשהגשתי את המכתב לרבי, אמרתי כי הכותב אומר שמדובר בנושא דחוף.

"על שולחנו של הרבי מונחים היו ערמות של מכתבים שעדיין לא קיבלו מענה", מספר הרב קליין. "הרבי פתח את המכתב לנגד עיני וקרא אותו. תוך כדי קריאה, ניכרה בפניו הקדושות תנועה של אי שביעות רצון. כשסיים הרבי לקרוא, פנה אלי הרבי ואמר, תוך כדי שהוא מחזיק בדף המכתב: כתוב כאן על דבר שנמשך כבר ששה חודשים. השאלה עצמה נוגעת לנושא השייך לעוד שלושה שבועות. מה זה 'מהיר'? למה הוא קורא לזה מהיר?"...

"ואז תוך כדי הפנותו מבטו הקדוש לעבר ערמות המכתבים, אמר הרבי: 'ואס מיינט ער? אז די אלע וואס ווארטן דא זיינען נישט בני אברהם יצחק ויעקב, שרה רבקה רחל ולאה?' (=מה הוא חושב? שכל אלו [כותבי המכתבים] המצפים פה אינם בני אברהם יצחק ויעקב, שרה

רבקה רחל ולאה?). והרבי המשיך: אלא מה? הוא חשב שאני אקרא, ו'אויף צו להכעיס' אני לא אענה לו? לכן צריך לכתוב 'מהיר'?"...

* * *

לא רק כתגובה למכתבים שונים משיב הרבי: "אין זמן". זהו המוטו ששולט גם בתחומים רבים נוספים, אפילו בנושאים הנוגעים לתורתו של הרבי.

"בעשרת ימי תשובה תש"נ", מספר הרב חיים שאול ברוק, מנהל "ועד כתבי קודש", המוציא לאור את תורת הרבי, "הגשנו לרבי, באמצעות המזכירות את עלי ההגהה של "ספר המאמרים מלוקט", כרך ג'. ספר זה הוא כרך נוסף בסדרה בה מופיעים כל מאמרי החסידות של הרבי אשר הוגהו על-ידו. בדרך כלל, פרק הזמן שבין הגשת עלי הספר לאישורם על-ידי הרבי, היה אורך מספר חודשים, אם לא יותר מכך. במקרה זה, בו ביום יצא הספר מחדרו של הרבי כשעל דף השער שלו, מופיע בעיפרון בכתב-ידו של הרבי הסימון 'וי".

בשנים האחרונות, לנוכח העובדה שהרבי אינו אומר מאמרי חסידות חדשים (מאז פרשת הספרים, כמסופר בפרק חמישי), נהוג היה שלקראת כל חג ומועד יוצא קונטרס של מאמר, שהרבי אמר בשנים קודמות, שחידושו היה בכך שכעת הוא מופיע במתכונת מחודשת אשר הוגהה על-ידי הרבי. העבודה בנושא זה מוטלת הייתה על וועד כתבי קודש.

הרב יואל כהן, ה"חוזר" הראשי של הרבי - שמונה לתפקיד זה על-ידי הרבי מאז היום הראשון של עלותו לכס הנשיאות - הוא הבוחר בכל פעם את המאמר. לאחר בחירתו, הוא מסתגר במשך כמה יממות או מעבר לכך עם עצמו וכל כולו שקוע בכתיבתו. זוהי מלאכת מחשבת הכוללת את ניתוחו של המאמר, על סמך הציטטות עליהן הוא מסתמך. בתום המלאכה הזאת, אשר במהלכה גם מתווספת שורה ארוכה של הערות ומראי מקומות, הבאים בשולי הגיליון, מוגש המאמר לעיונו של הרבי ולהגהתו. הרבי עובר על המאמר כולו, מעיר בכתב-יד-קודשו את הערותיו, ואז לאחר שיבוץ כל הערות הרבי, שוב מוכנס המאמר לחדרו

להגהה נוספת ולאישור. עם קבלת האישור, מודפס המאמר והוא יוצא לאור עולם.

בחודש תשרי תשנ"ב, הוגש לרבי מאמר להגהה לקראת יום ו' תשרי, יום הסתלקות אמו הרבנית חנה ע"ה. כפי שהיה נהוג בשנים קודמות, נסוב המאמר על נושאי יום הכיפורים. הרבי לא הגיה את המאמר. לקראת חג הסוכות, שוב הוכנס אל הרבי מאמר להגהה. הרבי לא הגיה את המאמר. הייתה זו הנהגה נדירה בעליל, וכל באי "770" כמו החסידים בכל מקומות מושבותיהם, חשו בכך שאין יוצאים קונטרסי מאמרים מוגהים.

"באחד מימי חול המועד סוכות", מספר הרב גרונר, "הנחתי לרבי על השולחן בסוכה, בטרם כניסתו, את המאמר – השלישי – לקראת שמחת תורה. הרבי נכנס לסוכה, הבחין בדפי המאמר המונחים על השולחן, נטל אותו בידו, יצא החוצה ופנה אלי באומרו: "מ'האט דאך אפגערעדט אז מ'וועט מער ניט מגיה זיין" (=הרי כבר דובר שיותר לא אגיה (מאמרים). ויהי הדבר לפלא".

ליל שמחת תורה. בהקפה הראשונה והשביעית מכובד הרבי. הרבי עושה תמיד את דרכו להקפה מבימת התפילה אל בימה מיוחדת שמוקמת לשם כך במרכז בית המדרש. כשספר תורה קטן בידו, רוקד הרבי את ריקוד ההקפה. בדרך להקפה, זהו הזמן המסוגל מדורי דורות לבקשת ברכה. סיפורים רבים פורסמו אודות עקרות שנפקדו ומזור שנמצא בנס, כתוצאה מהברכה שהעניק הרבי למי שנדחק באותה שעה וביקש מהרבי את ברכתו הקדושה באותה שעת סגולה, תוך כדי הליכתו להקפה.

מספר הרב חיים שאול ברוק: "בליל שמחת תורה תשנ"ב, ניצבתי על אם הדרך בה עובר הרבי לבימת ההקפה, ואמרתי לרבי, בעודו נוטל את ספר התורה בידו, "מ'זאל זוכה זיין צו מוגה'דיקע מאמרים" (=שנזכה למאמרים מוגהים). הרבי הגיב בקול רם, כשפניו הקדושות מאירות: 'אמן'.

"בהזדמנות הבאה, לקראת כ' חשוון (יום ההולדת של אדמו"ר הרש"ב, החמישי בשושלת נשיאי חב"ד) יצא מאמר מוגה. בסך הכל, יצאו בשנת תשנ"ב, עשרה מאמרים מוגהים".

* * *

ליל הדלקת נר ראשון של חנוכה תש"נ נקבע מבעוד מועד ליום בו יקבל הרבי ל"יחידות" בלתי שגרתית בחדרו הקדוש, את ראש ממשלת ישראל, יצחק שמיר. היו אלו ימים גורליים שברקע ריחפה ועידת מדריד בה נועדו, בלחץ אמריקני, נציגים ישראלים עם נציגי מדינות ערב המקיפות אותה (מצרים, ירדן, לבנון וסוריה) ונציגים פלשתיניים. לעברו של שמיר, אשר "ממשלת האחדות" שבראשותו כבר התמוססה על כרעי תרנגולת, אשר עמדתו המקורית צידדה במדיניות "אף שעל" הופעלו לחצים כבדים מנשוא מצד מזכיר המדינה האמריקנית, ג'יימס בייקר.

ברגע האחרון, מבלי שלאיש בקרב יודעי הדבר על הפגישה הצפויה בחדרו של הרבי יוודע על כך, בוטלה הפגישה על-ידי הרבי. למזכיר, הרב גרונר, שהיה אחראי לקיומה של הפגישה נימק זאת הרבי במילים: אין זמן כעת לפגישות כאלו, וגם לא ניתן לעשות זאת בחדר (אולי בהתחשב באנדרלמוסיה ששררה בו ובמלאכת הסידור על-ידי הרבי שהייתה בתחילתה באותם ימים).

* * *

בעוד הרבי נמנע מלנקוט פעולות שונות, בינו לבין החסידים, בנימוק של אין זמן, שרוי הרבי עם עצמו בעניינים נשגבים מבינת אדם.

במשך תקופה של שנה (מאז סיון תשמ"ח) לא הסתפר הרבי. איש לא יכול היה לדעת את הסיבה לכך, כשם שאיש לא ההין לומר על כך דבר לרבי. הרב שלום בער גאנזבורג, משרתו האישי של הרבי, שהיה במידה מסוימת קרוב יותר אל הרבי, ברמה האישית, היה היחיד שהציע לרבי כמה פעמים להסתפר. הרבי תמיד השיב לו בהצביעו על קדמת ראשו הקדוש החלקה משערות ואמר: אינך רואה? אין לי שערות, אני לא צריך להסתפר. עם זאת, מדי ערב שבת, באופן קבוע, היה הרבי נוטל מספריים וקוצץ כמה שערות מראשו, לכבוד שבת.

ביום י"ב בסיון תשמ"ט, היום האחרון לשבעת ימי התשלומים של חג השבועות, הופיע הרבי בבית המדרש כששערות ראשו הקדוש מסופרות,

אחרי תקופה ארוכה ביותר בה ניכר היה במבט מאחור שערו הארוך של הרבי.

בשיחה מיוחדת שנשא הרבי לאחר תפילת ערבית, התייחס הרבי לפתע לעניין זה, בהקדישו קטע מיוחד לנושא הנזירות. וכה אמר הרבי: "בשיעור החומש של יום זה מדובר אודות עניין הנזירות – 'קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו', 'כי נזר אלוקיו על ראשו', שבזה מודגשת שלמות העבודה, שעושה עניין של קדושה אפילו משערות הראש - אף-על-פי שעל דרך הרגיל, לא זו בלבד שהשערות אינן עניין הכרחי, אלא אדרבה, צריך להסיר השערות, ועל-אחת כמה-וכמה כהנים (כל בני ישראל, 'ממלכת כהנים', כולל גם דרגת הקדושה של כהן גדול), ש'כהן שגדל שערו אסור לו להיכנס מן המזבח ולפנים' (כיון שאין זה דרך כבוד, ואדרבה, עניין של ביזיון וכו'), 'אסורין לגדל פרע ... בשעת ביאה למקדש' (ו'כהן גדול אסור לגדל פרע .. לעולם') ולכן, 'כהן מגלח משלושים יום לשלושים יום' – מכל מקום, נעשית עבודתו בשלמות עד כדי כך שגם השערות נעשים עניין של קדושה – 'קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו', 'כי נזר אלוקיו על ראשו'".

* * *

"השינויים בהנהגת הרבי, באו לידי ביטוי גם בסדר ההנהגה בעת שהותו באוהל", מספר הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי. לפחות פעמיים בשבוע היה הרבי נוסע לאוהל. "באופן כללי, ניתן לומר כי ככל שנקפו הימים, בחודשים האחרונים בשנת תשנ"ב, לפני כ"ז באדר ראשון, השהייה באוהל נהיתה קצרה יותר מקודם לכן. ברוב המקרים, היינו יוצאים מהאוהל בטרם שקיעת החמה. בשתי הזדמנויות נדירות ביותר בתקופה זו, נסע הרבי לאוהל בראש חודש. היו אלו ימי ראש חודש מנחם אב וראש חודש אלול בשנת תנש"א".

"ההכנה של הרבי לקראת כניסתו לאוהל, הייתה שונה לחלוטין מכל השנים הקודמות וגם בעת השהייה עצמה, הסדר היה אחר לגמרי", אומר הרב קרינסקי.

הרב ירחמיאל בנימין קליין, מזכיר הרבי, מוסיף ומפרט אודות סדר ההנהגה החדש של הרבי באוהל: "השינוי באוהל היה מן הקצה אל הקצה. תמיד היה הסדר שהרבי מגיע, אומר את תחילת נוסח ה'מענה לשון' (קונטרס מיוחד המכיל את אשר יש לומר על האוהל), מדליק נר נשמה, אומר עוד מעט ונפנה לפתקי הבקשות, 'פדיונות הנפש' והמכתבים, עד סוף שהותו באוהל. בדרך חזור, היה הרבי מסיים את אמירת ה'מענה לשון'".

"בכל התקופה האחרונה, אחרי הדלקת הנר, היה הרבי אומר כל נוסח ה'מענה לשון' באוהל עצמו. לאחר מכן, היה שרוי בדברים אחרים. אי אפשר לדעת מה הם בדיוק. הרבי לא היה קורא פני"ם, גם לא מענה לשון. לעתים היה הרבי מדבר, או מחזיק משהו בידיו. היו אלו דברים שנשגבים מבינתנו והם נמשכו שעות ארוכות, במשך מרבית הזמן שבו שהה הרבי באוהל.

"רק בסוף שהותו, אולי חצי שעה בטרם צאתו מהאוהל, היה הרבי נפנה לשק הנייר החום שבתוכו מכתבי הבקשות והפני"ם. אם במשך כל השנים היה הסדר שחלק מהפ"נים היה הרבי מחזיר לשק ונוטלם חזרה לחדרו ב-"770", חלק קורא וקורע על פני האוהל, ואת היתר קורא בלבד – בכל תקופה זו, היה הרבי קורא את כל המכתבים במהירות גדולה, קורע לגזרים ומשליך הכל באוהל".

ואלו המילים שבהן מסכם הרב יהודה לייב גרונר, מזכיר הרבי, את היחס לתקופה זאת: "בהנהגתו הקדושה של הרבי, בחדרו ובביתו, בינו לבין עצמו, הרבי מצוי כביכול בעולם אחר".

הנהגה חדשה ב״אוהל״. הרבי באוהל, קורא ׳פדיון נפש׳ (תמונת ארכיון)

שריפה באוהל. חודשים אחדים לאחר כ״ז באדר ראשון תשנ״ב פרצה שריפה
באוהל שכילתה את החדר המיוחד בו היה שוהה הרבי בעת שהותו שם

פרק תשיעי

לילות של סדר

מלאכת הסידור של חדר הרבי באה לשיאה בקיץ תנש"א.

בשלב זה ברור כבר לכל אחד מיחידי הסגולה המודעים לכך, כי יש דברים של ממש בגו. למשך ששה שבועות רצופים, הנפתחים כחודש לאחר חג הפסח ומסתיימים זמן קצר לאחר חג השבועות, מנהל הרבי, באופן אישי, סדר אינטנסיבי בחדר כולו. בתומה של המלאכה, נראה כמעט בבירור כי אין ולו ספר, ואפילו פתק אחד, שנותר בחלל החדר, מבלי שיעבור את ידו של הרבי אשר תשאירו בתחום החדר, בכוונת מכוון.

מאז ומקדם, המראה השגרתי של חדר הרבי מאופיין בהמוני ספרים, כתבי יד ומכתבים הניצבים בעשרות ארגזי קרטון ובערמות-ערמות מהרצפה עד למעלה מגובה אדם. חדר הרבי נראה כך: הכותל הצפוני הפונה לחזית הבניין – רובו ככולו, חלון גדול שנחלק לארבעה טורים. בכותל הדרומי, מימין הנכנס והמערבי, קבועים ארונות קיר עמוסי ספרים. לאורך הכותל המזרח שוכן שולחן היחידות ולפניו כסאו של הרבי. ליד שולחן זה, קיבל הרבי אלפי אנשים ל"יחידות".

מאז שובו של הרבי לחדרו והשתכנותו ב-"770" גם בלילות, בעקבות הסתלקות הרבנית, ניצבה ליד החלון מיטה. לפניה, מונח שולחן נוסף, אף הוא עמוס ספרים וחפצים, אשר לידו יושב הרבי, מרבית שעות היום

והלילה. במרוצת השנים, לנוכח העובדה שעל שולחן היחידות נערמו דברים רבים, שוב לא ישב הרבי ליד שולחן זה, במשך כל השנים האחרונות. לצד שולחן זה, ניצב בדרך קבע שולחן עגול, מעשה ידיו של אדמו"ר המהר"ש, הרבי הרביעי של חב"ד. בתווך, ניצב שולחן נוסף שהיה מכוסה תמיד בערמות ספרים וכתבים. על השולחן חרוטה הייתה מפת ארץ ישראל.

עדות מרתקת לערמות הספרים והכתבים שנוצרו בחדר הרבי, מצויה בפי הרב ירחמיאל בנימין קליין, מזכיר הרבי: "מדי יום, במהלך לימודו של הרבי, כשהיה נזקק לעיין בספר מסוים, היה שולף אותו מהיכן-שהוא, ומותירו פתוח. מאוחר יותר כשהיה מעיין בספרים נוספים היה מניחם אחד על גבי השני, כך נוצרו שורות על גבי שורות שהפכו לערמות של ספרים כל שבוע, שעה קלה לפני כניסת השבת, היה הרבי נוטל כמה גליונות נייר חומים (דוגמת שק הנייר של מכתבי ה'פני"ם' שהיה לוקח לאוהל), ובאמצעותם מכסה את כל ערמות הספרים – לכבודה של השבת, כדי שמעל פני השטח, ייראה החדר מסודר.

"ביום ראשון, לא היה הרבי מסיר את גיליונות הנייר החומים, אלא שוב, תוך כדי עיונו, נוצרת הייתה ערמה חדשה של ספרים, על גבי גיליונות הנייר. וכך נוצרו ערמות רבות של ספרים".

"אני זוכר אישית", מספר הרב קליין, "פעמים רבות שבהן נכנסתי לחדרו של הרבי, או שהרבי היה קורא לי במיוחד לשם כך, ושואל "דא איז געווען א ספר .." (=היה כאן ספר), כשהוא נוקב בשמו. הרבי אמר שהוא זוכר שהספר צריך להיות כאן בחדר, אך אינו מצליח למצוא אותו. ואז היה הרבי שואל, אם אני יכול למצוא עבורו את הספר הזה, כי הוא זקוק לו. לא פעם הייתי רץ לבית שלי ומביא את הספר המבוקש, במידה וידעתי שיש לי ספר כזה. לחילופין, הייתי נכנס לבית המדרש או מבקש את הספר מהספרייה".

עדות נוספת של אחד מהמשמשים בקודש, מבאי בית הרבי הקבועים, מלמדת על פן נוסף בצפיפות החומר ששררה תדיר בחדר. "גם על המיטה שהייתה בחדר, מונחים היו המוני ערמות של מכתבים ודברים שונים. הגיעו הדברים לידי כך שבשעות הבודדות בלילה בהן פורש היה הרבי

לשינה, היה הרבי נזקק להסיט עד כמה שניתן את ערמות המכתבים שהיו מונחים על המיטה, בכדי לפלס רצועת מקום צרה שבה יוכל הרבי לנוח. גם כך לא היה אפשר לשכב על המיטה בצורה נוחה מחוסר מקום על גבי המיטה".

עדות אחרת ממקור אחר קושרת מצב מתואר זה דווקא לימים אלו בהם החל הסדר החדש על-ידי הרבי, אשר במסגרת מלאכת המיון שבו, מניח הרבי לשלב מסוים, ערמות שונות על גבי המיטה.

בהקשר זה של הצפיפות ששררה בחדר הרבי עד כה, מספר הרב קליין על הצעות שונות שהוגשו לרבי בדבר שינויים כלשהם במבנה החדר (ואפילו בדבר טכני הקשור בתאורתו), בייחוד עם שובו של הרבי ל-"770" לאחר הסתלקות הרבנית, כשהרבי שהה לילות וימים רק בחדר קטן זה, אשר אך בקושי היו בו ד' על ד' אמות. "תגובת הרבי בהקשר להצעות מסוג אלו, הייתה קבועה והיא שבה על עצמה, בכל פעם, באותו הלשון: 'דער רבי דער שוועד האט מיר געגעבן די צימער, און דא וועל איך זיין' (כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נתן לי את החדר זה, וכאן אהיה). הרבי הבהיר כי אינו מעוניין לבצע כל שינוי ב"חדרו הקדוש" – דברי הרב קליין.

לאחר שכבר עם שובו ל-"770", פתח הרבי בעבודת סדר, כעת, בקיץ תנש"א, מדובר היה ברה-אורגניזציה של ממש. באופן כללי, ניתן לומר כי הסדר שנפתח שנתיים קודם לכן, בשנת תשמ"ט, התמקד יותר בייחוד בדברים שהיו נמצאים בביתו של הרבי, וכעת, התמקד עיקרו של הסדר ככולו בסידור החדר עצמו.

"בניגוד לסדר החדש שביצע הרבי לאחר שובו ל-"770", לשם שהות ממושכת, בשנת תשמ"ט, שהיה נראה אז יותר כסדר הכרחי לנוכח העובדה שבכל שעות היממה, הרבי נמצא בחדר וצריך יותר מקום בו - מאוחר יותר, בקיץ של שנת תנש"א, נראה היה שמדובר במשהו הרבה יותר אינטנסיבי, בכוונה תחילה של הרבי, לעשות סדר מקיף" – אומר הרב בנימין קליין.

"בתקופה זו", אומר הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי, "ניכר היה שהרבי עושה סדרים מיוחדים בחדרו הקדוש, עד שהחדר התרוקן כמעט לגמרי".

* * *

יום אחד, החל הרבי להשקיע את מרבית שעות היום והלילה בסידור החדר. עבודת הסדר התחלקה לכמה מישורים:

המרכיב המרכזי של המלאכה היה כרוך במיון כל הספרים המצויים בחדר וסידורם מחדש: הספרים השייכים לספרייה – בתוך ארגזים המוצאים מחוץ לחדרו של הרבי ונועדים להעלאתם לספרייה, על-ידי המזכירות; הספרים השייכים לבית – הנחתם במקום מיועד לכך, ובהזדמנות הראשונה נטילתם הביתה, על-ידי הרבי; הספרים שאמורים להיות בחדר – מסודרים מחדש בארונות.

מלבד זאת, מבצע הרבי מיון דקדקני בכל אחד מהפתקים, המכתבים וכתבי היד הרבים הנמצאים בחדר בפינות שונות, בערמות נפרדות, בתפזורת ובתוך ספרים שונים. גם ניירות אלו, עוברים מיון דקדקני: את חלקם מייעד הרבי לקריאה על האוהל, ובהזדמנות הראשונה נוטל עמו לאוהל, ומשאירם שם; חלק אחר ובלתי מבוטל בכמותו דן הרבי לשריפה; ואת היתר, מותיר הרבי, בחדר.

בין הדברים הרבים הנחשפים תוך כדי מלאכת המיון של הרבי, מצויים גם דפי "הנחות" של מאמרים ושיחות, שהוגשו במרוצת השנים להגהת הרבי, ועד כה לא פורסמו. הרבי, תוך כדי מלאכת הסדר, רושם על הדף הראשון של קונטרסים אלו, בעיפרון בכתב-ידו, "ההו"ל?" (=ההוצא לאור?) – כשאלה שיש להפנות למערכת "ועד כתבי קודש", האם קונטרס זה כבר הופיע ויצא לאור. במידה והתשובה היא שלילית, מורה הרבי להוציא לאור.

"המאמר הנושא את הדיבור המתחיל, 'להבין עניין כתיבת ספר תורה', הוכנס לרבי להגהה, שלוש פעמים שונות, במרוצת השנים. משום-מה, אף פעם לא הוציא הרבי את המאמר מוגה. לאיש לא היה,

כמובן, מושג אודות הסיבה לכך. תוך כדי 'הסדר הגדול' של הרבי בחדרו, מבלי שאף אחד ישאל על כך, הוציא יום אחד הרבי, באמצעות המזכיר, את המאמר כשהוא מוגה", מספר הרב חיים שאול ברוק, מנהל "ועד כתבי קודש", ומוסיף: "והיו גם דוגמאות נוספות".

* * *

את עיקר מלאכת הסידור המורכבת ביצע הרבי לבדו בלילות. במשך כל ששת השבועות הללו, כמעט לא כבה האור הגדול בחדרו של הרבי. הרבי היה שרוי באותן לילות אך ורק במלאכת הסידור. את פני המזכירים הבאים בבוקרו של כל יום ל-"770", מקדמת, מדי בוקר, שורה של ארגזי ספרים שהוצאה מהחדר על-ידי הרבי, במו ידיו, במהלך הלילה. אלו נועדים להעלאתם לספרייה השוכנת בקומתו השלישית של הבניין ובבניין הסמוך שגשר מחבר בינם.

לא רק בלילות שרוי הרבי בסידור החדר. מרבית שעות היום, מוקדשות אף הן לנושא זה. עדות אחת של אחד מהמשמשים בקודש מספרת על הקפדה מצדו של הרבי שהסדר יתבצע אך ורק על-ידו בשעה שאיש אינו נוכח בחדר. "הרבי היה נועל עצמו בחדר, לא מרשה לאיש להיכנס, ובשעות הללו עסוק במיון דקדקני ופרטני בכל פרט ופרט מהחפצים שהחדר מוצף בהם", מספרת אותה עדות.

מפי הרב יהודה לייב גרונר, מזכיר הרבי, נשמעת עדות אחרת: "יום אחד, בחודש אייר תנש"א, כשנכנסתי לחדר הרבי, אני רואה את הרבי ניצב ליד חלון החדר המוגף אשר לידו כמה חבילות של ספרים. הרבי הצביע על הספרים הללו והורה לי: הספרים הללו צריכים לעבור לספרייה. למחרת, כשנכנסתי שוב בשעה הקבועה שבה הייתי נכנס אל הרבי, אני רואה את הרבי כשהוא ניצב בין ערמות ספרים, וממיינם, אחד לאחד. הצעתי את עזרתי לרבי והרבי לא התנגד, אך הציב תנאי: 'בתנאי שתעמוד כאן במקום ותעשה את הסדר שאני אורה עליו, כאן לנגד עיניי'.

"על כל דבר חיווה הרבי את דעתו. 'זה לשריפה', היה הרבי אומר. 'זה לספרייה'. 'זה יישלח לארכיב', בנוטלו בידו מכתב מסוים (את המכתבים

שאותם היה הרבי מפנה לארכיב, היינו מעבירים לרב שלום מענדל סימפסון, חבר המזכירות). הסדר הזה שב על עצמו מדי יום ביומו באותן שבועות, ששה במספר. היו ימים שהרבי הוציא במהלך היום שבעים או שמונים ספרים לספרייה", מספר הרב גרונר.

בטון גלוי לב מתייחס הרב גרונר למחשבות שהתרוצצו במוחו באותם ימים, לנוכח העובדה ההולכת ונגלית לנגד עיניו מדי יום ביומו, לפיה הרבי שרוי ראשו ורובו בסידורו של החדר. "נמצאת כאן רעיתי, והיא יכולה לאשר זאת. כבר ביום הראשון שבו ראיתי את הרבי מתעסק במרץ ובדקדקנות במלאכת המיון והסידור הזו, לפרטי פרטים - חזרתי הביתה ואמרתי שהעובדה הזאת לא מוצאת חן ומעוררת דאגה. היה ברור כאן שאין מדובר בסדר שגרתי, כדי שניתן יהיה להמשיך לעבוד בחדר. זה בהחלט אמר דרשני", דברי הרב גרונר.

כך נראה הסדר מזווית ראותו של אחד מהאברכים בשכונת קראון-הייטס, אשר באותם ימים נמנה עם צוות העריכה למראי המקומות לספר שהרבי הורה על הוצאתו לאור. המלאכה הייתה מתבצעת באחד מחדרי הספרייה, אשר בקומת הבניין השלישית ב-"770". "הייתה שעת צהרים", הוא מספר, "לפתע עולה לספרייה אחד מהבחורים העוזרים במזכירות הרבי. בידיו הוא נושא ארגז קרטון מלא ספרים, והוא מניחו במקום מסוים ומסתלק. כעבור שעתיים, שוב מופיע אותו בחור עם שני ארגזים נוספים. הוא מניח את הספרים ומסתלק. למחרת, שב על עצמו אותו הדבר, פעם, פעמיים ושלוש".

"שאלתי את האברך היושב מולי: מה קורה פה? וכי ערב פסח עכשיו, בעיצומו של הקיץ? הבנו שהארגזים עולים מחדרו של הרבי, אך לא ידענו על מה ולמה. גם בעיניו של שותפי לעבודה, היה הדבר לפלא. לפי תומנו, שאלנו את מנהל הספרייה, הרב שלום בער לוין, והוא אמר לנו בפנים סתומות כי בשבועיים האחרונים, מדי יום ביומו, מוציא הרבי ספרים נוספים מחדרו לשם החזרתם לספרייה. בשבועות הבאים, אנו עצמנו נוכחנו בכך. והיה הדבר לפלא".

* * *

חלק מהדברים, בייחוד כתבי-יד, אך גם דברים נוספים, דן הרבי לשריפה על הציון הקדוש בנוכחותו של הרבי, בשעת שהותו באוהל.

מספר הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי: "הרבי עמד על כך שהדברים שיש לשורפם, יישרפו באוהל, בנוכחותו ולנגד עיניו, בשעת שהותו באוהל. ניכר היה כי זהו רצונו המובהק של הרבי להיות עד לשריפת הדברים שנידונו לשריפה. כך גם היה בעת שריפת המכתבים שנשלחו על האוהל, אשר מפעם לפעם היו שורפים אותם, בעת נוכחות הרבי, באמצעות הטלתם לתוך חבית מיוחדת והבערת אש בתוכה".

הרב ירחמיאל בנימין קליין, מזכיר הרבי, מוסיף על כך: "הרבי הבהיר מה הם הקריטריונים של אלו שישרפו בפועל את המכתבים ואת יתר הדברים שנידונו לשריפה, באותה תקופה של הסדר שביצע הרבי בחדרו. בעצם היו אלו שני תנאים אשר כרוכים היו בהתנהגות המבעיר ביום השריפה, אשר בלשונו של הרבי הם: 'שביום שעושה זאת ילך למקווה וילמד מאמר'".

באותה תקופה מתייחס הרבי במרומז, באופן פומבי, לשרפה שמתבצעת בהוראתו על יד האוהל. מתבטא הרבי באחת משיחות הקודש אודות הפתקים שנשלחים להקראה על הציון הקדוש ושם הם "עולים בלהב השמימה".

בד בבד ממשיך הרבי לעסוק בסידור החדר. "הרבי עסק בסידור באינטנסיביות, עד שהחדר התרוקן לחלוטין, ונותרו בו ספרים בודדים, מלבד הספרים שהיו נתונים בארונות הקיר", אומר הרב קרינסקי.

"איש לא יכול היה לחשוב על משמעות לדברים אשר נחשבה, בצדק, לאיומה ונוראה. אף אחד לא האמין שעומד להתרחש הנורא מכל" - מגיב הרב קרינסקי כשהוא נשאל מה התרוצץ במוחו "בשעת מעשה", כאחד מעדי הראייה הבודדים לעבודת הסדר המקיפה שהרבי היה שרוי בה באותם ימים.

מאז קיץ תנש"א עד כ"ז אדר ראשון תשנ"ב, כל ספר שהיה הרבי לוקח, השתדל הרבי להשיבו למקומו. הסדר היה נותר על כנו. אם נוצרה איזושהי ערמה חדשה, עוד באותו יום, או למחרת, מיהר הרבי למיינה.

נפלא הדבר כי מלאכת סידור זו הביאה לידי כך שביום כ״ז אדר ראשון, עם השיבה מהאוהל לאחר האירוע המוחי – נגלה לעין כל חדר מסודר לחלוטין, נטול כל הערמות אשר עד לפני חודשים אחדים היו חלק בלתי נפרד מנופו.

על שולחן היחידות של הרבי נותרו, כמה ספרים בודדים, לוח שנה במהדורת כיס של ״כולל חב״ד״, כשהוא פתוח בדף של חודש אדר ראשון תשנ״ב, וכן במרכז השולחן ניצבים היו, זה על גבי זה, ארבעת כרכי ״ספר השלוחים״, אשר נשארו כך עד עצם היום הזה.

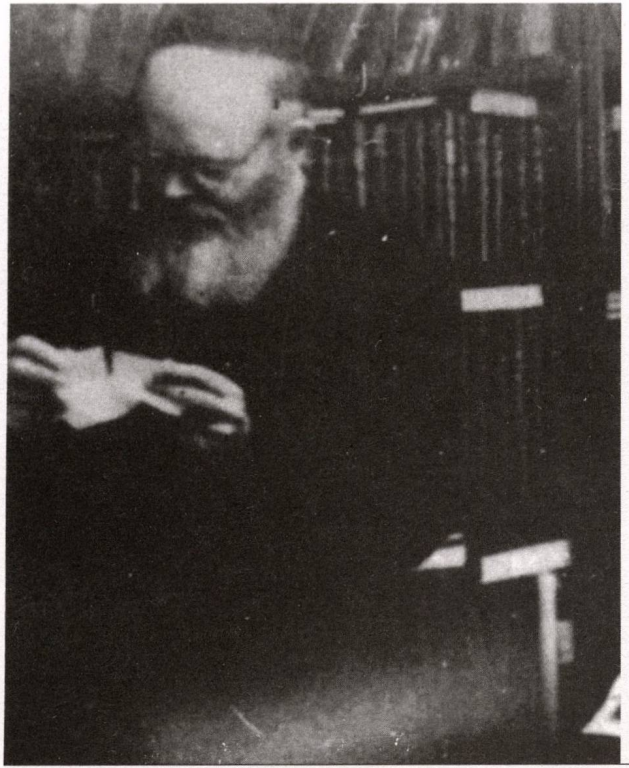
שיחה מפתיעה בבוקר כ״ז באדר. הרב ירחמיאל בנימין קליין

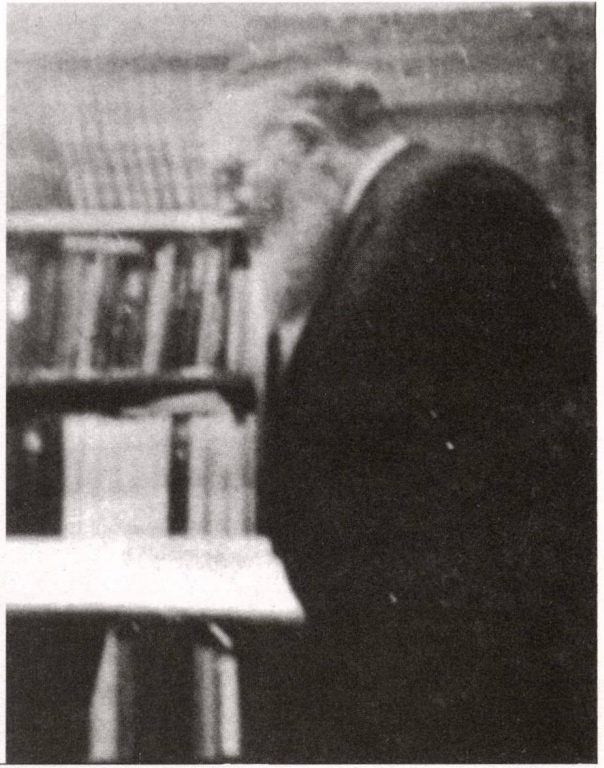

"הרבי עמד ומיין את הספרים". הרב יהודה לייב גרונר

שולחן היחידות. מראה חדרו הקדוש של הרבי מבפנים לאחר ג' בתמוז

ערמות של ספרים. תמונה נדירה של הרבי בחדרו (מתוך אלבום "מלך ביופיו")

חלק מכתבי היד דן הרבי לשריפה.
תמונה נדירה בה נראה הרבי מעיין בפתק בחדרו

פרק עשירי

"קשה עלי פרידתכם"

חודש תשרי תשנ"ב, חודש החגים האחרון לפני כ"ז באדר ראשון, היה חודש רצוף אירועים בלתי שגרתיים בעליל. מעל לכל, שלט בכולו מוטו שרישומו אינו יכול להימחות. כל הנהגתו הקדושה של הרבי במחיצת החסידים, לכל אורכו, ובאופן גלוי יותר, בכמה מעמדים יוצאי דופן, ביטאה רצון איתן מצד הרבי לשהות כמה שיותר שעות במחיצת החסידים ולהספיק להשפיע כמה שיותר. הדבר מוצא את ביטויו בשפע של חלוקות ושיחות שלא היה כמותו, אשר כולן יחד מסגירות שאיפה זו.

גם לאחר חודש החגים, עת התרוקן חצר הרבי מאלפי החסידים שגדשוהו, נמשך קו זה של הנהגה על-ידי הרבי. בעיני בשר, ניכרת באופן מובהק ביותר השתדלות מיוחדת מצד הרבי לשהות כמה שיותר שעות במחיצת החסידים. איש אינו יכול להצביע על כוונותיו הקדושות של הרבי אך על פני השטח נראים הדברים כביטוי להשתוקקות אדירה. זולת זאת, אין בפי איש הסבר אחר לשורה של הנהגות קודש שעין לא ראתה דוגמתם במשך כל השנים ב-"770".

למחרת יום-הכיפורים תשנ"ב, מודיע הרבי במפתיע, זמן קצר לאחר תפילת שחרית, כי היום יחלק שטרות דולרים לצדקה לכל הילדים. אלפי ילדים מכל רחבי השכונה, שאליהם מצטרפים ילדי האורחים מכל קצוות תבל, ניצבים בסך, בתור ארוך שמשתרך על פני השדרה המרכזית. כל ילד

זוכה לעבור על פניו הקדושות של הרבי, להתברך מפיו ולקבל שטר של דולר, על מנת לפדותו לצדקה.

* * *

בוקר יומו הראשון של חג הסוכות מהווה את שיא השיאים להשתהותו המיוחדת, היוצאת מגדרה, של הרבי במחיצת החסידים.

מדי שנה, כל יום מימי חג הסוכות, בשעת בוקר מוקדמת, מעניק הרבי בידי הרב מאיר הארליג, האחראי על כך, את ארבעת המינים שלו, על מנת לזכות את הקהל בברכה על ארבעת מינים אלו. בפתח הסוכה, מוסר הרבי לרב הארליג את הלולב והאתרוג, באומרו, "מתנה על מנת להחזיר". בבוקר יום-טוב הראשון של חג בשנה זו, יוצא הרבי כשארבעת המינים בידו, מוסרם בידי הרב הארליג, אך למרבה ההפתעה, מתחיל לצעוד אחריו בדרכו לסוכה הגדולה, לעבר המקום המיועד.

בפינת הסוכה, במקום צר בו עתידים לעבור אלפי בני אדם, נבנו מראש שלוש דפנות גבוהים, שנועדו לבודד את מקום הברכה על לולבו של הרבי, למען הסדר הטוב. הרבי מתייצב במקום בו עומד תמיד הרב הארליג, מול פני הנכנס לסוכה. החסידים הניצבים משעה מוקדמת כדי לזכות לברך ראשונים על לולבו של הרבי, מופתעים לראות את הרבי, ניצב במלוא הוד קומתו בסוכה ומתבונן בכל אחד בעת שזה מקבל את הלולב והאתרוג ומברך עליו.

שמונה שעות ניצב הרבי על רגליו. כל חסיד נכנס, מקבל את הלולב, אומר את הברכה, "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על נטילת לולב". הרבי אינו מסיר את עיניו הקדושות מפניו של כל נכנס. למשמע הברכה עונה הרבי, "ברוך הוא וברוך שמו", "אמן". החסיד מקבל את האתרוג בידו ואומר ברכת "שהחיינו". והרבי עונה, "ברוך הוא וברוך שמו", ו"אמן".

בשלב מסוים, כשבאים מזכירי הרבי מביתם ל-"770", והם מתוודעים לעובדה שהרבי ניצב כבר מהשעה שבע בבוקר על רגליו, ורואה כיצד כל אחד מברך על הלולב, הם חשים למקום. הרב קליין והרב גרונר מנסים להציע לרבי לשבת על כיסאו שמובהל למקום. הרבי מסרב בתוקף. בשלב מסוים, כשחולף זמן רב אחרי השעה עשר בבוקר, בה נפתחת

התפילה דרך כלל, שואל אחד המזכירים את הרבי "ווען דאוונט מען?" (=מתי תהיה התפילה?). "היינט!" (=היום!) – באה תשובת הרבי.

רק בשעה שלוש ורבע אחר הצהרים, כשאחרון החסידים עבר לפני הרבי ובירך על ארבעת המינים, הרבי נוטל את ארבעת המינים ויוצא מהסוכה. בשעה שלוש וחצי אחר-הצהרים נפתחת תפילת שחרית.

היום הזה נחרת היטב ברישומו של כל מי שזוכה להיות נוכח בו. עיניו החודרות של הרבי הניצב על רגליו ואינו עושה דבר – לא מגיש שטר של דולר, לא מעניק פרוסת לעקאח, אף לא נוטל 'פדיון נפש' – אלא עומד ומביט בעיניים פקוחות בפני כל אחד מהעוברים. בחלק מהזמן, נשען הרבי בגבו על דופן הסוכה, כשידו האחת מונחת על גב הכסא שעמד בצד.

מעמד זה לא יכול להישכח בקרב כל מי שזכה להיות בו. והיה מי שאמר, ברבות הימים: "במבט לאחור, היה זה מחזה שבו, הרבי נפרד כביכול מכל חסיד וחסיד באופן אישי".

* * *

אולם לא רק בחודש תשרי ניכרו הדברים. במרוצת חודשי חורף תשנ"ב, מקיים הרבי חלוקות חדשות לכל הקהל, שעד כה לא היו נהוגות. כל קונטרס חדש שיוצא לאור, מהווה סיבה לחלוקתו האישית על-ידי הרבי לכל אחד ואחד, אנשים נשים וטף.

כמעט בכל הזדמנות של חלוקה כזו, יחד עם הקונטרס מחלק הרבי שטר של דולר לפדותו לצדקה וכן פרוסת לעקאח – אותה עוגת דבש, אשר במשך כל שנות נשיאותו של הרבי אין הרבי מחלקה אלא בימים הסמוכים ליום הכיפורים, ולמי שלא הספיק לעבור לפני הרבי באותם ימים, גם ביום הושענא רבא, היום הששי של חג הסוכות. שש חלוקות לעקאח נערכות לקהל, במהלך החורף, על-ידי הרבי וביוזמתו.

לדוגמא, בליל כ"ב שבט, יום היארצייט הרביעי של הרבנית חיה מושקא, חילק הרבי לכל אחד ואחת "קובץ כ"ב שבט", פרוסת לעקח ושטר של חמש דולר לצדקה.

בליל י׳ שבט, לאחר תפילת ערבית, נושא הרבי שיחה קצרצרה ומיד לאחריה מחלק לכל אחד ואחת מהנוכחים בקהל, קונטרס מיוחד ״קונטרס מאמרים תרפ״ב״, הכולל שלושה מאמרים של הרבי הריי״צ שיצאו לאור ביום זה, כשהם מועתקים, בפעם הראשונה, מכתב ידו. אל הקונטרס מצורפים שני שטרות של דולר לצדקה.

[בהקשר זה ראוי לציון אירוע יוצא דופן שהתרחש במוצאי י׳ שבט – בשעה שבה תמיד נשא הרבי שיחה (או קיים התוועדות עד שנת תשמ״ח) – חרג הרבי ממנהגו הקדוש לטובת שיחה אישית בת כעשרים דקות עם השר משה קצב, מיד עם תחילת חלוקת שטרות לצדקה. הרבי לחץ את ידו של קצב ובירכו, והמשיך להחזיק בידו בכל עת השיחה.

באוזני מר קצב, שכיהן באותם ימים כשר התחבורה בממשלת יצחק שמיר, השמיע הרבי דברים חריפים ביותר לנוכח כוונת שמיר להסכים על דיונים לקראת אימוץ תכנית האוטונומיה לתושבי יש״ע הערביים.

״דיבורים אלו אודות תכנית האוטונומיה הנם צעד ראשון למסירת חלקים מארץ ישראל, ולא רק חלקים קטנים אלא חלקים גדולים כמו, יהודה, שומרון, עזה, חברון וירושלים וכו׳, והרי זה עניין של **פיקוח נפשות ממש!** וכאמור לא משנה מה שהיהודים חושבים ואומרים ומסבירים זאת, אלא איך שאומות העולם מפרשים זאת. הם מפרשים זאת שמדובר אודות תכנית שסופה מסירת חלקים מארץ ישראל בפועל והקמת מדינה פלסטינאית״ – אמר הרבי.

הרבי ראה בקצב שליח אישי לשמיר והורה לו: ״צריכים לראות ששמיר יבטל מיד את ההחלטה והדיבורים אודות האוטונומיה״.

השיחה כולה שזורה הייתה בביטויים בלתי שגרתיים. כך, למשל, בהזכירו את מנחם בגין (אשר באותם ימים היה מסוגר בביתו) אמר הרבי לקצב: "אתה בטח מכיר את מר מנחם בגין שבהתחלה לא הסכים לענייני קמפ דייוויד והיה בתוקף נגד זה, אבל בסוף התחיל לעשות ויתורים, וכפי הנשמע, עד היום מתחרט על זה שויתר על חלק מארץ ישראל".

בהמשך השיחה דיבר הרבי בסגנון תקיף ביותר בקובעו נחרצות: "אני כל הזמן לחמתי שתהיה ממשלה של שמיר, וכשם שעשיתי כל שהיה ביכולתי שתקום דווקא ממשלה שראש הממשלה יהיה שמיר, הרי אם ימשיכו בכיוון זה אודות דיבורים כאלו - אזי אני אהיה הראשון שיילחם בכל התוקף ובכל הכוחות שלי נגד שמיר שתתפרק הממשלה!". בעת שהרבי אמר את המילים "אני אהיה הראשון", נקב הרבי בשמו המלא.

לסיום, לאחר שהרבי שב ומבקש מקצב למסור את הדברים לראש הממשלה, אומר הרבי: "וסליחה על כך שדיברתי כל-כך קשה, כי באמת היו צריכים לדבר על זה באריכות יותר גדולה וכהנה וכהנה, אלא שאין הזמן להאריך בזה".

הייתה זו הפעם האחרונה בה השמיע הרבי דברים נרחבים הקשורים למלחמתו העיקשת רבת השנים נגד מסירת שטחים מארץ ישראל – מאבק חסר פשרות אותו ניהל הרבי מאז מלחמת ששת הימים].

* * *

במרוצת חודשי החורף, השמיע הרבי שיחות רבות בימות החול, וככל שנקפו הימים, כמעט לא היה לילה שבו לא הייתה שיחה של הרבי. בלילות שבהן אין שיחה, מחלק הרבי שטרות לצדקה. לשיא הגיעו הדברים ברצף של שיחות קודש שהתנהל, כמעט מדי יום ביומו, מאז כ"ד בשבט עד כ"ז אדר ראשון (על תוכן השיחות באותם ימים – ראה פרק שנים עשר, "מקדים רפואה").

כל אחד מאירועים אלו ב-"770" נושא עמו השלכה ברורה. העובדה שכיום הזה, שש שנים ויותר מאז נראה הרבי בפני הציבור, שמונה שנים

מאז האירוע של כ״ז באדר ראשון, מתהלכים בחוצות שכונת קראון הייטס ובקהילות חב״דיות ילדים שטרם הגיעו למצוות, אשר בחדרם האישי בביתם, יכולים הם למלא מדף מלא בקונטרסים ושטרות שזכו הם עצמם לקבל מידיו הקדושות של הרבי – נזקפת לזכות אותן שעות חלוקה.

ילדים כמו צעירים ומבוגרים נושאים לנגד עיניהם ועל לוח ליבם שורה ארוכה של זכרונות אישיים ממפגשים בלתי אמצעיים שחוו במחיצת הרבי, בעת עוברם על פניו.

* * *

כאילו לא היה כל זה אלא כמין משוב דו-סטרי אשר משני קצותיו רווי זרעים שנועדו להפרות ולטעת חיים בתקופה שלאחר ההסתלקות. מחד, היו אלו החסידים שכמו השביעו נפשם, בלא יודעין, באוצרות של שעות ושפע שיחות ותורה מפי הרבי, ומאידך, הייתה זו תנועה ברורה מצד הרבי לשהות ממושכת כמה שניתן במחיצת החסידים, מתוך השפעה רוחנית מתמשכת. והייתה התנהגות הרבי בימים אלו, כדברי המדרש (המובאים ברש״י במדבר כט,לו), על ״בנים הנפטרים מאביהם, והוא אומר להם: קשה עלי פרידתכם, עכבו עמי עוד יום אחד״.

פרק אחד עשר

"למכור את הבית"

ימים אחדים לפני יום י' שבט תשנ"ב, מטיל הרבי על המשמש בקודש, ר' שלום בער גאנזבורג הוראה חסרת תקדים. ההוראה המדהימה נופלת על משרתו הנאמן של הרבי כרעם ביום בהיר. במשך כל שנות עבודתו הנאמנה במחיצת הרבי, לא ציפה לשמוע סגנון כזה של הוראה, אף לא בחלומו הגרוע ביותר. הוא נותר המום כולו, משנוכח לדעת כי הרבי איתן בדעתו הקדושה ומתכוון באמת ובתמים לביצועה של ההוראה המדהימה, ללא כחל ושרק.

הרבי מבקש מר' שלום בער גאנזבורג, "למכור את הבית ברחוב פרזידנט ואת כל תכולתו". הרבי מדגיש שהדבר צריך להעשות "עד י' שבט". הרבי מטיל עליו באופן אישי את העיסוק במכירת ביתו האישי, בו התגורר יחד עם הרבנית עשרות שנים, עם כל תכולתו, ובתוך כך מבהיר מיד, כי כסף הפדיון תמורת הבית יימסר לטובת "איינע פון די מוסדות" (=אחד המוסדות), מבלי לפרט לאיזה מהם.

ר' שלום בער גאנזבורג מגיב בבהלה גדולה לנוכח ההוראה. הוא נותר לעמוד כמסומר על מקום התייצבו מול הרבי, בעוד אין הוא מצליח לעכל את פשר הדברים שזה עתה יצאו מפי הרבי בטון השגרתי של הוראה אשר מקיומה אין מנוס.

חלפו כמה ימים. אחת התכונות הבולטות ביותר באישיותו של ר׳ שלום בער גאנזבורג היא בהיותו איש סוד ממדרגה ראשונה, אשר פניו אינן מסגירות כלל את מה שמתחולל בתוכו. לנוכח הוראת הרבי על מכירת הבית, היה ר׳ שלום בער אובד עצות. הוא לא שיתף איש בסוד הכמוס. משנוכח לראות כי איש ממזכירי הרבי גם לא בא עמו בדברים אודות כך, הבין אל נכון כי הוא היחיד אשר באוזניו השמיע הרבי את ההוראה.

ניגש ר׳ שלום בער לביצוע המטלה. אך ככל שהוא יותר מהרהר בה, הוא מוצא עצמו מוקף בלבטים קשים שאין להם פותר. המחשבות הרבות טורדות אותו עד כי אינו יודע אודות מה יחשוב קודם. אלו מן החפצים שבבית אכן ראויים למכירה לכל מאן דבעי. אלו מהם יישארו בחזקת הרבי. ואם אכן יישארו חלק מהם, היכן הם יישמרו. כיצד ניתן בכלל להכריז ביום אחד כי הרבי מוכר את ביתו. איך יתקבל הדבר בקרב החסידים. השאלות אינן נותנות מנוח ומוצא אין.

בהזדמנות הבאה שנוצרה, התייצב ר׳ שלום בער בפני הרבי, ובעודו בורר את מילותיו, אמר לרבי כי יש דברים רבים שאינו יודע כיצד לנהוג בהם. תגובת הרבי הייתה: אם יש דברים ספציפיים שיש לך שאלה עליהם – אתה יכול לשאול. אם יהיו חפצים אישיים שאתה מסתפק ואינך יודע כיצד לנהוג בהם, תבוא ותשאל אותי. הרבי גם הוסיף ואמר לרב גאנזבורג כי אם הוא מתקשה לבצע את המטלה לבד, הוא רשאי לצרף לעצמו אדם נוסף מבאי בית הרבי הנמנה עם המשמשים בקודש כשהרבי נוקב בשמו.

דברי הרבי בדבר היתר שהוא מעניק לרב גאנזבורג לצרף אליו אדם נוסף, הקלו עליו במעט. הוא אכן שיתף בסוד אדם נוסף וזה, יחד עמו, החל לטכס עצה לקראת הוצאתה לפועל של הוראת הרבי. למרות הכל, עננת משבר ואי וודאות ריחפה מעל ראשם. הם החלו לארגן בבית הרבי את הדברים, כמצווים ועומדים, בעודם שקועים במרה שחורה.

ואז באה הפעם השלישית שבה התכוון ר׳ שלום בער לדבר עם הרבי אודות הדברים הספציפיים שהוא וחברו הסתפקו מה יהא דינם, אם למכירה אם לאו.

בבואו לדבר עם הרבי, שוב היה קשה עליו הדיבור והוא עצר בעד דמעותיו לבל תפרוצנה מול עיני הרבי. ואז פתח הרבי ואמר בזו הלשון: "איך זע דו ביסט נישט צופרידן פון דעם. איך בין אויכעט נישט צופרידן פון דעם, און מ'האט צו מיר אויכעט טענות וועגן דעם. וויסטו וואס? זאל עס בלייבן אזוי ביז משיח. לאז עס אזוי, ווי ס'איז" (=אני רואה שאינך מרוצה מכך. אני גם לא מרוצה מזה, וגם באים אלי בטענות אודות כך. הנך יודע מה? שיישאר כך עד ביאת המשיח, כמו שזה).

ואז הוסיף הרבי ואמר: "און ווען ס'וועט קומען די צייט און מ'וועט דארפן פארברייטערן או מאכן שוין, מ'זאל נישט מוירא האבן פון געלט און טאן וואס מ'דארף" (=ובבוא היום, כשירצו לשפץ, להגדיל ולהרחיב, שלא יחששו מהכסף, ויעשו הכל כדבעי).

שוב ניצב ר' שלום בער מבולבל לנוכח דבריו האחרונים של הרבי. והרבי ענה לו: "מה אתה דואג? אתה דואג איפה תהיה? (- שכן מקום מגוריו האישיים הנו בקומה השלישית של הבית) במקום שאני אהיה, שם אתה תהיה".

ושוב, היו דבריו של הרבי לחידה ולפלא, בעוד איש אינו יכול לרדת לסוף דעתו הקדושה.

בזאת תמה פרשה עלומה שאיש לא ידע את פשרה. לכל אחד משני האישים שנטלו בה חלק כמשרתי בית הרבי, כמו לקומץ האישים שמאוחר יותר נודעו אודותיה, לא היה כמובן הסבר גואל לסיבת בואה לעולם כמו לסיבת היעלמותה. היו אלו הביטויים השמימיים שהשמיע הרבי באוזני משרתו, במילים "באים אלי גם בטענות אודות כך", ובדברים נוספים, שהסגירו כי דיון כלשהו, התקיים בנושא זה, במקום בלתי נודע - והוסיפו נופך משלהם למסתורין שאפפו את כל נושא מכירת הבית וירידתו מהפרק.

משרתי בית הרבי, לא יכלו שלא להקביל בין הכוונה למכור את הבית לבין שורת ההנהגות של הרבי בחודשים שלפני כן, עם סידורו האינטנסיבי של חדרו הקדוש ומלאכת המיון שבה היה עסוק. מזווית ראותם, לפחות, הייתה זאת חוליה נוספת בשרשרת התפתחויות שצפתה את העתיד הלוט בערפל וכמו ביקשה לקדם את פניו.

* * *

האירוע הזה כולו מתחולל בעיצומם של ימים בהם מקבל בית "770" משנה תוקף במרכזיותו. רצונו הקדוש של הרבי למכור את ביתו נבט על קרקע מוצקה של חשיבות חסרת תקדים מצד הרבי לבית הכנסת ובית המדרש אשר ב-"770" ולכל הקשור בו.

בראש ובראשונה, בא הדבר לידי ביטוי בעובדה הפשוטה, אשר ככל שנקפו הימים לאחר כלות שנת האבל על הרבנית, מיעט הרבי לשהות בביתו, עד שבשנה האחרונה הדיר רגליו ממנו לחלוטין. חדרו של הרבי ב-"770" הפך לביתו לכל דבר, ובו שהה הרבי 24 שעות ביממה. אולם מעבר לכך, שורה של מסרים ופעולות של הרבי יוחדו לבית המיוחד, שקיבל חשיבות מיוחדת, דווקא בתקופה האחרונה.

האירוע הראשון, בהקשר זה, היה ביום שלישי י"ז באלול תשמ"ח. ביום זה קיימה הנהלת אגודת חסידי חב"ד הנחת אבן הפינה להרחבת "770" (במסגרת קריאת הרבי להתחיל בבניית בניינים חדשים). ההחלטה על השתתפות הרבי באירוע – להפתעת כולם, אירעה כשעה לפני פתיחתו.

לאחר תפילת מנחה בביתו של הרבי, לפני עלייתו לחדרו בקומה העליונה, ניגש אל הרבי מר דוד צ'ייס, יו"ר "קרן ידידי ליובאוויטש" והודיע לרבי על תכנית הרחבת והגדלת בית המדרש והפיכתו לבניין גדול ומפואר. מר צ'ייס סיפר בקצרה אודות כיווני ההרחבה והפרטים הכרוכים בכך, ובתום דבריו, הזמין את הרבי להשתתף בטקס הנחת אבן הפינה שאמור להיערך היום בחצר "770". למרבה ההפתעה, הרבי נענה להזמנה. להשתתפותו צירף הרבי תנאי – שמר צ'ייס ידבר בעת המעמד דברים באידיש.

בדיוק בשעה חמש אחר הצהרים, הופיעה מכוניתו של הרבי בחזית "770". בתוך שטח הגינה שבחזית הבניין הוקמה בימה עליה הוכן מראש סטנדר ומיקרופון. מנגד, על שפת הכביש, על גבי פירמידות מאולתרות, התגודד קהל רב שדבר השמועה הגיע לאוזניו. על חזית הבניין התנוסס שלט שהוכן במהירות, עליו נכתב באותיות קידוש לבנה: "גדול יהיה כבוד הבית, לשנה טובה ומתוקה". במרכז הגינה נחפר בור להנחת האבן.

הרבי יוצא מהמכונית כשהוא לבוש בסירטוק של משי (בגד עליון אשר בימים אלו נוהג הרבי ללובשו רק בימי שבת ומועד). הרבי עולה על בימה שהוכנה לשם כך מבעוד מועד בחצר הקדמית, בסמיכות למקום המיועד להנחת "אבן היסוד". תחת כיפת השמים, נושא הרבי שיחת קודש מיוחדת בת עשר דקות. בהתייחסו למשמעות הרוחנית של הנחת אבן הפינה, השווה הרבי אותה לאבן השתייה שממנה הושתת כל העולם כולו ומקום משכנה היה דווקא בקודש הקודשים. לאחר השיחה, מבקש הרבי ממר דוד צ'ייס ומגיסו הרש"ג, שישאו דברים.

כעת ירד הרבי מהבימה וניגש אל הבור שיועד לאבן הפינה. הרבי לקח בידו את חפירה והסיט את החול לצדדים. אחר כך התכופף הרבי מלוא קומתו ובשתי ידיו הקדושות נשא אבן גדולה שעמדה שם והניחה בתוך הבור, שוב נטל לידו את ה"את" וכיסה את האבן במעט חול. לאחר מכן התכבדו אישים נוספים במילוי הבור ב"את" החפירה.

במשך שעה ורבע חילק הרבי דולרים לצדקה, לכל אחד ואחד מהנאספים, ומיד לאחריה, לקול שירת הקהל, נסע הרבי חזרה לביתו.

[בשיחה שנשא הרבי יומיים לאחר מכן, ביום י"ט באלול, הקדיש הרבי דברי הסבר על-פי תורת החסידות "לבאר את הטעם לכך שיצאנו ל'הנחת אבן הפינה' עם בגד משי - לבושי שבת ויום טוב"].

* * *

איש מהנוכחים הרבים שהיו נוכחים באותו מעמד נדיר שנרשם כאחד מהאירועים ההיסטוריים בתולדות "770" - לא ידע כי פחות משעה בטרם תחילתו היה שרוי הרבי בשיחה שיזם עם שלושה אנשים אודות צוואה מיוחדת שביקש לקבוע (כמתואר בהרחבה בפרק רביעי – "רשימה ושטר").

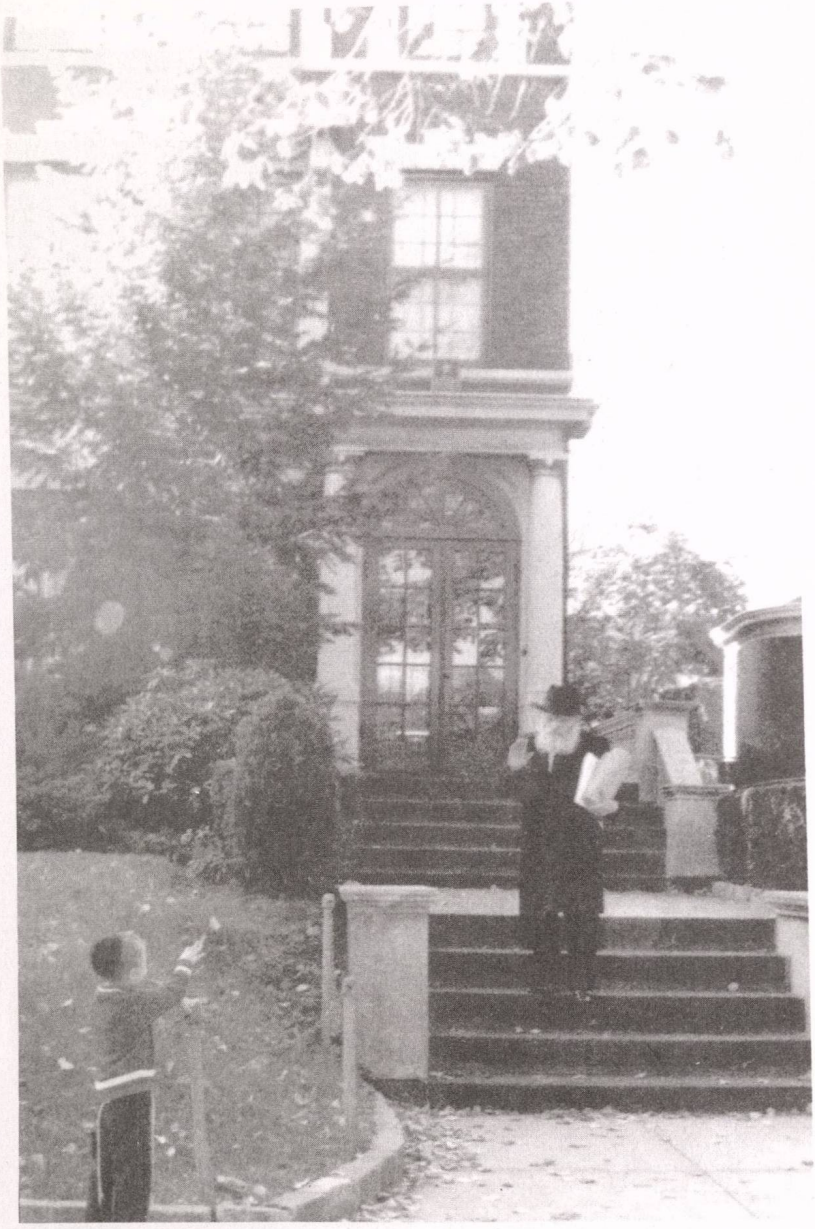
עובדה מרטיטה זו ששני מאורעות אלו התרחשו בפרק זמן כה סמוך, מהווה עדות נוספת לכך שעצם הרחבת הבניין כמו הגדלתו והאדרתו ברמה הרוחנית הם חלק בלתי נפרד מהכנת הרבי לתקופה שלאחר ההסתלקות.

* * *

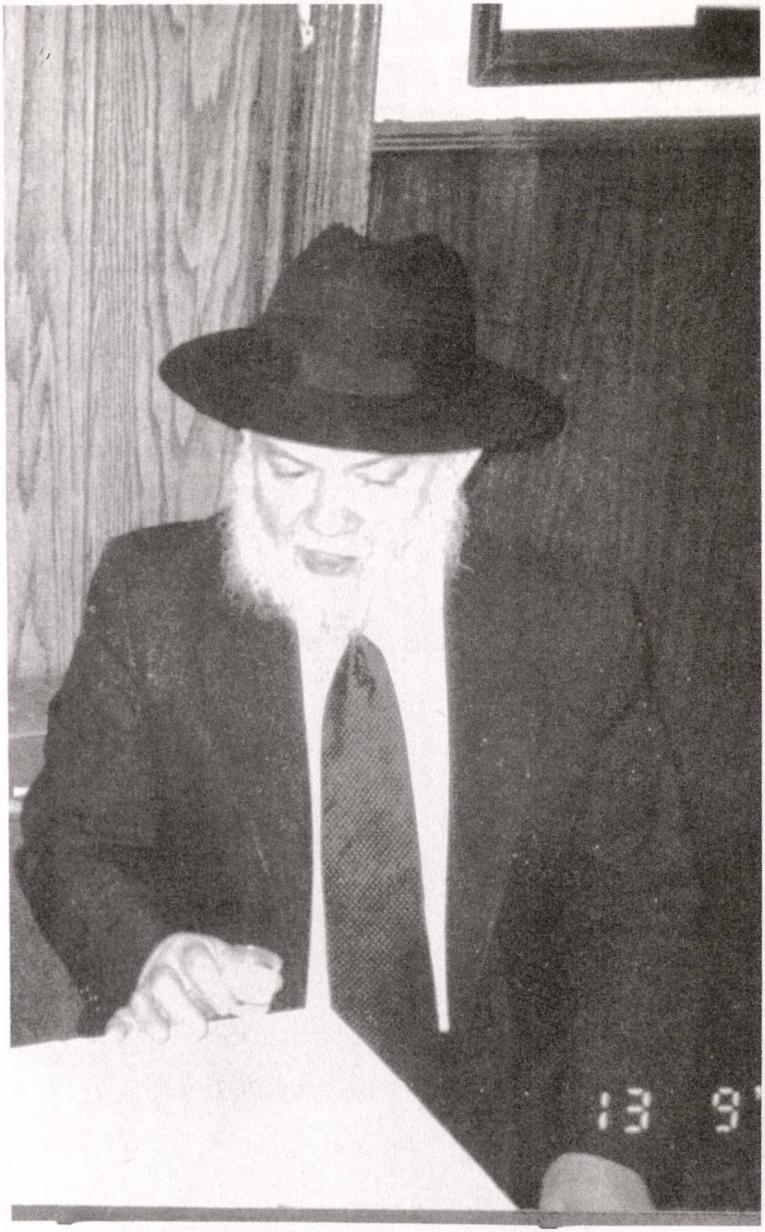
שלוש שנים לאחר מכן, ביום כ"ח סיון תנש"א – בו מלאו יובל שנים להצלת כ"ק אדמו"ר והרבנית חיה מושקא מעמק הבכא האירופאי וביאתם צלחה לארצות הברית – נושא הרבי שיחה מיוחדת על מעלתו של בנין בית הכנסת ובית המדרש "770". הרבי מדבר על כך בהיותו הבית של נשיא הדור, מהווה בניין זה מוקד הפצת המעיינות חוצה לעולם כולו, והוא בבחינת "תלפיות" - "תל שכל פיות פונים בו", ובתור שכזה, הוא המקום העיקרי שבו מתגלית השכינה בזמן הגלות.

בהמשך הדברים אומר הרבי דבר מפתיע: "דוקא במקום וממקום זה תתחיל גאולת השכינה ובו נפעלת הגאולה ובנין בית המקדש השלישי". הרבי הבהיר כי בית המקדש השלישי יתגלה תחילה במקום זה, ומשם יועתק למקומו בירושלים. הדברים שנשמעו תחילה תמוהים מקבלים מאוחר יותר הסבר ארוך ומפורט, בעל יסודות מוצקים בדברי המקורות, במסגרת קונטרס מיוחד שיצא לאור בחודש חשון תשנ"ב בשם "ואהי להם למקדש מעט .. זה בית רבנו שבבבל", (בכותרת המשנה לקונטרס זה נאמר: "על דבר בית הכנסת ובית המדרש המרכזי דליובאוויטש שבליובאוויטש "770" הקונטרס הוגה על-ידי הרבי וכולו רצוף דברים מופלאים אודות מעלת "770").

קשה לשער בימים אלו כיצד הייתה נראית העלייה ההמונית, הנמשכת עד עצם היום הזה, מכל קצוות תבל, לעבר "770" – בכל ימות השנה ובייחוד בחודש החגים על-ידי אלפי אורחים – אלמלא היחס המיוחד של הרבי ל-"770", אשר קבע בקביעת מסמרות את עצם מעלת הבית הקדוש והעניק לו עוצמת קדושה השייכת לו בזכות עצמו, כמקום משכנו של נשיא הדור.

"את הבית ואת תכולתו".
הרבי בחזית ביתו הפרטי ברחוב פרזידנט (תמונת ארכיון)

הוראה מפתיעה. הרב שלום-בער גאנזבורג, המשמש בקודש

"בית רבנו שבבל". חזית בית "770"

אבן הפינה. הרבי מרים בידיו הקדושות את אבן הפינה להרחבת "770"

פרק שנים עשר

מקדים רפואה

האירוע של כ"ז באדר ראשון, אשר הגדרתו הייתה ונותרה בפי החסידים, הזהירים כחוט השערה בכבוד הרבי, במילים הבודדות: "כ"ז אדר" – היכה בהלם את כולם, אך בה בעת, ובייחוד ככל שנקפו הימים, כמו התבהרה בבת אחת שורה ארוכה של שיחות, הוראות ואירועים שמימיים שהתרחשו בד' אמותיו של הרבי, במשך תקופה ניכרת שקדמה לכך.

לאיש בקרב יחידי הסגולה שהיו מודעים לאשר התרחש בקודש פנימה, כמו מהציבור הרחב שהיה עד לשיחות והתרחשויות יוצאות דופן לנגד עיני הקהל כולו - לא היה עד פרוץ האירוע, כל שמץ של מושג בדבר ייעודם האמיתי של כל אלו.

החלק הפומבי של הדברים הללו, בייחוד בכל הקשור לשיחות הקודש וההוראות הגלויות, הגיע לשיאו בחודש האחרון. היה זה חודש אדר שההיערכות לקראתו, מצד הרבי, כמו גם התכונה שאפיינה כמעט כל אחד מימיו, אינם זכורים בכל סיטואציה קודמת, כזו או אחרת. העובדה שהרבי חזר על עיקרי הדברים פעם אחר פעם, העניקה משנה תוקף לסגולתם הייחודית ובד בבד הסגירה את הדגש הרב שהרבי מייחס לתקופה בכלל ולימים אלו בייחוד.

אולם כבר קודם לכן, מאז תחילת השנה, אירעו דברים אשר כל אחד מהם וכולם יחד הסגירו הכנה של הרבי לקראת דבר מה שעתיד להתרחש.

הביטוי הראשון לכך ניתן בראשי התיבות של השנה שהוכרזו על-ידי הרבי. אם בכל שנה (מאז תשמ"ב שבה החל נוהג זה), ניתן לשנה סימן אחד שהתבטא בראשי תיבות אחידים וקבועים ששגורים היו בפי כל – בשנה זו, השתמש הרבי במגוון ראשי-תיבות שונים.

המוטיב "נפלאות" נכרך בשם השנה, זו השנה השנייה. שנת תש"נ היא, על-פי הרבי, "תהיה שנת ניסים" (במהלכה התרחשו אכן בעולם נסים גלויים שבמרכזם פתיחת שערי בריה"מ והתמוטטות הקומוניזם). שנת תנש"א היא "תהיה שנת אראנו נפלאות", על שם הפסוק "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (ובמהלכה אירעו נסי מלחמת המפרץ). שנת תשנ"ב נושאת, אפוא, את המוטיב 'נפלאות' אלא שהמילה הנרדפת לתיבה זו, הנעוצה באת ב' אינה קבועה ומתחלפת לא אחת בדברי הרבי.

אם-כי השם הרשמי של השנה הוא "תהיה שנת נפלאות בכל" (המוזכר לראשונה בשלהי תנש"א), אולם בד בבד הוסיף הרבי לראשי התיבות את המילים: "תהיה שנת נפלאות בכל מכל כל" (הרבי גם מציין כי התיבות "בכל מכל כל" הן בגימטריא "קבץ", הרומז לקיבוץ הגלויות הגדול שהתחולל בארץ לאחרונה). וכן הוסיף הרבי: "נפלאות בינה", "נפלאות בה", "נפלאת בעינינו", ומעבר לכך, אומר הרבי כי האות ב' (אות השימוש) כוללת את כל סוגי הנפלאות (מא' עד ת'), שכל אלו יהיו בשנה זו.

אופן זה שבו נוקב הרבי ב"סימנה של השנה" שב על עצמו פעמים נוספות וכמו מוכיח שהרבי מבקש להשתמש בכל האפשרויות על מנת להעביר את רוע הגזרה.

בעיצומו של החורף, ביום י"ב בטבת, מחדש הרבי ראשי תיבות נוספים של השנה שעד כה טרם נשמעו: "תהא שנת נפלאות בתוכה". מילים אלו כמו מהוות ציפייה וייחול לנפלאות שיתרחשו בעיצומה של השנה...

בדיעבד, לאחר כ"ז באדר ראשון, התברר כי המילים "נפלאת בעינינו" – הלקוחות מהפסוק "מאת ה' הייתה זאת היא נפלאת בעינינו" – היו למשמעותיות ביותר בעיני החסידים לשנה זו...

* * *

דברי הרבי בסגנון זה אינם רק לשם מניעת גזירה באופן כללי. בשתי שיחות שונות בשנת תשנ"ב רומז הרבי בדבריו לגופו של האירוע שעתיד להתרחש. תחילה היה זה בהתוועדות יום ב' של ראש השנה, בתוך דברים אודות תקיעת שופר. את תקיעת השופר של ראש השנה (שמן התורה) היה הרבי תוקע. היה זה מעמד נשגב ועילאי שהיווה את שיאו של היום בבית מדרשו של הרבי.

כך אמר אז הרבי (מתוך ספר "תורת מנחם – התוועדויות תשנ"ב – בלתי מוגה):

"תקיעת שופר צריכה להיות עד שיאדימו פני התוקע, על-ידי-זה שעיקר הדם עולה לפנים של התוקע מגודל הידיעה והמאמץ שבתקיעת שופר, אבל, לא באופן שפוגע ח"ו בבריאות הגוף, אלא אדרבה, שעל-ידי-זה נתווסף עוד יותר בבריאות הגוף, כמודגש גם בהארת פניו של התוקע, מאדמימות פניו, כפי שנראה לעיני הקהל כשמסתכלים על פני התוקע, כמו שהתוקע מסתכל בפני הקהל"...

לאחר האירוע של כ"ז באדר ראשון, מדהים היה להיווכח בדברים איומים אלו שמשמעותם הפשוטה היא המצב שמתרחש בראשו של האדם בעת אירוע מוחי...

דברים דומים לחלוטין, בהקשר אחר נאמרו על-ידי הרבי ביום רביעי ג' בשבט, לאחר תפילת המנחה. הרבי נשא אז שיחת קודש שמותירה בבהלה את כל שומעיה. חלק נכבד מהשיחה מוקדש לניתוח העובדה שבתקופה האחרונה בחייו של חותנו, הרבי הקודם, לא היה בקו הבריאות, והדבר התבטא בפגיעה בדיבורו.

כך אמר אז הרבי, בתוך דברים שהקדיש כהכנה לקראת בואו של היום הגדול, י' שבט, יום הסתלקותו של הרבי הקודם, הרבי הריי"צ, ויום עלותו לנשיאות של הרבי:

"בנוגע לנשיא דורנו מצינו, שהנהגתו הייתה דווקא באופן של שמחה. הפלא שבדבר גודל עוד יותר, בהתחשב עם העובדה שבפשטות היה בעל יסורים גשמיים, ונוסף לזה – בעל יסורים שפעלו והשפיעו גם על העניינים הרוחניים שלו.

"וכמדובר בזה כמה פעמים, שהרופא שלו בא אליו בטענה – הייתכן?! הרי הוא זה שמדבר אודות העניין של הפצת היהדות והתורה, וממילא מובן שלכל-לראש נדרש שתהיה לו האפשרות לפעול בהפצת התורה והיהדות במלוא ההיקף, ואם כן צריך שיהיה ביכולתו להיות מושל ושולט בכוח הדיבור שלו, היינו, לא רק שלא יהיו בזה מניעות ועיכובים ביחס לשאר בני אדם, אלא אדרבה – אצלו צריך להיות עניין זה ביתר שאת ויתר עוז לגבי שאר בני אדם;

"ולמרות זאת – רואים אצלו בדיוק להיפך: שייסורי הגוף קשורים גם עם כך, שהם פגעו בכוח הדיבור שלו בגשמיות; ובפשטות גם כן, בענייני הדיבור במאמרי חסידות וכיוצא בזה, שבפשטות ובגלוי הם לא היו כפי שצריך להיות".

כאן מעיר הרבי הערת ביניים לפיה על הנהגת הקדוש-ברוך-הוא בעולמות לא ניתן לומר על דבר שאינו כפי שהוא צריך להיות, והשימוש בביטוי זה אינו אלא לפי הבנתם של בני אדם. וזו הייתה טענת הרופא: הייתכן שייסוריו של הרבי מתבטאים דווקא בכך שאינו יכול לבצע את השליחות שלו בפועל, כפי שהוא היה רוצה, וכפי שצריך היה להיות על-פי התורה.

הרבי מקשר את הדברים עם העובדה שמשה רבנו היה כבד פה וכבד לשון: "כאשר משה רבינו טען לקדוש ברוך הוא, 'שלח נא ביד תשלח', 'כי כבד פה וכבד לשון אנוכי', ו'הן אני ערל שפתים', 'הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים' - בדוגמת העיכוב בענייני הדיבור אצל נשיא דורנו, שהיה גם בנוגע לאמירת מאמרי חסידות וכיוצא בזה, עניינים רוחניים – נתקבל מיד המענה והצעה

לכך: 'אהרן אחיך... הוא יהיה לך לפה'. כלומר שעניינו של אהרן היה למסור ולהעביר את דברי משה רבנו בדיבור ממשה, דיבור הקשור עם האיברים הגשמיים. שמזה מובן – שטענה זו היא טענה צודקת על-פי תורה!

"ולמרות כל האמור", ממשיך הרבי בדברו אודות הרבי הקודם, "היותו בעל ייסורים בגשמיות, שפעלו מניעות ועיכובים גם ברוחניות, הייתה הנהגתו של נשיא דורנו דווקא באופן של שמחה!".

את ההוראה המעשית שמסיק הרבי מעניין זה הוא מפנה לכל אחד ואחד:

"יקבל כל אחד ואחד על עצמו החלטה בענייני לימוד התורה של בעל ההילולא, שהלימוד יהיה באופן כזה, שבו ועל-ידו תתמלא המניעה והעיכוב שהייתה אצל נשיא דורנו (מאיזה טעם שיהיה), שהרי לא נתנו לו את ה'ואהרן אחיך יהיה נביאך', וממילא אכן הייתה מניעה בהתפשטות דברי החסידות שלו בדיבור, ועד כדי כך, שעל-ידי זה נפגעה גם התפשטות דברי החסידות שלו בכתב".

גם בהוכחת קביעה זו שבעקבות אי יכולת הדיבור של הרבי הקודם, באותם ימים, נפגעה התפשטות דברי החסידות שלו, מאריך הרבי באומרו: "וכפי הנראה בפשטות בשכל בני אדם, שהתפשטות דברי החסידות שלו שהייתה בפועל איננה מגעת להתפשטות שהייתה – באם אמירת החסידות הייתה בדיבור בפשטות, שכן אז, בטח הייתה נערכת (כנהוג) 'חזרה' בדיבור על הדברים שנאמרו, ועד לאופן של מעשה – כתב, ועל אחת כמה וכמה בנוגע למחשבה".

הרבי מדגיש כי היישום המעשי של ההוראה ללימוד תורתו של הרבי, "בעל ההילולא", וקיום ההתוועדויות הקשורות ליום זה, תהיינה מתוך שמחה דווקא, וכאן באים שוב מילים מפתיעות שכמו קובעות את הקשר הישיר בין מה שאירע אז לימים אלו.

"אף-על-פי שכל אחד מאיתנו צריך להיות בריא בגשמיות, כציווי התורה, 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם', הרי סובלים אנו מייסורי הגלות. וזוהי ההוראה האמורה – שמבלי הבט על ייסורי הגלות תובע

הקדוש-ברוך-הוא ש'עבודת ה'' תהיה דווקא מתוך שמחה וטוב לבב!''.

דברים אלו שמרביתם מוקדשים לאריכות רבה ונוקבת בנושא אי הדיבור של הרבי הקודם, זעזעו את כל שומעיהם. לא ניתן היה להתעלם מהעובדה כי יש דברים בגו. חסידים שמאז ומקדם הורגלו לכך שגם אזכור בדרך אגב מצד הרבי מחייב לימוד ושימת-לב ממשית, חשו בעוצמתם של הדברים אשר אינם כתמול שלשום.

"הדברים כמות שהם היו מבהילים", אומר הרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי, בהתייחסו לתחושה שהייתה בלב, מיד לאחר שמיעת שיחתו של הרבי, "כל מילה שנאמרה, בפירוט רב, על-ידי הרבי בנושא זה הייתה ממש איומה ונוראה, אבל איש לא רצה לחשוב על ההשלכה של הדברים הללו. מי ירצה בכלל לחשוב על דברים נוראיים כגון אלו?"...

אווירת הכאב וההלם מתחדדת שבעתיים, פחות מחודשיים לאחר שיחה זו, עם האירוע המוחי ביום כ"ז באדר ראשון, כאשר מעל לכל כואבת ומייסרת העובדה שכוח הדיבור של הרבי נפגע ושוב אין הרבי יכול להשמיע את קולו.

אין מי שלא מאזכר ברטט את העובדה שביום זה נשא הרבי דברים מפורשים בטון של התרגשות מיוחדת אודות עובדת אי יכולת הדיבור של הרבי הקודם, בקוראו לעשות מעשה רוחני, על מנת למלא חסר זה, אולי גם בכדי לקדם את פני הרעה ולנסות לשנות את רוע הגזירה, לבל יישנה מצב כזה שבו נעתק הדיבור מפיו של "נשיא דורנו", כלשון הרבי, ועובדה זו מעיבה, כהגדרת עצמו, על הפצת החסידות שלו, הן בדיבור, הן במעשה (בכתב), ואם להיצמד לדברי הרבי המקוריים, "על אחת כמה וכמה במחשבה", רחמנא ליצלן.

* * *

מלבד כל זאת, בשנה האחרונה החלו להופיע בתדירות גבוהה ביטויים נוספים בדברי הרבי. בהזדמנויות רבות, בהן ייחד הרבי דברים לבואה הקרוב של הגאולה ולכך שנזכה לה, התבטא הרבי בלשונו במילים "נשמות בגופים". אל ביטוי זה חברו המילים "חיים נצחיים ללא

הפסק בינתיים". ביטויים אלו שבו על עצמם פעמים רבות בשנה האחרונה. שבירת השיא במובן זה הסגירה את השאיפה הטהורה המבקשת לפרוץ את המניעות והעיכובים ולהעפיל לדרגה בלתי גבולית שבה חיים נשמות בגופים לנצח, מבלי שיווצר הפסק כלשהו בין החיים במצב הנוכחי לחיים נצחיים שלעתיד לבוא.

בתקופה זו עדים החסידים להתייחסות חדשה ונדירה נוספת בדברי הרבי והוראותיו. כל מקרה של פטירה והסתלקות של דמות ידועה מבין קהל החסידים, מקבל תשומת לב חסרת תקדים הבאה לידי ביטוי בשיחות מיוחדות שמקדיש הרבי לשם כך ולעתים אף מעבר לכך. בעקבות הסתלקותו של השליח הרב משה יצחק הכט ע"ה מוציא הרבי קונטרס מיוחד של השיחה שנאמרה לזכרו ולעילוי נשמתו (בשבת פרשת וארא, כ"ח בטבת תשנ"ב). וכך נאמר שם: "לאחר שכבר אירע (פטירה) גם כפשוטו אצל יחידי סגולה הרי זה מספיק, 'די והותר', כדי להוציא ידי חובה את כל שאר בני ישראל, ובמילא יהיה אצלם עניין זה רק בעבודה רוחנית, לאורך ימים ושנים טובות, עד לחיים נצחיים ללא הפסק כלל דלעתיד לבוא".

* * *

שלושים ושלושה ימים לפני כ"ז באדר ראשון, ביום רביעי, כ"ד בשבט, מיד לאחר תפילת ערבית נושא הרבי שיחת קודש. כבר בעצם קיומה ביום זה, שאינו מהווה תאריך חב"די כלשהו, היה בה משום הפתעה, אולם בראש ובראשונה, היו הדברים המיוחדים שנישאו בה. הייתה זו כעין הנחת 'אבן יסוד' לרצף של שיחות קודש, אותן נשא הרבי, כמעט מדי ערב, מתוך הטבעת חותם של מסר מיוחד ההופך למוטו של ימי החודש האחרון שקדם לכ"ז באדר ראשון.

את השיחה פותח הרבי במילים: "פותחין בברכה, ברכת הגאולה האמיתית והשלמה, תכף ומיד ממש ממש". הפתיחה הזו, במילים "פותחין בברכה" - הופכת, במרוצת הימים הבאים, לפתיחה הקבועה של שיחות הרבי, הנישאות, כאמור, מיד לאחר תפילת ערבית, בתכיפות גבוהה ביותר, כמעט מדי לילה.

המוטו העובר כחוט השני בשיחות הרבי, באותם ימים, משלב בתוכו שני מוטיבים מרכזיים עליהם שב וחוזר הרבי פעמים רבות:

הראשון שבהם הוא ייחודיותו של חודש אדר שעליו אמרו חז"ל (במסכת תענית) כי "בריא מזליה", כלומר: "מזלו של כל אחד ואחד מישראל בחודש זה הוא בריא" (הפעם הראשונה בה מאזכר זאת הרבי בקצרה, היא בשיחתו ביום חמישי כ"ה בשבט, אור לערב שבת מברכים אדר ראשון). במקביל מבהיר הרבי כי לנוכח עיבורה של השנה, הרי שכל העניינים הבלתי רצויים בטלים בששים ימי השמחה של שני חודשי אדר (אדר א' ואדר ב').

ביום חמישי, ב' אדר ראשון, נושא הרבי שיחה לפני הציבור. בתוך השיחה אומר הרבי את הדברים המפורשים הבאים (המובאים כאן בתרגום חופשי ללשון הקודש, מתוך הספר "שיחות קודש" תשנ"ב):

"ועוד והוא העיקר, שתיכף ומיד ממש, יהיה 'בריא מזליה', כפי שכל יהודי וכל בני ישראל מאחלים ומתברכים ("ווינטשן זיך") – שמזלו של כל יהודי יהיה בריא וחזק ... שצריך להיות בריא מזליה בפשטות! ובריא מזליה בפשטות פירושו – כפי שאפילו אינו-יהודי מפרש זאת. שכאשר ישאלו אותו (לאחר שיתרגמו לו את המילים): מה זאת אומרת 'בריא מזליה'? – הוא יענה מיד ש'בריא מזליה' פירושו, שהמזל של כל יהודי צריך להיות בריא וחזק, '**געזונט און שטארק**'!"...

דברים אלו של הדגשת מעלתו של החודש, בהיותו, כהגדרת חז"ל, חודש שבריא מזלו, בד בבד עם דבקות בעובדה שבשנה זו, שנת תשנ"ב, בהיותה שנה מעוברת יש שני חודשי אדר הכוללים שישים יום של שמחה המהווים סמל לכך שכל העניינים הבלתי רצויים יהיו בבחינת 'בטל בשישים' – שבים על עצמם כמעט מדי יום ביומו בשיחות השונות שנושא הרבי בפני הקהל.

לא מעטים מבין החסידים היו שידעו לשער כי הרבי מבקש למנוע דבר מה שלילי, גם מבלי שידעו למה בדיוק מכוונים הדברים. תוכן הדברים ששב על עצמו, ביתר שאת ועוז, כאמור, לא הותיר מקום לספק כי הרבי מבקש למנוע דבר-מה שלילי שעלול להתרחש בקרוב.

לא הייתה זו ההזדמנות הראשונה שבה משתמש הרבי בביטוי אחד, במשך תקופה מתמשכת, ערב התרחשותו של אירוע גורלי. כך היה בשורה של אירועים גדולים ומשמעותיים בחיי העם היהודי. הדוגמא הבולטת ביותר בשנות נשיאותו של הרבי לעניין זה, אירעה בימים שקדמו למלחמת יום הכיפורים. גם אז, השמיע הרבי שורה של מסרים ורמיזות ואף הורה לנקוט פעולות מעשיות, אשר כבר בעת אמירתם וביצועם, עוד בטרם פרצה המלחמה, נראה היה כי יש בהן משום רמז לבאות, ולמעשה, לא היו אלא קידום פני הרעה.

* * *

פן נוסף שרמז על תנועת של הקדמת רפואה למכה, מוצא את ביטויו בדברים בסגנון אחר לחלוטין. בשבת מברכים של חודש אדר ראשון, בעיצומה של ההתוועדות, תוך כדי שיחה אודות שני חודשי האדר הצפויים, השמיע הרבי דברים שמיימיים, מבלי שלאיש מן השומעים הייתה האפשרות לרדת לסוף דעתו הקדושה. וכה אמר הרבי: "בכוחו ויכולתו של יהודי, על-ידי עבודתו לשנות ולהפוך סדרים! ובמילא, הוא פועל את **כל** העניינים של אדר כבר באדר ראשון". במבט לאחור, דברים אלו כמו הסגירו שאיפה של הרבי לדלג על פני חודש אדר אחד, ולהתקרב יותר לחודש ניסן.

למחרת, ביום ראשון (כ"ח שבט), מקבלים הדברים ביאור על-ידי הרבי באמצעות חידוש הלכתי מפתיע. והרי תמצית הדברים: כאשר יתחילו לקדש החודשים על-פי הראייה (על-ידי הסנהדרין, סמוך לזמן ביאת המשיח), יש מקום לומר שבית הדין יקבע שבשנה זו יהיה רק אדר אחד והוא האדר הסמוך לניסן. הרבי הוסיף ואמר כי לאפשרות זו יש מקום, "אף שכבר הכריזו בשבת (בעת ברכת החודש) על 'ראש חודש אדר ראשון'", כל עוד שלא הגיע יום ראש-חודש אדר א'.

באותה תקופה, לא הובנו הדברים, שכן, קידוש החודש על-פי הראייה קובע לעניין מניין ימי החודש, ולא נוגע לעצם עיבורה של השנה. בתשובה לשאלה זו, שהוגשה לרבי על-ידי אחד הרבנים, הבהיר הרבי יותר את הדברים. תשובת הרבי היוותה חידוש הלכתי שהפתיע מאוד גדולי תורה ואנשי הלכה שלא הצליחו לרדת לסוף דעתו הקדושה בנושא.

באותם ימים שולב נוסח התשובה במראי המקומות של שיחת הרבי המוגהת (המופיעה בספר השיחות תשנ"ב, עמ' 375, הערה 147).

באותם ימים, רשם לעצמו הרב מרדכי גנוט, בעל לוח "דבר בעתו" ביאור מקורי לדברים לפי תורת האסטרונומיה והם מובאים כאן במלואם (ראה צילום).

ביטוי נוסף לשאיפת הרבי לדלג על פני חודש אדר (הנוסף), מתקבל בסגנון אחר, בשיחת הרבי בעיצומה של התוועדות שבת פרשת תצוה, שחלה ביום י"א אדר ראשון. בשיחה השנייה אומר הרבי: "והדגשה יתירה בכל זה בשנה זו, שנת העיבור 'שנה תמימה', שאז חודש אדר כולל שישים יום. ובזה מתווסף גם מצד החודש הבא מיד לאחר מכן, חודש ניסן, אשר 'בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל ... שאין הפירוש בזה שצריכים להמתין עד ניסן, אלא זה צריך להיות עוד קודם לכן, החל מחודש אדר **ראשון** – 'ראשון' גם במעלה!".

* * *

קריאת הרבי לתוספת השמחה, נופלת על אוזניים קשובות. יש מי שמתרגם את הוראת הרבי להוספה בשמחה בימים אלו, למעשה בפועל. נשי ובנות חב"ד מארגנות מסיבת מלווה מלכה (במוצאי שבת פרשת תצוה באולם "אהלי תורה") שכותרתה "שירה למען הגאולה". על הדיווח על מסיבה זו, מואיל הרבי לענות: "ותהא פעולה נמשכת ובהוספה והזמן-גרמא. ומזליה בריא בכפליים. ותכף ומיד בניסן – חודש הגאולה. אזכיר על הציון".

ביום חמישי ט"ז באדר ראשון, מוגש לרבי דו"ח על הריקודים במוצאי פורים קטן. הדו"ח נושא את הכותרת 'שירה למען הגאולה מטעם המטה העולמי להבאת המשיח'. ביום שלישי כ"א באדר ראשון, יוצאת על כך תשובת הרבי: "ותהא פעולה נמשכת ובהוספה, אזכיר על הציון". מני-אז, מדי לילה, מתקיימים ב-"770" ריקודי שמחה המתקבלים כמובנים מאליהם מדברי הרבי לכל אורך התקופה.

במקביל, מענות קודש רבים, היוצאים מחדרו הקדוש של הרבי, בתגובה למגוון בקשות ודיווחים, שזורים במוטיב המאפיין של שני חודשי אדר וסגולת ה"בריא מזליה" המיוחסת להם.

כך, למשל, על גיליון חודש אדר של 'במחנה צבאות השם' כותב הרבי: "נתקבל ותשואות חן, והזמן גרמא וכו' וכו' ובריא מזליה בכפליים. אזכיר על הציון"; תשובה אחרת, בסגנון דומה, מתקבלת בערב פורים קטן, במענה על דו"ח מה'מלווה מלכה להתעוררות בעניני משיח וגאולה, במוצאי שבת פרשת יתרו': "הזמן גרמא להרבות בשמחה ובכפליים "שישים יום", אזכיר על הציון".

ואילו קבוצה מנשי ובנות כפר חב"ד המדווחת לרבי על חלוקת מצרכי מזון ובגדים לעולים חדשים, זוכה לתשובה באלו הימים, בנוסח: "ואשרי זכותן וגדולות הפעולות וכו' וכו'. וברי מזלן. אזכיר על הציון".

בד בבד, נמצאים בקרב החסידים אלו אשר לבם ער ואוזניהם כרויות לדברים המפורשים שמשמיע הרבי, חזור והדגש, בנושא "בריא מזליה". אלו מתעלים את קו הפעולה שלהם לאפיקים שתכליתם הוספה בבריאותו של הרבי, פשוטו כמשמעו. הנחשונים הם תלמידי ישיבות חב"ד, הקרויים "תלמידי התמימים", אשר במבצע משולב שמקיף את כל תלמידי ישיבות חב"ד בעולם כולו, משגרים מדי שבוע לרבי דיווחי פעולות מיוחדות במסגרת פרוייקט שהוכרז כ"מבצע בשורות טובות".

המבצע זוכה לתשובתו המעודדת, בכתב-יד קדשו, של הרבי, בזה הנוסח: "נתקבל ותשואות-חן תשואות-חן, אזכיר על הציון, והזמן גרמא דברי מזליה אדר א' – אדר ב' ובמיוחד עד דלא ידע וכו' ריבוי אחר ריבוי".

חלק מהדברים המתוארים בפרק זה נתקלו בודאי בהתייחסות זהה מצד חסידים רבים כבר בעת התרחשותם. אולם גם למי שלא ניחן בחדות ראייה באותה שעה - כיום הזה, במבט לאחור, אין מנוס מקביעה כי כל אלו לא היו אלא השתדלות אחרונה מצד הרבי להקדים רפואה למכה ולהעביר את רוע הגזרה.

רשימת הרב מרדכי גנוט, לביאור דברי הרבי, שהגיעה לידינו

"כי שמעתי דיבת רבים".

פרק שלושה עשר

"אני את שלי עשיתי"

אור ליום רביעי, כ"ו בניסן תנש"א, מתקיימת בהיכל בית המדרש של "770", "יחידות" כללית לאורחים ששהו בחצר הרבי בי"א ניסן, יום הולדתו של הרבי, ובחג הפסח. בפני האורחים משמיע הרבי שיחה מיוחדת במינה שכל כולה מוקדשת להיותה של השנה "שנת אראנו נפלאות".

הרבי האריך בדברים אודות הנסים הגלויים שאירעו עם תומה של מלחמת המפרץ, ובתוך כך אומר הרבי: "מכך קיימת תשובה ליהודים ששואלים: בעמדנו ב'שנת אראנו נפלאות', אפוא רואים נסים ונפלאות, ועד בדוגמת הנסים והנפלאות בעת יציאת מצרים ופורים? צריכים רק לפקוח את העיניים ולהביט אל המאורעות האחרונות בחלקו האחר של העולם, כפי שהודפס בעיתונים – רואים בגלוי ממש איך שהתרחשו ומתרחשים נסים ונפלאות לטובת בני ישראל ולטובת העולם כולו, החל מכך ש'למכה מצרים בבכוריהם', בכורי אומות העולם עצמם ביטלו את הכוח והשליטה של צורר היהודים וצורר כנגד אנשים אחרים".

שיחה זו שהיוותה למעשה סיכום נדיר של המאורעות העולמיים הגדולים שאירעו במרוצת השנה האחרונה - ביטאה רוח של שמחה והתעלות הנוסכים אופטימיות עצומה לנוכח דברי הרבי על גודל חסדיו של הקדוש-ברוך-הוא ברגעי הגלות האחרונים, ערב הגאולה.

* * *

יומיים לאחר מכן, מתרחש מהפך אדיר ברוח דברי הרבי עד כה.

האווירה בעולם החב"די מתחשמלת. רוח תזזית מנתקת בבת אחת המוני חסידים בעולם כולו מאווירת היומיום השגרתית, עם פרסום דברים מיוחדים שמשמיע הרבי וההד שנוצר בעקבותיהם. דבריו של הרבי והנוסח המיוחד שבו הם נאמרים, יש בהם משום הבהרה נוקבת וחד משמעית הטומנת בחובה "עליית מדרגה" ביחס לכל מה שאירע עד כה, בכל התחומים, במשך ארבעים שנות נשיאות.

כל זה קורה, ביום כ"ז בניסן, אור לכ"ח בניסן, בשנת תנש"א, בחלק המסיים של שיחת קודש שנושא הרבי לאחר תפילת ערבית, מיד עם שובו משהות ממושכת באוהל. כך נשמעים הדברים מפי הרבי (כפי שהם מועתקים מהשיחה שהוגהה על-ידי הרבי):

"על-פי האמור לעיל על דבר הדגשת ענין הגאולה (במיוחד) בזמן זה, מתעוררת תמיהה הכי גדולה – היתכן שמבלי הבט על כל העניינים – עדיין לא פעלו ביאת משיח צדקנו בפועל ממש?!... דבר שאינו מובן כלל וכלל!

"ותמיהה נוספת – שמתאספים עשרה (וכמה וכמה עשיריות) מישראל ביחד, ובזמן זכאי בנוגע להגאולה, ואף-על-פי-כן, אינם מרעישים לפעול ביאת המשיח תכף ומיד, ולא מופרך אצלם, רחמנא ליצלן, שמשיח לא יבוא בלילה זה, וגם מחר לא יבוא משיח צדקנו, וגם מחרתיים לא יבוא משיח צדקנו, רחמנא ליצלן!"

הרבי קובע נחרצות כי "גם כשצועקים 'עד מתי' – הרי זה מפני הציווי כו', ואילו היו מתכוונים ומבקשים וצועקים **באמת**, בודאי ובודאי שמשיח כבר היה בא!!".

כאן בא המסר חסר התקדים שבפי הרבי:

"מה עוד יכולני לעשות כדי שכל בני ישראל ירעישו ויצעקו באמת ויפעלו להביא את המשיח בפועל, לאחרי שכל מה שנעשה עד עתה, **לא**

הועיל, והראיה, שנמצאים עדיין בגלות, ועוד ועיקר – בגלות פנימי בענייני עבודת השם".

כזה הוא הנוסח המופיע במתכונת המוגהת של השיחה, ואילו בסליל ההקלטה של השיחה נשמע הרבי אומר בפיסקא זו ביטוי חריף יותר: "כל מה שנעשה עד עתה היה **להבל ולריק**".

והרבי ממשיך: "הדבר היחיד שיכולני לעשות – למסור העניין אליכם: **עשו כל אשר ביכולתכם** – ענינים שהם באופן דאורות דתוהו אבל בכלים דתיקון – **להביא בפועל את משיח צדקנו תכף ומיד ממש!**

"ויהי-רצון שסוף כל סוף ימצאו עשרה מישראל ש"יתעקשו" שהם מוכרחים לפעול אצל הקדוש ברוך הוא, ובודאי יפעלו אצל הקדוש ברוך הוא – כמו שכתוב "כי עם קשה עורף הוא (למעליותא, ולכן) וסלחת לעוונינו ולחטאתנו ונחלתנו" – להביא בפועל את הגאולה האמיתית והשלמה תכף ומיד ממש".

הרבי מוסיף ואומר ש"כדי למהר ולזרז עוד יותר על-ידי הפעולה שלי – אוסיף ואתן לכל אחד ואחד מכם שליחות-מצוה ליתן לצדקה, ו'גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה'" ושוב שב הרבי וחוזר על משפט המחץ: "ואני את שלי עשיתי ומכאן להבא תעשו אתם כל אשר ביכולתכם".

את השיחה מסיים הרבי במילים: "ויהי רצון שימצא מכם אחד, שניים, שלושה, שיטכסו עצה מה לעשות וכיצד לעשות, ועוד והוא העיקר – שיפעלו שתהיה הגאולה האמיתית והשלמה בפועל ממש, תכף ומיד ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב".

* * *

הלם מוחלט. זוהי התגובה הראשונה על דברי הרבי.

התגובה הספונטנית של חלקים בקהל מוצאת את ביטויה בהכרזה קצובה כמה פעמים של הקריאה: "עד מתי", "עד מתי". מיד לאחר תום

השיחה, פותח הרבי בחלוקת שטרות לצדקה לכל הציבור. האדם השלישי שעובר על פני הרבי הוא הרב שניאור זלמן גוראריה, אשר לא אחת במרוצת שנות נשיאות הרבי, דווקא באוזניו משמיע הרבי דברים גלויים אשר על לבו. בעת שהרב גוראריה עובר על פני הרבי, תוך כדי הגשת שטר הדולר, אומר הרבי, בהתייחסו לדברים שסיים לומר לפני שניות אחדות: "לא נגע ולא פגע".

מספר הרה"ח ר' שלמה זרחי: "מיד באותו ערב, כתב הרב חיים מרדכי אייזיק חדקוב, מזכירו האישי של הרבי, מכתב ארוך לרבי בשם 'אגודת חסידי חב"ד העולמית', כמי שמכהן כיו"ר שלה. המוטיב המרכזי במכתב הוא קביעתו של הרב חדקוב כי 'חסידים אינם מוכנים לשמוע דברים אלו מפי הרבי'. חלקו המרכזי של המכתב כולל 'חשבון' שעורך הרב חדקוב בכתב, בו הוא מגיש בפני הרבי את סיכום כל מסכת העשייה האדירה של הרבי עד כה, לעומת כל מה שהספיק לבצע ולפעול כל אחד מאדמו"רי חב"ד. סיכום זה התייחס לדברי הרבי שכל מה שהיה עד כה היה 'להבל ולריק'. לא ידוע על תגובה כלשהי מצד הרבי למכתב זה".

בד בבד, תוך זמן קצר, תחושת ההלם הראשונית בימים הסמוכים לאמירת השיחה מוצאת את ביטויה בשורה ארוכה של הצעות חדשות מצד חסידים ושליחים של הרבי לרעיונות חדשים למען החשת בוא הגאולה. הסגנון החדש של הרבי שבו מסיר הרבי מעצמו את האחריות, קובע כי "אני את שלי עשיתי", ומעביר את העניין לציבור, אינו נותן מנוח.

במבט לאחור, יאמרו חסידים לא מעטים, כי שמא לא היו דברים אלו אלא מעין איתות ברור ופומבי מצד הרבי לאשר עתיד להתרחש אחד עשר חודשים לאחר מכן.

* * *

שיחה זו שהותירה רבים בתדהמה היוותה ניגוד מוחלט לכל נושא הגאולה בדברי הרבי עד כה.

מאז עלותו על כס ההנהגה, מקדיש הרבי את כל כובד המשקל של הפעילות לשם מטרה אחת: ביאת המשיח. מאמר החסידות הראשון שלו מוקדש כולו לנושא "תפקידו של הדור השביעי" - הורדת השכינה לארץ. במשך שנות נשיאותו של הרבי, הופך נושא ביאת המשיח מאיחול בו נוהגים דרשנים לסיים את נאומיהם לקו מנחה מוחשי ומרכזי ביותר.

שורה ארוכה של פעולות בהן נוקט הרבי מוקדשות באופן רשמי לשם מטרה זו. בשנת תש"ל, לקראת התקרב יום י' שבט, בו ימלאו עשרים שנה לעלותו על כס הנשיאות, מורה הרבי על סיום כתיבת ספר תורה מיוחד שבכתיבתו החל חותנו, הרבי הקודם. ספר תורה זה נושא את השם "ספר תורה של משיח". מעמד סיום הכתיבה, אחר חצות יום שישי, ערב "י' שבט הגדול", נושא אופי שמימי ומרטיט. זה הוא אחד מרגעי השיא הבלתי נשכחים במשך עשרות שנות נשיאותו של הרבי.

שנות המ"ם מביאות עמן מפנה חד ועליית מדרגה בכל הקשור לפיתוח המודעות של כלל העם היהודי לקראת בוא הגאולה. הקריאה "ווי וואנט משיח נאו" (באנגלית: אנו רוצים משיח עכשיו) כובשת בתים יהודיים רבים בעולם כולו. זוהי גם הסיסמא המרכזית של "צבאות ה'" – גוף מיוחד שמקים הרבי אשר בו חברים כל הילדים והילדות שמתחת לגיל מצוות. את תפקידם מגדיר הרבי כחיילים נאמנים בצבא ההכנה לגאולה. בשנת תשמ"ח מודיע הרבי כי כבר הסתיימה "עבודת ההכנה לגאולה" (בעגה החסידית: "כבר סיימו לצחצח את הכפתורים").

תחילתם של מאורעות מלחמת המפרץ אשר בעיני הרבי באים כהמשך ישיר להתמוטטות הקומוניזם ופתיחת שערי ברית המועצות, מביאים עמם שלב חדש. אם עד כה התמקד קו הפעילות בסגנון של תקווה וציפייה, כעת נפתח עידן בשורת הגאולה בדברי הרבי בנוסח: "הגיע זמן גאולתכם". מקור הדברים מופיע במדרש ילקוט שמעוני (ישעיה, רמז תצט) המדבר על שעה שבה מלכויות מתגרות זו בזו, והקדוש ברוך הוא אומר לבניו, "אל תתייראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם". המשך המדרש הוא: "בשעה שמלך המשיח בא, עומד על גג בית המקדש ואומר: ענווים, הגיע זמן גאולתכם".

לנוכח בשורת הגאולה של הרבי, פיעמה בלב כולם תחושת ביטחון מוחלטת כי הגאולה כבר ניצבת בפתח. שיחת כ"ח בניסן הותירה אפוא את הציבור כולו נדהם ומשתאה. התחושה הרווחת הייתה שנפל דבר. בפתע פתאום מעביר הרבי את כובד המשקל, בניגוד למצופה, אל החסידים.

* * *

בעקבות השיחה - רבות הן הפניות לרבי, גם במכתבים וגם בפניות על-פה בחלוקת השטרות לצדקה ביום ראשון שלאחר השיחה הזו, שמבטאות את הלוך רוחם של חסידים כל השנים. הללו אומרים לרבי כי "אנו מצפים מהרבי שיביא את הגאולה", אך הרבי מבהיר חד משמעית כי אל לחסידים להעביר בחזרה את הענין אליו.

זו היא תשובתו של הרבי (מיום ב' באייר) אל הרב גרשון מענדל גרליק, רב במילאנו, המשגר לרבי עצומה הנושאת עמה "תביעה" להתגלות המשיח: "לא בזה מדובר כלל כי אם במענה על-פי **שכל** למה שדיברתי ברור ובכל הנ"ל אין אף תיבה **אחת** של מענה. כיוון שגם אחרים "עונים" על-דרך זה, הרי זה **בירור** שאין אצלם אף תיבה **אחת** של מענה. ולמה עלי מאטערין זיי (=לעייף / לצער אותם) חס ושלום, ויעבדו ה' בשמחה וטוב לבב, והשם יצליחם. אזכיר על הציון".

גם הרב שניאור זלמן בלומענפעלד מלימא בירת פרו, שיגר לרבי חתימות כאלו, תוך ציון העובדה ש"כלו כל הקצין". הרבי כותב את התשובה ליד מילים אלו: "הרי כל זה **טענותי** וחזרת הטענות אינם מענה כלל. אזכיר על הציון".

הרבי עצמו גם מייחס לשיחה זו משקל רב, כאשר בתשובות שונות בתגובה למכתבים שנשלחים בנושא ביאת המשיח, מפנה הרבי את הכותבים לשיחה זו, כשהוא משתמש בביטוי "הרי זוהי טענתי בהשיחה הידועה".

מעיון מעמיק בתשובות אלו עולה כי שיחת הרבי של כ"ח בניסן טומנת בחובה שתי הוראות: ראשית, לפעול אצל הקדוש-ברוך-הוא,

על-ידי תביעה וזעקה אמיתית, שיביא את משיח צדקנו, ולא לתבוע זאת מהרבי עצמו. שנית, יש לנקוט בפעולות מעשיות על מנת לזרז את ביאת המשיח, ולא להסתפק בהכרזות בלבד.

* * *

כבר בשבת פרשת שמיני, שתי יממות בלבד לאחר השיחה של כ"ח בניסן, מתייחס הרבי לעניין זה.

בעיצומה של ההתוועדות, קם על רגליו אחד מהחסידים והכריז בקול גדול: היות וצדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים, שהרבי יגזור שהגאולה תבוא תכף ומיד. בהיכל בית המדרש השתררה דממה והרבי פתח ואמר:

"במקום לנצל הזדמנות זו – שבה התאסף קהל להתוועדות 'ואיש את רעהו יעזורו', בכדי שכל אחד יחליט בעצמו מה עליו לעשות, מנצלים זאת לחיפוש, אולי ימצאו בשבילי 'עבודה' חדשה...

"מה עלי לעשות – יודע אני בעצמי. בנוגע לעניינים פרטיים כמו בקשת ברכה, מביא הנני את הפתק אל הציון של נשיא דורנו, והוא בטח ממלא את הברכה, אם באופן של 'צדיק גוזר' או באופן אחר – כפי שהוא רוצה.

"ובנוגע להבאת הגאולה – יודע אני בעצמי מה עלי לעשות, והנני עושה בזה עד כמה שידי מגעת. וממילא – במקום לנצל הזדמנות זו לחפש עבורי תפקידים חדשים... הנני מוחל על הטובה, והיה עדיף שכל אחד יחליט מה עליו לעשות".

בהמשך הדברים, אומר הרבי כך: "**כל יהודי**, אנשים נשים ואפילו טף, יש לו אחריות להוסיף בעבודתו להביא את משיח צדקנו בפועל ממש! ומזה מובן שאין מקום כלל שבמקום לפעול בעצמם יסמכו על אחרים או יטילו את העבודה על אחרים, אלא שזוהי העבודה של **כל אחד ואחת**. כל אחד ואחת צריך לעשות בעצמו את העבודה 'לשמש את קוני' ובוודאי שיש לו את הכוחות לכך, כיוון ש'איני מבקש אלא לפי כוחן'".

שבוע לאחר מכן, בשבת פרשת תזריע-מצורע – באין כל מוצא מעשי מצד החסידים הממשיכים להפנות הכל לעברו של הרבי - נוקט הרבי בהצעה מעשית: "כיון שכבר נסתיימו 'מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות', מהי היא הדרך הישרה, הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי התורה שיבור לו האדם – כללות בני ישראל – שגמר את כל ענייני העבודה כדי לפעול התגלות וביאת המשיח?". כתשובה לכך מאריך הרבי בביאור המשך הציטוט מפרקי אבות "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם", וקובע כי הדרך הישרה להבאת המשיח היא "לימוד התורה בענייני מלך המשיח ובענייני הגאולה".

וכך אומר הרבי: "ועל של פועל באתי – ובוודאי יעוררו ויפרסמו בכל מקום ומקום: כדי לפעול התגלות וביאת המשיח תכף ומיד, על כל אחד ואחד מישראל (האנשים, הן יושבי אוהל (ישכר) והן בעלי עסק (זבולון) וכן הנשים והטף, כל חד לפום שיעורא דיליה) להוסיף בלימוד התורה, במיוחד בענייני משיח וגאולה". הרבי מנמק את הדברים בציינו כי "יש מעלה מיוחדת כשלומדים ענייני גאולה ומשיח וגאולה ברבים, בנוגע להתפעלות והשמחה ברגש הלב, שעל ידי זה הולכת וגדלה ההשתוקקות והציפייה לביאת המשיח".

לימוד תורת הגאולה מהווה, למעשה, את המסר המרכזי ביותר השב על עצמו בשבתות ובהזדמנויות הבאות בדברי הרבי כמשמעות מעשית של הקריאה "עשו כל אשר ביכולתכם".

* * *

זמן קצר לאחר השיחה המפורסמת מוקם בניו-יורק "המטה העולמי להבאת המשיח" המרכז את הפעילות המתועלת לאפיק זה. תוך זמן קצר קמים מטות כאלו בכל אחד מריכוזי חב"ד בעולם כולו. בארץ ישראל נפתח, כתוצאה מהאווירה החדשה שנושבת, קמפיין כלל ארצי הזוכה להדים נרחבים. הקמפיין נושא את הכותרת: "היכונו לביאת המשיח". שלטי חוצות ענקיים, מדבקות וכרזות מתפרסמות בכל הארץ ומביאות את הפעילות החב"דית לממדים חדשים. בעולם כולו נרשמות יוזמות

חדשות, כשהמטרה המשותפת בלב כולם היא הגשמת שאיפתו הטהורה של הרבי, "להביא בפועל את משיח צדקנו".

התנועה לפרסום זהותו של המשיח שמתחילה מיד לאחר מכן, זוכה מצד הרבי להתייחסות מורכבת.

הפעמיים שבהן שולל הרבי בפומבי את התנועה בכיוון זה הן בהפרש של שבע שנים. הפעם הראשונה היא בהתוועדות שמחת תורה בשנת תשמ"ה, בעיצומו של שיר שמילותיו חוברו על-ידי חסידים והם כוללים את המונח "הרבי משיח צדקנו". הרבי הפסיק את השיחה ובטון חריף ביותר גינה את המושכים לכיוון זה תוך כדי קביעה כי כל אמירה בסגנון זה מרחיקה אלפים מתורת החסידות ודרכיה.

הפעם הבאה הייתה מינורית הרבה יותר, אגב חיוך שנח על שפתיו הקדושות של הרבי, בהתוועדות שבת פרשת נח תשנ"ב, בתגובה על אותו שיר עצמו. בסוף השיר, עם פתיחת השיחה אמר הרבי: "האמת היא שניגנו זה עתה ניגון שמן הדין צריך הייתי לקום ולעזוב את בית המדרש"...

יתר התשובות באות כמענות בכתב. לרב אהרן דב הלפרין, עורך "כפר חב"ד", המבקש את חוות דעתו של הרבי לגבי פרסום מאמר של הגאון רבי יואל כהן, ה"חוזר" הראשי על דברי הרבי, שיתמקד בנושא פרסום זהות המשיח ביחס לרבי עצמו, משיב הרבי ביום ט"ז באייר תנש"א, תשובה חד משמעית במילים הבאות: "באם רחמנא ליצלן יעשה מעין דמעין דהנ"ל – קדימה שיסגור המכתב עת לגמרי".

באותם ימים של חודש אייר תנש"א מקבל גם מר שמואל שמואלי תשובה שונה במקצת באשר לרעיון שהוא מעלה להדפסת חוברת שתישא את השם "דבר משיח": "בנוגע להדפסת דבר משיח וכו' – כפי התוצאות שבינתיים, על פי הידיעות שהגיעו עד עתה, הכתיבה וההדפסה לאחרונה הקימו מנגדים חדשים להרחקת לימוד החסידות ובהשייך לזה. ויכוח, בפרט בדפוס, ככל ויכוח, הקושיות מתקבלות בנקל והתירוצים לא כל-כך. לכאורה – לפי המצב דעתה מסתבר יותר הפסק בזה למשך זמן".

תשובה בנוסח דומה מקבל הרב שלום דובער הלוי וולפא, המשגר לרבי חוברת מיוחדת שנושאת את השם "קונטרס בעניין קבלת פני משיח צדקנו". זה נוסח המענה שמשגר על כך הרבי ביום י"ג אדר א' תשנ"ב, שלושה עשר ימים בלבד לפני כ"ז באדר ראשון: "מכבר עניתי לו שמאמרים כאלו מרחיקים כמה וכמה מלימוד דברי אלוקים חיים, היפך הפצת המעיינות חוצה".

ואולם דומה שהנוסח המובהק ביותר לשלילת התנועה בכיוון פרסום זהות המשיח, מצויה בתשובת הרבי הבאה, שעותק ממנה מתפרסם כאן. כך כותב הרבי בכתב-יד קדשו, בתשובה לאחד מאנ"ש בחודש אדר ראשון תשנ"ב: "אין כל חיוב **כלל** לחפש **מיהו** משיח וכו', אבל **מצוות עשה מהתורה**: אהבת **כל אחד ואחד** מישראל, ושלילת המחלוקת וכו' **בתכלית** – ופשיטא שלא לעשות במזיד הפכו" (ראה צילום).

למרות דברים מסוג אלו שהתפרסמו, מפעם לפעם, נותרים חסידים רבים באמונתם ובביטויה העז והכנה לראות בהתגלותו של הרבי כמלך המשיח. הדברים נשענים בעיקרם על האמונה החסידית המסורתית שנשיא הדור הוא המשיח שבדור. במשך הזמן מקבל הדבר אופי של פסיקה הלכתית על-פי דברי הרמב"ם בהלכות מלכים אודות מאפייניו של המלך המשיח, ההולמים את אישיותו של הרבי.

[בקרב חלק מהחסידים התפתחה תיאוריה לפיה הדבר הנדרש בשעה זו הוא "קבלת המלכות" של מלך המשיח, כדי להביא להתגלותו של הרבי כמשיח. התנועה מכה גלים ויחד עמה הופכת ההכרזה "יחי המלך" וכיו"ב לדבר מרכזי בעינם. הדוגלים בקריאה זו מתבססים, בין היתר, על חלק משיחה שנשא הרבי בב' בניסן תשמ"ח ובמהלכה נאמר, בין היתר, שעל-ידי הכרזת "יחי המלך" – "פועלים הוספה בעניין החיים אצל נשיא הדור"].

הרבי מצידו אינו שולל על הסף את עצם אמונת החסידים הרואים ברבם כמשיח, ויש מי שמוצא רמזים לכך בדבריו ובשיחותיו המוגהות. יתרה מזאת: גם בעת בה שולל זאת הרבי לחלוטין (כפי שצוין לעיל), ניכר בבירור שאין זאת מפני שלילת העניין לחלוטין אלא מפני הנזק

שיכול להיגרם כתוצאה מפרסום הדברים. שכן, עצם האמונה שרבי הוא משיח, מעוגנת בקבלה ובחסידות ובדברי ימיה.

אחת מתשובות המפתח בנושא זה ניתנת לאחד השלוחים המבקש את רשות הרבי לפעול בכיוון זה. תשובת הרבי היא: "תלוי בתנאי המקום בזה. על חב"ד שעל אתר לברר". נוסח זה מבהיר כי אין בעיה בעצם האמונה והפעילות ברוח זו, וכי כל הבירור שצריך להתבצע בטרם פעולה, אינו אלא האם הדבר עלול להרחיק אנשים מחסידות או לא. את בירור העניין מותיר הרבי לחב"ד המקומית.

בעיר לוד, התלבטו האם להזמין את הרב שלום דובער וולפא להרצאה בנושא זהות המשיח וכן האם להזמין להרצאה גם קהל שאינו נמנה עם חסידי חב"ד. עמדת הרב המקומי, הרב ברוך בועז יורקוביץ', צידדה לחיוב. השאלה הופנתה לרבי תוך ציון עמדות הצדדים לכאן ולכאן. תשובת הרבי הייתה: "אין לדיין (רב שעל אתר) אלא מה שעיניו רואות".

נשי חב"ד בארצות הברית, שהיו החלוצות בפעולות אלו, שיגרו לרבי כמה פעמים אלפי חתימות של אנשים ונשים ש"מקבלים על עצמם עול מלכותו של הרבי מלך המשיח". תשובות הרבי, בכתב ידו, היו: "אביא את המצורף בזה בעזרת ה' על הציון, והזמן גרמא"; "ויהא בהצלחה רבה"; "אזכיר על הציון עוד הפעם ונפלאות בכל מכל כל".

במוצאי שבת כ"ח בטבת תשנ"ב, התקיימה סעודת מלוה מלכה של נשי ובנות חב"ד בהיכל בית המדרש "770". כותרתו של המעמד הייתה: "מלוה מלכה לקבלת פני משיח צדקנו". זוהי תשובת הרבי על הדיווח המפורט של כל מה שהתרחש במעמד: "נתקבל ותשואות חן על הנחת רוח שגרם וגורם וכו', אזכיר על הציון". לאחר כמה שבועות, שיגרו נשי חב"ד בלונדון תכניה וכרטיס הזמנה למעמד דומה שהן מארגנות. זוהי התשובה שהם מקבלים מהרבי: "נתקבל ותשואות חן, ויהא בהצלחה רבה. ובטח עומדות בקשר עם נשי חב"ד תחיינה בכאן, לדעת על דבר חגיגתם כאן באחרונה, אזכיר על הציון".

מעבר לתשובות אלו - את דברי הרבי במקומות מסוימים, יכול מי שרוצה לפרש כרמזים המצביעים על עצמו כמשיח שבדור. אחד הרמזים

(מופיע בספר השיחות תשנ"ב עמ' 376) הוא בראשי התיבות של המילה "מיד (נגאלין)", אשר היא כוללת את שלושת התקופות הקרובות ביותר אלינו: משיח, מנחם שמו, יוסף יצחק (שם הרבי הקודם) ודובער (שמו השני של אדמו"ר הרש"ב). מעבר לכך, עצם קביעת הרבי כי נשיא הדור (גם לאחר ההסתלקות) הוא משיח שבדור מהווה גושפנקא נוספת לכך.

ככלל, ניתן לומר שהקו המנחה לשלילה בנושא זה, בתשובות הרבי הוא: בכל הקשור לפרסום בדפוס, הוצאה לאור ובכלי התקשורת, הרבי שלל זאת בחריפות ובתוקף – בייחוד בשעה שהדברים יוצאים ממקור חבד"י רשמי.

עדות מזוית שונה הקשורה בנושא זה מצויה בפי הרב יהודה לייב גרונר, מזכיר הרבי, המספר על שיחה בלתי שגרתית שקיים עמו הרבי, ביוזמתו, אודות נושא זה, ביום מן הימים: "בוקר אחד, אחרי תפילת שחרית, כשנכנסתי להיכל, הרבי אמר: מה זה שאומרים עלי שאני המשיח? עניתי שלפי דברי הרמב"ם בסוף הלכות מלכים – פרטים על דבר משיח, הרי הרבי מתאים לזה ביותר. ואמר הרבי: זה שהוא המשיח, צריכים לגלות לו זה מלמעלה, ולעת עתה לא גילו זה לי".

תמיכה מסוימת לדברים אלו מתקבלת בדברי הרבי בשבת פרשת משפטים תשנ"ב בה אומר הרבי את המילים הבאות: "ועוד יותר מזה לא מובן – מדוע לא באה הגאולה **ועדיין לא קיבלנו את הציווי**, ביחד עם נתינת הכוח, של 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' כפי שזה שייך לזמננו זה, בבניין בית המקדש השלישי!"...

* * *

חרף הודעת הרבי המפתיעה בשיחה של כ"ח בניסן בה מעביר הרבי את הטיפול המכריע לידי החסידים, אין הרבי מרפה מנושא זה שממשיך להיות המוטיב המרכזי והעיקרי בשיחותיו במהלך קיץ תנש"א וחורף תשנ"ב. בכל פעם מחדש מקבלים הדברים ביטוי שמהווה שיא חדש.

במוצאי תשעה באב תנש"א, לפני תפלת ערבית, נשא הרבי שיחה מיוחדת שעצם קיומה במועד זה היווה הפתעה. בסיומה, לפני תפילת

ערבית, חילק הרבי שטרות לצדקה, ולאחר התפילה החל לנגן את ניגון ההקפות המיוחס לאביו. מחזה זה שב על עצמו גם בסיומה של שיחה שנשא הרבי ערב יום הכפורים תשנ"ב. הרבי אמר: "ועוד והוא העיקר שברגע זה הולכים לגאולה האמיתית והשלמה מתוך ריקוד הכי גדול וניגון הכי שמח, ולאחרי זה הסעודה הכי גדולה, תיכף ומיד ממש", ומיד החל הרבי לנגן את ניגון ההקפות של אביו. בכל אחת משתי ההזדמנויות, פרץ הקהל בריקודי שמחה בלתי אופיינים כלל לעתות אלו.

בהתוועדות שבת פרשת נח תשנ"ב, בדברו על ה"חשבון צדק" שצריך לעשות ביחס לפעילות שצריכה להיות במשך השנה, אמר הרבי: "מסקנת החשבון צדק שעושים בימינו אלה, היא, שתיכף ומיד ממש צריכה לבוא הגאולה האמיתית והשלמה בפועל ממש". בהמשך הוסיף "ובאים למסקנה שאין הדבר תלוי אלא במשיח צדקנו עצמו". בהמשך הדברים עורר הרבי על הוספה בזהירות והידור בקידוש לבנה, ברוב עם, ו"מתוך כוונה מיוחדת למהר ולזרז ולפעול תיכף ומיד את דוד מלכא משיחא, על-ידי ההוספה בדרישה ובקשה על הגאולה, כסיום וחותם קידוש לבנה 'ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אמן'". בסיום ההתוועדות, אירע מחזה לא שגרתי בעליל עת הכריז הרבי בניגון המקובל "ה' הוא האלקים" שבע פעמים ומיד לאחר מכן הכריז: "לשנה הבאה בירושלים".

בתחילת חודש חשוון תשנ"ב, מתקבל אצל הרבי לביקור מיוחד, הראשון לציון והרב הראשי לישראל (דאז) הגאון רבי מרכי אליהו. הפגישה בין הרבי והרב אליהו, בבניין הספרייה, נמשכה זמן ממושך.

בתוך הדברים אמר הרבי לרב אליהו: "הנני חוזר ומדגיש כמה פעמים שלא זו בלבד שסוף הגאולה לבוא, אלא שהגאולה כבר עומדת על סף הפתח, ומחכה לכל אחד ואחת מישראל שיפתח את הדלת ויביא את הגאולה לתוך החדר!".

בסיום השיחה, כשהרבי קם ממקום מושבו, אמר לרב אליהו, אשר לו רחש הרבי חיבה מיוחדת במינה: "יהי רצון שבקרוב ממש תהיה הגאולה, אזי אבקר את כבודו בהיכל קדשו בארץ הקודש". הרב אליהו

הגיב בהתלהבות: "ברוך הבא! אני אגיד בשמחה רבה, ברוך הבא בשם השם!". היה זה הביקור האחרון של אישיות תורנית בכירה אצל הרבי.

בשלהי חודש חשוון תשנ"ב, מתקיים בחצר הרבי הכינוס העולמי של כל שליחי הרבי בעולם כולו. התוועדות הרבי ניצבת במרכז הכינוס. דברי הרבי בהתוועדות זו מהווים, מדי שנה, את המסר לעבודת השליחות של השנה הקרובה. הרבי קובע כי "נגמרה עבודת השליחות" וכי "השליחות היחידה שנותרה היא להכין עצמו ואת כל העולם כולו לקבל פני משיח צדקנו". זהו המסר האחרון ששומעים שליחי הרבי בשיחה מיוחדת.

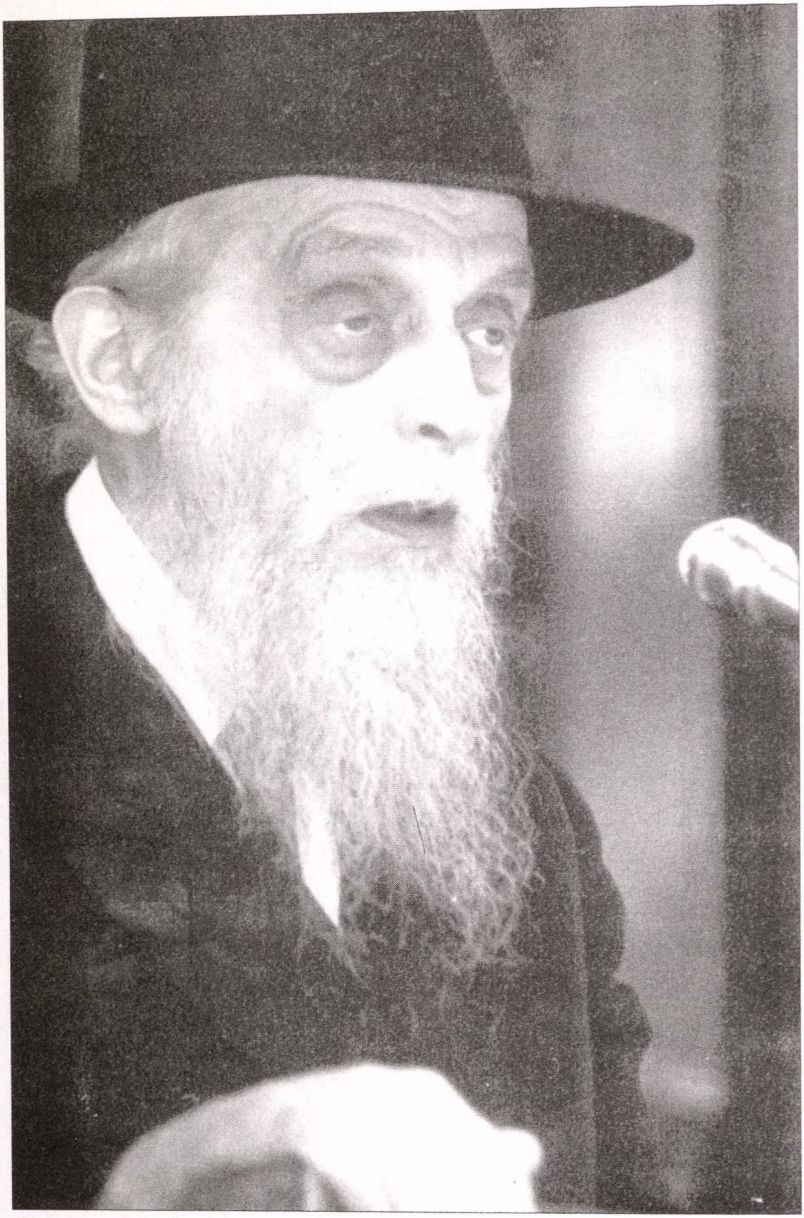
בתוך כך, לכל אורך חודשי השנה האחרונה, נרשם שיא בביטויי הרבי אודות ביאת המשיח. בשבת פרשת "שופטים", בעיצומה של שיחה מיוחדת המוקדשת לנושא הנבואה בזמן הזה, אמר הרבי, בין היתר, כי הכרזת "לאלתר לגאולה" ו"הנה זה משיח בא" היא באופן של נבואה, "דבר ה' ביד עבדיו הנביאים" (אשר נבואה לטובה מתקיימת בוודאות). הייתה זו עליית מדרגה ביחס להתבטאויות הרבי עד כה בענין בשורת הגאולה. בחורף תשנ"ב, מתבטא הרבי בביטויים חדשים ובין היתר נוקב במילים "הכסטע צייט" – זמן השיא לביאת המשיח, על ימים אלה.

* * *

אחד עשר חודשים בדיוק לאחר השיחה המפורסמת בה מכריז הרבי: "אני את שלי עשיתי, ומכאן ולהבא, תעשו אתם כל אשר ביכולתכם" - מתרחש, על יד אוהל קברו של הרבי הקודם, האירוע המוחי של הרבי.

המסר האחרון שנשמע מפי הרבי בנושא הגאולה, הוא יממה קודם לכן, בעת חלוקת השטרות לצדקה, כשהרב חיים יהודה קרינסקי, מזכיר הרבי, מציג לפניו עיתונאי מ"ניו-יורק טיימס" המבקש לשמוע מהרבי מה המסר שבפיו לעולם כולו – אלו המילים שאומר לו הרבי (בתרגום מאנגלית): "המסר שלי הוא שמשיח עומד להגיע. לא זו בלבד שהוא מגיע, הוא כבר בדרך".

גם 24 שעות לפני האירוע שהרבי מתכונן לבואו, משמיע הרבי בקולו הקדוש מסר חד וברור: משיח כבר בדרך.

מכתב מיוחד לרבי מיד לאחר השיחה. הרב חיים מרדכי אייזיק חדקוב ע״ה

"מה זה שאומרים עלי שאני המשיח".
צילום ממכתב הרב יהודה לייב גרונר אל המחבר

"אין חיוב כללי". צילום כתב ידו של הרבי, במענה מחודש אדר ראשון תשנ"ב

"הגאולה על הסף" הרבי והרב מרדכי אליהו בביקור המיוחד

פרק ארבעה עשר

"עדיין לא בא"

בתחילת חודש אדר ראשון, מזדעזעת הקהילה החב"דית בקראון-הייטס עם רציחתה של אם יהודיה לילדים רכים, תושבת השכונה, על ידי גוי שפרץ לביתה. האירוע החמור מתקבל על-ידי הרבי בכאב איום המוצא את ביטויו בכמה שיחות קודש שהוא נושא שכל כולן מבטאות זעקה קורעת לב.

במלאת שבעה לרצח, ביום ה', ט' אדר ראשון, לאחר תפילת ערבית נושא הרבי שיחת קודש חריפה וכואבת. במהלכה, נוקב הרבי בלשונו הקדושה בביטויים קשים מאוד. "לגמרי לא מובן מה קרה כאן", אומר הרבי, "ואין אל מי לפנות בשאלה, כי כל הנמצאים כאן – או שאינם יודעים כשם שאני לא יודע, או קצת יותר או קצת פחות, ובינתיים הקדוש-ברוך-הוא מעכב – רחמנא ליצלן, היה לא תהיה, את הגאולה האמיתית והשלמה, אפילו לעוד רגע אחד!".

בתוך הדברים אומר הרבי את המילים הבאות (שנרשמו בתרגום מסליל ההקלטה):

"מה יצא מזה שנאמר עוד טענה ושוב טענה – ועד שכבר לא יודעים, מה עוד אפשר לעשות: ניסו כבר באופן של שמחה; ניסו כבר באופן של שמחה של שישים יום רצופים של חודש אדר ו"בריא מזליה", וכו' וכו'; ניסו כבר בכל האופנים – ועדיין לא בא! עדיין אין

את הגאולה האמיתית והשלמה בפשטות! ומה יצא מזה שאני אומר זאת עוד פעם ושוב ושוב, ואחר-כך יחזרו על כך ויכתבו זאת – עדיין אין את הגאולה השלמה בפועל!!!"

ומיד באותו טון ממשיך הרבי: "ובמילא, איזו תועלת תצא מכל הטענות והמענות וכו', בה בשעה שהקדוש-ברוך-הוא, כביכול"... וכאן כמו נעצר הרבי בשטף דיבורו הקדוש לשניות אחדות, ואמר: "אין מה לדבר בנוגע לקדוש-ברוך-הוא, כי איננו זקוק למישהו שימליץ עליו המלצות, ושילמד עליו זכות, הוא יסתדר בעצמו"...

וכאן ממשיך הרבי, בהשתמשו באותו לשון, ש"ההסתדרות" הראשונה תהיה ביאת הגאולה האמיתית והשלמה, שבה תיחסך עגמת הנפש לילדים רכים "שלא יודעים מתי היא תתראה איתם שוב, נשמה בגוף".

ואז שב הרבי ואומר את המילים הבאות: "ועוד והוא העיקר, שאין להאריך בדברים אלו, כמו שכתוב, 'על כן יהיו דבריך מעטים', כי 'ברוב דברים וכו'" יכול להיות איזה עניין שלא כדבעי, וממילא – מה יצא לי מזה, מה יצא לכם מזה, ומה יצא לכל הסביבה מזה". ואז, מסיים הרבי בדברי ברכה נוספים לבוא הגאולה ותחיית המתים תכף ומיד ממש.

שיחה קשה זו הייתה במידה רבה בעלת מסר חד וכואב יותר מזו שנאמרה על-ידי הרבי בליל כ"ח בניסן (הנסקרת בהרחבה בפרק הקודם, "אני את שלי עשיתי"). משפט המפתח בשיחה בו אומר הרבי "שכבר לא יודעים מה עוד אפשר לעשות", תוך כדי הפירוט: "ניסו כבר באופן של שמחה; ניסו כבר באופן של שמחה של שישים יום רצופים של חודש אדר ו"בריא מזליה", וכו' וכו'; ניסו כבר בכל האופנים – ועדיין לא בא!" – מהווה בעצם סיכום של התקופה בת אחד עשר החודשים הללו. היה זה סיכום מר, נוקב ומרטיט בייחוד מפני עיתוי אמירתו - שמונה עשר ימים בלבד לפני האירוע של כ"ז באדר ראשון.

* * *

יום ראשון, י"ב באדר ראשון, מהווה ציון דרך משמעותי בימים הסמוכים לכ"ז באדר ראשון. בשעה שמונה בערב, הוכנס אל הרבי, מאמר הנושא את הדיבור המתחיל "ואתה תצווה" (שנאמר בשנת תשמ"א) להגהה, לשם הוצאתו לאור כ"קונטרס פורים קטן תשנ"ב".

סמוך לדלת חדרו של הרבי, ניצב שולחן מיוחד שעליו מניחים היו חברי המזכירות פקסים ומכתבים בהולים שמוגשים אל הרבי במהלך הלילה. הרבי היה יוצא מדי פעם מחדרו ומניח את התשובות על השולחן. בשעה 2:15 לפנות בוקר, יצא הרבי מחדרו הקדוש והניח את המאמר המוגה על השולחן הסמוך לחדרו.

הרב חיים שאול ברוק, מנהל "ועד כתבי קודש", מתבשר על כך מיידית, חש למקום, דואג לשיבוצם המדויק של כל ההגהות והתיקונים, ומעביר את המאמר להדפסה. המערכת המשוכללת של "פאקס א שיחה" משגרת את המאמר למאות מנויי פקסים בכל רחבי תבל.

בשעה 5:50 לפנות בוקר, כבר מונח על השולחן שליד חדרו של הרבי, המאמר המודפס בצירוף דו"ח מפורט הכולל את כל שמות המקומות שאליהם נשלח המאמר. בחלוף עשר דקות, הרבי פותח את דלת חדרו הקדוש, ונוטל את המאמר המודפס. הרבי מעניק לדו"ח את תשובתו הקדושה וזה לשונה: "ויהי רצון שיפעל הפעולה הרצויה, והזמן גרמא ובריא מזליה כו', אזכיר על הציון".

בבוקר יום שני, ערב פורים קטן, כשהרבי יוצא למקווה, בידו הקדושה נמצא "קונטרס פורים קטן", שהוגש לו לפנות בוקר. הרבי נותן את המאמר למזכיר ואומר: "אזוי ווי סאיז דאך פורים קטן היינט, וועט מען טיילן דעם מאמר נאך מעריב" (=היות והיום [יחול] פורים קטן, יחולק המאמר לאחר תפילת ערבית). הרבי מתקדם שתי פסיעות בדרכו לרכב, ומוסיף, "מיט א דולר" (=עם דולר), מתקדם שתי פסיעות נוספות, ואומר שוב: "און לעקאח אויכעט" (=וגם עם פרוסת לעקאח – עוגת דבש, אותה נוהג הרבי לחלק מדי שנה בערב יום-כיפור).

מאות אנשים העוברים בסך לפני הרבי, לאחר תפילת ערבית, המתקיימת לאחר שובו מה"אוהל" באותו יום, זוכים לקבל מידו הקדושה

נרתיק פלסטיק מיוחד שבתוכו "קונטרס פורים קטן תשנ"ב", שטר של דולר לצדקה ופרוסת לעקאח.

המאמר המיוסד על הפסוק "ואתה תצווה" מושתת כולו על תפקידו של משה רבנו המקשר ומחבר את בני ישראל עם "אור-אין-סוף" העליון. בתריסר פרקי המאמר בא ביאור מעמיק על מהות הקשר שבין עם ישראל לקדוש-ברוך-הוא באמצעות משה רבנו, המקשר ומאחד את בני ישראל עם אביהם שבשמים.

המאמר מתבסס על מאמר חסידות שנשא הרבי הקודם בפורים קטן בשנת תרפ"ז, על הפסוק "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות" (במגילת אסתר). המעמד בו נאמר אותו מאמר היה דרמטי ומסעיר מאין כמותו. היה זה בעיצומן של הרדיפות הקשות מצד אנשי היבסקציה נגד הרבי, בשל הפצת היהדות שנוהלה על-ידו בתנאי מחתרת בכל רחבי רוסיה. את המאמר אמר הרבי בעיר מוסקבה, לאחר דברים חוצבי להבות אש שנשא כנגד המונעים והמעכבים את הפעילות לשמירת הגחלת היהודית, כשהוא קורא לפעול לשם כך במסירות נפש ממש. הרבי התייחס בדבריו לעובדה שידוע לו כי בשעה זו שתולים בין הקהל סוכנים סמויים של השלטון הקומוניסטי אך הוא בז להם ואינו ירא מהם. מאמר זה היווה, למעשה, את העילה למאסרו המפורסם של הרבי בחודש סיון באותה שנה.

מיד לאחר כ"ז באדר ראשון, לא היה מי מבין החסידים שלא הצביע על העובדה המאלפת שהמסר המהווה את המוטו של המאמר המיוחד, שיצא לאור, בהגהת הרבי, פחות משבועיים לפני האירוע - כאילו לא נכתב אלא לשעה זו ולימים אלו.

תמצית החידוש של המאמר באה לידי ביטוי בפרק האחרון (י"ב) המבהיר את תכלית תפקידו של משה רבנו שבדורנו, כלשון המאמר, "לעורר ולגלות את האמונה שבכל אחד מישראל שמצד עצם הנשמה היא באופן **שאחר-כך יעבדו עבודתם בכוח עצמם**, ועד שיהיו נר תמיד שאין שייך בו שינוי גם מצד כוחות הגלויים".

בפרק התשיעי של המאמר – אשר כולו סובב כבריח התיכון אודות נושא זה - מופיעים דברים חדים וברורים יותר, ההופכים למוחשיים

ביותר, תוך שלושה-עשר ימים מבוקר הופעת ה"מאמר", עם קרות האירוע המוחי ביום כ"ז באדר ראשון. כך נאמר שם: "והעניין הוא, דזה שישראל הם שבורים מזה שהם בגלות .. הוא, כי רצונו האמיתי של כל אחד מישראל הוא גילוי אלוקות, ועד שזה נוגע לעצם מציאותו, ולכן זה שבזמן הגלות אין מאיר גילוי אלוקות כמו שהיה בזמן הבית [ובפרט כשמתבונן בזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו], הנה מזה עצמו איז ער אינגאנצן צוטרייסלט, כתית (=הרי הוא שבור ורצוץ לגמרי, כתית)".

ומיד בהמשך הדברים, לאחר שורות אחדות, נכתב: "ומזה שאין מאיר אצלו גילוי עצמות אור אין סוף, הוא נשבר ונדכא, כתית". וכאן באה הוספה המופיעה בסוגריים רבועות: "ועל דרך הידוע שחולה בגימטריא מ"ט, שגם כשמשיג מ"ט שערי בינה אלא שחסר לו שער הנו"ן, הוא חולה".

היה זה המאמר האחרון - לפני כ"ז באדר ראשון - שהוגה על-ידי הרבי ויצא לאור כ"קונטרס" בסדרת המאמרים המוגהים. קונטרס זה התקבל בקרב החסידים כצוואה רוחנית בה לומדים והוגים מדי שנה ביום ההילולא, ג' בתמוז.

* * *

שבת פרשת "ויקהל" כ"ה באדר ראשון, הייתה השבת בה התקיימה ההתוועדות האחרונה של הרבי. המסר המרכזי בדברי הרבי במהלך ההתוועדות הוקדש לנושא אחדותם של כל בני ישראל. זו הייתה, למעשה, ההוראה האחרונה של הרבי לציבור החסידים.

במהלך ההתוועדות, בתוך הדברים שנסבו על קיבוץ גלויות, הקדיש הרבי דברים בלתי שגרתיים על העובדה שנשיאי חב"ד לדורותיהם לא עלו לארץ הקודש ואף לא ביקרו בה. הרבי אמר זאת כשהוא נוקב בשמותיהם של כל אדמו"רי חב"ד. דומה שהייתה זו הפעם היחידה בה נרשמה מפי הרבי התייחסות עקיפה פומבית לעובדת אי עלותו ארצה.

כך מופיעים הדברים בראשי הדברים שהופיעו עם בוקר יום ראשון, בראשי דברים מההתוועדות שנכתבו על-ידי ה"חוזרים" (ומאוחר יותר הופיעו בספר "שיחות קודש תשנ"ב"):

"להעיר מדבר פלא מעניין זה בהנהגת רבותינו נשיאנו. מצינו אכן שר' מענדל מהורודוק עלה לארץ הקודש וכן כמה וכמה אדמו"רים עלו לארץ הקודש. אבל כל רבותינו נשיאינו – הבעל-שם-טוב, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הצמח-צדק, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר הרש"ב ונשיא דורנו, לא עלו לארץ הקודש, אפילו לא בתור ביקור בלבד. ומה שמצינו שנשיא דורנו ביקר בארץ הקודש, כביכול - הרי זה היה אך ורק כפי שהסביר זאת בעצמו, מצד שקודם לכן היה רגיל ומוכרח לבקר בקברי האבות שברוסטוב ובליובאוויטש, ובמילא בשעה שאפשרות זו ניטלה ממנו – הוא היה מוכרח לעלות לארץ הקודש, בכדי להשתטח על קברי האבות כ'תחליף' להנהגתו הקודמת בקברי האבות ברוסטוב ובליובאוויטש".

לא ניתן להתעלם מהעובדה שבהתוועדות האחרונה של הרבי, מוקדשים דברים מיוחדים, מיוזמתו, באריכות יחסית, הכוללים כעין הסבר ותשובה לשאלה הידועה: מדוע לא בא הרבי לארץ? שאלה זו שהופנתה אל הרבי עשרות פעמים ואף פעם לא זכתה למענה מפורש (למעט, אולי פעם אחת – ראה תצלום), באופן רשמי – מקבלת לפתע מענה מקורי המהווה מעין סגירת מעגל, יומיים בלבד לפני האירוע של כ"ז באדר ראשון.

"למה עשה ה' ככה!". הרבי בהלוויית הגברת לאפיין הי"ד שנרצחה על קידוש ה'

מאת שלמה גורן

מז יסדה של תנועת חב"ד על ידי נשיאה הראשון, האדמו"ר הרב שניאור זלמן שניאורסון, עברו שבעה דורות של נשיאי חסידות חב"ד. המנוח הרב מנחם מנדל כ"ק כנשיא השי"ע ביעל של שושלת חב"ד. כשביקר אצלו נשיא ישראל זלמן שזר ז"ל, שהיה חסיד לובביץ ותיק, לא פנה אליו האדמו"ר כ"תואר נשיא ישראל אלא הפרודנט של ישראל, כאשר הנשיאות של היהודים שייכת לנשיאי חב"ד. ואכן ראייה ממלכתית זו הנחתה את האדמו"ר בכל ירכה. לא לעסוק בקטנות אלא לפעול למען כל עם ישראל על שכטיו ועדותיו.

האדמו"ר עלה על כל נשיאיה הקדמים של חב"ד בזה שהצליח לבנות ולהקים אי־מפרה רוחנית חובקת עולם. אין פינה בּ־עולם שמצויים בה יהודים, שידה של חב"ד לא הסיעה אותם. מתוך מסירות נפש וּ־אמונה אין קץ למבנים סיכמו חסידיו את חייהם ופעלו ללא לאות בארצות המסוכּ־נות ביותר לפעילות רוחנית זו.

אין ספק שהאדמו"ר עצמו ניתן בכתורות פיסיים ורוחניים על־אנושיים. בזאת נוכחּ־תי בעצמי כמה פעמים, בשיחות יחיד שקּ־יימתי עמו.

ארבע פעמים בארבע שנים – בזו אחר זו – נועדתי עם האדמו"ר הרב מנחם מנדל שניאורסון זצ"ל וכל פעם ביליתי במחיצּ־תו יותר מארבע שעות. שעת הביקור שלי אצלו היתה תמיד 11:30 בלילה וישבתי אצלו עד קרוב לארבע לפנות בוקר. כאשר קמתי לחזרתי ממנו מתוך שיעה שאני עייף, הביע האדמו"ר את תמיהתו עלי, והוא הקין ממני נראה רענן כאילו קם זה עתה משנת לילה.

בכל ארבעת ביקורי אצלו, ששוחחנו בהם על חלקו של עולם התורה ועל מדינת ישראל, סיימתי תמיד את שיחתנו בשאלה הפרידנלית שלא נתנה לי מנוחה: למה אין תוך כדי ההכנות לנסיעה, נזכר שאף אחד מששת הנשיאים של חב"ד שקדמו לו לא עלה לארץ, ואיך זה יפרוץ הוא את הגדר ויבקר בארץ ישראל.

הנבחרי מיד על דבריו ואמרתי לו שאין ללמוד מהנשיאים שקדמו לו, משום שאז לא היתה מדינת ישראל קיימת ולא היו בארץ מיליוני יהודים. מה שאין כן עתה, כשמצפים לבואו רבבות חסידים וסתם עמך, ובקרוב של האדמו"ר יעלה את רוחם ויביא לידי זרם חרש של עולים.

ענה לי על כך האדמו"ר כי אילו הבּ־קור בארץ ישראל היה חשוב מנקודת הּ־השקפה של החסידות, היו הנשיאים שלפניו עולים לא"י במסירות נפש, ואם לא עשו כך סימן שישנם עיכובים מן השּ־מים לנשיאי חב"ד שלא יעלו לארץ. מבּ־וון שאיניני בקי די צורכי בתולדות חב"ד בלעתי את דבריו ונפרדתי ממנו בשתיקה.

בכל פעם שהייתי נפגש בניו יורק עם האדמו"ר מלובביץ היה מוסר בידי מסר של "דבר תורה" למסור לכפר חב"ד. כך עשה גם הפעם. הוא מסר בידי חיידוש בּרב־רי תורה למסור באסיפת עם בכפר חב"ד. באשר סיפרתי להם את הנימוק של האדמו"ר למה אינו עולה לא"י, בא אלי זקן רבני חב"ד, שהיה ורב בלובביץ, והביע פליאה על דבריו של הרבי, מכיוון שאותנו של האדמו"ר ביקר בזמנו בארץ, השתחה והתפלל במערת המכפלה, ואין זה נעלם מן האדמו"ר הנוכחי ביקור זה של אותנו האדמו"ר השישי בארץ.

במשך שנה החרשתי, עד שבשנה שאחּ־ריה שוב נסעתי לארצות הברית ושוב הרי־צו אלי האדמו"ר כבר חיכה לי בכניסה לבית מדרשו ועדיין בעמדנו בפּ־תח, לאחר שנתתי לו שלום והחזיר לי שלום, פתח ואמר: בוודאי יש לכבודו תמּ־יה על דברי בשנה שעברה, שאמרתי לו שלכן החלטנו לא לבקר בארץ משום שאין אנו מבקרים בארץ אף שחותנינו האדמו"ר כן ביקר בארץ: משום שעבודת הקודש של נשיאי חב"ד קשורה עם הקב־רים הקדושים של נשיאי חב"ד הקדמים. כל הבקשות בכתב ובע"פ שאנו מקבלים אנו מביאים אותן לקברים הקדושים ודר־כם אנו מפעילים את מידת הרחמים בס־מים. בימיו של חותני לא היה לו ציון וקבר לשטוח עליהם את תפילותיו ובקשותיו, משום שהקברים של הנשיאים הקדמים נשארו ברוסיה ולא היתה לנו גישה אלי־הם. לכן לא היתה לחותני האדמו"ר השישי וצ"ל דרך אחרת אלא לנסוע לא"י ולהע־ביר לשם את כל הבקשות ולשכון על קברי האבות בחברון.

אבל אנו ההכונה לאדמו"ר עצמו, יש לנו הציון של קבר חותני, הנמצא כאן. עליו אנו יכולים לשטוח מדי שבוע את הבקשות והתפילות, ולכן אין אנו זקוקים לבקר בארץ.

בדבריו אלו הרגשתי שגילה את כל לבו, וניכרים דבריו אמת שזאת סיבת הסּ־בות לאי ביקורו של האדמו"ר בארץ. מכאן ואילך הרפיתי ממנו ולא הסרדתי אותו עוד בשאלתי המתמדת. כשסיפרתי את הדברים לוקני חב"ד הודו כולם שנראה כי הודיע לי את האמת לאמיתה למה נמנע כל חייו מלבקר בארץ, ואין לחטט אחרי דברים אלו ביליתי את ארבע תשובותיו בנחת. כעת, עם עלייתו השמימה, מצאתי לנכון לגלות דברים בשם אומרם.

אין ספק שהאדמו"ר לא הגיה כמותו בעולם בגדולתו בתורה, בכל ענפי המחשּ־בה היהודית, בכושר מנהיגותו ובתנופת העשייה שלו. ולא קם כמותו גם ברוחות הקדמים. מעשיו וחכרו יישארו חרוטים על לוח לבם של המוני מעריציו.

1 הכותב היה הרב הראשי לישראל

האדמו"ר מבקר בארץ, שיש לו בה רבבות חסידים הנמאים למוצא פיו ובכל שיחה במשך ארבע השנים נתן סעם אחר לאי בואו לארץ. בפעם הראשונה ענה לי שאינו מבקר בארץ משום שמאז עלה לנשיאות שלו לא יצא מלובביץ, והוא מבטיח לי שאם יחלים לצאת מחצרו בלובביץ המקום הראשון שייסע אליו יהיה ארץ ישראל.

תשובה זו הפליאה אותי מאוד ושאלתי מה פירושם של דבריו. הרי הוא מתגורר בניו יורק, באיסטרן פארקווי 770, ולא בלובביץ אשר ברוסיה. ענה לי כך: אנו העתקנו לכאן את לובביץ, ואין אנו מתּ־גוררים כלל בניו יורק. חזרתי ושאלתי אותו: הרי כבודו נוהג להשתטח בכל יום שישי על קברו של חותנו, האדמו"ר הּ־קדוש על זה ענה שאנשי חב"ד יצרו מעין פרודזוי של לובביץ מבית המורדע עד לציון קברו של האדמו"ר השישי חותנו זצ"ל. בלעתי את הדבר איכשהו ונפרדנו לשנות בוקר.

בשנה שאחריה שוב החמנתי להיפגש עם האדמו"ר באותן השעות ובאותו בית המורדש. חזרתי ושאלתי אותו, אם ארץ ישראל כל כך קדושה ללבו וקדושה לו למה אינו מבקר אף פעם בארץ.

הפעם ענה לי האדמו"ר שהוא כבר היה מוכן לבקר בארץ, אבל אז לא יוכל לעזוב אותה עוד ותישאר עדתו הגדולה בגולה ללא מנהיג וללא נשיא. והוסיף על דבריו שלעזוב את ארץ ישראל הקדושה בעשר קדושות ולצאת לחוץ לארץ, אין מעשה זה הלם את ההלכה. ניכלתי דבריו בשתיקה.

בשנה השלישית כשניקרתי בארה"ב שוב הקדימה אותי המונה להיפגש עם האדמו"ר מלובביץ. הפעם היו לנו ויכוחים על מדינת ישראל ועל צה"ל. וכשהגיע זמן הפרידה בשעות הקסנות של הלילה שוב העליתי לפניו את תמיהתי הקבועה: למה אין האדמו"ר מבקר בארץ. הפעם ענה לי תשובה מסוכמת ואמר שבעצם הוא מוכן לבקר בארץ והתחיל לעשות הכנות לכך.

ששישה נשיאים שקדמו לנו לא ביקרו בא"י, והרי חותני האדמו"ר זצ"ל ביקר בארץ והתפלל על קברי האבות בחברון. האדמו"ר המשיך ואמר – עדיין ליד ההלת – כעת אגלה לכבודו את כל האמת למה אין אנו מבקרים בארץ אף שחותני האדמו"ר כן ביקר בארץ: משום שעבודת הקודש של נשיאי חב"ד קשורה עם הקב־רים הקדושים של נשיאי חב"ד הקדמים. כל הבקשות בכתב ובע"פ שאנו מקבלים אנו מביאים אותן לקברים הקדושים ודר־כם אנו מפעילים את מידת הרחמים בס־מים. בימיו של חותני לא היה לו ציון וקבר לשטוח עליהם את תפילותיו ובקשותיו, משום שהקברים של הנשיאים הקדמים נשארו ברוסיה ולא היתה לנו גישה אלי־הם. לכן לא היתה לחותני האדמו"ר השישי וצ"ל דרך אחרת אלא לנסוע לא"י ולהע־ביר לשם את כל הבקשות ולשכון על קברי האבות בחברון.

אבל אנו ההכונה לאדמו"ר עצמו, יש לנו הציון של קבר חותני, הנמצא כאן. עליו אנו יכולים לשטוח מדי שבוע את הבקשות והתפילות, ולכן אין אנו זקוקים לבקר בארץ.

בדבריו אלו הרגשתי שגילה את כל לבו, וניכרים דבריו אמת שזאת סיבת הסּ־בות לאי ביקורו של האדמו"ר בארץ. מכאן ואילך הרפיתי ממנו ולא הסרדתי אותו עוד בשאלתי המתמדת. כשסיפרתי את הדברים לוקני חב"ד הודו כולם שנראה כי הודיע לי את האמת לאמיתה למה נמנע כל חייו מלבקר בארץ, ואין לחטט אחרי דברים אלו ביליתי את ארבע תשובותיו בנחת.

מעולם לא ביליתי את ארבע תשובותיו בנחת. כעת, עם עלייתו השמימה, מצאתי לנכון לגלות דברים בשם אומרם.

אין ספק שהאדמו"ר לא הגיה כמותו בעולם בגדולתו בתורה, בכל ענפי המחשּ־בה היהודית, בכושר מנהיגותו ובתנופת העשייה שלו. ולא קם כמותו גם ברוחות הקדמים. מעשיו וחכרו יישארו חרוטים על לוח לבם של המוני מעריציו.

1 הכותב היה הרב הראשי לישראל

פרק חמישה עשר

היום שאחרי

האירוע של כ״ז באדר ראשון נחת על החסידים כרעם ביום בהיר. ככל שנקפו הימים והחל אט אט מתרקם מבט מפוכח לאחור - בבת אחת מתחוורת שורה ארוכה של דברים אשר עד כה היו בבחינת מדרשי פליאה לרבים. רצף השיחות בנושא חודש אדר שמזלו בריא, ובששים ימיו עשויים להתבטל העניינים הבלתי רצויים, מקבל לפתע את משמעותו האמיתית.

שנתיים ושלושה חודשים לאחר מכן, עם הסתלקות הרבי, בג׳ בתמוז תשנ״ד, למגינת לב כל, שבים ומתבהרים, בכורח המציאות הנוראה מכל, כלל השינויים והתמורות שהתחוללו במרוצת שש השנים האחרונות.

שיחות הרבי המפורשות המבהירות מי הם האישים שאליהם יש להפנות את השאלות השונות, מקבלות משמעות מעשית. שיחת הרבי המרכזית בדבר ״חשבונו של עולם״ המעניקה את נתינת הכוח לרבנים, מתקבלת כצוואה ברורה.

שוב משוחזר מחדש, בקרב קומץ יחידי הסגולה שחלק עד כה את ידיעת הדברים, צרור ההתפתחויות שניהל הרבי בכל הקשור לצוואתו הקדושה. שוב ניתנת הצצה מבעיתה בקרב המזכירים ובאי בית הרבי במלאכת הסידור המדהימה בפרטי פרטיה, שנטל על עצמו הרבי במו ידיו הקדושות, בביתו ובחדרו. שוב נסקר על-ידי חסידים ועורכי שיחות הרבי,

הסגנון החדש של שיחות הרבי במרוצת ארבע השנים האחרונות. שוב מוקדש עיון מדוקדק בשורה של הוראות פרטניות של הרבי בשנים אחרונות אלו, אשר, במבט לאחור, בעיני בשר, אינם אלא התקנת האור בטרם רדת החושך.

כיצד ניתן, בשפתנו כבני אנוש, להקביל בין שתי תנועות אלו - זו הנסקרת לכל אורכו של הספר, כהתפתחות מתמשכת מאז חודש שבט תשמ"ח, שבועיים לפני הסתלקות הרבנית, עד כ"ז באדר ראשון תשנ"ב, לעומת זו המוצאת ביטוי בפעילות השיא להבאת המשיח שהרבי יזם אותה, בחודשי השנה האחרונה, במו פיו הקדוש בעשרות שיחות ומענות קודש?

באלו מילים ניתן יהיה לענות על שאלת 'עמא דבר' שעלולה לצוץ לאחר קריאת כל המתואר בספר זה: כיצד זה מכל מלאכת הסידור וההכנה בה שרוי היה הרבי - העיקר חסר מן הספר, ולא מצינו בם דבר וחצי דבר אודות הנהגה בימים שלאחר הסתלקותו?

איש אינו מתיימר לקבוע כי מבין הוא את מעשי הרבי ודבריו הקדושים הנשגבים מבינתנו. הדברים גם אינם נהירים כל צרכם לכל אדם, ומי שיטען לכך, לא יהיה דובר אמת בלבבו. לא זו אף זו: לאף אחד, תהא מידת חסידותו והתקשרותו לרבי אשר תהיה, לא צריכה להיות כל יומרה לפרש ולהסביר את מעשי הרבי והליכותיו הקדושות.

מכל מקום, ארבעה הם החסידים שהשמיעו בפנינו דברים, בנושא חשוב זה, אשר ראויים הם להוות חתימה ל"חשבונו של עולם".

* * *

"בראש ובראשונה", אומר הרב דוד פלדמן, העורך הראשי של "ועד הנחות בלשון הקודש", המרכז את מלאכת עריכת שיחות הרבי, "יש להבדיל בין שני סוגי אמירות של הרבי בשיחותיו הקדושות.

"קיים סוג של אמירה אשר היא מעצם טיבה משאלה. הדוגמא הבולטת ביותר לכך היא הסיום שבו נוהג היה הרבי לסיים שיחות רבות, בהתוועדויות השבת, וגם במועדים אחרים, בדברים אודות ביאת המשיח.

הרבי היה אומר אז, בטון של קיווי, שמשיח יבוא עוד לפני צאת השבת, עוד קודם תפילת המנחה, וכו'. סגנון כזה של ביטויים נאמרו על-ידי הרבי בטון של משאלה, וכך גם ביטויים אחרים שנאמרו על ידי הרבי בשנים האחרונות.

"מנגד, קיים סוג נוסף של אמירה על-ידי הרבי והוא בבחינת קביעת עובדה. לדעתי, הקביעה המשמעותית ביותר בדברי הרבי בשנים האחרונות בכל הקשור לביאת המשיח היא האמירה: "נגמרה עבודת הבירורים". בהקשר זה, אגב, הנני משוכנע שקיימת החמצה גדולה מצד כל העוסקים במרץ בנושא המשיח, אשר אינם מתמקדים כראוי דווקא בקביעה זו.

"כשהרבי קובע שנגמרה עבודת הבירורים, זאת איננה משאלה. זאת קביעת עובדה ברורה. הקביעה הזאת מבשרת על כך שנפל דבר. משהו בעל משמעות אדירה התחולל, מנקודת הראות של כל "סדר ההשתלשלות". כדי להבין זאת, יש להצטייד בהבנה מקדימה של המושג עבודת הבירורים. מובא בחסידות שלאחר יציאת מצרים נותרו ר"ב 'ניצוצות' שאותם יש לברר להעלות לקדושה, לאחר שקודם לכן היו רפ"ח ניצוצות. העניין שלאחר יציאת מצריים נותרו רק 202 ניצוצות, היא עובדה לכל דבר, אשר אינה יכולה להשתנות. כך גם דברי הרבי הקובעים כי נגמרה עבודת הבירורים הם בבחינת קביעת מסמרות, תורה למשה מסיני.

"למרות זאת, עובדה היא שאנחנו עוד מצויים בגלות, וגם לאחר דברי הרבי אירע מה שאירע. כל מה שאירע, כולל גם כל מה שהתהווה תוך כדי אמירת הדברים, בארבע השנים האחרונות, אינם מכהים בכהוא-זה את קביעת הרבי. כשהרבי קובע שנגמרה עבודת הבירורים זוהי קביעה שאין ממנה נסיגה.

"מהי, אם-כן, המשמעות של מצב שבו הסתיימה עבודת הבירורים? המצב הזה משול למצב היקום כולו שעתיים לפני כניסת השבת, אחר צהרי יום שישי. רשמית, מבחינה הלכתית, ניתן עוד לנהל עסקים. גם החנויות ובתי העסק יכולים להיות פתוחים ומותר מלכתחילה לנהל 'עובדין דחול'. מה שקורה בפועל הוא השתרותה של אווירה אחרת. זה

סוג של מצב שאין איש שמחליט עליו, 'מלמעלה למטה'. כמו ההכרזה על סיום עבודת הבירורים, שמלמעלה מוכרז שתמה העבודה.

"שעתיים לפני כניסת השבת, אדם מתנהג אחרת. הוא כבר שרוי בהכנות לכניסתה של השבת, והוא מתרומם מעט, טפח אחד, מעל פני הקרקע ומציאות החולין - למרות שבפועל עוד לא נכנסה השבת.

"לנקודה הזאת, יש להוסיף ולציין שיחה אחת מיוחדת של הרבי שנאמרה לאחר פטירת הרב משה יצחק הכט ע"ה. הרבי דיבר על כך שלפני כניסת השבת קיים מצב שנקרא בשפת הקבלה והחסידות 'דורמיטא דז"א'. שעת דמדומים של שינה למעלה כביכול. הרבי מציין בדבריו על אדמו"ר הזקן שנוהג היה להירדם מעט בערב שבת, קודם כניסת השבת, כדי שיהיה טעם של מיתה בערב שבת. מין סוג של החלפת כוח לקראת כניסת השבת. כך ניתן להבין יותר את המצב הנוכחי, שהוא, לפי דברי הרבי, ערב סיום האלף הששי וכניסה לימות המשיח, אף כי אין איתנו יודע עד מה, מבחינת הזמן והתארכותו.

"משמעות הדברים מבחינת מצב הדברים בו אנו נתונים בימים אלו היא: ערב שבת אחר חצות, אשר בו טועמים אחד משישים מטעמה של הגאולה, ולכן, במצב דברים כזה, למרות שכל המטלות שהוטלו עלינו על-ידי הרבי ממשיכות להתקיים, אם-כי במצב כזה, די בעבודה שהיא בבחינת "מקיף". זאת, לכאורה, גם הכוונה בדברי הרבי: 'נסתיימה עבודת השליחות'. זהו מצב שבו עבודה מקיפה מספקת, שלא כבעבר. זהו ההסבר שניתן לתת.

"בד בבד, האמונה בקיום דברי הרבי צריכה להיות ברורה וחדה ודבר מדבריו לא ישוב ריקם".

* * *

"המפנה בדברי הרבי בשנים האחרונות", אומר הרב יוסף יצחק מייזליש, עורך הספר "התקופה והגאולה" הנמנה עם החסידים שלא משו מ-"770" במשך עשרות שנים, "היה עם הכרזת הרבי על כך שהעולם כבר מוכן לגאולה".

"הנוסח הזה של הדברים בישר על תפנית משמעותית ביותר שלא הייתה קודם לכן. כל שאר הדברים שהרבי אמר – כגון 'אין הדבר תלוי אלא במשיח צדקנו עצמו', או, 'הדבר תלוי בקדוש-ברוך-הוא', בהזדמנות אחרת, ועוד – אינם אלא משתלשלים מתוכו.

"לכאורה, נשאלת השאלה: כיצד ייתכן שכאשר החושך מכסה ארץ ניתן לקבוע שהעולם מוכן לגאולה? התשובה לכך נעוצה בהתבוננות בגוף התקופה שבה נאמרו הדברים לראשונה על-ידי הרבי. זה היה בשנת תש"נ, עם פתיחת מסך הברזל והתפרקותה של ברית המועצות. במשך שנים רבות, טען הרבי שרוב מנין ובנין של עם ישראל מצוי 'במדינה ההיא'. היה אז מצב שבו רובו של העם היהודי היה נתון במיצר, כשחיי תורה ומצוות יכולים להתנהל רק בתנאי מחתרת, ומתוך סכנה. פתיחת השערים והתמוטטות הקומוניזם, משמעותה היא שאין יותר התנגדות בעולם ליהדות וליהודים.

"זאת התפתחות בעלת משמעות שעד כה לא הייתה קיימת בעולם. עד אז, לא ניתן היה לומר על העולם, מצד עצם התנאים שבו במקומות מסוימים, שהוא מוכן לבוא הגאולה. בשלב מכריע זה שכל יהודי יכול לקיים תורה ומצוות, בכל מקום בעולם, ללא מגבלה, מכריז הרבי כי העולם מוכן לגאולה. כעת נפתח השלב החדש. במסגרת זאת, יש לשים לב לביטוי שבעבר היה מאוד שגור בפי הרבי ולפתע חדל להופיע. הביטוי 'חושך כפול ומכופל' שהרבי מרבה להשתמש בו, בכל הזדמנות של שיחה על הגלות ואריכותה, נמחק לחלוטין משיחות הרבי.

"מתחיל שלב חדש שבמסגרתו גם מודיע הרבי על כך שנסתיימה עבודת השליחות. כל שאר הביטויים שמופיעים בשיחות הרבי, נגזרות מאותו שלב מכריע. כך גם, בין היתר, הרבי חדל מלאזכר בכל פעם את עשרת המבצעים בסוף כל התוועדות, או שיחה, בניגוד לבעבר. שכן, בשלב זה של הדברים, העבודה היחידה היא כפי שהרבי עצמו מגדירה 'לקבל פני משיח צדקנו'. כך ששליחי הרבי אינם נוטשים את עמדותיהם והם גם לא מפסיקים, למשל, לעסוק במרץ במבצע תפילין, אולם הכל מתוך נקודת המבט של קבלת פני משיח.

"אם נתייחס ספציפית יותר לסתירה שיכולה לצוץ, לכאורה, בין העובדות המעשיות שהתרחשו במהלך כל ארבע השנים האחרונות (המתוארות בספר זה), עובדות המתארות הכנה של הרבי ליום שבו לא יהיה עם החסידים, לעומת השיא החדש של כל ה'שטורעם' בנושא ביאת המשיח – אין מנוס מהפניית אצבע ברורה על העובדה הברורה: היד שחתמה על הצוואה וארגנה את כל מלאכת הסידור והקיפול – היא היד שהגיהה את השיחות רצופות הביטויים הגלויים ביותר אודות התגלות המשיח.

"אם מביטים על הדברים בראייה כזאת, כשרואים כי הרבי אכן דאג למה שיקרה ביום שאחרי ג' בתמוז, ומכל מקום השאיר את הדברים כמות שהם – זוהי הוכחה מובהקת לכך שמבחינת הרבי, מדובר בהפסקה עראית, זמנית, שבה לא יהיה עם החסידים. לשם כך, הרבי דואג לוודא את הדברים החיוניים הדורשים בהירות ואינם סובלים ערפול: הרכוש הפרטי, ניהול המוסדות, עיגון מעמדם של הרבנים והענקת הסמכות להם, סידור מכסימלי של החדר וכל הכרוך בו. בד בבד אין כל כוונה ליציקת תוכן נוסף בצוואות הללו שאינן אלא טכניות, שכן, מבחינתו של הרבי, אין מדובר אלא בהפסק זמני, אשר הוא אינו זמני רק בכמות, אלא גם באיכות.

"ברור ומובן שאסור לנו לחיות עם הסברים כאלו ואחרים, ולהמשיך להתנהל בתחושה טובה, שהכל מסודר בתכנית מוכתבת. עלינו כמובן לזעוק ולהתחנן בכל עת מצוא שרצוננו לראות את מלכנו, בעיני בשר ובגוף גשמי".

* * *

"אין פלא בכך שהרבי הטיל עלינו את העבודה", אומר הרב סימון ג'ייקובסון, ראש צוות העריכה של שיחות הרבי באידיש ומחבר הספר "הדרך לחיים של משמעות". "כבר ביום הראשון בו קיבל הרבי על עצמו את עול הנהגת הנשיאות, הודיע הרבי כי לא יניח לחסידים לסמוך עליו שהוא יעשה עבורם את הכל. כך זה היה תמיד. החידוש של השיחה המפורסמת של כ"ח בניסן תנש"א היה בכך שהנושא שהרבי העביר לנו

היה כזה שבכל השנים היה עליו 'טאבו' שהוא שייך אך ורק לרבי, והרבי עצמו היה עסוק בו ודואג לו".

"אנחנו התעסקנו בפרטים, להביא עוד יהודי לרבי, לשכנע עוד יהודי להניח תפילין – אבל מעולם לא התעסקנו בדבר הכללי, אליו מנותבים כל הפרטים: הגאולה. בהבאת הגאולה התעסק הרבי. ואז, בפורים תשמ"ז, ובמילים ברורות יותר בכ"ח ניסן תנש"א, אמר הרבי שהגיע הזמן שגם העבודה הזאת תעבור אל החסידים.

"תחילה היה זה בפורים תשמ"ז. הרבי אמר אז כי מזה שנים רבות הוא מתייגע להבין מדוע משיח עדיין לא מגיע, ולאחר ריבוי יגיעה הגיע למסקנה שזהו משום שהעבודה להביא את המשיח הייתה מוטלת על כתפי נשיא הדור וכעת הגיע הזמן להעביר את העבודה מהנשיא אל העם. זה הוא לשונו של הרבי: 'מעתה העניין עבר מ'הנשיא הוא הכל', אל 'הכל', היינו אל כל אחד ואחד מישראל'. בשיחה של כ"ח בניסן אמר הרבי מלים ברורות יותר, בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים: 'אני את שלי עשיתי, ומכאן ולהבא תעשו אתם כל אשר ביכולתכם'.

"מדוע העביר לנו הרבי גם את הטיפול בנושאי כללי וחשוב זה? – נאמר ב'תורה אור', שאילו היו אדם וחווה נזהרים מחטא עץ הדעת, הייתה הגאולה מתחילה בזמנם. כלומר, הכוונה הפנימית בבריאת העולמות, שהשכינה תתגלה בעולם הזה הגשמי, הייתה נשלמת כבר אז. ונשאלת השאלה: במה שונה הגאולה שהייתה יכולה להתחיל אז, מהגאולה שתבוא כעת, לאחר 5760 שנות עבודה? ומוסבר שאילו היו אדם וחווה מביאים את הגאולה, הרי הם היו מבררים את העולם כולו באופן של 'מלמעלה למטה': מכיוון שהם לא יכולים להגיע לכל מקום ולברר את הניצוצות שנפלו באותו מקום, הם היו מאירים על העולם אור אלוקי גדול, שהיה מושך אליו את כל הניצוצות מכל מקום בעולם.

"לאחר שאדם וחווה לא הצליחו בזה, הועבר התפקיד לבניהם. כאן מדובר כבר במספר גדול יותר של אנשים, שיגיעו לחלקים גדולים יותר בעולם, ויוכלו לברר חלק גדול מהניצוצות באופן של 'מלמטה למעלה', ובכך מעלה כפולה: ראשית, הבירור הוא פנימי יותר, שכן הוא מגיע מצד המתברר, התחתון. שנית, כך הופכים את המקום הגשמי למקום קבוע של

תורה, ובכך מתבטאת עוד יותר הפיכתו של המקום ובירור הניצוצות שבו. אבל גם הם יאלצו להשתמש בהארות 'מלמעלה למטה' כדי לברר את הניצוצות אליהם הם אינם יכולים להגיע.

"כך עבר התפקיד מדור לדור, כשבכל דור מתרחב מספר העוסקים במלאכה, ורבים הסיכויים להעלות מספר רב יותר של ניצוצות בדרך של 'מלמטה למעלה'. אבל, גם אחרי עשרות דורות, עדיין לא היו יהודים בכל העולם, ולדוגמא: אמריקה, הנקראת גם 'חצי כדור התחתון'. חלק גדול מאוד של העולם היה בבחינת נעלם כלפי אותם שאמורים לברר את הניצוצות שבו... אילו הייתה הגאולה מתרחשת בזמן בית ראשון למשל, אלפי שנים לפני גילוי אמריקה – היו הניצוצות שנמצאים באמריקה נאלצים להתברר באופן של 'מלמעלה למטה', והבירור לא היה פנימי ומושלם.

"למעשה, אם מתבוננים בעומק יותר – גם לאחר ארבעים שנות נשיאותו של הרבי, עד לשנות הנו"ן, הרי עדיין היו צריכים לעבודה של 'מלמעלה למטה'. זאת משום שההכנה האמיתית לגאולה היא, שהנברא התחתון יידע שאין עוד מלבדו, ובסגנון של הרמב"ם "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים ליום מכסים". זהו המצב אליו אנו צריכים להביא את העולם.

"ברמה המעשית של הדברים, מעולם לא פעלנו בכיוון הזה. אנחנו היינו הולכים לרחובות, מוצאים יהודים ומשפיעים עליהם להניח תפילין או לקבוע מזוזה או כל 'מבצע' אחר, אבל מעולם לא הלכנו להסביר לאנשים שאין עוד מלבדו. במילים אחרות: עסקנו בכל הפרטים המרכיבים את הגאולה, אבל לא עסקנו בגאולה עצמה. כשאנחנו פגשנו יהודי בתשל"ה, וביקשנו ממנו להניח תפילין, לא שוחחנו איתו על כך שתכלית התורה והמצוות היא להביא לימות המשיח. בגאולה התעסק הרבי, ומכיוון שהרבי עצמו נמצא במקום אחד – היה עליו להכין את העולם לגאולה באופן של 'מלמעלה למטה'. נוצר מצב בו שלוחי הרבי וחסידיו מכינים את העולם לגאולה באופן של 'מלמטה למעלה', אולם בכל זאת זו הכנה שטחית בלבד. את ההכנה האמיתית, שהעולם יבין ש'אין עוד מלבדו – עשה הרבי לבדו, באופן של 'מלמעלה למטה'.

"אחרי עשרות שנים של עבודה בהפצת המעיינות, זיכך הרבי את העולם עד כדי כך, שהעולם יכול לקלוט ש'אין עוד מלבדו'. נוצר מצב בו אנו, החסידים, יכולים להביא את העולם למצב של 'ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים'. או אז העביר לנו הרבי את התפקיד – כדי שנוכל להגיע לימות המשיח עם עולם מוכן יותר; עולם שיודע שאין עוד מלבדו – לא רק באופן של 'מלמעלה למטה', אלא באופן של 'מלמטה למעלה', שהעולם עצמו, בכוחותיו הוא, מצליח להבין שאין עוד מלבדו. זהו הבירור הנעלה ביותר אליו יכול העולם להגיע לפני ביאת המשיח. זוהי למעשה הדרגה הגבוהה ביותר של 'מלמטה למעלה'. לא זו בלבד שאנו עושים את "גורמי הגאולה", אלא אנו מביאים את הגאולה עצמה באמצעות העבודה שלנו. זה היה המסר של הרבי אשר דווקא בימים אלו הוא בר תוקף ביצוע גדול יותר".

* * *

"התבוננות אמיתית בהתייחסותו המקיפה של הרבי, טומנת בחובה הכנה למצב העכשווי", מסכם הרב אברהם אלאשוילי, יו"ר "מכון הספר" ומחבר הספרים "תניא מבואר" ו"קיצור הלכות" לרבנו הזקן.

"בארבע השנים שבין תשמ"ח לתשנ"ב ניהל הרבי מערכה בכמה חזיתות. ראשית, שרוי היה הרבי בהכנות מעשיות פשוטות לקראת ההסתלקות (צוואה גשמית, ניהול המוסדות, וכו'). במקביל, פעל הרבי לביטול הגזרה (באמצעות פעולות והוראות רוחניות עד הימים האחרונים שלפני כ"ז באדר ראשון). "בד בבד מביא הרבי את שלל הפעילות להבאת הגאולה ומבקש להעלות את הדור למצב שבו העדר החיים אינו קיים ולכל יש חיים נצחיים ללא הפסק כלל.

"מעבר לכל אלו, ניתן לזהות בדברי הרבי מוטיבים השייכים להתנהגות החסידים ביום שאחרי. במסגרת זאת, ניתן לראות את חלוקת המאמר המיוחד "ואתה תצווה"; את דברי הרבי על אהבת ישראל בהתוועדות השבת האחרונה; וכמובן את הדברים המפורשים אודות הציות הנדרש לרבנים.

"פשוט הדבר שאין כל סתירה בין הכנתו של הרבי לקראת ג' בתמוז לבין ההתעוררות הגדולה שחולל הרבי בקשר לבשורת הגאולה. זו הדרך המופיעה בתורת הרבי במקומות רבים, שבה מצווה לנהוג כל יהודי אשר עליו לפעול בשני מישורים הפכיים לכאורה. מצד אחד, לצפות ולפעול להבאת הגאולה בכל רגע ורגע, ומצד שני, לעשות את המוטל עליו במסגרת מגבלות העולם בזמן הגלות.

"את הביטוי המפורש לכך ראינו בדברי הרבי בקיץ תנש"א. מאז השיחה המפורסמת של כ"ח בניסן, דיבר הרבי בנושא הגאולה במונחים ובביטויים מוחשיים באין ערוך למה שהיה עד כה (כגון, ההוראה 'לחיות עם משיח'). והנה, בשבת פרשת פנחס, מקדיש הרבי דברים ארוכים לפתגם הצמח-צדק, 'מאך דא ארץ ישראל' (=עשה כאן ארץ ישראל) - כלומר, הפוך את מקומך בחוץ לארץ למקום קדוש - בהסבירו שדברים אלו נוגעים גם לימינו אלה של ערב הגאולה, שכן כל עוד לא הגיעה הגאולה, על כל יהודי להשאר במקומו ולהפוך את מקומו למקום קדוש.

"במילים אחרות: מצד אחד היהודי מצווה לחיות עם משיח ועד לאופן שהוא מתעלה למצב של גאולה, מצד שני, כל עוד שלא הגיעה הגאולה והוא נמצא בגלות, עליו לפעול בהתאם למצב העכשוי בו הוא נמצא.

"גם לאחר ההסתלקות, דברי הרבי בעניין בשורת הגאולה קיימים ונצחיים המה, כי:

א) מעולם לא הבטיח הרבי שלא תהיה הסתלקות אף שתקווה זו ריחפה כל העת באוויר, ואנו החסידים האמנו בכל לב שהגאולה תבוא בימיו של הרבי בחיי חיותו בעלמא דין, ללא הפסק בינתיים. גם אם תקווה זו לא התממשה, שערה לא נפלה מכל דברי הרבי בכל הקשור לבואה של הגאולה בדורנו, שכן ברורים ונצחיים המה דברי הרבי שהרועה לא עוזב את צאן מרעיתו, וגם כעת ממשיך הרבי להנהיגנו כנשיא הדור, עד בוא הגאולה האמיתית והשלמה ועד בכלל.

ב) מעולם לא נקב הרבי בתאריך כל שהוא לביאת משיח (מלבד בשנים תנש"א ותשנ"ב שהיה עת רצון מיוחד וזמן שיא לביאת המשיח), אבל הודיע בבירור שהכל מוכן לגאולה, כלומר שהגאולה אינה מחוסרת

זמן (כיון ש"הגיע זמן גאולתכם"), ואינה מחוסרת מעשה (כיון שנשלמה עבודת הבירורים), ומה שחסר הוא התרחשות הגאולה והתממשותה בעולם.

"דבר ברור הוא שהגאולה תתרחש ותתגלה בעולם בקרוב בכל מקרה, כפי הודעתו הברורה של הרבי. תפקידנו הוא לזרז את הגאולה כמה שיותר מהר ושהדבר יתרחש בחסד וברחמים, ועל כך זעק הרבי "עשו ככל אשר ביכולתכם".

[משל למה הדבר דומה, לעובר הנמצא במעי אמו לאחר שמלאו לו תשעה חדשים, כך שאינו מחוסר זמן, וגם אינו מחוסר מעשה כיון שהוא שלם בכל אבריו כולל צפרני ידיו ורגליו, ומה שחסר הוא היציאה לאויר העולם. הטיפול הנצרך במצב זה הוא זירוז הלידה, ולהפחית כמה שיותר את צער הלידה].

"לסיום, אין איתנו יודע "למה עשה ה' ככה", שבד בבד עם בשורת הגאולה של הרבי, אירע הנורא מכל. לא עלינו מוטלת חובת התשובה לכך. זהו מ"חשבונו של עולם". תפקידנו לבצע באמונה את המוטל עלינו להבאת הגאולה בפועל, ועם זאת לזכור כי לא מחשבותינו מחשבותיו".

"צמאה לך נפשי כמה לך בשרי. בארץ ציה ועיף בלי מים. כן בקודש חזיתיך לראות עוזך וכבודך"...

סתלקותו של הרבי מליובאוויטש גרמה לזעזוע אדיר בעולם היהודי כולו. בקרב חסידי חב"ד היה השבר קשה שבעתיים. עד אז איש לא העלה על דעתו שמאורע כזה יתרחש. דור שלם של חסידים חונך על ברכי האמונה שהרבי יוביל את העם לקראת הגאולה השלמה.

האם ההסתלקות הייתה הפתעה גמורה לכל או שמא היה זה סוד כמוס לו היו שותפים כמה יחידי סגולה, אשר ידעו היטב כי הרבי שרוי בהכנה של ממש לקראת מצב זה? האם כל מה שאירע היווה סתירה לבשורת הגאולה שנשמעה, לכל אורך התקופה, מפי הרבי?

ספר זה מכיל מסכת נדירה ומקורית, של שיחות וכתבי-יד, מעשים ופעולות של הרבי לצד שורת עדויות של שלושת מזכירי הרבי אודות כל מה שהתרחש בהקשר זה בארבע השנים שבין תשמ"ח לתשנ"ב, בתוך ד' אמותיו של הרבי.